SAUL BELLOW

DARUL LUI HUMBOLDT

Colecţia „Biblioteca pentru toţi“ merge mai departe. După ce, mai bine de trei ani, „Biblioteca pentru toţi“ a făcut recurs la România şi la valorile literaturii române, pledează, începând de astăzi, pentru literatura străină, într-o serie cu totul excepţională. Ne propunem ca, săptămână de săptămână, să vă oferim cărţile celei mai prestigioase colecţii din lume, colecţia „Nobel“. Marii scriitori care au obţinut, din 1901, Premiul Nobel pentru Literatură şi cele mai importante cărţi ale lor vor face parte acum din „Biblioteca pentru toţi“. În fond, recursul nostru nu se schimbă, rămâne acelaşi recurs la valoare, la marile opere ale

literaturii universale.

Marius Tucă
Jurnalul Naţional

SAUL BELLOW

Darul lui Humboldt

Motivaţia Juriului Nobel, 1976:

„Pentru înţelegerea umană şi analiza subtilă a culturii contemporane care sunt îmbinate în opera sa.“

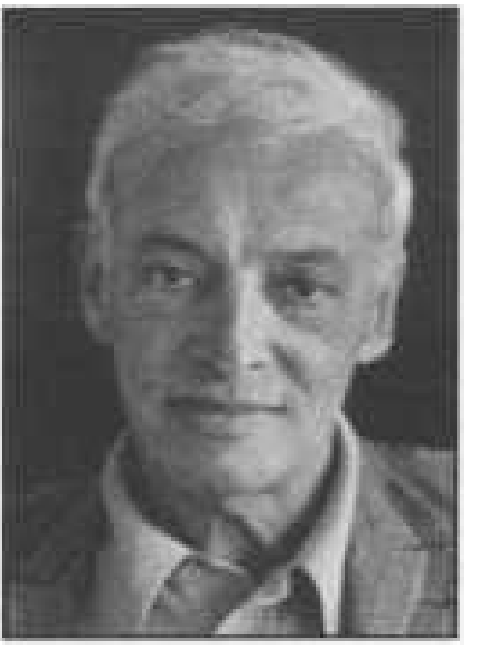

Saul Bellow (1915-2005)

Saul Bellow,
Humboldt's Gift

Darul lui Humboldt

**

Traducere din limba engleză
de Antoaneta Ralian

EDITURA ART

Credit foto: © Nancy Crampton

Cronologie de Bianca Burţa-Cernat

Prefaţă de Adrian Oţoiu

SAUL BELLOW

Copyright © 1973,1974,1975, Saul Bellow. All rights reserved
© Editura ART, 2012, pentru prezenta ediţie

[URNÁIUL NATIONAL«

Date despre colecţia BIBLIOTECA PENTRU TOŢI:
Director: Marius Tucă

Director general: Dan Matiescu
Coordonator colecţie: Ana-Maria Vulpescu
www.jurnalul.ro;
www.bibliotecapentrutoti.ro
GRUPUL EDITORIAL ART
Comenzi - Cartea prin poştă
C.P. 22,0.P. 84, cod 062650, sector 6, Bucureşti
Comenzi - online
www.editura-art.ro
Redactor: Georgiana Paraschiv
Tehnoredactor: Florin Paraschiv
Tipărit la Radin Print, prin reprezentantul pentru România
4 Colours Advertising, www.4colours.ro

Radin print £& Colours

Advertisina

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României BELLOW, SAUL
Darul lui Humboldt / Saul BeUow; trad, de Antoaneta Ralian. - Bucureşti: Art, 2012 2 voi.
ISBN 978-973-124-788-5
Vol. 2 - 2012 - ISBN 978-973-124-823-3
I. Ralian, Antoaneta (trad.)
821.111(73)-31=135.1

Darul lui Humboldt

Până la urmă nu cu Denise şi Pinsker trebuia să ne întâlnim, ci cu judecătorul. Am intrat împreună cu Tomchek şi cu Srole în camera de audienţe. Judecătorul Urbanovich, croat ori poate sârb la origine, era un om rotofei şi chel, un grăsan, cu faţa oarecum turtită. Dar era cordial şi foarte civilizat. Ne-a oferit câte o ceaşcă de cafea. Cordialitatea lui îmi evoca Departamentul de Vigilenţă.

- Nu, mulţumesc, am spus eu refuzând cafeaua.

- Am avut până acum cinci înfăţişări la tribunal, începu Urbanovich. Litigiile acestea sunt dăunătoare pentru ambele părţi - nu şi pentru avocaţii lor, desigur. A apărea în boxă trebuie să fie un supliciu pentru un creator de sensibilitatea domnului Citrine...

Judecătorul intenţiona să mă facă să simt încărcătura ironică a cuvintelor lui. La un cetăţean matur al oraşului Chicago, sensibilitatea - dacă era autentică - ar fi fost o stare patologică, tratabilă, dar la un om al cărui venit depăşeşte, în anii de vârf, două sute de mii de dolari, sensibilitatea nu putea fi decât o făţărnicie. Plantele sensibile nu câştigă atâţia bani.

- Nu poate fi plăcut, urmă judecătorul Urbanovich adre- sându-mi-se, să fii interogat de domnul Pinsker. El aparţine şcolii dure. Nici măcar nu poate pronunţa titlurile operelor dumitale, nici ale editurilor franceze, italiene sau chiar engleze cu care ai de-a face. Şi-apoi, dumitale nu-ţi place croitorul lui şi nu eşti de acord cu gustul său în materie de cămăşi şi cravate...

Pe scurt, ar fi fost foarte rău dacă-l asmuţea pe imbecilul ăla grosolan şi violent împotriva mea, dar dacă urma să mă arăt neînţelegător, judecătorul i-ar fi dat drumul din lanţ.

- Dar am ajuns la negocieri cu doamna Citrine de trei, patru, cinci ori, interveni Tomchek.

- Ofertele dumneavoastră n-au fost satisfăcătoare.

- Domnule judecător, doamna Citrine a primit o mare sumă de bani, am precizat eu. De îndată ce i-am oferi mai mult, şi-ar ridica pretenţiile. îmi puteţi garanta că anul viitor nu mă va da din nou în judecată?

- Nu, dar aş putea încerca. Necazul dumitale, domnule Citrine, constă în posibilitatea dovedită de a câştiga mulţi bani.

- Nu şi în ultima vreme.

- Numai pentru că eşti hărţuit de litigii. Dacă pun capăt procesului, dacă te eliberez de griji, nu există limită la ce-ai putea realiza. Mi-ai fi recunoscător...

- Domnule judecător, sunt un om de modă veche, poate chiar desuet. Nu mi-am putut însuşi niciodată metodele producţiei de masă.

- Nu te lăsa iritat de acest lucru, domnule Citrine. Noi avem încredere în dumneata. Ţi-am citit articolele din revistele *Look* şi *Life.*

- Dar şi *Life* şi *Look* sunt pe linie moartă. Şi ele sunt desuete.

- Avem cifra impozitelor dumitale. Care ne spune cu totul altă poveste.

- Numai că, interveni Forrest Tomchek, acum vorbim despre venituri viitoare. Cum s-ar putea angaja clientul meu cât să producă?

- Orice s-ar întâmpla, este de neconceput ca procentul de impozit al domnului Citrine să scadă vreodată la mai puţin de cincizeci la sută din venit. Aşa încât, dacă doamna Citrine va primi

anual alocaţia de treizeci de mii, el va da din buzunar numai cincisprezece mii de dolari reali. Până la majoratul fiicei mai mici.

- Aşadar, pe următorii paisprezece ani, sau până când o să împlinesc şaptezeci de ani, trebuie să câştig o sută de mii de dolari pe an. Nu mă pot împiedica să nu găsesc acest lucru amuzant, domnule judecător. Ha, ha! Nu cred că creierul meu, adică singurul meu capital, e destul de puternic pentru aşa ceva. Alţi oameni au pământ, venituri din chirii, proprietăţi, administraţii, profituri realizate din vânzarea investiţiilor capitale, marje de pierderi, alocaţii, subvenţii de la stat. Eu nu am asemenea avantaje.

- A, domnule Citrine, dar dumneata eşti un om abil. Acest lucru este vizibil chiar şi în Chicago. Aşa încât nu-i necesar să ne prevalăm de cazuri speciale. La partaj, doamna Citrine a căpătat mai puţin de jumătate şi pretinde că actele de inventariere au fost falsificate. Dumneata eşti un visător şi, probabil, nu ţi-ai dat seama de acest lucru. Poate că inventarele au fost falsificate de alţii. Cu toate acestea însă, răspunzi în faţa legii.

- Ne opunem la orice acuzaţie de fraudă, sări Srole.

- Ei bine, nu cred că de fraudă e vorba, replică judecătorul făcând un gest larg, cu braţele deschise, ca şi când ar fi vrut să sară pe fereastră.

Evident, era născut în zodia peştilor. Purta butoni de manşetă în formă de peşti mici, cu cap şi coadă.

- Cât despre productivitatea scăzută a domnului Citrine din ultimii ani, aceasta poate avea un caracter deliberat, pentru a înşela aşteptările reclamantei. Sau poate că domnul Citrine se găseşte, pe plan intelectual, într-o perioadă de tranziţie.

îmi dădeam seama că judecătorul se amuza.

Era clar că-l detesta pe Tomchek, Marele Expert în Divorţuri, iar Srole, fiind o simplă paiaţă, se amuza pe seama mea.

- înţeleg problemele intelectualilor şi ştiu că e posibil să te laşi atras în vreo combinaţie nerentabilă. Dar, după câte ştiu, indivizii ăia, *maharishi*[1] câştigă milioane doar învăţându-i pe

[1] în hinduism, profesori de meditaţii transcendentale.

oameni să-şi răsucească limba de-a-ndăratelea, peste cerul gurii, ca să ajungă cu vârful în propriul lor sinus. Multe idei pot deveni vandabile şi poate că preocupările dumitale speciale sunt mai rentabile decât îţi închipui.

Antroposofia avea efecte evidente asupră-mi. Reuşeam să nu mai pun la inimă atacurile lui. Detaşarea de cele lumeşti infuza totul, şi spiritul meu părea să se detaşeze total. M-a părăsit şi a ieşit pe fereastră, să plutească un pic peste piaţa publică. Altminteri, rozele meditaţiei ar fi pornit să strălucească în mintea mea, înconjurate de un verde înrourat. Judecătorul îmi servea o lecţie severă, reinterpretând secolul XX pentru beneficiul meu, ca nu cumva să-l uit, şi hotărând cum urma să-mi petrec restul vieţii. Trebuia să renunţ la a mai fi un meşteşugar de modă veche şi să adopt metodele industriale lipsite de suflet (Ruskin). Tomchek şi Srole, aşezaţi de o parte şi de alta a biroului, aprobau şi se declarau de acord în inimile lor. Aproape că nu scoteau un cuvânt. Simţindu-mă abandonat şi vexat, m-am apărat singur.

- Deci e vorba de încă o jumătate de milion de dolari? Şi chiar de-ar fi să se recăsătorească, doreşte să-i asigur un venit de zece mii de dolari?

- Exact.

- Iar domnul Pinsker solicită un onorariu de treizeci de mii, în cadrul cheltuielilor de judecată, adică zece mii de dolari pentru fiecare lună cât a durat procesul?

- Ceea ce-i destul de rezonabil, replică judecătorul. în ceea ce priveşte onorariile, n-ai fost prea zdruncinat.

- Nu, n-aş cere mai mult de cinci sute de dolari pe oră. Cam atât valorează timpul meu, mai ales dacă aş fi nevoit să fac lucruri care îmi displac, am spus.

- Domnule Citrine, îmi spune judecătorul, dumneata ai dus o viaţă mai mult sau mai puţin boemă. Ai simţit acum şi gustul căsniciei, al familiei, al instituţiilor mic burgheze, şi doreşti să dai cu piciorul la tot. Dar noi nu-ţi putem îngădui asemenea împroşcare cu noroi.

Brusc, detaşarea mea a luat sfârşit şi m-a cuprins o cumplită stare de nervi. înţelegeam acum emoţiile care i-au sfâşiat inima lui Humboldt când l-au înşfăcat, l-au legat şi l-au dus pe sus la Bellevue. Omul de talent în luptă cu poliţiştii şi cu infirmierii. Şi pe lângă lupta împotriva ordinii sociale, trebuia să-şi mai înfrâneze şi nevoile shakespeareene - nevoia de discursuri pătimaşe. O necesitate ce trebuia înăbuşită cu orice preţ. Şi mie îmi venea acum să strig în gura mare. Aş fi putut să fiu elocvent şi mişcător. Şi ce dac-aş fi izbucnit ca Lear în faţa fiicelor lui sau ca Shylock când face reproşuri creştinilor? Cuvintele arzătoare nu mi-ar fi ajutat la nimic. Fiicele şi creştinii au înţeles. Tomchek, Srole şi judecătorul n-ar fi înţeles. La ce bun să încep acum să perorez despre moralitate, despre carne şi sânge, despre dreptate şi nedreptate, despre ce-ar simţi ei dacă ar fi acum în locul meu, Charlie Citrine? Nu era acesta un tribunal al echităţii, un forum al conştiinţei? Şi n-am mai încercat şi eu, în felul meu confuz, să aduc puţin bine omenirii? Da, şi după ce am urmărit un ţel înalt, deşi fără să mă fi apropiat măcar de el, acum când îmbătrâneam, când îmi pierdeam puterile, când eram descurajat, când mă îndoiam de rezistenţa mea, ba chiar de propria-mi luciditate, voiau să-mi pună în spinare o povară şi mai grea, ca s-o port în viitorii zece ani şi mai bine. Denise n-avea dreptate când afirma că scuipam pe gură tot ce-mi trecea prin minte. Nu, domnule! Mi-am încrucişat braţele la piept şi mi-am încleştat gura,

încercând să gust deznădejdea cu buzele strânse. De altfel, în ceea ce privea intensitatea suferinţei, mă aflam doar pe treapta de mijloc sau chiar şi mai jos. Aşa că, din respect pentru adevărata suferinţă, m-am închistat în carapace. Mi-am deviat gândurile pe altă linie. Sau cel puţin am încercat acest lucru. Am început să mă gândesc ce anume mi-o fi scriind Kathleen Fleisher Tigler.

Erau nişte ţipi duri, ăştia din jurul meu. Mă bucuram de atenţia lor numai datorită bunurilor mele lumeşti. Altfel, m-aş fi aflat de mult după plasa de oţel a închisorii districtuale. Cât despre Denise, această splendidă lunatică cu ochi mari, violeţi, cu nasul fin şi acoperit de puf, cu vocea marţială - ce-ar fi să-i ofer toţi banii mei? N-ar duce la niciun rezultat, ar dori să stoarcă şi mai mult. Şi judecătorul? Judecătorul era un chicagoan şi un politician, şi meseria lui era să facă dreptate pentru toată lumea, sub pavăza legii. O orânduire bazată pe legi? O orânduire bazată pe avocaţi! Dar nu, nu, explozia inimii şi cuvintele usturătoare n-ar face decât să înrăutăţească lucrurile. Nu, jocul ce trebuia jucat era tăcerea; duritatea şi tăcerea. Nu voi vorbi. Un trandafir, sau ceva ce strălucea ca un trandafir, îşi făcuse apariţia pe furiş, fâlfâi o clipă în capul meu, aşa încât am simţit că hotărârea mea era ratificată.

Judecătorul începu acum să mă bombardeze de-ade- văratelea.

- înţeleg că domnul Citrine a făcut numeroase călătorii peste hotare şi se pregăteşte acum să plece din nou în străinătate.

- Prima dată când aud de aşa ceva, sări Tomchek. Pleci undeva?

- Doar pentru zilele de Crăciun. Există vreun motiv ca să n-o fac?

- Niciunul, răspunse judecătorul, atâta timp cât nu încerci să te sustragi justiţiei. Reclamanta şi domnul Pinsker au sugerat că domnul Citrine ar

avea intenţia să părăsească ţara definitiv. Ei spun că nu şi-a reînnoit contractul de închiriere şi că îşi vinde valoroasa colecţie de covoare orientale. Presupun că nu există şi conturi parolate în Elveţia. Şi ce anume l-ar împiedica pe domnul Citrine să-şi ia capul, care este marele lui capital, şi să-l transfere în Irlanda, sau în Spania, ţări cu care nu avem acorduri?

- Există vreo dovadă în acest sens, domnule judecător? am întrebat eu.

Avocaţii începură să discute chestiunea şi mă întrebam cum ajunsese Denise să afle că aveam de gând să plec. Renata, desigur, îi povestea totul Senorei şi aceasta, care bătea darabana în tot oraşul Chicago, avea nevoie de subiecte grase de trăncăneală. Era moartă dacă n-avea ceva senzaţional de consumat odată cu masa de seară. Se putea totuşi ca reţeaua de spionaj a lui Denise să aibă vreo legătură la agenţia de voiaj Poliakoff.

- Se presupune că aceste călătorii repetate în Europa au un anumit scop.

Judecătorul Urbanovich apăsa acum pedala, sporind şi mai mult tensiunea. Privirea lui veselă spunea cu vioiciune: „Fii atent!“ Şi, deodată, Chicago nu mai era oraşul meu. Devenise cu totul de nerecunoscut. îmi imaginam numai că crescusem acolo, că-l cunoşteam ca-n palmă, că mă cunoştea. în Chicago, aspiraţiile mele personale nu erau decât vorbărie goală, iar concepţia mea de viaţă - o gândire străină; înţelegeam acum spusele judecătorului. Totul se datora faptului că îi evitasem pe canibalii Pinsker şi mă eliberasem de realităţile neplăcute. El, Urbanovich, un om tot atât de inteligent ca şi mine, cu tot atâta sensibilitate şi, chel sau nu, mai arătos decât mine, îşi plătise din plin datoriile faţă de societate, jucase golf cu toţi Pinskerii, prânzise cu ei. Ca om şi ca cetăţean trebuise să facă faţă acestor lucruri, în timp ce eu îmi luasem libertatea

de a pluti în sus şi-n jos prin ascensoare, aşteptând ca o fiinţă încântătoare - „Destinul meu!“ - să-mi surâdă de îndată ce avea să se deschidă uşa. Şi acum, aveau să-mi arate ei „Destin“.

- Reclamanta a cerut să se emită un ordin *ne exeat*[1], urmă judecătorul Urbanovich. Mă întreb dacă n-ar trebui depusă o garanţie - două sute de mii, să spunem...

Indignat, Tomchek protestă:

- Fără să existe vreo dovadă că clientul meu ar intenţiona să fugă din ţară?

- E un om foarte distrat, domnule judecător, interveni Srole. Faptul că nu şi-a reînnoit contractul de închiriere e o scăpare firească în cazul lui.

[1] Interdicţia de a părăsi ţara în timpul unei acţiuni judiciare.

- Dacă domnul Citrine ar avea vreo afacere, vreo fabri- cuţă, dac-ar fi avocat sau doctor sau ar deţine slujbă într-o instituţie, stărui Urbanovich, atunci nu s-ar pune problema unei dispariţii neprevăzute.

Se uita la mine îngândurat, cu ochi rotunzi şi foarte luminoşi.

Tomchek argumentă:

- Citrine a locuit toată viaţa lui la Chicago, e o figură în acest oraş.

- înţeleg că în acest an i-au lunecat printre degete mari sume de bani. Ezit să folosesc termenul „irosire“ - sunt banii lui. Urbanovich consultă nişte note: Mari pierderi legate de publicarea unei reviste intitulate *Arca.* Un coleg, domnul Thaxter... mari datorii.

- Sugerează cineva că nu e vorba de pierderi reale, ci de un subterfugiu pentru camuflarea banilor? întrebă Tomchek. Aşa sună, probabil, afirmaţiile şi bănuielile doamnei Citrine. Tribunalul

le socoteşte întemeiate?

- Aceasta e o discuţie particulară, în cabinetul meu, şi nimic altceva, ripostă judecătorul. Mă gândesc totuşi, ţinând seama de faptul incontestabil că atâţia bani îşi iau zborul, dacă n-ar fi bine ca domnul Citrine să-mi prezinte o declaraţie financiară completă şi la zi, astfel încât să pot stabili, în caz de nevoie, suma garanţiei. N-ai să-mi refuzi aşa ceva, domnule Citrine, nu?

Ah, din rău în mai rău! Poate că totuşi ideea lui Cantabile era bună până la urmă - să dea cu camionul peste ea, s-o omoare pe javră!

- Domnule judecător, pentru aşa ceva ar trebui să am o întrevedere cu contabilul meu, am spus.

- Domnule Citrine, abordezi o mină de om persecutat. Sper că înţelegi că sunt imparţial, că trebuie să fiu cinstit cu ambele părţi.

Când judecătorul zâmbea, deveneau vizibili nişte muşchi faciali care la persoanele mai puţin subtile nu apar niciodată.

Era un lucru interesant. Oare ce-o fi avut de gând natura când a creat asemenea muşchi?

- Personal, nu cred că ai de gând să fugi. Doamna Citrine recunoaşte că eşti un tată foarte afectuos. Totuşi, uneori, oamenii ajung la disperare şi atunci pot fi lesne convinşi să comită acte necugetate.

Ţinea să-mi facă cunoscut faptul că legătura mea cu Renata nu era un secret.

- Sper, domnule judecător, că dumneavoastră, doamna Citrine şi cu Pinsker o să-mi lăsaţi şi mie atâta cât să-mi pot duce zilele.

După aceea, grupul nostru, al apărării, s-a aflat din nou în coridorul cenuşiu luminos, stropit cu pete de soare şi bine lustruit, iar Srole mă lămurea:

- Charles, după cum te-am prevenit, asta-i tehnica lui. Se presupune că acum eşti speriat şi ne implori să facem o înţelegere şi să te salvăm de la a fi măcelărit şi sfârtecat în bucăţi.

- Ei bine, procedeul funcţionează, am răspuns. În clipa aceea aş fi dorit să sar din acel oficial zgârie-nori, cu multiplele lui geamuri pătrate, direct într-o altă viaţă şi nimeni să nu mă mai vadă niciodată. Sunt speriat, am adăugat, şi vreau cu tot dinadinsul să stabilim o înţelegere.

- Da, dar nu poţi. Ea n-o să accepte, o să continue să pretindă şi mai mult, mă asigură Tomchek. Nici n-o să vrea să audă de o înţelegere. E aşa cum scrie la carte; la fiecare dineu unde sunt invitat, fiecare psihanalist cu care-am stat de vorbă mi-a spus acelaşi lucru: când o femeie e chitită să-ţi ia banii, nu doreşte de fapt decât să te „castreze“; despre asta-i vorba.

- Nu înţeleg de ce Urbanovich e atât de doritor s-o ajute.

- Lui situaţia i se pare extrem de nostimă. De multe ori am avut această impresie, îmi răspunse Srole.

- Şi, până la urmă, cea mai mare parte din bani o să se ducă pe cheltuielile de judecată, am spus. M-am întrebat de multe ori dacă n-ar trebui să renunţ la tot şi să fac jurământ de sărăcie.

Dar aceasta nu era decât o vană teoretizare. Da, aş putea să renunţ la mica mea avere şi să trăiesc şi să mor într-o cameră de hotel, ca Humboldt. Mă socoteam chiar mai bine pregătit decât el pentru o existenţă pur spirituală, întrucât nu eram un maniaco-depresiv şi asemenea viaţă mi s-ar fi putut potrivi foarte bine. Numai că nu chiar destul de bine. Pentru că în acest caz nu ar mai fi existat nicio Renată, nici viaţă amoroasă, nici tulburătoarele anxietăţi asociate cu viaţa amoroasă, care erau poate mai importante pentru

mine decât sexul în sine. O declaraţie de pauperitate nu era declaraţia după care umbla Renata.

- Garanţia, ce-i mai rău e garanţia, am spus. E o lovitură sub centură. Realmente, cred c-ar fi trebuit să obiectaţi mai îndârjit. Să opuneţi rezistenţă.

- Şi la ce anume să rezistăm? replică Billy Srole. Nu-i decât un bluf. N-are de ce să se lege. Ai uitat să reînnoieşti contractul de închiriere. Faci călătorii în Europa. Ei şi? Ar putea să fie călătorii profesionale. Şi, ascultă, cum ajunge femeia asta să-ţi cunoască cea mai mică mişcare?

Eram convins că doamna Da Cintra de la biroul de voiaj, aia cu turban din lână colorată, i-a furnizat informaţii lui Denise, pentru că Renata fusese nepoliticoasă cu ea, ba chiar arogantă. Cât despre faptul că Denise îmi cunoştea orice pas, găsisem o analogie. Anul trecut îmi luasem fetiţele într-o excursie la un camping în Far West şi ne dusesem să vedem un lac cu castori. De-a lungul malului, Administraţia Pădurilor afişase descrieri ale întregului ciclu de viaţă al castorilor. Castorii însă habar n-aveau şi continuau să roadă, să ridice diguri, să-şi hrănească puii, să se împerecheze. Cazul meu părea similar. Cu Denise era, în stilul italiano-mozar- tian care-i plăcea ei, *Tutto, tutto gia şi sa.* Totul, absolut totul despre mine îi era cunoscut.

îmi dădeam acum seama că-l ofensasem pe Tomchek prin felul cum criticasem atitudinea lui pasivă în chestiunea garanţiei. Ba nu, îl iritasem. Oricum, ca să nu strice bunele relaţii cu clientul, se dezlănţui împotriva lui Denise:

- Cum ai putut să te însori cu o putoare ca asta? Unde ţi-a fost capul? Se spune că eşti un om inteligent. Şi dacă o femeie se hotărăşte să-ţi facă zile fripte până te lasă lat, ce crezi că pot face doi

avocaţi?

Cu răsuflarea tăiată din cauza enervării, îşi închise cu un pocnet servieta diplomat, şi-o vârî sub braţ şi se îndepărtă. As fi dorit să plece şi Srole, dar el simţea nevoia să mă asigure cât de inatacabilă era poziţia mea din punct de vedere legal (datorită lui). îmi stătea în drum, repetându-mi că Urbano- vich nu-mi poate confisca averea. N-avea temeiuri legale.

- Dar *dacă* lucrurile *ar lua* întorsătura cea mai rea şi ţi-ar impune să plăteşti o garanţie, cunosc eu pe cineva care-ţi poate aranja o reducere de impozite la municipiu.
- Bună idee, am răspuns.

Ca să scap de el, m-am dus la toaletă. Cum însă m-a urmat şi acolo, am intrat într-unul dintre cabinete şi, în sfârşit, iată-mă liber să citesc scrisoarea lui Kathleen.

După cum era de aşteptat, Kathleen mă informa despre moartea într-un accident de vânătoare a celui de-al doilea soţ al ei, FrankTigler. L-am cunoscut bine, pentru că, în timpul celor şase săptămâni pe care le-am petrecut în Nevada ca să capăt autorizaţia de divorţ, am locuit în pensiune la ferma de agrement Tigler. Un loc singuratic, părăginit şi uitat de Dumnezeu, pe malul lacului Volcano. Relaţia mea cu Tigler rămăseseră memorabile. Eram chiar îndreptăţit să pretind că i-am salvat viaţa, pentru că atunci când a căzut din barcă, am sărit în apă să-l scap de la înec. I-am salvat viaţa? întâmplarea nu prea merita asemenea caracterizare. Dar Tigler era un cowboy care nu ştia să înoate, un infirm când nu se afla în şa. Pe jos, în cizme şi cu pălărie de cowboy, părea să

aibă genunchii rahitici şi, când a căzut în apă - cu trufaşa lui faţă de bronz, cu sprâncenele roşcate, stufoase, şi cu picioarele deformate de călărie - am sărit imediat să-l culeg, pentru că apa nu era elementul lui. Tigler constituia tipul cel mai caracteristic al omului de uscat. Atunci ce căutam în barcă? Tigler ţinea morţiş să prindă peşte. Nu pentru că i-ar fi plăcut pescuitul, ci pentru că era întotdeauna mare amator de a obţine ceva fără să dea nimic în schimb. Era primăvară şi peştii *toobie* forfoteau. Peştii *toobie,* o antichitate biologică, înrudiţi cu coelacanţii din Oceanul Indian, vieţuiau în lacul Volcano, ţâşnind de la mari adâncimi ca să-şi lase icrele. O sumedenie de oameni, în special indieni, îi prindeau cu cangea. Erau nişte peşti greoi, stranii, la vedere, fosile vii. îi uscau la soare şi-i afumau în satul indian. Apelor lacului Volcano li se potrivesc epitete ca „translucid“ şi „voltaic“. Când Tigler a căzut din barcă, m-am temut pe dată că s-a terminat cu el, întrucât indienii îmi povestiseră că lacul are o adâncime de mile şi că trupurile înecaţilor erau rareori găsite. Aşa încât am sărit - apa glacială era electrizantă. L-am înşfăcat pe Tigler şi l-am urcat îndărăt în barcă. Nu recunoştea că habar n-avea să înoate. N-a recunoscut nimic, n-a spus nimic, a luat numai cangea şi şi-a pescuit pălăria care plutea pe lac. Cizmele lui de cowboy se umpluseră cu apă. Nimeni n-a întrebat nimic şi n-am oferit nicio informaţie asupra celor întâmplate. O păţanie rămasă între noi bărbaţii. Vreau să spun că aveam şi eu senzaţia acelui vest al tainelor virile. Indienii l-ar fi lăsat cu siguranţă să se înece. Nu le plăcea ca albii să se urce în bărcile lor, posedaţi de febra obţinerii-a-ceva-fără-a-da- nimic-în-

schimb, şi să le ia peştii *toobie.* în plus, îl urau pe Tigler pentru că-i pungăşea la preţuri şi-i trăgea pe sfoară, şi pentru că-şi lăsa caii să pască pe unde se nimerea. Ba, mai mult, şi ăsta era un lucru pe care mi-l povestise însuşi Tigler, pieile-roşii nu se amestecau când era vorba de moarte, ci lăsau ca lucrurile să se desfăşoare de la sine. Mi-a istorisit că, odată, a văzut cu ochii lui cum un indian numit Winnemuca a fost împuşcat în faţa oficiului poştal. Nimeni nu a chemat un medic. Omul a zăcut în drum, sângerând de moarte, în timp ce bărbaţii, femeile şi copiii, aşezaţi pe bănci sau în vechiturile lor de automobile, îl priveau în tăcere.

Acum, sus, în clădirea tribunalului districtual, revedeam figura de personaj *western* a răposatului Tigler, turnată parcă în bronz, învârtindu-se şi răsucindu-se în apa electric glacială, şi mă vedeam şi pe mine, care învăţasem să înot într-un mic bazin cu miros de clor din Chicago, urmărindu-l ca o vidră.

Din scrisoarea lui Kathleen am aflat că Tigler murise în plină „acţiune“:

„Doi ţipi din Mill Valley, California, au vrut să organizeze o vânătoare de căprioare cu arbalete, îmi scria Kathleen. Frank le era călăuză şi i-a dus în munţi. Acolo au avut un conflict cu paznicul de vânătoare. Cred că l-ai cunoscut şi tu pe paznicul ăsta, un indian pe nume Tony Calico, care a luptat în războiul din Coreea. S-a aflat mai târziu că unul dintre vânători avea cazier judiciar. Bietului Frank, după cum ştii, îi plăcea să mai încalce legea pe ici, pe colo. Nu c-ar fi încălcat-o în cazul de faţă, dar ceva tot a fost. Aveau puşti în Land Rover. Nu vreau să intru în detalii pentru că sunt prea dureroase. Frank n-a tras, dar a fost singurul împuşcat. A murit din cauza hemoragiei, înainte ca Tony să-l fi putut transporta la spital. A fost o

cruntă lovitură pentru mine, Charlie, continua Kathleen. Eram căsătoriţi de doisprezece ani, după cum ştii. în orice caz, ca să nu mai stărui asupra acestor chestiuni neplăcute, a avut parte de o înmormântare grandioasă. Au venit călăreţi din trei state. Parteneri de afaceri din Las Vegas şi Reno. Era foarte iubit.“

Ştiam că Tigler fusese participant la *rodeo* şi îmblânzitor de cai sălbatici, câştigător a diverse premii, şi că se bucurase de oarecare stimă în lumea călăreţilor, dar mă îndoiam că fusese iubit şi de alţii în afară de Kathleen şi de bătrâna lui mamă. Veniturile fermei de agrement, la atât cât se ridicau ele, le investea exclusiv în cai de curse. Unii dintre aceştia erau înregistraţi cu acte false, întrucât aveau pedigriuri compromise prin dopări şi doftoriceli. Regula purităţii ereditare acţiona foarte strict. Tigler era nevoit s-o ocolească prin documente falsificate. Făcea mereu naveta de la un teren de curse la altul şi o lăsa pe Kathleen să se spele pe cap cu treburile fermei. Nu erau afaceri prea mari. El mulgea ferma de câştiguri, pe care le băga în furaje şi în grajduri. Cabanele de oaspeţi cădeau într-o rână sau se năruiau. îmi aduceau aminte de naufragiul fermei de păsări a lui Humboldt. în Nevada, Kathleen se afla exact în aceeaşi situaţie grea. Soarta - soarta lăuntrică - era mai tare decât ea. Tigler îi trântise ferma în spinare şi-i ceruse să nu plătească altceva decât facturile importante legate de cai, şi acelea numai la cerere insistentă.

Aveam pe atunci destule necazuri personale, dar dubla solitudine a vieţii lui Kathleen - întâi în New Jersey şi apoi în vest - mă impresionase profund. Şi acum mă sprijineam de peretele despărţitor al unui closet din tribunalul districtual, încercând să prind o rază de lumină ca să citesc scrisoarea ei dactilografiată cu o panglică uzată.

„Ştiu, Charlie, că ai ţinut la Tigler. Aţi petrecut împreună clipe atât de plăcute pescuind păstrăvi sau jucând pocher. îţi alunga gândurile de la necazurile tale.“

Asta aşa era, deşi Tigler a fost furios când am prins primul păstrăv. Pescuiam cu traulerul lui şi folosisem nada lui, aşa încât păstrăvul îi aparţinea. A făcut o întreagă scenă şi i-am aruncat păstrăvul în poală. împrejurimile erau ireale, nepământeşti. Nu sugerau un decor de pescuit - de jur-împrejur numai stâncă golaşă, nici urmă de copac, numai ţepi de pelin şi nori de praf de marnă de câte ori trecea vreun camion.

Oricum, nu ca să-mi vorbească de Tigler îmi scrisese Kathleen. Ci pentru că Orlando Huggins se interesase de mine. Humboldt îmi lăsase o moştenire. Huggins era executorul lui testamentar. Huggins, fostul *playboy* cu idei de stânga, era un om cumsecade, o persoană onorabilă. Şi el ţinuse la Humboldt. După denunţarea mea ca fals frate de sânge, Humboldt apelase la Huggins ca să-i pună ordine în treburi. Şi acesta se oferise cu mare tragere de inimă. Pentru ca mai târziu Humboldt să-l acuze că l-a înşelat şi să-l ameninţe şi pe el cu darea în judecată. Dar spre sfârşit, mintea lui Humboldt se limpezise în mod vizibil. A început să-şi recunoască adevăraţii prieteni şi l-a numit pe Huggins administrator al bunurilor lui. Şi în testamentul său, ne-a menţionat pe Kathleen şi pe mine. Nu ştiu ce a primit ea, dar Humboldt nu putea avea mare lucru de lăsat. Oricum, Kathleen mă anunţa că Huggins i-a trimis o scrisoare postumă lăsată de Humboldt.

„Vorbeşte în ea de dragoste, de şansele pe care le-a ratat. Pomeneşte de vechii lui prieteni, de Demmie şi de tine, şi de frumoasele zile

petrecute în Greenwich Village şi la ţară“, îmi scria Kathleen.

Nu-mi dau seama ce anume putea face ca acele zile să fie frumoase. Mă îndoiesc că Humboldt a avut o singură zi frumoasă în toată viaţa lui. Între fluctuaţiile bolii şi sumbrele accese de depresie nervoasă, avea unele interludii mai bune. Poate că nici două ceasuri consecutive de calm. Dar Kathleen se lăsase cucerită de Humboldt pe căi pe care acum douăzeci şi cinci de ani fusesem prea necopt ca să le fi putut înţelege. Ea era o femeie solidă, plină de substanţă, cu sentimente adânci, dar invizibile din cauza felului ei atât de potolit. Iar Humboldt avea în el o doză de nobleţe chiar când era nebun. Chiar şi atunci rămânea devotat unor anumite idei măreţe, îmi aduc aminte de strălucirea ochilor lui când şi-a coborât glasul pentru a rosti cuvântul „reiluminare“ spus de un individ gata să săvârşească un omor, sau când rostea cuvintele Cleopatrei: „Simt în mine doruri nemuritoare.“ Omul acesta iubea arta cu toată puterea sufletului său. Şi de asta îl iubeam noi. Chiar şi când a fost măcinat de descompunere, au rămas în Humboldt unele colţişoare incoruptibile, necontaminate de putreziciune. Dar cred că cerea din partea lui Kathleen să-l oblăduiască atunci când cădea în stările în care trebuie să cadă un poet. Acele stări de înaltă visare, întotdeauna străpunse şi sfâşiate de tirul publicităţii americane, era de datoria lui Kathleen să i le prezerve. Transele. Şi ea făcea tot ce-i sta în putinţă ca să-i ocrotească transele. Dar transele şi stările de visare nu-i erau niciodată suficiente lui Humboldt pentru a-şi croi din ele o platoşă. Nu reuşeau să-l acopere în întregime. Oricum, îmi dădeam acum seama ce anume încercase Kathleen să facă şi o admiram.

Scrisoarea continua. îmi aducea aminte de lungile noastre discuţii purtate pe sub copacii de la ferma Tigler. Presupun că, preocupat să mă justific, îi povestisem despre Denise. Revedeam copacii la care se referea: câţiva arbuşti de soc şi plopi canadieni. Tigler făcea reclamă fermei lui, recoman- dând-o ca pe un loc vesel, dar scândurile albite ale căsuţelor erau crăpate şi cădeau, piscina era plesnită toată şi apa plină de frunze şi de mâzgă. Gardurile erau părăginite şi iepele lui Tigler hoinăreau în voie ca nişte frumoase matroane nude. Kathleen purta pantaloni din pânză de cort, iar bluza cadrilată fusese de-atâtea ori spălată, încât căpătase un aer ectoplasmic. Mi-l aduc aminte pe Tigler cinchit pe vine, vopsind momelile pentru raţe sălbatice. Pe vremea aceea nu putea vorbi, pentru că un muşteriu înfuriat de nota de plată pentru mese îi mutase falca din loc, şi avea maxilarul prins în sârme. în săptămâna aceea comodităţile cabanelor fuseseră suspendate: oaspeţii îngheţau, apa nu curgea. Tigler pretindea că acesta era adevăratul vest pe care-l preţuiau amatorii. Turiştii nu veneau aici ca să fie cocoloşiţi. Voiau să simtă gustul vieţii aspre, al realităţii imediate. Dar Kathleen îmi mărturisea: „Maximum o zi sau două mai reuşesc să fac faţă."

Din fericire, o companie cinematografică veni pe meleagurile lor ca să turneze un film despre hoardele mongole, şi Tigler fu angajat ca expert de cai. Recruta indieni care să poarte costumele asiatice şi să zboare în galop răcnind şi să facă acrobaţii în şa. Un eveniment măreţ la lacul Volcano. Meritul acestei mane cereşti şi-l aroga părintele Edmund, pastorul episcopalian care în tinereţe fusese vedetă a cinematografului mut şi era încă foarte frumos. Purta în amvon minunate halate de casă de altădată. Indienii erau cu toţii

mari iubitori de filme. Şuşoteau între ei că superbele neglijeuri îi fuseseră dăruite de Marion Davies sau de Gloria Swanson. Părintele Edmund pretindea că el, prin legăturile lui de la Hollywood, determinase compania de filme să aleagă lacul Volcano. în orice caz, Kathleen se împrieteni cu oameni din cinematografie. Menţionez acest lucru, pentru că în scrisoare îmi spunea că are de gând să vândă ferma, să o trimită pe bătrâna doamnă Tigler într-o pensiune în Tungsten City, şi ea să-şi caute o slujbă în industria cinematografică. Oamenii aflaţi într-o situaţie de tranziţie manifestă adeseori interes pentru cinematografie. Sau îşi propun să-şi reia studiile şi să obţină vreo diplomă. Cred că sunt vreo douăzeci de milioane de americani care visează să se întoarcă la colegiu. Până şi Renata era mereu pe punctul de a se înscrie la institutul De Paul.

M-am reîntors în sala de şedinţe ca să-mi iau tinerescul pardesiu cadrilat, de culoarea ciuboţicăi-cucului, chibzuind profund de unde să scot bani dacă Urbanovich o să-mi impună să plătesc o garanţie. Ce mârşav era croato-ameri-canul ăsta de judecător chel! Nu-mi cunoştea nici copiii, nici pe Denise, nici pe mine, şi ce drept avea el să-mi ia banii câştigaţi prin gândirea şi truda creierului meu. O, dar şi eu ştiam să fiu larg la pungă! Da, n-au decât să mi-i ia pe toţi! Aş fi putut răspunde alături de cei mai buni dintre ei la un chestionar psihologic, şi sigur că m-aş fi situat printre primii în ceea ce priveşte mărinimia. Dar Humboldt - astăzi eram plin de Humboldt - obişnuia să mă acuze că încerc să-mi petrec întreaga viaţă în zonele superioare ale înaltei conştienţe. înalta conştienţă, îmi predica Humboldt pe un ton doct, înseamnă a fi „inocent, inconştient de orice rău în

tine însuţi“. Când încerci să trăieşti în întregime în zonele înaltei conştienţe, deci în chip pur raţional, vezi răul numai la alţii şi niciodată la tine. Pornind de aici, Humboldt arăta că în subconştient, în miezul iraţional al lucrurilor, banii constituie o substanţă vitală, ca sângele sau ca fluidele care scaldă ţesuturile creierului. Din moment ce era întotdeauna atât de serios cu privire la adânca semnificaţie a banilor, te pomeneşti că mi-o fi restituit prin testament cei şase mii şapte sute şaizeci şi ceva de dolari? Fireşte că nu, cum ar fi fost posibil? A murit sărac lipit pământului, într-un hotel sordid. De altfel, şase mii de dolari n-ar mai însemna mare lucru acum. Szathmar îmi datora mult mai mult. îi împrumutasem bani lui Szathmar să-şi cumpere un apartament. Şi apoi Thaxter. Thaxter, prin neachitarea la termen a unui împrumut bancar, mă costase cincizeci de acţiuni IBM, pe care a trebuit să le achit în calitate de girant al poliţei. După multe scrisori de avertisment, banca, plină de regrete şi de formalisme etice, plângând aproape în faţa dramei unui om atât de crud înşelat de un prieten cu care avusese o înţelegere, mi-a luat frumos acţiunile. Thaxter mă asigura că era o pierdere ce urma a fi dedusă din impozite. Şi el şi Szathmar mă consolau adeseori în felul ăsta (şi-apoi, nu năzuiam eu spre mărinimie, şi nu era oare prietenia un lucru mult mai important decât banii?). Oamenii continuau să mă ruineze. Şi acum, ce puteam face? Datoram editurilor vreo şaptezeci de mii de dolari luaţi ca avans pentru cărţi pe care mă aflam într-o neputinţă prea parahzantă ca să le mai pot scrie. De altfel pierdusem orice interes. Aş fi putut să-mi vând covoarele orientale. îi spusesem Renatei că m-am săturat de ele şi ea cunoştea un negustor armean care accepta să le ia în consignaţie. Acum

când valuta străină era în creştere, iar persanii, bogaţi în petrol, refuzau să mai lucreze la războiul de ţesut. Cumpărătorii germani şi japonezi, ba chiar şi arabi cutreierau regiunile centrale ale ţării şi ne luau covoarele. Cât despre Mercedes-ul meu, poate că era mai bine să mă descotorosesc

de el. Ori de câte ori eram nevoit să mă frământ din cauza banilor, simţeam că-mi pierd echilibrul. Ca un marinar gata să cadă de pe catarg sau ca un spălător de geamuri care se bălăngăne în văzduh, susţinut doar de cureaua de siguranţă de sub braţe. încercam o senzaţie de apăsare în piept şi de lipsă de oxigen. Mă gândisem uneori să-mi iau un tub de oxigen pe care să-l ţin în debaraua de haine, pentru asemenea perioade de frământare. Desigur că ar fi trebuit să-mi deschid un cont secret la o bancă elveţiană. Cum dracu', trăind cea mai mare parte a vieţii mele la Chicago, nu mă gândisem să-mi fac o rezervă? Şi acum, care erau perspectivele? Ihaxter avea în portofoliu două articole ale mele, o chestie de memorialistică despre Kennedy la Washington (la fel de îndepărtat acum ca şi întemeierea Ordinului Capucinilor), şi un articol din seria neterminată „Marile plictisuri ale epocii moderne". Astea însă nu însemnau bani. Ultimul era excelent, dar cine ar fi publicat un studiu serios despre plictiseală?

Eram gata acum să iau în consideraţie şi planul lui George Swiebel cu mina de beriliu din Africa. La început, când George mi-a făcut propunerea, am râs; dar am văzut eu idei şi mai năstruşnice dovedindu-se valabile din punct de vedere comercial, şi niciodată nu poţi şti de unde sare iepurele. Un om, pe nume Ezekiel Kamuttu, care fusese cu doi ani în urmă ghidul lui George în trecătoarea Olduvai, pretindea că este proprietarul unui munte de beriliu şi de pietre semi- preţioase. În momentul acesta, sub patul lui George se afla un sac dintr-o pânză exotică, umplut cu tot felul de minerale ciudate. George îmi dăduse un ciorap gros, plin de mostre, şi-mi ceruse să le verific la Muzeul de Ştiinţe Naturale, ară- tându-i-le lui Ben Isvolsky, un fost coleg al

nostru de şcoală, care era acum geolog. Ben cel serios m-a asigurat că pietrele sunt autentice. Şi dintr-odată şi-a abandonat aerul profesoral şi a început să-mi pună tot felul de întrebări de afaceri. Am putea obţine pietrele cu regularitate, în cantităţi negociabile? Şi cu ce instalaţii, şi cum puteai pătrunde şi ieşi din junglă?

Şi cine era acest Kamuttu? Kamuttu, afirma George, şi-ar fi dat şi viaţa pentru el. Il invitase pe George să se însoare cu o fată din familia lui. Voia să i-o vândă pe soră-sa.

- Dar, i-am spus eu lui Ben, cunoşti slăbiciunea lui George: se-mprieteneşte cu toată lumea. A băut câteva pahare cu indigenii, şi aceştia şi-au dat seama cât e de sincer şi că are o inimă mai mare decât Mississippi. Şi aşa şi este. Dar cum putem fi siguri că domnul Kamuttu nu-i un pungaş? Poate că a furat mostrele de beriliu. Sau poate că-i nebun. Omenirea nu duce lipsă de d-alde ăştia.

Cunoscând necazurile domestice ale lui Isvolsky, înţelegeam de ce visa să dea o lovitură în materie de minereuri.

- Aş fi gata de orice, mi-a mărturisit, numai să scap pentru o bucată de vreme din Winnetka. Pe urmă a adăugat: Bine, Charlie, ştiu la ce te gândeşti. De câte ori vii să mă vezi, vrei să-ţi arăt păsările alea.

Se referea la marea colecţie de păsări a muzeului, adunate de-a lungul deceniilor şi păstrate în sertare etichetate. Marile ateliere şi laboratoare din culise, depozitele, cămările şi grotele erau infinit mai fascinante decât exponatele publice din muzeu. Păsările îmbălsămate zăceau culcate, cu câte-o etichetă prinsă de picioruş. îmi plăcea să văd păsările colibri, mii şi mii de trupuri micuţe, unele nu mai mari decât vârful degetului meu, într-un infinit

număr de varietăţi, toate miniatural stropite cu un întreg Luvru de culori irizate. Şi Ben mă conduse să le văd din nou. Avea obrajii plini şi un păr lânos, tenul stricat, dar o faţă plăcută. Comorile muzeului îl plictiseau de astă dată şi-mi spuse:

- Dacă într-adevăr Kamuttu ăsta are un munte de beriliu, ar trebui să plecăm acolo şi să punem laba pe el.

- Eu plec curând în Europa, i-am răspuns.

- Perfect. George şi cu mine te luăm de-acolo. Ne-am putea duce toţi trei cu avionul la Nairobi.

Gândurile la beriliu şi la covoarele orientale arată în ce stare de nervozitate mă găseam şi cât de lipsit de simţ practic eram. Când mă aflam în starea asta, un singur om de pe lume îmi putea fi de folos, şi anume Julius, fratele meu cel pragmatic, agent imobiliar în Corpus Christi, Texas. îmi iubeam fratele cel corpolent şi acum vârstnic. Poate că şi el ţinea la mine. în principiu, nu era pentru legăturile strânse de familie. Poate că vedea în dragostea fraternă o portiţă deschisă spre exploatare. Sentimentele mele faţă de el erau vii, de o intensitate vecină cu isteria, aşa încât nu-l condamnam că încerca să le opună rezistenţă. Voia să fie un om exclusiv al zilei de azi, aşadar uitase sau încerca să uite trecutul. Spunea că, fără ajutor, nu-şi mai poate aminti de nimic, în ceea ce mă priveşte, eu nu pot uita nimic. îmi spunea adeseori:

- Ai moştenit memoria fantastică a bătrânului. Şi mai înainte de el a fost celălalt pehlivan, taică-su. Bunicul nostru a fost unul dintre cei zece oameni din ghetou care ştiau pe de rost Talmudul babilonian. Mult i-a mai folosit! Eu nici nu ştiu măcar ce-i aia. Dar de-acolo ţi se trage memoria.

Admiraţia lui nu era absolut sinceră. Nu cred că

mi-era întotdeauna recunoscător pentru că ţineam minte totul atât de bine. Credinţa mea este că, fără memorie, existenţa ţi-e mutilată din punct de vedere metafizic; e ştirbită. Şi nu puteam concepe că propriul meu frate, Julius cel de neînlocuit, ar putea avea crezuri metafizice diferite de ale mele. Aşa încât îi vorbeam despre trecut şi el mă întreba:

- Aşa să fie? Aşa s-a întâmplat? Ştii că eu nu pot să-mi amintesc cel mai mic lucru, nici măcar cum arăta mama, deşi am fost întotdeauna preferatul ei.

- Trebuie să-ţi aduci aminte cum arăta mama. Cum ai putut-o uita? Nu te cred, îi spuneam.

Sentimentele mele de familie îl chinuiau uneori pe trupeşul meu frate. Mă considera un soi de idiot. El, un magician al banului, construise centre comerciale, blocuri cu apartamente de închiriat, moteluri, contribuise în bună măsură la transformarea părţii din Texas unde locuia. Desigur, n-ar fi refuzat să mă ajute. Dar lucrul acesta rămânea la stadiul teoretic, căci, deşi ideea de ajutor plutea întruna în aer între noi doi, practic nu-i cerusem niciodată nimic. În realitate, aveam mari rezerve în legătură cu o asemenea cerere. Eram, ca să spun aşa, mai curând obsedat, stăpânit de nevoia de a i-o adresa.

În timp ce-mi luam pardesiul, aprodul lui Urbanovich veni spre mine, scoţând un petic de hârtie din buzunarul vestei de lână.

- S-a telefonat de la biroul domnului Tomchek; un mesaj pentru dumneavoastră. Un domn cu un nume străin... Pierre? întrebă bătrânul.

- Pierre Thaxter.

- Am scris şi eu cum am înţeles. Vrea să vă întâlniţi cu el la ora trei la Muzeul de Artă. A venit

şi o pereche care a întrebat de dumneavoastră. Un domn cu mustaţă şi o fată cu păr roşu şi fustă mini.

- Cantabile?
- Nu şi-a lăsat numele.

Era două şi jumătate. Câte se întâmplaseră într-un timp atât de scurt! M-am dus la Stop and Shop şi am cumpărat nisetru şi cornuri proaspete, ceai Twining pentru micul dejun şi marmeladă de struguri Cooper. Dacă Thaxter rămânea peste noapte, voiam să-i ofer un mic dejun din acelea cu care era el obişnuit. Thaxter îmi servea întotdeauna bucate extraordinare. Avea orgoliul meselor lui şi-mi spunea numele francez a ceea ce mâneam. Nu mai mâneam deci roşii, ci *salade de tomates*, nu pâine cu unt, ci *tartines,* şi-i dădea înainte cu *bouilli, brûlé, fard, fumé,* şi cu vinuri excelente. Avea relaţii cu cei mai selecţi negustori şi nimic neplăcut în materie de mâncare sau de băutură nu se strecura vreodată pe masa lui.

De fapt, aşteptam cu plăcere vizita lui Thaxter. Eram întotdeauna încântat să-l revăd. Poate nutream chiar iluzia că în faţa lui mi-aş putea deschide inima cătrănită, deşi nu eram chiar atât de naiv. Avea să descindă din California, cu părul lui lung ca de curtean al Mariéi Stuart, şi îmbrăcat, sub mantaua de carabinier, cu un fermecător costum de stradă din catifea albastră, cumpărat pe King’s Road. Pălăria mare, cu boruri late, era cumpărată dintr-un magazin pentru filfizonii negri. La gât îi vor atârna diverse lanţuri aparent de valoare, dar şi o fâşie de mătase înnodată, murdară, însă de un colorit unic. Ghetele gălbui, înalte până la gleznă, aveau feţe de pânză şi, de fiecare latură a pânzei, era ingenios aplicată emblema crinului francez, confecţionată din piele. Nasul îi era complet strâmb, faţa smeadă îi lucea şi, când îi vedeam ochii de leopard, scoteam un

tainic chiot de bucurie. Exista aţiune pentru care, de îndată ce aprodul m-a anunţat că sosise în oraş, am investit cinci dolari în nisetru. Ţineam foarte mult la Thaxter. Marea întrebare în legătură cu el era: ştia sau nu ştia ce face? Cu alte cuvinte, era un potlogar? O întrebare la care un om şiret ar fi putut răspunde, dar eu nu. Renata, când îmi făcea onoarea de a mă trata drept viitorul ei soţ, îmi spunea:

- Nu mai zvârli banii pe Thaxter. Farmec? E tot numai farmec. Talent? Cu ghiotura. Dar e fals.

-Nue.

- Cum? încearcă să ai puţin respect faţă de tine însuţi, Charlie, şi nu mai lăsa să ţi se bage orice pe gât. Tot arborele ăla genealogic al lui!

- O! Da, dar oamenii simt nevoia să se împăuneze. Sunt morţi dacă nu pot spune lucruri frumoase despre ei înşişi. Lucrurile frumoase *trebuie* spuse. Fii şi tu mai simţitoare.

- Foarte bine, atunci gândeşte-te la garderoba lui specială. La umbrela lui specială. Singura umbrelă distinsă e cea cu mâner din lemn încovoiat natural. Cine-şi cumpără o umbrelă cu mâner lucrat de fabrică? Pe urmă, pivniţa lui de vinuri specială, servieta-diplomat specială pe care n-o poţi cumpăra decât de la un singur magazin din Londra, salteaua de cauciuc specială cu cearşafuri speciale din satin, sau amin- teşte-ţi când zăcea întins la Palo Alto cu fufa lui specială, şi urmăreau împreună partida de tenis pentru cupa Davis la un televizor în culori special. Ca să nu mai vorbim de un fraier special pe nume Charlie Citrine, care-i plăteşte toate „specialităţile“. Ce mai, individul e în plin delir.

Conversaţia de mai sus a avut loc când Thaxter mi-a telefonat ca să mă anunţe că se găseşte în drum spre New York pentru a se îmbarca pe vasul France, şi că se va opri la Chicago să discutăm

despre *Arca.*

- Ce caută în Europa? m-a întrebat Renata.
- Mă rog, e jurnalist de scandal.
- Şi ce caută un jurnalist de scandal pe vasul France la clasa întâi? Cu vaporul face cinci zile. Are atâta timp de pierdut?
- Probabil că are ceva timp.
- Şi noi zburăm la clasa *Economy.*
- Da, dar el are un văr care-i director la linia maritimă franceză. Vărul mamei lui. Amândoi nu plătesc un chior. Bătrâna îi cunoaşte pe toţi plutocraţii din lume. Le ajută pe fiicele lor să-şi facă debutul în societate.
- Dar observ că nu pe plutocraţii ăia i-a supt de cincizeci de acţiuni. Bogaţii îi miros de la o poştă pe paraziţi. Cum ai putut fi atât de bleg?
- Ei, zău, banca ar mai fi trebuit să aştepte câteva zile. Cecul lui era pe drum, trimis de Banco Ambrosiano din Milano.
- Ce caută italienii în toată afacerea asta? Doar ţi-a spus că fondurile familiei lui sunt depuse la Bruxelles.
- Nu, în Franţa. Adică partea lui de moştenire din averea mătuşii era depusă la Crédit Lyonnais.
- întâi te escrochează, pe urmă îţi toarnă tot felul de explicaţii împuţite pe care le mai şi repeţi. Şi toate înaltele lui legături din Europa ies parcă direct din vechile filme ale lui Hitchcock. Şi acum că vrea să vină la Chicago, ce face domnul? O pune pe secretară să te cheme la telefon. E sub demnitatea lui să formeze singur numărul. Dar tu răspunzi în persoană şi fata îţi spune: „Rămâneţi pe fir. Vă dau imediat legătura cu domnul Thaxter“, aşa încât stai şi aştepţi cu receptorul la ureche. Şi toată convorbirea, bineînţeles, e trecută în contul tău. Pe urmă catadicseşte şi el să răspundă şi-ţi spune că are de gând să vină, dar o să te anunţe când anume.

Toate astea, cel puţin, erau perfect adevărate. În niciun caz nu-i povestisem Renatei tot ce ştiam despre Thaxter. Mai existau şi liste negre, şi scandaluri la cluburi, şi zvonuri c-ar fi fost acuzat de pungăşii. Gusturile turbulente ale prietenului meu erau de modă veche. Astăzi nu mai existau adevăraţi scandalagii, decât dacă cineva ca Thaxter, din simplă dragoste pentru Antichitate, facea să reînvie tipul. Dar eu simţeam că în Thaxter se ascundeau totuşi unele profunzimi şi că excentricităţile lui vor revela cândva o anume năzuinţă spirituală. Ştiusem că-i riscant să-i girez poliţa, pentru că-l văzusem înşelându-i pe alţii. „Dar mie n-o să-mi facă figura“, mi-am spus. Trebuie să existe şi o excepţie. Şi astfel am mizat pe imunitate şi am pierdut. Mi-era un prieten drag. îl iubeam pe Thaxter. Şi ştiam că eram ultimul om din lume pe care ar fi vrut să-l păgubească. Dar, până la urmă, la asta a ajuns. îi epuizase pe toţi ceilalţi pe care-i putea păgubi. Şi cum nu-i mai rămăsese niciunul, a trăit conflictul „prietenia contra principiului de viaţă“. Şi-apoi, eu eram cel care-i patrona acum arta. Pentru asemenea privilegii trebuie să plăteşti.

Tocmai îşi pierduse casa din zona golfului, cu piscina, terenul de tenis, livada de portocali pe care o plantase el, grădina oficială, MG-ul, station-waggon-ul şi pivniţa de vinuri.

Anul trecut, în septembrie, făcusem o călătorie în California ca să văd de ce revista noastră, *Arca,* nu mai apare odată. A fost o vizită extrem de plăcută şi de afectuoasă. Am făcut un tur de inspecţie a proprietăţii lui, sub soarele californian. Pe vremea aceea începusem să nutresc un nou simţământ cosmologic în ceea ce priveşte soarele. Şi anume, gândeam că, în parte, soarele e creatorul nostru. Că în spiritele noastre există o legătură cu soarele. Că lumina izvorăşte înlăuntrul

nostru şi iese la suprafaţă ca să întâlnească lumina soarelui.

Că lumina solară nu este doar o glorie exterioară care se revelează simţurilor noastre cufundate în întuneric, şi că ceea ce înseamnă lumina pentru ochi înseamnă şi gândirea pentru spirit. Deci eu şi Thaxter ne plimbam. O zi splendidă, binecuvântată de natură. Cerul pulsa de o mângâietoare căldură albastră şi peste capetele noastre atârnau portocale. Thaxter purta costumul său preferat pentru plimbare, mantaua neagră, iar degetele picioarelor desculţe erau presate laolaltă ca smochinele de Smyrna. în grădina lui se plantau acum tufe de trandafiri, şi mi-a cerut să nu stau de vorbă cu grădinarul ucrainean:

- A fost supraveghetor în lagăr şi e teribil de antisemit. Nu vreau să-nceapă să bată câmpii.

Simţeam că în acest loc încântător eul nostru demonic şi eul nostru naiv şi eul nostru iubitor se contopeau într-unul singur. Câţiva dintre copilaşii mai noi ai lui Thaxter, blonzi şi nevinovaţi, se jucau pe acolo cu primejdioase cuţite de grădinărit şi cutii cu praf otrăvitor de stropit trandafirii. Dar nimeni n-a păţit nimic. Prânzul a fost un spectacol de zile mari, servit la marginea piscinei scânteietoare, şi cu două sortimente de vin pe care le turna chiar el, cu sobră demnitate şi aere de *connaîsseur,* îmbrăcat în manta, cu o pipă încovoiată între dinţi, şi cu degetele picioarelor goale zgârcindu-i-se. Tânăra lui soţie, negricioasă şi drăguţă, supraveghea toate preparativele şi prezida din umbră. Era perfect încântată de viaţa ei, deşi nu aveau niciun ban, dar absolut nimic. Staţia de benzină din colţ refuzase să primească de la el un cec în valoare de cinci dolari. A trebuit să plătesc eu, cu cartea mea de credit. Şi, îndărătul scenei, tânăra femeie trebuia să ţină piept creditorilor pentru terenul de tenis şi piscină,

pentru vinuri, pentru maşină, pentru pian, precum şi celor de la bancă.

Arca urma să fie tipărită cu un echipament IBM, fără zeţari costisitori. Niciodată n-a dat vreo ţară cetăţenilor ei atâtea jucării cu care să se amuze şi n-a împins atâţia oameni de talent în cele mai îndepărtate unghere ale trândăviei, vecine cu graniţele suferinţei. Thaxter clădea o aripă nouă în care îşi va avea sediul *Arca.* Revista noastră trebuia să aibă un lăcaş propriu, şi să nu se amestece cu viaţa lui particulară. Recrutase câţiva elevi de colegiu, printr-un fel de înţelegere *ă la* Tom Sawyer, care săpau temeliile. Se ducea cu MG-ul pe şantiere de construcţii ca să ciupească sugestii de la muncitorii specializaţi şi să şterpelească scânduri şi foi de placaj. Era o extindere pe care am refuzat s-o finanţez.

- Prevăd că locuinţa ta o să cadă în groapa asta. Eşti sigur că respecţi normele de construcţie?

Dar Thaxter avea acea îndrăzneală de a încerca orice, care-i naşte pe feldmareşali şi dictatori: „Vom pune la bătaie douăzeci de mii de oameni pentru reuşita acestei operaţii, şi dacă pierdem mai mult de jumătate din ei, vom schimba tactica.“

În revista *Arca* urma să publicăm numai articole strălucite. Şi unde vom găsi atâta strălucire? Ei bine, ştiam că trebuie să existe. Dacă am fi presupus contrariul ar fi însemnat să aducem o insultă omenirii şi unei naţiuni civilizate. Trebuia făcut tot posibilul pentru a reinstaura renumele şi autoritatea artei, seriozitatea gândirii, integritatea culturii, demnitatea stilului.

Renata, care probabil că aruncase o privire indiscretă în extrasele conturilor mele bancare, părea să fie la curent cu ceea ce mă costa

calitatea mea de finanţator al revistei.

- Cine are nevoie *Ac. Arca* asta a voastră, Charlie, şi ce animale ai de gând să salvezi în ea? Nu eşti tu atât de idealist - în tine colcăie ostilitatea, mori să ataci o droaie de oameni în propria ta revistă şi să muşti în dreapta şi-n stânga. Aroganţa lui Thaxter e nimic în comparaţie cu a ta. îl laşi să creadă că-şi poate face de cap nestânjenit, şi asta numai pentru că eŞti de două ori mai arogant decât el.

- Banii mei se duc şi-aşa. Prefer să-i cheltuiesc pe această...

- Nu-i cheltuieşti, ci-i arunci, preciză ea. Ce ţi-a venit să finanţezi aranjamentul ăsta californian?

- Tot e mai bine decât să-mi dau banii avocaţilor şi statului.

- Când te porneşti să vorbeşti despre *Arca,* nu mai înţeleg nimic. Spune-mi şi mie clar odată pentru totdeauna - de ce?

îi eram recunoscător pentru o asemenea provocare. Ca să mă pot concentra mai bine, am închis ochii înainte de a răspunde:

- Ideile ultimelor câtorva secole au fost epuizate.

- Cine afirmă aşa ceva? Vezi, la asta mă refer eu când spun că eşti arogant, mă întrerupse Renata.

- Dar, zău, aşa e, sunt epuizate. Ideile sociale, teoriile politice, filosofice, ideile literare (sărmanul Humboldt!), cele erotice şi, bănuiesc, chiar şi cele ştiinţifice.

- Ce ştii tu despre toate astea, Charlie? Cred că eşti căzut în cap.

- Pe măsură ce marile mase din lumea întreagă devin conştiente, iau aceste idei epuizate drept idei noi. De unde să ştie? Şi saloanele oamenilor sunt pline cu aceste proiecţii.

- Astea-s lucruri prea serioase pentru un exerciţiu de dicţie.

- Dar eu *sunt* serios. Marile idei, ideile cele mai necesare vieţii, au dat îndărăt, au bătut în retragere. Asta-i boala care roade acum societatea noastră, oamenii îşi pierd orice viaţă personală, fiinţa lăuntrică a milioanelor, a nenumăratelor milioane de oameni, e total absentă. E de înţeles că în multe părţi ale globului aceasta nu mai poate fi recuperată, pentru că oamenii au de luptat cu foametea sau cu dictaturi poliţieneşti, dar noi, aici, în lumea liberă, ce scuză avem? Sfera vieţii lăuntrice a trebuit să capituleze sub presiunea crizei publice. Recunosc că această sferă lăuntrică a devenit atât de respingătoare, încât suntem bucuroşi să scăpăm de ea. Dar noi acceptăm şi dizgraţia în care a căzut, şi oamenii îşi umplu vieţile cu aşa-numitele „probleme publice“. Şi ce auzim când sunt luate în discuţie aceste probleme publice? Ideile eşuate ale ultimelor trei secole. în orice caz, anihilarea individului, pe care azi se pare că-l dispreţuiesc şi îl detestă cu toţii, va face ca planurile noastre de distrugere, superbombele noastre, să fie superflue. Vreau să spun că dacă nu vor exista decât minţi găunoase şi trupuri lipsite de spirit înseamnă că nu mai ai nimic serios de distrus. De decenii întregi, în cele mai înalte posturi de conducere, nicăieri în lume, nu am mai avut o fiinţă umană în adevăratul sens al cuvântului. Societatea trebuie să-şi recupereze forţele creatoare, gândirea vie, fiinţa reală; trebuie să respingă toate aceste injurii aduse sufletului omenesc, şi asta cât mai repede! Sau dacă nu...! Ăsta-i punctul unde un om ca Humboldt, credincos ideilor eşuate, şi-a pierdut poezia şi a scăpat trenul.

- Dar el şi-a pierdut minţile. Nu-l poţi

învinovăţi. Eu nu l-am cunoscut, dar uneori am impresia că îl ataci prea aspru. Ştiu, continuă ea, îl acuzi că a trăit oribila viaţă de poet, exact în felul în care clasa de mijloc se aşteaptă şi aprobă ca să trăiască un poet. Nimeni nu se ridică la pretenţiile tale. Ihaxter nu-i decât micul tău animal răsfăţat. El singur, în mod cert, n-o s-o scoată la capăt.

Desigur, avea dreptate. Thaxter îmi spunea mereu: „Lucrul de care avem noi nevoie este o formulă majoră de viaţă.“ Mă suspecta că ascund în mânecă o formulă majoră.

- Vrei să spui o formulă plină de respect pios faţă de viaţă sau poate că un principiu yoga? Tu ai o slăbiciune pentru chestii din astea teribiliste. Ai da orice ca să fii un Malraux şi să vorbeşti despre Occident. Ce-i cu ideile astea embrionare ale tale? Formulele majore sunt baloane de săpun. Dezordinea s-a instaurat pe pământ ca să dăinuie.

Şi aşa şi e - bogată, derutantă, chinuitoare şi diversă. Cât despre a te strădui să faci excepţie - şi aşa e totul destul de bizar.

Pierre Thaxter era un pasionat al culturii. Era un clasicist, serios exersat de călugări în latină şi greacă. Franceza o învăţase cu o guvernantă şi o studiase şi la şcoală. Araba o învăţase singur, citise cărţi esoterice şi spera să rupă gura la toţi publicând în reviste de mare erudiţie din Finlanda sau Turcia. Vorbea cu ciudat respect de Panofsky şi Momigliano. Se închipuia un Burton al Arabiei sau un T.E. Lawrence. Uneori

era un geniu în purpură de tipul baronului Corvo, ruinat în chip sordid la Veneţia, scriind ceva ciudat şi pătimaş, rar şi distins. Nu suporta să-i scape ceva. Cânta Stravinski la pian, ştia multe despre baletul rusesc. Era o autoritate în Matisse şi Monet. Avea părerile lui despre arhitectura templelor asiro-babiloniene şi despre Le Corbussier. Putea să te

sfătuiască, şi o facea adeseori, ce anume să cumperi şi de unde anume. La asta se referise Renata. O servietă-diplomat, de pildă, nu e servietă-diplomat dacă are încheietoarea la mijloc: clipsurile trebuie să fie laterale. Era nebun după serviete-diplomat şi după umbrele. Existau în Maroc plantaţii speciale unde creşteau mânere de umbrele, din lemn încovoiat natural. Şi, mai presus de orice, Thaxter se descria singur ca un tip tolstoian. Dacă îl strângeai cu uşa, îţi spunea că e creştin-pacifist-anar- hist şi-ţi mărturisea credinţa lui în simplitate şi în puritatea inimii. Aşa încât, desigur, îl iubeam pe Thaxter. Cum să nu-l iubeşti? Şi unde mai pui că febra care-i înfierbânta sărmanul cap făcea din el un ziarist ideal: diversitatea preocupărilor şi curiozitatea lui culturală. Un excelent jurnalist. Lucru pe deplin recunoscut. Lucrase la cele mai de seamă reviste. Şi fiecare dintre ele l-a dat afară. Ceea ce avea el nevoie ar fi fost un redactor-şef inventiv şi înarmat cu răbdare, care să-i încredinţeze misiuni potrivite pentru el.

Mă aştepta între cei doi lei din faţa Muzeului de Artă, întocmai cum eram pregătit să-l văd: cu mantaua, costumul de catifea albastră şi ghetele cu feţe de pânză. Singura schimbare putea fi percepută la păr: îl purta acum în stilul *Directoire,* vârfurile căzându-i peste frunte. Faţa îi era puternic înroşită de frig. Avea o gură lunguiaţă, de culoarea dudelor, o statură impozantă, şi negi, şi nasul strâmb, şi ochi de leopard. întâlnirile noastre erau întotdeauna pline de efuziune şi ne strângeam în braţe.

- Ce mai faci, bătrâne? Asta-i una din zilele voastre grozave de la Chicago! Tocmai resimţeam absenţa frigului în California. Cumplit, nu? Ei, dacă tot suntem aici, am putea începe direct cu câteva din Monet-urile alea superbe.

Am lăsat la garderobă servieta-diplomat, umbrela, nise- trul cornurile şi marmelada. Am plătit doi dolari pentru intrare şi ne-am dus direct în sălile impresioniştilor. Se afla acolo un peisaj de iarnă norvegiană al lui Monet, la care se ducea direct: o casă, un pod, şi fulgi de zăpadă. Prin perdeaua de zăpadă, se zărea rozul casei, iar senzaţia de ger era delicioasă. Toată greutatea zăpezii, a iernii, devenea imponderabilă prin miraculosul efect al luminii. Contemplând această lumină pură, roză, fulguită, crepusculară, Thaxter îşi prinse pe şaua nasului puternic şi strâmb *pince-nez*-ul, cu o scăpărare de sticlă şi argint, iar obrajii i se colorară şi mai tare. Ştia el ce face. Graţie acestui tablou, vizita lui începuse cu dreptul. Numai că eu, cunoscând întreaga amplitudine a gândurilor lui, eram sigur că se întreba cum ar putea fi furată din muzeu o capodoperă ca asta, şi că mintea lui trecea iute în revistă douăzeci de temerare furturi de artă, de la Dublin până la Denver, organizate cu tot dichisul de maşini în aşteptare şi tăinuitori pregătiţi. Poate că visa la vreun multimilionar, fanatic iubitor de Monet, care să fi construit o firidă ascunsă într-un buncăr de beton şi care să fie gata să plătească o avere pentru acest peisaj. Lucruri de mare anvergură visa Thaxter (ca şi mine de altfel). Şi totuşi, el era încă o enigmă pentru mine. Să fi fost un hlajin sau un brutal? A decide care din două era însemna un adevărat chin. Dar acum lăsă artificialul *pince-nez* să-i cadă şi se întoarse spre mine cu faţa-i roşie, împroşcată cu negi, şi cu privirea-i de felină mai intensă decât până acum, mohorâtă, ba chiar puţin saşie.

- Am de făcut un comision în cartierul comercial, înainte de a se închide magazinele. Hai să plecăm. După acest tablou, nu mai suport

să văd nimic!

Aşadar ne-am luat lucrurile de la garderobă şi am ieşit pe uşa turnantă. în Mallers Building se afla un negustor numit Bartelstein, care vindea tacâmuri vechi de peşte şi alte antichităţi. Thaxter voia să achiziţioneze un set.

- Există o controversă asupra tacâmurilor de argint, mă informă el categoric. Se pare că argintul dă peştelui un miros neplăcut. Totuşi, eu cred în argint.

De ce cuţite de peşte? Şi cu ce, şi pentru cine? Banca îl dădea afară din casa din Palo Alto, şi totuşi se părea că el nu-şi epuizează niciodată resursele. Din când în când vorbea despre alte case care-i aparţineau - una în Alpii italieni, alta în Bretania.

- Deci în Mallers Building? am întrebat.

- Bartelstein are o reputaţie internaţională. Maică-mea îl cunoaşte. Ea are nevoie de cuţite pentru unul dintre clienţii ei din înalta societate.

în clipa aceea, se apropiară de noi Cantabile şi Polly, amândoi scoţând pe gură aburi de decembrie, în timp ce Thunderbird-ul alb aştepta la marginea trotuarului, cu portiera deschisă şi tapiseria roşie ca sângele. Cantabile zâmbea şi zâmbetul lui era oarecum nefiresc, mai puţin o expresie a bucuriei decât a nu ştiu ce altceva. Poate că era o reacţie la mantaua şi la pălăria lui Thaxter, la ghetele lui de bulevardist şi la faţa-i aprinsă de ger. îmi simţeam şi eu obrajii roşii. Cantabile, în schimb, era ciudat de alb. Respira aerul de parcă îl fura. Avea o expresie de nerăbdare şi nervozitate. Thunderbird-ul, pufăind aburi, începea să blocheze circulaţia. Pentru că o mare parte din acea zi zăcusem cufundat în viaţa lui Humboldt, care la rândul lui fusese cufundat în T.S. Eliot, m-am gândit, aşa cum s-ar fi gândit şi el, la ceasul violet în care maşinăria umană aşteaptă, asemenea unui taxi ce pufneşte în aşteptare. Dar am alungat gândul. Momentul de faţă îmi solicita întreaga prezenţă. Am făcut prezentări rapide în

stânga şi în dreapta:

- Doamna Palomino, domnul Thaxter - şi Cantabile.

- Fuga, urcaţi imediat în maşină! comandă Cantabile cu vocea omului căruia trebuie să i te supui.

N-aveam de gând să înghit.

- Nu, am răspuns. Avem o sumedenie de lucruri de discutat, şi prefer să fac câţiva paşi pe jos, până la Mallers Building, decât să mă împotmolesc în trafic cu maşina ta.

- Pentru numele lui Dumnezeu, urcaţi-vă în maşină!

Se aplecase spre mine. Dar răcni aceste cuvinte cu un glas atât de tunător, încât tresări singur, îndreptându-şi spinarea.

Polly îşi înălţă faţa frumuşică. Se distra. Părul ei cu firul drept, japonez ca textură, dar foarte roşu şi tuns în cascadă, cădea des şi egal peste lodenul verde. Obrajii plăcuţi îţi spuneau că Polly trebuia să fie o parteneră plăcută la pat. Ar fi fost o bucurie, un succes. Cum de ştiau unii bărbaţi să găsească femei uşor de satisfăcut şi care te satisfăceau cu uşurinţă? Şi eu le puteam identifica după obraji şi după zâmbet - dar numai după ce fuseseră găsite de alţii. Între timp, începuse să fulguiască din invizibUitatea aceea cenuşie aşternută deasupra zgârie-norilor, şi ceva ca un tunet slab se auzea îndărătul nostru. Dar probabil că era zgomotul unor avioane supersonice sau al unor avioane cu reacţie deasupra lacului, pentru că tunetul e asociat cu căldura, or gerul ne şfichiuia obrajii roşii. în cenuşiul acesta intens, crepuscular, suprafaţa lacului luase probabil nuanţe sidefii, iar bordura de franjuri polare i se adunase de timpuriu în această iarnă: un feston alb-murdar, totuşi alb. în ceea ce priveşte frumuseţea naturală, Chicago îşi are partea lui, în ciuda faptului că destinul, istoric de la un capăt la celălalt, îi conferise o materialitate grosolană, un

aer grosolan, un sol grosolan. Necazul e că nu mă puteam bucura de apa sidefie cu festonul ei arctic şi de văzduhul cenuşiu, voalat de fulgi, cât îmi stăteau pe cap Cantabilii ăştia, îmbrâncindu-mă în Thunderbird şi gesticulând cu mănuşile fine, de vânător de vulpi. Totuşi, te duci la un concert ca să-ţi depeni propriile tale gânduri pe un fond plăcut de muzică de cameră; în acelaşi chip poate fi folosit şt un Cantabile. Un om care a zăcut ani de zile ferecat în propria-i carapace, cernându-şi fiinţa lăuntrică în exerciţii dureros repetate, hotărând că viitorul omenirii depinde de explorările lui spirituale, adânc frustrat în toate eforturile sale de a obţine înţelegere din partea acelor reprezentanţi ai intelectului modern până la care ar fi vrut să ajungă, luând

în schimb hotărârea de a urma căile spiritului pe care le-a descoperit în el însuşi, pentru a vedea unde l-ar putea duce, un astfel de om găseşte un stimul interesant într-un individ de genul lui Cantabile.

- Să mergem! urlă el spre mine.
- Nu. Domnul Thaxter şi cu mine avem de discutat afacerile noastre.
- O, avem timp berechet pentru aşa ceva, interveni Thaxter.
- Şi cum rămâne cu cuţitele de peşte? Brusc nu te mai interesează cuţitele de peşte? l-am întrebat.

Vocea lui Cantabile era hârşâită şi stridentă de indignare:

- încerc să-ţi fac un bine, Charlie! Nu-ţi cer decât cincisprezece minute din timpul tău, asta-i tot, şi pe urmă vă las la Mallers Building pentru scârbele alea de cuţite. Cum ţi-a mers la tribunal, drăguţule? Ştiu bine cum ţi-a mers. Au pregătit o ladă plină cu sticle spălate şi curate care-ţi aşteaptă sângele. Dar de pe acum arăţi secat de sânge. Ai o mină complet rătăcită. Ai îmbătrânit cu zece ani de la prânz şi

până acum. Dar eu am ceea ce-ţi trebuie ţie şi am să ţi-o dovedesc. Charlie, zece miare investite azi or să-ţi puiască cinşpe până joi - dacă nu, să mă loveşti pe mine în cap cu bâta cu care ţi-am caftit Mercedes-ul. Stronson ne aşteaptă. Are nevoie imediat de bani lichizi.

- Nu vreau să am niciun amestec în treaba asta. Eu nu-s extorcator.

- Nu fi tâmpit! Hai, trebuie să ne grăbim!

M-am uitat la Polly. Mă prevenise împotriva lui Cantabile şi a lui Stronson şi acum îi ceream părerea, din priviri. Zâmbetul ei mi-a confirmat avertismentul dat. Dar se amuza grozav de neclintita hotărâre a lui Cantabile de a ne conduce cu Thunderbird-ul, de a ne înghesui claie peste grămadă pe canapelele de piele roşie ale maşinii deschise, care pufnea. Avea aerul unei răpiri. Ne aflam pe trotuarul lat din faţa Muzeului de Artă şi amatorii de legende criminale ar putea să vă confirme că celebrul Dion O'Banion obişnuia să-şi conducă automobilul Bugatti cu o sută pe oră, urcând pe trotuar chiar în locul unde ne aflam noi, în timp ce pietonii

0 luau la fugă. Îi povestisem despre aceasta lui Thaxter. Dar oriunde se ducea, Thaxter dorea să cunoască trăsătura caracteristică, esenţa. Gustând acum esenţa oraşului Chicago, era încântat, rânjea şi mă liniştea:

- Dacă-l pierdem acum pe Bartelstein nu-i nimic, ne oprim la el mâine-dimineaţă în drum spre aeroport.

- Poli, spuse Cantabile, treci la volan. Văd maşina poliţiei.

Autobuzele încercau să se strecoare pe lângă Thunder-

bird-ul parcat. Circulaţia se încâlcise. Poliţiştii îşi şi roteau lumina albastră în colţul străzii Van Buren. Thaxter se îndreptă spre maşină în urma lui Polly,

dar eu am încercat să-l mai conving pe Cantabile:

- Ronald, pleacă! Lasă-mă-n pace!

Mi-a aruncat o privire care divulga totul, deschis şi teribil: am văzut un suflet care se lupta cu complicaţii tot atât de dificile ca şi ale mele, într-un alt sector, îndepărtat.

- N-aş fi vrut să te supun la aşa ceva, dar mă sileşti să-ţi forţez mâna. Degetele lui, în mănuşa de călărie bine întinsă pe mână, îmi înşfacară mâneca. Prietenul tău de-o viaţă, Alee Szathmar, a dat de un mare necaz sau ar putea să dea, asta depinde numai de tine.

- De ce? Ce s-a întâmplat?

- Uite că-ţi spun. Femeia aia drăguţă - bărbatu-su e unul din oamenii mei - e cleptomană. A fost prinsă la Field şpar- lind o vestă de caşmir. Şi Szathmar e avocatul ei, pricepi? Eu

1 l-am recomandat pe Szathmar. El s-a dus la tribunal şi i-a cerut judecătorului să n-o bage la gherlă, pentru că are nevoie de tratament psihiatric şi-o să aibă el grijă de asta. Aşa că tribunalul i-a dat drumu', lăsând-o în supravegherea lui. Şi ce face Szathmar - o duce pe puicuţă drept la un motel şi-o dezbracă, dar înainte de a-i face felul, femeia fuge. Goală-g°luţă, fără să aibă pe ea altceva decât fâşia de hârtie care se pune pe closet semn că e dezinfectat. Există martori câţi vrei.

Fata-i cinstită. Nu se prinde la ea figura cu motelul. Singura ei plăcere e să fure. De dragul tău, îl ţin pe bărbatu-su în frâu.

- Tot ce aud de la tine, Cantabile, e absurd, nonsens peste nonsens. Szathmar poate să se poarte ca un dobitoc, dar nu-i un monstru.

- Foarte bine, atunci îi dau frâu liber bărbatului. Crezi că prietenul tău n-o să fie eliminat din barou? O să fie - şi bine i-ar prinde,

băga-l-aş în mă-sa!

- Ai copt toată povestea asta dintr-o raţiune neghioabă, am spus. Dacă l-ai avea cu ceva la mână pe Szathmar, l-ai şantaja pe el în clipa asta.
- Foarte bine, fa cum te taie capul, nu-l ajuta! Am să-l sfârtec şi-am să-l hăcuiesc pe pezevenghiul ăla.
- Nu-mi pasă.
- Nu-i nevoie să-mi spui asta. Ştii ce eşti? Un izolaţionist, asta eşti. Nu te sinchiseşti de ce li se întâmplă altor oameni.

Toţi ţin mereu să-mi spună care sunt defectele mele, în timp ce eu îi ascult cu ochi mari, flămânzi, crezând totul şi resimţind totul. Lipsit de stabilitate metafizică, un om ca mine ar ajunge Sfântul Sebastian al criticii. Ciudăţenia este că stau liniştit şi primesc tot. Ca acum, înşfăcat de mâneca pardesiului meu cadrilat, cu Cantabile fumegând intrigi şi osânde pe burlanele nasului său alb. în cazul meu nu se pune problema cum de toate prilejurile oferă informaţii împotriva mea, ci cum folosesc eu prilejurile pentru a extrage informaţii îngropate. Ultima informaţie pe care o căpătasem părea să fie aceea că, prin înclinaţie, sunt genul de fiinţă care are nevoie de idei microcosmico-macrocosmice sau de credinţa că tot ce se petrece într-un om are o semnificaţie universală. Asemenea credinţă poleieşte totul în jurul meu şi face să răsară dulcile frunze lucioase şi ramurile încărcate de portocale din grădinile în care eul nostru nepoluat pluteşte virginal şi plin de recunoştinţă, contopit cu Creatorul său şi aşa mai departe. E posibil să fi fost pentru mine singura cale de a fi eu însumi. Dar în clipa de faţă ne aflam pe trotuarul îngheţat al Michigan Boulevard, cu Muzeul de Artă în spatele nostru, iar în faţă cu luminile colorate ale reclamelor de Crăciun şi cu faţadele albe ale Companiei de gaz şi ale altor

companii.

- Orice aş fi, Cantabile, eu şi prietenul meu nu venim cu tine.

M-am îndreptat în grabă, spre Thunderbird ca să-l opresc pe Thaxter, care dădea să se urce în maşină. îşi adunase poalele mantalei, lăsându-se să alunece pe canapelele suple. Părea foarte mulţumit. Mi-am băgat capul în maşină ca să-i spun:

- Ieşi afară de-acolo! Tu şi cu mine mergem pe jos.

Dar în aceeaşi clipă Cantabile mi-a dat brânci în automobil, lângă Thaxter. Şi-a pus mâinile pe fundul meu, şi mi-a făcut vânt înăuntru. Pe urmă a lăsat în jos speteaza scaunului rabatabil din faţă, ca să mă ţină prins acolo. Următoarea mişcare a fost să tragă uşa după el şi s-o trântească cu zgomot, şi apoi: „Dă-i drumul, Polly!“ Şi Polly îi dădu drumul.

- Ce naiba îţi închipui că faci îmbrâncindu-mă şi ţinân- du-mă captiv aici? am întrebat.

- Poliţia e pe urmele noastre. N-am avut timp să te conving prin argumente, răspunse Cantabile.

- Află că asta-i pur şi simplu răpire, i-am spus.

Şi de îndată ce-am rostit cuvântul „răpire“, mi-am şi simţit inima încărcată de senzaţia copilărească a unei teribile nedreptăţi. Dar Thaxter râdea, chicotind cu gura lui mare, şi ochii îi scăpărau şi i se încreţeau. îmi spunea:

- Hi, hi, ia-o mai uşor, Charlie! E un moment extrem de nostim. Amuză-te!

Thaxter nici c-ar fi putut să fie mai fericit. I se oferea o adevărată trataţie *„ă la* Chicago“. De hatârul lui, reînvia vechea reputaţie a oraşului. Această constatare m-a mai potolit un pic. Presupun că într-adevăr sunt o gazdă foarte ospitalieră pentru prietenii mei. Nu cumpărasem

eu nisetru, cornuri proaspete şi marmeladă de îndată ce aprodul m-a anunţat că Thaxter sosise în oraş? Ţineam încă în mână punga de hârtie fie la Stop and Shop.

Circulaţia era foarte aglomerată, dar Polly stăpânea extraordinar maşina. Viră Thunderbird-ul alb pe banda din stânga fără să atingă frâna, fără o hurducare, cu o dibăcie lipsită de orice teamă; era un şofer excelent.

Cantabile cel fără de astâmpăr se răsucea întruna ca să se uite la noi, şi-mi spuse la un moment dat:

- Ia te uită ce am aici. Primul exemplar din ediţia ziarului de mâine-dimineaţă. L-am cumpărat de la un tip din tipografie. Cu bani grei. Să-ţi spun ceva? Tu şi cu mine ocupăm toată rubrica lui Mike Schneiderman. Ascultă:

„Charlie Citrine, «Chevrolet» al Legiunii de Onoare şi scrib din Chicago, cel care autoreşte pelicula *Von Trenck*, şi-a achitat în mod public o datorie de joc către o figură a lumii subterane, la Playboy Club. Charles, mai bine ai urma la universitate un seminar de pocher.“ Ei, ce părere ai, Charlie? Păcat că Mike n-a ştiut nimic de chestia cu maşina ta şi cu zgârie-norul şi tot restul. Ei, *acum* ce mai zici?

- Ce zic? Că nu accept formarea unui verb din substantivul „autor“. Şi că vreau să cobor la Wabash Avenue.

Chicago e mai suportabil dacă nu citeşti ziarele. Cotisem pe Madison Street şi trecusem pe sub scheletele negre ale vagoanelor suspendate.

- Nu te opri, Polly, zise Cantabile.

Ne îndreptam spre decoraţiunile de Crăciun de pe State Street, cu Moş Crăciunii şi cu săniile trase de reni. Unicul element de stabilitate în acest moment îl constituia felul admirabil în care manevra Polly maşina.

- Povesteşte-mi despre Mercedes, sări Thaxter. Ce s-a întâmplat cu Mercedes-ul tău? Şi ce-i chestia aia cu zgârie-norul, domnu Cantabile? Figura din lumea subterană de la Playboy Club sunteţi dumneavoastră?

- Cei care au urechi de auzit să audă, zise Cantabile. Charlie, cât îţi cer pentru manoperă la repararea maşinii tale? Ai dus-o înapoi la reprezentanţă? Sper că te fereşti de aşa-zişii specialişti care te jupoaie. Maimuţoii ăia mânjiţi scot câte

patru sute de dolari pe zi. Ce mai potlogari! Cunosc eu un atelier bun şi ieftin.

- Foarte mulţumesc.
- Nu face pe deşteptul cu mine. Cel mai mic lucru pe care ţi-l pot oferi este să te ajut să mai reduci din cheltuielile de reparaţie.

N-am răspuns. Inima îmi ciocănea pe o unică temă: doream de urgenţă să mă găsesc în altă parte. Pur şi simplu nu voiam să fiu acolo. O ticăloşie totală! Nu era momentul potrivit să-mi amintesc de nişte cuvinte ale lui John Stuart Mill, totuşi mi le-am amintit. Ceva de felul ăsta: misiunea spiritelor nobile, într-un moment când treburile pe care cei mai mulţi dintre noi suntem chemaţi să le facem devin triviale şi demne de dispreţuit... ta-ta-ta, ta-ta-*ta,* ta-ta-*ta.* Ei bine, singurul element valoros în aceste treburi demne de dispreţuit rezidă în spiritul în care sunt împlinite. Eu însă nu puteam desluşi vreo valoare înjur. Dar dacă misiunea acelui *durumgenus hominum,* spune marele Mill, ar fi îndeplinită de un agent exterior, supranatural, şi deci nu ar mai fi nevoie de înţelepciune şi de virtute, o! puţine lucruri ar rămâne pe care un om să le poată preţui la alt om. Exact aceasta era problema pe care şi-o crease America singură. Thunderbird-ul putea fi considerat ca un agent exterior, supranatural. Şi atunci ce-i mai rămânea omului de preţuit? Polly ne transporta în alte sfere. Sub masa de păr roşu se ascundea un creier care, de bună seamă, ştia ce să preţuiască, dacă cineva şi-ar fi dat osteneala s-o întrebe. Dar nimeni n-o întreba şi, ca să conducă maşina, nu avea nevoie de prea mult creier.

Treceam acum pe lângă silueta avântată, montantă a Băncii Naţionale, în care se depuneau, strat peste strat, lumini de aur.

- Ce-i construcţia asta frumoasă? întrebă

Thaxter.

Nimeni nu-i răspunse. Intrarăm pe Madison Street. La viteza asta, dacă o ţineam tot aşa spre vest, în cincisprezece minute am fi ajuns la cimitirul Waldheim, de la marginea oraşului. Acolo zăceau părinţii mei, sub iarba şi pietrele împestriţate de zăpadă; în amurgul iernatic, obiectele s-ar fi desluşit estompat etcetera. Dar, desigur, nu spre cimitir ne îndreptam. Am cotit pe La Salle Street, unde a trebuit să încetinim din cauza taxiurilor şi a maşinilor care transportau ziare, şi a Jaguar-urilor, şi Lincoln-urilor, şi Rolls-Royce-urilor aparţinând agenţilor de bursă şi avocaţilor marilor corporaţii - bandiţilor rafinaţi şi politicienilor aroganţi şi elitei spirituale a *business-xxnlor* americane, vulturii înălţimilor plutind la mile depărtare deasupra destinelor de zi cu zi, de ceas cu ceas, şi de clipă cu clipă ale oamenilor.

- Fir-ar al naibii, o să-l scăpăm pe Stronson. Pişicherul ăsta borţos, de cum îşi poate închide biroul, o şi întinde în Aston Martin-ul lui, zise Cantabile.

Dar Polly continua să stea tăcută la volan. Circulaţia era supraaglomerată. În sfârşit, Thaxter reuşise să-i atragă atenţia lui Cantabile. Şi am oftat, lăsat singur cu mine însumi, uitat de ceilalţi. Aşa cum făcusem şi ieri când fusesem împins cu forţa, literalmente cu revolverul în coastă, în closetul infect de la baia rusească. Şi mi-am spus: „Fără doar şi poate celelalte trei suflete închise în obscuritatea călduţă a acestui automobil strălucitor, vibrant şi lăcuit, sunt muncite de gânduri tot atât de ciudate ca şi ale mele.“ Dar, aparent, erau mai puţin conştienţi de ele decât eram eu. Şi de ce anume eram eu atât de conştient? Eram conştient că obişnuiam să gândesc că ştiu până unde am ajuns (luând universul drept cadru de referinţă). Dar mă

înşelasem. Oricum, puteam cel puţin afirma că, spiritualiceşte, fusesem destul de competent încât să nu mă las strivit de necunoaştere. în orice caz, acum devenise evident pentru mine că nu ţineam nici de Chicago şi nici, în suficientă măsură, de ceea ce era dincolo de el, şi că substanţa, interesele şi fenomenele cotidiene ale oraşului Chicago nu erau pentru mine nici reale şi vii, nici destul de clare ca simboluri. Aşa încât, neputându-mă bucura nici de o realitate vie, nici de limpezimea simbolică, în momentul de

faţă nu mă aflam niciunde. Din această pricină mă duceam să susţin lungi conversaţii misterioase, pe teme esoterice, cu profesorul Scheldt, tatăl lui Doris. îmi dăduse să citesc cărţi despre corpurile eterice şi astrale, despre Sufletul Intelectual şi Sufletul Conştient, şi despre Fiinţele Nevăzute a căror căldură, înţelepciune şi iubire au creat şi îndrumă acest univers. Eram mai tulburat de convorbirile cu doctorul Scheldt decât de idila mea cu fiica lui. Deşi era o fată bună. Drăguţă şi vioaie, cu un profil net bine conturat, era o femeiuşcă adorabilă. Adevărat că stăruia să ne servească la masă mâncăruri fanteziste, ca de pildă *BeefWellington,* a cărui crustă de aluat era întotdeauna insuficient coaptă, ca şi carnea de altfel, dar astea erau chestiuni minore. Mă încurcasem cu ea numai pentru că Renata şi maică-sa mă izgoniseră şi mă înlocuiseră cu Flonzaley. Doris nu-i ajungea Renatei nici la degetul mic. Renata? Renata n-ar fi avut nevoie de o cheie de contact ca să pornească o maşină. O simplă sărutare a ei pe capotă ar fi aprins motorul. Care ar fi duduit pentru ea. În plus, domnişoara Scheldt avea ambiţii de parvenire socială. La Chicago nu-i uşor de găsit soţi cu înalte preocupări intelectuale, şi era limpede că Doris dorea să ajungă Madame Chevalier Citrine. Tatăl ei fusese director în IBM şi consilier la NASA

pentru ameliorarea metalelor folosite la navele cosmice. Dar era totodată şi antroposof. Nu-i plăcea să dea acestui lucru epitetul de misticism. Susţinea că Steiner a fost un om de ştiinţă în domeniul Invizibilului. Dar Doris vorbea fără tragere de inimă despre tatăl ei ca despre un dereglat. Mi-a povestit multe despre el. Era membru al ordinului rosicrucian şi un gnostic, şi le vorbea cu glas tare morţilor. Aflată la o vârstă când fetele trebuie să-şi înceapă viaţa erotică, fie că au sau nu talent în acest domeniu, şi ţinând seama de recenta situaţie m care mă aflam, Doris s-a purtat foarte drăguţ cu mine. Dar treburile nu mergeau, în preajma ei nu mă simţeam eu însumi şi, uneori, în momentele cele mai nepotrivite, strigam cu glas tare: „Renata! O, Renata!“ După care eram furios pe mine şi mortificat. Dar Doris nu se lăsa afectată de strigătele

mele. Era cât se poate de înţelegătoare şi în aceasta consta meritul ei cel mai mare. Şi când începură convorbirile mele cu profesorul, s-a arătat la fel de rezonabilă, înţelegând că nu puteam să mă culc cu fiica maestrului meu.

Aşezat în salonul curat al profesorului - rareori m-am aflat într-o încăpere atât de fundamental curată, cu parchet deschis la culoare, lustruit cu ceară străvezie, şi acoperit ici-colo cu carpete orientale fără nicio scamă, şi cu parcul de dedesubt în care statuia ecvestră a generalului Sherman se cabra în aerul curat - mă simţeam pe deplin fericit. îl respectam pe profesorul Scheldt. Lucrurile bizare pe care mi le spunea erau, cel puţin, profunde. în zilele noastre şi în epoca noastră oamenii au încetat de a mai spune asemenea lucruri. El venea din cu totul alte vremuri. Până şi în îmbrăcăminte arăta ca un membru al unui club de prin anii ’20. Strânsesem de multe ori mingile de golf pentru oameni de acest tip. Unul dintre ei, un domn Masson, pe

care-l serveam regulat la partidele de golf de la Sunset Ridge din Winnetka, era imaginea leită a profesorului Scheldt. Presupun că domnul Masson s-a alăturat de mult legiunilor celor morţi şi că din tot acest univers sunt singurul care-mi amintesc cum arăta când se căţăra afară din groapa cu nisip.

- Domnule doctor Scheldt...

Soarele străluceşte glorios, apa e cristalină ca pacea lăuntrică pe care n-am reuşit să o cunosc şi vălurită ca uimirea, lacul e infuzat de tării fără număr, fluide, hidromusculare. în salon se găseşte un bol din cristal şlefuit, plin cu anemone. Florile acestea nu sunt în stare de nimic altceva decât de armonie şi sunt colorate de o inegalabilă flacără derivată din infinitul însuşi.

- Şi acum, domnule doctor Scheldt... spun eu.

Vorbesc către faţa lui însufleţită de interes şi urâtă, calmă
ca faţa unui taur, şi încerc să-mi dau seama cât de mult mă pot bizui pe cunoaşterea lui - adică dacă noi, aici, suntem reali sau nebuni.

- Daţi-mi voie să văd dacă am înţeles ceva din toate astea - deci gândirea din mintea mea are o existenţă obiectivă, ca gândire în sine, în lumea exterioară. Conştiinţa eului creează o falsă distincţie între obiect şi subiect. Am sesizat corect?

- Da, domnule, cred că da, spune vigurosul bătrân.

- Potolirea setei nu e un fenomen ce începe în gura mea. Porneşte de la apă, şi apa e un element cu existenţă obiectivă în lumea exterioară. La fel şi cu adevărul. Adevărul este un element care aparţine tuturor. Ceea ce înseamnă doi şi cu doi pentru mine înseamnă la fel pentru oricare altul şi nu are nicio legătură cu lumea ego-ului meu. Asta înţeleg. La fel ca şi răspunsul dat

afirmaţiei lui Spinoza că dacă piatra dislocată ar avea conştienţă, ar putea gândi: „Zbor prin văzduh“, ca şi cum ar face acest lucru prin libera ei voinţă. Dar dacă ar fi conştientă, atunci n-ar mai fi o simplă piatră. Ar putea genera singură mişcarea. Gândirea, puterea de a gândi şi de a cunoaşte, este o sursă de libertate. Gândirea face să devină evidentă existenţa spiritului. Trupul fizic este un agent al spiritului şi oglinda sa. Este un motor şi totodată o reflecţie a spiritului. E un ingenios memento al spiritului asupra propriei sale existenţe; spiritul se vede pe sine însuşi în trupul meu aşa cum îmi văd eu faţa într-o oglindă. Nervii mei îl reflectă. Pământul este literalmente o oglindă a gândirii. Obiectele în sine nu sunt decât gânduri întrupate. Moartea este spatele negru de care are nevoie orice oglindă, ca să puteam vedea ceva în ea. Fiecare percepţie pricinuieşte în noi o anume cantitate de moarte, şi această înnegrire a spatelui oglinzii e o necesitate. Clarvăzătorul reuşeşte să vadă acest lucru în momentul când învaţă cum să dobândească viziunea lăuntrică. Pentru a realiza aceasta, el trebuie să iasă din el însuşi, să se distanţeze.

- Ai reprodus textele, îmi spuse doctorul Scheldt. Nu ştiu dacă ai sesizat întregul sens, dar ai reprodus textul cu acurateţe.

- Mă rog, cred că în parte înţeleg. Când înţelegerea noastră va simţi nevoia, înţelepciunea va pluti spre noi.

La acest punct, doctorul Scheldt începea să comenteze pasajul: „Eu sunt lumina lumii.“ Pentru el această lumină era reprezentată şi de soare. Apoi vorbea de Evanghelia Sfântului Ioan care stăruie asupra înţelepţilor Heruvimi, în timp ce Evanghelia după Luca stăruie asupra preaiubitorilor Serafimi - Heruvimii, Serafimii şi Tronurile alcătuind treimea celei mai înalte ierarhii spirituale. Nu eram prea sigur că-i

urmăream gândul.

- Domnule doctor Scheldt, n-am experienţa acestor chestiuni avansate, dar găsesc foarte plăcut şi reconfortant să vă aud vorbind despre ele. Eu nu ştiu deloc pe ce lume sunt. într-una din zilele astea, când lucrurile se vor mai linişti, am de gând să mă apuc serios de cursul de iniţiere şi să mă ţin de el.
- Şi când se vor linişti lucrurile?
- Nu ştiu. Dar cred că v-au mai spus şi alţii cât de reconfortant se simte sufletul după o astfel de discuţie.
- Nu trebuie să aştepţi ca lucrurile să se mai liniştească. Trebuie să te hotărăşti să le linişteşti singur.

îşi dădea seama că eram încă foarte sceptic. Nu mă puteam pătrunde de idei ca: Evoluţia Lunii, Spiritele Focului, Fiii Vieţii, cu Atlantida, cu organele de percepţie spirituală ale florii de lotus, cu straniul amestec al lui Avraam cu Zarathustra sau cu alăturarea lui Isus cu Buddha. Toate astea mă depăşeau. Totuşi, ori de câte ori doctrina vorbea despre ceea ce bănuiam, sau speram, sau ştiam eu despre fiinţa lăuntrică, despre somn ori despre moarte, mi se părea că sună a adevăr.

De altfel, aveam toţi morţii mei la care trebuia să mă gândesc. Atâta timp cât nu pierdusem orice interes faţă de ei, atâta timp cât nu mă mulţumeam să încerc doar o melancolie lumească în legătură cu mama, cu tata, cu Demmie Vonghel sau cu Von Humboldt Fleisher, eram obligat să investighez, să ajung singur la concluzia că moartea este finală, că morţii *sunt* morţi. Ori mă conving de ireversibilitatea morţii şi atunci refuz să mai caut vreo comunicare, condamnând sentimentalismul meu pueril şi nostalgiile mele, ori pornesc o investigaţie în toată regula. Căci nu vedeam cum aş putea renunţa să investighez. Da, m-aş putea sili să consider acest lucru ca pe

iremediabila pierdere a tovarăşilor de călătorie căzuţi pradă devoratorilor Ciclopi. Aş putea să mă gândesc la scena vieţii ca la un câmp de luptă. Cei căzuţi sunt aruncaţi în gropi săpate în pământ sau arşi până ajung scrum. După asta, s-ar părea că nu mai are rost să întrebi de bărbatul care ţi-a dat viaţă, de femeia care te-a purtat în pântece, de o Demmie pe care ai văzut-o ultima oară urcându-se într-un avion la Idlewild, cu picioarele ei lungi şi albe, cu fardul ei, cu cerceii, sau de genialul artist de aur al cuvântului, Von Humboldt Fleisher, pe care l-ai văzut ultima oară ronţăind un covrig uscat. Nu poţi decât să accepţi ideea că au fost raşi pe vecie, aşa cum vei fi într-o bună zi şi tu. Dacă-i pe-aşa, când ziarele descriu omoruri comise în plină stradă, în faţa ochilor unor mulţimi de martori pasivi, nu-i cazul să consideri ilogică o asemenea pasivitate. Potrivit cu concepţia despre moarte pe care ne-am însuşit-o pare-se cu toţii, oricum fiecare dintre noi va fi înhăţat, înghiţit de moarte, sufocat, anihilat. Deci teroarea şi crima ar fi lucrurile cele mai fireşti din lume. Aceste concluzii au şi fost încorporate în viaţa societăţii noastre, şi sunt prezente în toate instituţiile ei, politice, educaţionale, financiare, juridice.

Convins de această realitate, nu vedeam nicio raţiune de a nu mă duce la doctorul Scheldt, ca să discut despre Serafimi, şi Heruvimi, şi Tronuri, şi Stăpânii, şi începătorii, şi Arhangheli, şi îngeri, şi Spirite.

La ultima noastră întâlnire, i-am spus doctorului Scheldt:

~ Domnule, am studiat broşura intitulată *Forţa conducătoare şi puterile spirituale în istoria omenirii*, şi am găsit un pasaj fascinant despre somn. S-ar părea că oamenii nu mai Ştiu să doarmă. Şi anume, în timpul somnului ar trebui să se întâmple ceva care acum nu se mai întâmplă, şi de asta când ne trezim ne simţim atât de sălcii,

neodihniţi, sterili, amari Şi tot restul. Să vedem dacă am înţeles bine. Organismul fizic °arme, organismul eteric doarme şi el, dar sufletul veghează.

- Da, confirmă profesorul Scheldt. Când dormim, sufletul pătrunde în lumea suprasensibilă sau cel puţin în una din zonele ei. Pe scurt, pătrunde în propriul său element.

- Mi-ar plăcea să cred acest lucru.

- De ce să nu-l crezi?

- Mă rog, să presupunem că-l cred, doar ca să vedem ce-am înţeles. în lumea suprasensibilă, sufletul întâlneşte forţele invizibile care s-au revelat iniţiaţilor din Antichitate în misterele lor. Nu toate fiinţele ierarhiei sunt accesibile celor vii, ci numai unele dintre ele, dar acestea sunt indispensabile. în timp ce dormim, spune mai departe studiul, cuvintele pe care le-am rostit peste zi vibrează şi se reverberează în jurul nostru.

- Nu chiar cuvintele, mă corectă doctorul Scheldt.

- Nu, dar tonul lor afectiv, bucuria sau tristeţea, sensul cuvintelor. Prin vibraţiile şi ecourile a ceea ce am gândit şi simţit şi vorbit peste zi, comunicăm în somn cu fiinţele ierarhiei. Dar în ziua de azi, cum faptele noastre nu-s decât răutăţi, iar preocupările noastre sunt atât de josnice, limbajul s-a degradat, cuvintele sunt boante şi deteriorate, şi rostim lucruri atât de stupide şi nesărate, încât fiinţele superioare nu aud decât bolboroseli şi mârâieli şi reclame TV- la nivelul meschin al lucrurilor. Ceea ce nu le spune nimic. Ce le-ar putea plăcea acestor fiinţe superioare din vulgaritatea noastră, văduvită de gândire înaltă şi de poezie? Ca rezultat, nu putem auzi în somn altceva decât pârâielile materiei, zgomote fâsâite şi gâlgâite, foşnetul plantelor şi bâzâitul aerului condiţionat. Aşadar suntem incomprehensibili pentru fiinţele

superioare. Acestea nu ne pot influenţa şi, la rândul lor, suferă privaţiuni corespunzătoare. Am înţeles bine?

- Da, în linii mari.
- Lucrurile astea m-au făcut să-mi pun întrebări în legătură cu un prieten al meu decedat, care se plângea de insomnii. Era poet. Şi acum pot să-mi dau seama de ce avea asemenea probleme cu somnul. Poate că se ruşina. Pentru că simţea că nu are cuvinte potrivite ca să le ducă cu el în somn. Poate că efectiv prefera insomnia decât o asemenea ruşine şi calamitate nocturnă.

Thunderbird-ul opri în faţa birourilor de pe La Salle Street. Cantabile sări din maşină. în timp ce ţinea uşa deschisă ca să coboare Thaxter, i-am şoptit fetei:

- Polly, ajută-mă, Polly!
- Stronson e la mare ananghie, spuse ea. îl pasc necazuri mari de tot. Uită-te în ziarul de mâine.

Am intrat în holul îmbrăcat în faianţă şi cu balustrade ca la tripou, şi apoi, sus, într-un ascensor rapid, Cantabile repetându-mi întruna, de parc-ar fi vrut să mă hipnotizeze:

- Zece miare investite azi or să-ţi puiască cinşpe până marţi. înseamnă cincizeci la sută în trei zile. Cincizeci la sută!

Am ieşit într-un coridor alb şi ne-am oprit în faţa a două uşi mari de lemn de cedru pe care scria: Trustul de Investiţii pentru Emisfera Vestică. Cantabile bătu în aceste uşi conform unui cod secret: de trei ori; pauză; o dată; apoi încă o dată. Mi se părea ciudat că era nevoie de aşa ceva, dar în fond un om care-ţi poate oferi o asemenea dobândă trebuie să fie asaltat de amatori de investiţii. O secretară frumoasă ne pofti înăuntru. Pe jos, în antecameră, covoare grele.

- E-aici, zise Cantabile. Voi, băieţi, aşteptaţi-mă câteva minute.

Thaxter se aşează pe un soi de canapeluţă portocalie. Un bărbat îmbrăcat într-o haină cenuşie de portar făcea curat cu un aspirator zgomotos. Thaxter îşi scoase pălăria mare de fante, şi-şi netezi bretonul *Directoire* peste fruntea neregulată, îşi vârî muştiucul pipei încovoiate între buzele-i drepte şi-mi ˢpuse: „Stai jos!“ I-am dat să ţină nisetrul şi marmelada şi l-am ajuns pe Cantabile la uşa biroului particular al lui Stronson. I-am tras de sub braţ exemplarul din ziarul de mâine. El l-a înşfăcat pe dată şi am început să tragem amândoi de el. Pardesiul i s-a deschis şi i-am văzut pistolul înfipt la cingătoare, dar privelişte aceasta nu m-a mai reţinut.

- Ce vrei? m-a întrebat.
- Să mă uit la rubrica lui Schneiderman.
- Stai că ţi-o rup din ziar.
- Dacă faci asta, plec imediat.

Mi-a azvârlit ziarul cu un gest violent şi a intrat în biroul lui Stronson. Răsfoindu-l în grabă, am găsit în pagina financiară un articol care descria dificultăţile domnului Stronson şi ale Trustului de Investiţii pentru Emisfera Vestică. Comisia de Garanţii şi Schimb făcuse o reclamaţie împotriva lui. Era acuzat de violarea regulamentelor federale asupra garanţiilor. Folosise fondurile în scopuri frauduloase şi operase cu garanţii neînregistrate. O depoziţie a Comisiei de Garanţii şi Schimb atesta că datele cunoscute în legătură cu Guido Stronson erau false, şi anume că nu era licenţiat al Universităţii Harvard, ci se retrăsese dintr-un liceu din New Jersey înainte de absolvire, fusese apoi ajutor la o staţie de benzină şi, până de curând, funcţionar al unei agenţii de strângere a taxelor în Plainfield. îşi părăsise soţia şi pe cei patru copii, care se aflau în momentul de faţă într-un oraş din est, în grija asistenţei sociale.

Guido Stronson a venit la Chicago, unde a deschis un mare birou pe La Salle Street, prezentând strălucite acreditări şi documente, printre care şi diploma Secţiei Comerciale de la Harvard. Afirma că realizase mari succese la Hartfort, ca director de asigurări. Compania lui de investiţii s-a bucurat în scurt timp de o vastă clientelă, care a băgat capital în carne de mistreţ, cacao, minereu aurifer. Stronson cumpărase o casă pe coasta de Nord, şi afirma că doreşte să se dedice vânătorii de vulpi. Această investigaţie federală avuse loc în urma unor reclamaţii primite din partea acţionarilor, în încheiere, raportul reproducea zvonul că printre clienţii lui Stronson se numărau mulţi oameni ai Mafiei. Se pare că-şi păgubise clienţii de câteva milioane de dolari.

încă în astă-seară Chicago avea să cunoască aceste fapte, iar mâine biroul avea să fie asediat de acţionarii escrocaţi şi Stronson va trebui să apeleze la protecţia poliţiei. Dar cine-1

va proteja poimâine de răzbunarea Mafiei? Am studiat fotografia publicată în ziar. În general, ziarele distorsionează feţele oamenilor - cunoşteam acest lucru din proprie experienţă; dar fotografia, dacă semăna cât de cât cu Stronson, nu inspira niciun pic de milă. Există unele feţe care câştigă prin proasta reproducere.

Dar de ce m-o fi adus Cantabile aici? îmi promisese câştiguri rapide, dar mai ştiam şi eu *câte ceva* despre viaţa modernă. Vreau să spun că izbuteam şi eu să citesc un pic în marea şi misterioasa carte a Americii urbane. Eram prea pretenţios şi capricios ca s-o studiez mai îndeaproape - profitasem de condiţiile vieţii ca să-mi pun la încercare puterile mele de imunitate; conştiinţa suverană se străduieşte să evite fenomenele şi să devină imună la efectele lor. Şi totuşi, ştiam, mai mult sau mai puţin, cum operează bandiţii ca Stronson. Dosesc undeva o bună parte din dolarii furaţi, sunt condamnaţi la opt sau zece ani de închisoare, şi când ies se retrag liniştiţi în Indiile de Vest sau în Azore. Poate că acum Cantabile tocmai încerca să pună mâna pe o parte din banii tăinuiţi de Stronson - posibil că în Costa Rica. Sau poate că, dat fiind că pierdea douăzeci de mii de dolari (unii dintre ei s-ar fi putut să fie banii familiei Cantabile), avea de gând să facă o mare scenă. Şi dorea să asist la o asemenea demonstraţie. Ţinea să fiu prezent. Datorită mie, intrase în rubrica lui Mike Schneiderman. Probabil că acum imaginase ceva şi mai strălucit, şi mai senzaţional. Avea nevoie de mine. De ce oare eram atât de des amestecat în chestii din astea? Şi Szathmar îmi facea asemenea figuri; George Swiebel aranjase o partidă specială de pocher ca să-mi înfăţişeze *mie* câteva lucruri; azi după-masă până şi judecătorul Urbanovich jucase teatru în cabinetul

lui, de hatârul meu. Probabil că în Chicago eram asociat cu arta şi ideile, cu unele valori superioare. Nu eram eu autorul lui *Von Trenck* (filmul), onorat de guvernul francez Şi de Clubul Zigzag? Mai purtam încă în portofel o bucată de Panglică subţire, şifonată, de prins la butonieră. Şi, vai nouă, biete suflete, cu toatele atât de instabile, ignorante, tulburate, nelinişţite! Nu putem nici măcar să tragem un somn ca lumea! Nu izbutim să stabilim noaptea un contact cu generoşii, regeneratorii îngeri şi arhangheli care ar fi trebuit să ne dea tărie prin căldura, iubirea şi înţelepciunea lor. Ah, biete inimi ce suntem, cât de rău o ducem, şi cum mai râvneam eu să aduc unele schimbări, amendamente şi îmbunătăţiri! Să fac ceva!

Cantabile se închisese într-o conferinţă cu domnul Stron- son, şi acest Stronson, reprezentat în ziar cu o faţă brutal de grosolană şi cu părul tuns paj era probabil turbat. Poate că Ronald Cantabile îi propunea tranzacţii - tranzacţii peste tranzacţii şi deasupra alte tranzacţii. Poate că-i dădea sfaturi cum să iasă basma curată faţă de furioşii ştabi din Mafia.

Thaxter îşi ridică picioarele ca să facă loc sub ele aspiratorului.

- Cred c-ar fi mai bine să plecăm, i-am spus.
- Să plecăm? Acum?
- Cred c-ar trebui s-o întindem de aici.
- Ei, haide, Charlie, nu mă face să plec de aici. Vreau să văd ce urmează. Nu mai pup eu o ocazie ca asta. Omul ăsta, Cantabile, e complet primitiv. De-a dreptul fascinant.
- Preferam să nu te fi repezit în Thunderbird fără să mă fi întrebat. Erai atât de aţâţat de „Chicago ţara gangsterilor“, încât n-ai mai putut aştepta. Presupun că vrei să profiţi de această experienţă - şi să trimiţi un material la *Reader’s*

Digest sau la altă aiureală de felul ăsta. Şi avem atâtea de discutat împreună.

- Astea pot să aştepte, Charles. Ştii, într-un fel sunt impresionat de tine. Te plângi mereu că duci o viaţă izolată, şi când vin la Chicago te găsesc prins în inima evenimentelor.

Mă flata. Ştia că-mi place să fiu socotit expert în tot ce ţine de Chicago.

- Cantabile e unul dintre partenerii tăi de sport de la club?

- Nu cred că Langobardi l-ar accepta. Nu suportă în jur gangsteri minori.

- Cantabile-i gangster minor?

- Nu ştiu exact ce e. Se poartă ca un cap al Mafiei. E un nătăfleţ. Are o nevastă care-şi dă doctoratul.

- Splendoarea asta cu păr roşu şi pantofi cu platformă?

- Nu, nu asta.

- N-a fost grozav cum a bătut la uşă în felul ăla codificat? Şi secretara drăguţă i-a deschis. Ai observat vitrinele astea cu obiecte de artă precolumbiană şi colecţia de evantaie japoneze? Charles, îţi spun eu, nimeni n-a ajuns încă să cunoască ţara asta ca lumea. E o ţară şi jumătate! Cei care încearcă să interpreteze America sunt nişte împuţiţi. Nu fac alta decât să lanseze nişte formule docte. *Tu,* Charles, *tu* ar trebui să scrii despre ea, să-ţi descrii viaţa ta de zi cu zi şi să mai strecori şi nişte idei în treaba asta.

- Thaxter, ţi-am povestit cum mi-am dus fetiţele să vadă castorii în Colorado? Administraţia Pădurilor afişase de jur-împrejurul lacului placarde care descriau ciclul de viaţă al castorilor. Dar castorii habar n-aveau. Ei pur şi simplu continuau să molfăie, să înoate şi să fie castori. Dar noi, castorii umani, suntem tulburaţi

când suntem descrişi. Nu ne place să auzim ce auzim. De la Kinsey, ori de la Masters, ori de la Eriksen. Citim despre criza identităţii, despre alienare, şi toate astea ne impresionează.

- Şi nu vrei să participi la deformarea morală a semenilor tăi printr-o nouă contribuţie? Doamne, cum mai detest cuvântul ăsta, „contribuţie“. Dar tu însuţi faci întruna analize de nivel foarte înalt. Ce-i cu studiul ăla pe care mi l-ai trimis pentru *Arca}* - cred că-l am aici la mine, în servietă - în care ofereai o interpretare economică a excentricităţilor individuale. Ia să vedem, sunt sigur că-l am la mine. Afirmi că în acest anume stadiu al capitalismului, s-ar putea să existe o legătură între diminuarea posibilităţilor de investiţie şi nevoia de asumare a unor noi roluri şi de noi investiţii de personalitate. L-ai citat chiar pe Schumpeter, Charlie. Da, uite-l aici: „Se creează impresia că aceste drame au un caracter pur lăuntric, dar s-ar putea ca ele să aibă o determinare economică... când oamenii îşi închipuie că sunt animaţi de un efervescent spirit de inventivitate sau de creativitate, ei nu fac decât să reflecte necesitatea socială de dezvoltare economică.“

- Dă dracului hârtia aia, am strigat. Pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi cita mie marile mele idei! Dacă există ceva ce n-aş putea suporta azi, e lucrul ăsta.

Pentru mine era un fleac să generez gânduri „înalte“ de felul ăsta. Şi Thaxter, în loc să mă căineze pentru această slăbiciune faţă de vorbăria goală, mă invidia. Tânjea să fie şi el un membru al „inteligheţiei“, să aibă un loc în Panteon şi să emită şi el o Formulă Majoră ca Albert Schweitzer, sau Arthur Koestler, sau Sartre, sau Wittgenstein. Nu înţelegea de ce eu îmi manifestam neîncrederea în treaba asta. Eram probabil prea

grandoman, ba chiar prea snob, îmi spunea înţepător, plin de resentimente. Dar era o realitate: nu doream să fiu un lider în lumea inteligheţiei. Humboldt urmărise acest ţel cu toate puterile lui. El credea în izbânzile forţei analitice, punea mai mare preţ pe „idei“ decât pe poezie, era gata să renunţe la univers pentru sublumea înaltelor valori culturale.

- Oricum, stăruia Thaxter, ar trebui să colinzi şi tu Chicago cum colinda Restif de la Bretonne străzile Parisului, şi să scrii o cronică. Ar fi senzaţional.

- Thaxter, vreau să-ţi vorbesc despre *Arca.* Tu şi cu mine urma să dăm un nou impuls vieţii spirituale a acestei ţări, şi să lăsăm în urmă publicaţii ca *American Mercury*, *The Dial, Revista de Occidente* şi altele. Am discutat şi am proiectat acest lucru de ani de zile. Am cheltuit o groază de bani. Şi unde-i *Arca}* Eu te consider un mare ziarist, un ziarist înnăscut şi cred în tine. Am anunţat apariţia revistei noastre şi oamenii au trimis diverse materiale. Zac manuscrisele de secole la noi. Am primit scrisori caustice şi chiar ameninţări. M-ai transformat în ţap ispăşitor. Toţi mă înjură pe mine şi te citează pe tine. Te-ai erijat ca expert în Charles Citrine şi mă interpretezi unde poţi şi unde nu poţi - cum funcţionez, cât de

puţin înţeleg femeile, şi toate slăbiciunile caracterului meu. Nu mă supăr prea tare. Totuşi, aş fi mai bucuros dacă m-ai interpreta mai puţin. Şi apoi cuvintele pe care mi le pui în gură - că X e un cretin, că Y e un imbecil. Când n-am nimic nici cu X, nici cu Y. Cel care are ce are cu ei eşti tu.

- Charlie, dacă e să vorbim sincer, cauza pentru care n-a apărut încă primul număr e că mi-ai trimis prea mult material antroposofic. Tu nu eşti prost, aşa că bănuiesc c-o fi ceva în antroposofia asta. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu putem da drumul la toată avalanşa asta despre suflet.

- De ce nu? Lumea vorbeşte despre *psyche,* de ce nu şi despre suflet!

- *Psyche* e un termen ştiinţific. Trebuie să obişnuieşti treptat lumea cu terminologia ta.

- De ce dracu ai cumpărat o asemenea enormă cantitate de hârtie?

- Voiam să-mi creez posibilitatea de a publica cinci numere la rând fără să-mi mai bat capul cu probleme de aprovizionare. Şi-apoi, a fost un chilipir.

- Şi unde-s acum toate tonele alea de hârtie?

- în depozit. Dar nu cred *că Arca* te frământă pe tine. Pe tine te dă gata Denise, tribunalul, banii şi toată tracasarea asta.

- Nu-i chiar aşa. Uneori îi sunt recunoscător lui Denise. Zici c-ar trebui să colind străzile ca Restif de la Bretonne? Ei bine, dacă Denise nu m-ar urmări cu procesele ei, n-aş ieşi din casă. Datorită ei mai ies şi eu în oraş. Mă mai menţin m contact cu faptele de viaţă. Şi, efectiv, a fost o experienţă
instructivă.

- Cum aşa?

- Mi-am dat seama cât de universală e

dorinţa de a face rău celuilalt. Cred că-i la fel într-un regim democratic ca şi într-un regim dictatorial. Numai că la noi legile şi avocaţii au ridicat o stavilă în calea urii. Pot să te rănească, să-ţi facă viaţa un iad, dar nu pot să-ţi facă de petrecanie.

- Dragostea ta de cultură, Charles, îţi face cinste. Zău aşa. Pot să-ţi spun acest lucru după o prietenie de douăzeci de ani, declară Thaxter. Ai un caracter foarte bizar, dar există în tine o anumită... nu ştiu cum s-o numesc... o anumită demnitate. Dacă tu-i spui suflet şi eu îi spun *psyche,* ai probabil raţiunea ta. Tu ai un suflet, Charles. Ceea ce-i un lucru uimitor astăzi la un om.

- Şi tu ai unul. Oricum, cred c-ar fi mai bine să renunţăm la planul nostru de a publica yiraz şi să lichidăm bunurile patrimoniale, dacă a mai rămas ceva.

- Vai, Charles, nu te pripi. Putem pune foarte uşor revista pe picioare. Aproape c-am şi pus-o.

- Nu mai pot să vâr bani în ea. Stau prost cu finanţele.

- În orice caz situaţia ta nu se compară cu a mea, mă linişti Thaxter. În California am fost curăţat.

- Cât de rău stau lucrurile acolo?

- Mă rog, obligaţiile tale le-am redus la minimum. Ai promis să-i plăteşti salariul lui Blossom. Ţi-o aminteşti pe Blossom, secretara? Ai cunoscut-o în septembrie, nu?

- Obligaţiile mele? în septembrie ne-am înţeles s-o con- cediezi pe Blossom.

- Ah, dar era singura care se pricepea să manevreze aparatura IBM.

- Dar aparatura tehnică nu a fost pusă niciun minut în funcţiune.

- Nu-i vina ei. Noi ne-am pregătit. Puteam s-o

pun în funcţiune în orice clipă.

- Adevărul este că te consideri un personaj prea măreţ ca să nu ai subalterni.

- Fii om, Charles! Imediat după plecarea ta, soţul lui Blossom a murit într-un accident de automobil. Doar n-ai fi vrut s-o dau afară într-un moment ca ăsta. îţi cunosc inima bună, Charles. Aşa că am luat asupră-mi răspunderea de a anticipa atitudinea ta. Nu-i vorba decât de o mie cinci sute de dolari. Mai e ceva ce trebuie să-ţi menţionez,
factura lemnăriei pentru aripa nouă pe care am început s-o
construiesc.

- Eu nu ţi-am cerut să construieşti aripa. M-am opus categoric.

- Cum, dar ne-am înţeles ca birourile să fie separate. Doar n-ai fi vrut să-mi aduc tot balamucul ăla editorial în casă.

- Am declarat răspicat că nu sunt de acord cu construcţia. Ba chiar te-am prevenit că, dacă sapi groapa aia lângă casa ta, s-ar putea să-i slăbeşti temelia.

- Ei, nu-i mare lucru, mă potoli Thaxter. Firma de cherestea o s-o demonteze şi o să-şi ia lemnăria îndărăt. Şi-acum, în legătură cu încurcătura cu băncile - îmi pare foarte rău de ce s-a întâmplat, dar n-a fost vina mea. Cecul de la Banco Ambrosiano din Milano a întârziat. Blestemata asta de birocraţie! Şi-n plus, ştii ce haos şi ce anarhie e în Italia. Oricum, ai primit cecul meu.

- Nu l-am primit.

- Nu? Trebuie să fie printre scrisori. E un adevărat scandal cum funcţionează poşta! Era ultimul meu vărsământ de o mie două sute de dolari la banca Palo Alto. Mi-au lichidat contul. îţi datorează ţie o mie două sute de dolari.

- E posibil ca banca să nu-i fi primit. Poate că banii au fost expediaţi din Italia cu poştalionul cu cai.

N-a zâmbit. Momentul era solemn. în fond, discutam despre banii lui.

- Neisprăviţii ăştia din California ar fi trebuit să facă o nouă emitere şi să-ţi trimită un cec de casă.

- Poate că nu le-a sosit încă cecul de la Banco Ambrosiano.

- Uite aici, spuse Thaxter scoţând un carnet din servieta- diplomat. Am făcut un calcul prealabil pentru achitarea banilor pe care i-ai pierdut. Trebuie să-ţi recapeţi banii la preţul de cost miţial al acţiunilor. Insist categoric. Cred că le-ai cumpărat la patru sute. Te-ai prăjit, să ştii, acum au scăzut simţitor. Mă rog, n-ai nicio vină. Să spunem că atunci când ai expediat acţiunile valorau optsprezece mii. Să nu crezi că las la o parte dividendele.

- Renunţă la dividende, Thaxter.

- Nu, insist categoric. E simplu de aflat ce dividende plăteşte IBM. Comunică-mi cifra, şi îţi trimit cecul.

- în cinci ani de zile ai achitat sub o mie de dolari din împrumutul la bancă. Ai plătit numai dobânzile şi aproape nimic din capital.

- Procentul de dobândă era fantastic.

- în cinci ani ţi-ai redus datoria de capital doar cu două sute de dolari pe an.

- Nu-mi vin acuma în minte cifrele exacte. Dar ştiu că, banca, după ce-o să vândă stocul tău de acţiuni, o să-ţi mai datoreze nişte bani.

- Acţiunile IBM au scăzut acum la două sute. Aşa că şi banca e în pierdere. Nu că mi-ar păsa de necazurile băncilor.

Dar Thaxter îmi explica acum de zor cum ar putea să-mi restituie banii, cu dividende cu tot, într-o

perioadă de cinci ani. Pupilele negre, îngustate ale ochilor lunguieţi verzi ca agurida se plimbau deasupra cifrelor. Avea să achite totul frumos, cu demnitate, aristocratic, pe deplin onest, nesustrăgându-se de la nicio obligaţie în faţa unui prieten. îmi dădeam seama că era absolut convins de ceea ce spunea. Dar mai ştiam că planul acesta minuţios de procedare corectă faţă de mine echivala în mintea lui cu însăşi acţiunea de a-şi achita datoriile. Foile lungi şi galbene ale carnetului, încărcate de cifre, termenii generoşi ai plăţilor, grija pentru orice detaliu, expresiile de prietenie, rezolvau şi lichidau problema noastră integral şi definitiv. în chip magic.

- Ţin să fiu de o precizie scrupuloasă în conturile astea mărunte cu tine. Pentru tine, sumele mici sunt mai importante decât alea mari. Ce mă surprinde uneori e faptul că eu şi cu tine ne batem capul cu asemenea mărunţişuri. Tu ai putea realiza orice sumă de bani ai dori. Nu-ţi cunoşti propriile resurse. Curios, nu? Ai putea să apeşi pe un buton şi banii ţi-ar curge în poală.

- Pe care buton?

- Ai putea să te duci cu un proiect la orice editor şi să stabileşti tu cifra avansului.

- Am luat deja avansuri grase.

- Prostii. Ai mai putea obţine oricât. De altfel, am venit şi eu cu câteva idei. Pentru început, tu şi cu mine ne-am putea apuca de *Baedekerul* ăla cultural de care ţi-am vorbit mereu, un ghid pentru americanii cultivaţi care călătoresc în Europa şi s-au săturat să tot cumpere marochinărie florentină şi pânzeturi irlandeze. Li s-a făcut lehamite de turma de turişti gură-cască. Se găsesc aceşti americani cultivaţi la Viena, să spunem? în ghidul nostru vor putea găsi lista institutelor de cercetare pe care le pot vizita, a micilor biblioteci, a colecţiilor particulare, a formaţiilor de muzică de cameră, numele

cafenelelor şi restaurantelor frecventate de matematicieni, de pildă, sau de violonişti, lista cu adresele poeţilor, pictorilor, psihologilor şi aşa mai departe. „Vizitaţi atelierele şi laboratoarele lor! Staţi de vorbă cu ei!“

- Mai bine ai aduce o brigadă înarmată care să-i împuşte pe loc pe toţi poeţii ăştia, decât să dai asemenea informaţii în mâinile devoratorilor de turism cultivat.

- Nu există un Minister al Turismului în Europa care să nu fie interesat de un asemenea proiect. Toate vor coopera din plin. S-ar putea chiar să ne împingă şi ceva bani. Charlie, am putea realiza chestia asta pentru fiecare ţară din Europa, pentru oraşele mari şi pentru capitale. Ideea mea ne-ar putea aduce un milion de dolari. Eu m-aş ocupa de organizare şi de investigare. Aş face munca cea mai grea. Ţie ţi-ar reveni partea de atmosferă poetică şi de idei. Am avea nevoie de o echipă de oameni pentru detaliile administrative. Am putea începe cu Londra, şi trece apoi la Paris, la Viena şi la Roma. Spune o vorbă şi mă şi duc la una din marile case de editură. Numele tău ne-ar asigura un avans de două sute cincizeci de mii. îi împărţim pe din două şi s-a dus cu necazurile tale financiare.

- Paris şi Viena! De ce nu Montevideo şi Bogota? Şi acolo există cultură. Explică-mi de ce călătoreşti cu vaporul şi nui cu avionul în Europa?

- E modul meu preferat de a călători - extrem de odihni-i tor. Una dintre puţinele plăceri care i-au rămas mamei mele este aranjarea acestor călătorii pentru unicul ei copil. Ba de astă dată a făcut şi mai mult. Campioana de fotbal a Braziliei face un turneu în Europa. Mama ştie că mie îmi place fotbalul - fotbalul superb. Şi mi-a luat bilete la patru meciurij În plus, am şi nişte probleme de afaceri pentru care plec. Şi vreau să-mi văd şi câţiva dintre copii.

M-am abţinut să-l întreb cum de-şi îngăduia să călător rească la clasa întâi, pe vasul France, când era ruinat. Între-l bările nu duceau nicăieri. Niciodată nu reuşeam să-i înţeleg explicaţiile. Oricum, îmi amintesc că mi-a povestit odată cum costumul lui de catifea, cu un fular de mătase legat îft maniera lui Ronald Colman, devenea o foarte acceptabilă ţinută de seară. Ba chiar, milionarii în haine de seară arătau şleampeţi pe lângă el. Şi femeile îl adorau. Într-o seară, pe parcursul ultimei lui croaziere, dacă voiai să-l crezi, o bătrână; doamnă din Texas i-a strecurat în poală, pe sub masă, un săculeţ din piele de căprioară plin cu pietre preţioase. Thaxter i le-a pasat în chip discret îndărăt. N-avea el de gând să fie gigoloul babelor bogate din Texas. Nici măcar al acelor de o magnanimitate în stilul oriental sau al Renaşterii. La urma urmei, fusese un gest mare, potrivit cu un ocean mare, şi cuj un caracter mare. Dar el era un tip remarcabil de demn, de virtuos, şi fidel soţiei sale - tuturor soţiilor sale. Era foarte devotat extinsei sale familii, numeroşilor copii pe care-i avea de la diferite femei. Dacă nu putea statua o Formulă Majoră de Viaţă, cel puţin avea să-şi lase amprenta genetică asupra lumii

- Dacă aş fi ruinat, i-am spus, i-aş cere mamei mele să-mi ia bilet la clasa a treia. Ce bacşiş dai când cobori în Le Havre de pe vasul France?
- îi dau stewardului-şef cinci dolari.
- Eşti norocos dacă mai scapi cu viaţă de pe vas.
- Ba e cât se poate de potrivit. Ăştia îi sfidează pe americanii bogaţi şi-i dispreţuiesc pentru laşitatea şi pentru ignoranţa lor. Apoi adăugă: Afacerea pentru care plec acum este organizarea unui consorţiu internaţional al editorilor pe baza unei anumite idei ale mele. La origine, ideea am ciupit-o de la tine, Charlie, dar desigur că nici nu-ţi mai aduci aminte. Mi-ai spus odată c-ar fi foarte interesant să colinzi lumea şi să iei interviuri unor

dictatori de mâna a doua, a treia sau chiar a patra, ca Generalul Amin, Gaddafi, şi toată şleahta.

- Dac-ar şti că-i faci dictatori de mâna a treia, te-ar îneca în acvariul lor.

- Nu fi prost, nu i-aş lăsa să înţeleagă aşa ceva. Sunt lideri ai unei lumi în curs de dezvoltare. Dar constituie un subiect fascinant. în urmă cu câţiva ani erau nişte studenţi străini flenduroşi şi ţigănoşi, nişte viitori mici şantajişti, şi acum ameninţă marile naţiuni, sau fostele mari naţiuni, cu distrugerea. Lideri distinşi din lumea întreagă le pupă mâna.

- Ce te face să crezi că or să stea de vorbă cu tine?

- Mor de dorinţa să stea de vorbă cu cineva ca mine. Tânjesc după vremurile tinereţii lor, şi eu am acreditări impecabile. Li se scurge inima să asculte vorbindu-se despre Oxford şi Cambridge şi New York şi sezonul monden din Londra, şi să discute despre Karl Marx şi Sartre. Dacă vor să joace golf, sau tenis sau ping-pong, le stau la dispoziţie. Ca să mă pregătesc pentru scrierea acestor articole, am citit câteva lucruri serioase, menite să-mi dea tonul potrivit: Marx despre Ludovic Bonaparte e o carte extraordinară. Am răsfoit şi Suetoniu, Saint-Simon şi Proust. întâmplător, va avea loc şi un congres internaţional de poezie în Taiwan. S-ar putea să mă ocup şi de ăsta. întotdeauna trebuie să fii ochi şi urechi la ce se întâmplă în jurul tău.

~ Ori de câte ori încerc acest lucru, nu mă aleg decât cu urechile murdare.

- Cine ştie, poate c-o să-i iau un interviu şi lui Ciang Kai- Şi înainte de a da ortu popii.

- Nu-mi pot închipui că ar avea ceva să-ţi spună.

- O, de asta am eu grijă, mă asigură Thaxter.

- Ce-ar fi mai întâi s-o ştergem de aici? am întrebat. ***4***

- Vai, încearcă şi tu, o dată, să ţii pasul cu mine şi să trăieşti în stilul meu. încetează cu excesul de

prudenţă! Lasă lucrurile interesante să se întâmple. Ce rău poate fi în asta? Ia spune-mi, pe plan personal ce se mai aude, ce-i cu tine? [1]

Ori de câte ori mă întâlneam cu Thaxter, aveam între noi cel puţin o conversaţie intimă. Cu el puteam discuta deschis, îmi dădeam drumul. în ciuda tuturor excentricităţilor[1], lui lipsite de sens, şi alor mele, exista o legătură între noi. Cu Thaxter puteam sta de vorbă. Uneori îmi spuneam că a-i vorbi lui echivala pentru mine cu o şedinţă la psihanalist. Ajunseseră, cu anii, să echivaleze şi ca preţ. Thaxter reuşea să extragă din mine tot ce gândeam. Un prieten de o formaţie intelectuală mai serioasă, ca Richard Durnwald, nici nu voia să audă când încercam să discut ideile lui Rudolf Steiner. „Prostii! îmi spunea. Pur şi simplu prostii! Mi-am făcut eu o idee despre toate astea.“ în lumea cărturărească, antroposofia,' stârnea dispreţ. Durnwald îndepărta subiectul cu brutalitate, deoarece voia să-şi păstreze stima faţă de mine. Thaxter, în schimb, mă întrebă:

- Ce-i cu acel Suflet Conştient şi cum îţi explici teoria că oasele noastre s-au cristalizat chiar din cosmos?

- Mă bucur că mi-ai pus această întrebare, am răspuns, j

Dar înainte de a mă lansa în explicaţii, l-am văzut pe Cantabile apropiindu-se. Nu, nu se apropia de noi, pogora asupra noastră, într-un fel ciudat, de parcă nu atingea podeaua cu covoarele ei, ci găsise o altă bază materială pentru tălpile sale.

- Dă-mi voie să împrumut asta, zise şi luă pălăria cu mar-l gini întoarse a lui Thaxter. Foarte bine, urmă, încurajator şi, încordat. Vino, Charlie! Hai să-i facem omului o vizită. M-a ■ ridicat în picioare aproape cu violenţă. Thaxter se ridică şi:

el de pe canapeluţa oranj, dar Cantabile îl îmbrânci la loc, spunându-i: Dumneata, nu. Pe rând câte unul.

Mă luă cu el, şi se opri în faţa uşii prezidenţiale.

- Uite ce-i, îmi spuse, mă laşi pe mine să vorbesc. E o situaţie specială.

- După câte văd, o să fie încă una din reprezentaţiile tale originale. Dar să ştii că niciun ban nu va ieşi din mâna mea.

- O, n-aveam de gând să-ţi fac figura asta. Cine, dacă nu un disperat aflat la mare strâmtoare, ar putea să-ţi dea trei mii pentru două? Ai văzut articolul din ziar, ha?

- Bineînţeles. Şi dacă nu l-aş fi văzut?

- Nu te-aş fi lăsat să te înfunzi. Ai trecut examenul. Suntem prieteni. Oricum, vino să-l cunoşti pe individ. Bănuiesc că ai un fel de datorie să analizezi societatea americană, de la Casa Albă şi până la cartierele rău famate. Tot ce-ţi cer este să-ţi ţii gura cât îi spun eu vreo două de la obraz. Ieri te-ai dovedit un om grozav de integru. Şi nu ţi-a stricat, nu?

în timp ce vorbea, mi-a legat strâns în talie cordonul pardesiului şi apoi mi-a trântit pălăria lui Thaxter pe cap. Până să apuc să fac o mişcare, uşa biroului lui Stronson s-a deschis larg.

Bancherul stătea în picioare, îndărătul biroului său, unul din birourile acelea masive, administrative, de tip Mussolini. Fotografia din ziar te inducea în eroare numai dintr-un singur punct de vedere: mă aşteptam la un om mai impunător. Stronson era un băiat gras, cu păr castaniu-deschis şi o faţă gălbuie. Ca statură semăna cu Billy Srole. Bucle castanii îi acopereau gâtul scurt. Impresia pe care ţi-o făcea nu era plăcută. Obrajii îi erau ca două fese. Purta un pulover cu guler rulat, şi nişte ornamente bălăngănitoare: lanţuri şi amulete care-i atârnau pe piept. Tunsoarea paj îi dădea o înfăţişare porcină. Avea pantofi cu tălpi groase, ca să pară mai înalt. Cantabile mă adusese acolo ca să-l ameninţe.

~ Stronson, uită-te bine la asociatul meu, îi ţipă. Dânsul e °mul de care ţi-am vorbit. Studiază-1! Ai să mai dai ochii
cu el. Şi-ţi vine el de hac! Într-un restaurant, într-un garaj, la un cinema, într-un lift, pune el mâna pe tine! Apoi către mine: Asta-i tot! Du-te şi aşteaptă-mă afară!

Mă întoarse cu faţa spre uşă. 1

îngheţasem. Pe urmă m-a apucat groaza. Să personifica un ucigaş, chiar şi numai ca o marionetă, e îngrozitor. Dar înainte de a-l putea dezminţi indignat, de a-mi smulge pălăria de pe cap şi de a opri bluful lui Cantabile, se auzi vocea recepţionistei lui Stronson, puternic amplificată şi umplând toată camera, venind din cutia crestată de pe biroul lui.

- Acum? întrebă vocea.
- Acum, răspunse el.

Pe dată intră în birou portarul în haină cenuşie, împin--gându-l pe Thaxter în faţa lui. îşi ţinea în mână legitimaţia] deschisă.

- Poliţia! Brigada Omucideri, spuse el şi ne îmbrânci pe toţi trei cu faţa la perete.
- Stai puţin! Ia să vedem legitimaţia aia. Ce vrei să spui cu „Brigada Omucideri“? întrebă Cantabile.
- Da’ ce credeai, se amestecă Stronson, că o să te las să mă ameninţi şi o să stau cu mâinile-n sân? După ce mi-ai spus cum ai să pui să fiu omorât, m-am dus la procuratură şi am cerut să se emită un mandat de arestare." Două mandate de arestare. Unul în alb pentru ucigaşul plătit, prietenul tău.
- Tu treci drept asasin de profesie? mă întrebă Thaxter.

Arareori râdea Thaxter în gura mare. Cele mai ilare încântări ale sale se manifestau de obicei mai mult în tăcere, dar de astă dată încântarea sa nu mai cunoştea margini.

- Cine-i ucigaşul plătit, eu? am întrebat, încercând şi zâmbesc.

Nimeni nu mi-a răspuns.

- Cine are nevoie să te ameninţe pe tine, Stronson? izbucni Cantabile. Ochii lui căprui erau foarte umezi, în timp ce faţa îi era supărător de palidă şi de uscată. Ai tocat j
peste un milion de dolari din banii băieţilor din Troika, aşa că s-a zis cu tine, băieţaş! Eşti un om mort. De ce să se mai bage şi altul pe fir? N-ai mai multe şanse decât un şobolan prins în capcană. Domnule poliţist, omul ăsta nici nu mai există! Să citiţi povestea în ziarul de mâine. Trustul de Investiţii pentru Emisfera Vestică a fost ras de pe faţa pământului. Stronson vrea să mai tragă pe câţiva după el. Charlie, du-te şi ia ziarul! Arată-i-l omului ăstuia!

- Charlie nu se duce nicăieri, zise detectivul. Toată lumea rămâne la perete. Aud că ai un pistol şi că te numeşti Cantabile. Aplecaţi-vă, puişorilor, aşa!

Ne-am supus cu toţii. Poliţistul îşi ţinea arma sub braţ. Harnaşamentul îi scârţâia. Scoase pistolul din brâul ornat al lui Cantabile.

- Nu-i un calibru 38 obişnuit, e un tip special. Un Mag- num. Cu ăsta poţi ucide şi un elefant.

- Vedeţi, aşa cum v-am spus, interveni Stronson. Ăsta-i pistolul pe care mi l-a vârât sub nas.

- Probabil că-i ereditar în familia Cantabile să se prostească cu pistoalele. Unchiul tău Moochy a fost ăla care i-a împuşcat pe ăi doi puşti, nu? N-aveţi pic de clasă. Nişte ton- tălăi. Ia să vedem acum dacă n-aveţi şi ceva marijuana la voi. Ar fi drăguţ dacă pe lângă povestea cu pistolul v-aş mai agăţa de coadă şi-o chestie de droguri. Las’ că te aranjăm noi bine, băiete! Bandă blestemată de ucigaşi de copii!

Acum Thaxter era percheziţionat pe sub manta. Gura i se lăţise până la urechi, iar şaua nasului strâmb era roşie ca para focului de atâta veselie - bucuria minunatei aventuri la Chicago. Eu eram furios pe Cantabile, clocoteam de mânie. Detectivul îşi plimbă mâinile pe coapsele mele, pe sub braţe, sus între picioare, apoi spuse:

- Voi doi vă puteţi întoarce cu faţa. Da’ ce spilcuiţi sunteţi amândoi! Unde-ai găsit ghetele astea cu feţe de pânză? În Italia? îl întrebă pe Thaxter.

~ Pe King’s Road, răspunse acesta afabil.

Detectivul îşi dezbrăcă haina cenuşie de portar - dedesubt purta un pulover roşu cu guler pe gât - şi goli pe portofelul negru lunguieţ, din piele de struţ, al lui Cantabile.

- Şi care, mă rog, e presupus a fi ucigaşul cu plată? întrebă el. Errol Flynn cu mantia neagră sau cel cu pardesiul cadrilat?

- Pardesiul cadrilat, răspunse Stronson.

- Ar trebui să te las să-l arestezi şi să te faci de baftă, spuse Cantabile, cu faţa la perete. Haide, arestează-1! începe cu el!

- Da’ de ce, o fi v’un grangur? întrebă poliţistul. Mare ştab?

- Ba bine că nu, urmă Cantabile. E o persoană distinsă şi foarte cunoscută. N-ai decât să te uiţi în ziarul de mâine şi-ai să-i vezi numele tipărit în rubrica lui Schneiderman: Charles Citrine. O importantă personalitate a oraşului Chicago.[1]

- Ei şi, trimitem la gherlă personalităţi importante cu duiumul. Kerner, directorul închisorii, n-a avut minte să-şi aranjeze un om de legătură pentru şperţuri.

Detectivul se distra. Avea o faţă comună, ridată, acum foarte veselă, o faţă de poliţist încercat. Sub puloverul roşu i se bomba pieptul gras. Părul mort al perucii cu care se deghi- I zase distona cu culorile sănătoase din obraji, crea o lipsă de simetrie organică. I se lipise de ţeastă în locuri nepotrivite,; Peruci din astea vedeai adeseori pe scaunele vesel colorate din cabinele de garderobă ale Downtown Club - ghemuri flocoase ca nişte foxterieri aşteptându-şi stăpânii.

- Cantabile a venit la mine azi-dimineaţă cu nişte propuneri nebuneşti, explică Stronson. L-am refuzat categoric.] Atunci m-a ameninţat c-o să mă ucidă şi mi-a arătat pistolul. E nebun de-a binelea. Mi-a spus c-o să

se întoarcă cu omul lui. Mi-a descris cum o să se producă asasinatul. Omul lui o să mă urmărească săptămâni la rând. Pe urmă o să mă împuşte în cap şi o să-mi reteze jumătate din craniu, aşa cum retezi un ananas putred. Mi-a descris cum o să-mi facă ţeasta ţăndări, cum or să mi se scurgă creierii şi o să-mi dea sângele pe j nas. Mi-a spus chiar şi cum o să facă să dispară arma crimei - singura dovadă -, cum ucigaşul lui plătit o s-o taie cu un

ferăstrău electric, iar bucăţile o să le arunce în gurile de canal din diverse suburbii. Totul până în cele mai mici amănunte.

- Oricum, borţosule, eşti un om mort! strigă Cantabile. Până-n câteva luni stârvul tău o să fie pescuit dintr-un canal şi o să trebuiască să-ţi răzuie un centimetru de rahat de pe faţă ca să-şi dea seama cine eşti.

- N-ai permis de portarmă. Foarte bine, zise poliţistul.

- Te rog, ridică-i pe toţi de aici, interveni Stronson.

- Ai de gând să ne arestezi pe toţi? N-ai decât două mandate de arestare, spuse Cantabile.

- Vă ridic pe toţi.

Atunci am vorbit şi eu:

- Aşa cum v-a arătat şi domnul Cantabile, n-am niciun amestec în toată treaba asta. Prietenul meu Thaxter şi cu mine tocmai ieşeam de la Muzeul de Artă când a apărut Cantabile şi ne-a adus aici pe sus pentru o presupusă investiţie. îl înţeleg perfect pe domnul Stronson. E îngrozit. Cantabile are un soi de vanitate care-l scoate din minţi, e ros de infatuare, de o formă violentă de grandomanie - totul e un bluf. Şi de data asta nu-i vorba decât de una din originalele lui imposturi. Domnule Stronson, poate că domnul poliţist v-ar putea spune că eu nu sunt tipul de ucigaş cu plată. Sunt convins că a văzut dumnealui destui.

- Omul ăsta n-a asasinat pe nimeni în viaţa lui, confirmă poliţistul.

- Şi mă pregătesc pentru o călătorie în Europa, şi am o sumedenie de treburi de aranjat.

Acest din urmă punct era de maximă importanţă. Lucrul cel mai neplăcut era că buclucul ăsta îmi inoportuna preocupările mele anxioase, complexa mea subiectivitate. Lăuntricul meu război civil împotriva vieţii făţişe, care e elementară, ᵘ?or de descifrat pentru oricine, şi caracteristică acestui oraş ~ Chicago, statul Illinois.

În calitate de cititor fanatic, baricadat, zidit în stivele-i de cărţi, obişnuit să privească doar de la înălţimea ferestrei sale maşinile de poliţie, camioanele de pompieri, ambulanţele, un om involuat, trăgându-şi seva din mii de referinţe şi texte, găseam acum substanţă în explicaţia dată de T.E. Lawrence când s-a înrolat în Forţele Aeriene Britanice: „Să plonjez brut printre brute ca să-mi dau singur seama...“ „Cum funcţio-| nează lucrurile?“... „în aceşti ani care mi-au mai rămas din viaţa mea în floare.“ Petreceri gălăgioase, încăierări, obsce-: nităţi cazone, detalii triviale. Da, spunea Lawrence, mulţi ar accepta fără să crâcnească condamnarea la moarte numai pentru a scăpa de condamnarea la viaţă pe care o ţine soarta în cealaltă mână. îmi dădeam seama ce voia să spună. Aşadar era timpul ca cineva - şi de ce n-aş fi eu acela? - să se ocupe de această chestiune derutantă şi disperată, în mai mare măsură decât au facut-o alţi oameni admirabili ce şi-au dat aceeaşi osteneală. Lucrul cel mai rău legat de momentul acesta absurd era că avântul mi-era frânt. La ora şapte eram aşteptat la cină. Renata avea să se supere. Se simţea jignită când cineva îi trăgea clapa. Avea şi ea nervii ei care funcţionau întotdeauna într-o anumită direcţie; şi, dacă nu mă înşelau bănuielile, Flonzaley bântuia prin preajmă. Substitutele hăi- tuiesc întruna minţile oamenilor. Chiar şi cei mai stabili şi echilibraţi indivizi păstrează întotdeauna un tainic înlocuitor,] pe undeva, în rezervă; or, Renata nu era unul dintre oamenii cei mai stabili. Cum adeseori îi plăcea să producă rime spontane, într-o zi mă surprinsese cu următoarele versuri:

Când iubitul îţi
dispare Apar
alţii-n Aşteptare.

Mă îndoiesc că ar fi existat cineva care să aprecieze spiri- j tul Renatei mai profund decât îl apreciam eu. îmi deschidea] abisuri de candoare care îmi tăiau respiraţia. Dar Humboldt 1 şi cu mine căzuserăm de acord că eram în stare să înghit orice, j numai să fie bine exprimat. Era un

adevăr. Cu versurile de mai sus Renata mă făcuse să râd. Nu voiam încă să mă gândesc la grozăvia implicată de cuvintele ei, la perspectivele nude spontan dezvăluite. Altădată îmi spusese: „Nu numai că avem acces liber la cele mai bune lucmri pe care ni le oferă viaţa, dar niciodată nu te poţi comporta îndeajuns de liber faţă de ele“.

Un amant pus la popreală îi oferea Renatei clasicul prilej uşuratic de comportare liberă. Din pricina deprinderii mele de a ridica asemenea consideraţii mărunte la nivelul teoretic, nu va surprinde pe nimeni faptul că am început să mă gândesc la nelegitimitatea subconştientului şi la independenţa lui faţă de normele de conduită. Dar subconştientul nu e liber, ci numai antinomic. După Steiner, adevărata libertate rezidă în starea de pură conştienţă. Fiecare microcosm a fost disociat de macrocosm. Arbitrara diviziune în Subiect şi Obiect a pierdut omenirea. Eul nul a căutat diversiuni. A devenit actor. Asta era situaţia Sufletului Conştient, aşa cum o interpretam eu. Dar în momentul de faţă, simţeam un val de nemulţumire faţă de Rudolf Steiner însuşi. Acesta îşi avea originea într-un jenant pasaj din *Jurnalul* lui Kafka, asupra căruia îmi atrăsese atenţia prietenul meu Durnwald, cu convingerea că eu încă mai eram capabil de muncă intelectuală serioasă şi că mai puteam fi salvat de antroposofie. Şi Kafka se lăsase atras de viziunile lui Steiner şi găsise că stările de clarviziune descrise de acesta erau similare cu cele pe care le trăia el, când se simţea încălcând graniţele cele mai îndepărtate ale umanului. îşi dăduse întâlnire cu Steiner la hotelul Victoria, pe Jungmann- strasse. în *Jurnal* se aminteşte că Steiner purta o redingotă la două rânduri, prăfuită şi pătată, şi că avea un guturai îngrozitor. Îi curgea nasul şi îşi îndesa cu degetul batista adânc în nări, în timp ce Kafka, observând cu dezgust acest lucru, îi povestea lui Steiner că el e un artist împotmolit în munca de asigurări. Sănătatea şi înclinaţiile temperamentale, spunea el> îl împiedicau să urmeze o carieră literară. Dacă ar mai fi adăugat teosofia

la literatură şi la munca de asigurări, ce s-ar fi ales de el? Răspunsul lui Steiner nu e reprodus.

Desigur că şi Kafka era sătul până peste cap de acel dispe- rant fastidios şi zeflemitor Suflet Conştient. Bietul om, felul în care şi-a expus situaţia nu-i face prea multă cinste. Geniul prins în capcana muncii de asigurări? O scuză foarte banală, nu mult mai bună decât guturaiul lui Steiner. Şi Humboldt ar fi fost de acord. Obişnuiam să discutăm despre Kafka şi-i cunoşteam vederile. Dar acum, Kafka şi Steiner şi Humboldt se găseau împreună în împărăţia morţii, unde desigur aveau să-i urmeze şi toţi cei aflaţi în prezent în biroul lui Stronson.! Urmând să reapară poate peste veacuri, într-o lume mai scânteietoare. Nu era nevoie să scânteieze prea tare ca să fie mai scânteietoare decât asta de acum. în orice caz, descrierea lui I Steiner făcută de Kafka m-a dezamăgit.

în timp ce mă lansasem în aceste reflecţii, Thaxter intrase < în joc. Se ferea de consideraţii răutăcioase. Dorea să pună lucrurile la punct în modul cel mai amabil, fără să dea impresia că ia pe cineva de sus.

- Nu pot să cred că doreşti într-adevăr să-l arestezi pe domnul Citrine, spuse, zâmbind cu gravitate.
- Şi de ce nu? întrebă poliţistul, cu pistolul lui Cantabile, 1 acel Magnum masiv şi nichelat, înfipt în cingătoare.
- Ai fost de acord că domnul Citrine nu are mutră de j criminal.
- E obosit şi palid. I-ar prinde bine o săptămână la Aca- j pulco.
- E o farsă absurdă, exclamă Thaxter.

Ţinea să-mi demonstreze mie splendoarea bunului său simţ, cât de bine îi înţelegea şi cum se pricepea să-i ia pe semenii săi americani. Dar pentru mine era absolut evident | cât de excentric îl găsea poliţistul pe Thaxter, cu eleganţa şi 1 cu aerele lui.

- Domnul Citrine e un istoric cu faimă internaţională.] *Afost*, realmente, decorat de guvernul francez.

- Ai vreo dovadă? întrebă poliţistul. Nu cumva ai la dum- 3 neata medalia?

- Oamenii nu se plimbă cu medaliile în buzunar, am răspuns.

- Şi atunci ce dovadă îmi poţi oferi?

- N-am la mine decât bucăţica asta de panglică. Am dreptul să o port la butonieră.

- Ia s-o vedem!

Am scos din buzunar bucăţica de mătase verzulie, încolăcită, veştedă, insignifiantă.

- Asta? se miră poliţistul. Asta nu-i bună nici să legi piciorul unui pui cu ea.

Eram perfect de acord cu el şi, în sinea mea de chicagoan, dispreţuiam în aceeaşi măsură ca şi el toate aceste false onoruri străine. Eram Hahalerul, arzând de ridicolul propriei mele situaţii. Aşa le trebuia şi francezilor. Nici francezii nu trăiau într-unul din cele mai bune secole ale istoriei lor. Tot ce făceau, făceau prost. Şi ce-a fost în capul lor când mi-au dat capătul ăsta de panglică verde şi boţită? Deoarece la Paris Renata insistase s-o port la butonieră, ne-am expus insultelor unui adevărat chevalier, pe care l-am întâlnit, eu şi cu Renata, la un dineu; omul cu rozeta roşie, „savantul perseverent“, pentru a folosi propriile sale cuvinte. în viaţa mea nu m-a sfidat cineva ca individul ăla. „Argoul american este absolut deficient, inexistent, spunea. în franceză ai douăzeci de cuvinte pentru «gheată».“ Pe urmă a strâmbat din nas în legătură cu behaviorismul - mă luase drept un behaviorist - Şi a sfârşit prin a se arăta extrem de aspru cu panglica mea verde. Mi-a spus: „Am convingerea că lucrările dumitale sunt respectabile, dar acesta este genul de decoraţie care se acordă celor ce îmbunătăţesc pubelele.“

Numai cu necazuri m-am ales de pe urma faptului că ţnă decoraseră francezii. Mă rog, şi asta va trebui să treacă, în acest primejdios moment al istoriei umane şi al evoluţiei cosmice, unica distincţie adevărată nu are nimic de-a face cu medalii şi cu panglici. A nu dormi este un lucru distins. Orice altceva e apă de ploaie.

Cantabile continua să stea cu faţa la perete. Observam cui plăcere că poliţistul cu el avea ce avea. „Nu te mişca

de acolo“ îi spunea. Aveam senzaţia că noi, cei aflaţi în biroul acela, ne găseam sub ceva ca un uriaş val străveziu. Şi această enormă cupolă cristalină plana încă asupră-ne, sclipind ca un cleştar. Ne găseam cu toţii înăuntrul ei. Când avea să se spargă bubuind, o să ne trezim proiectaţi şi împrăştiaţi la mile şi mile depărtare, de-a lungul unui ţărm alb. Aproape că speram cai Rinaldo Cantabile să-şi frângă gâtul în cădere. Ba nu, când avea să se producă această proiectare, fiecare dintre noi va acosta teafăr şi separat de ceilalţi pe o plajă golaşă, alb-sidefie.'

Cum deocamdată fiecare dintre ei îşi juca rolul - Stronson,: zădărât de evocarea făcută de Cantabile a cadavrului său pescuit din canal, guiţa cu o voce de soprană porcină: „O să am eu grijă să capeţi ce ţi se cuvine!“, iar Thaxter, căutând să fie convingător, se insinua în subtext - eu m-am pus în dezacord cu ei şi m-am dedat uneia dintre teoriile mele. Unii oameni îşi îmbrăţişează talentele cu gratitudine. Alţii n-au ce face cu ele şi nu se gândesc decât cum să-şi înfrângă metehnele. Numai cusururile cu care au fost dotaţi îi interesează şi constituie oj provocare pentru ei. Astfel, cei care urăsc oamenii nu fac decât să-i caute. Mizantropii practică adeseori psihiatria. Timizii devin actori. Hoţii înnăscuţi caută posturi de încredere. Timoraţii fac acte de temeritate. Să luăm cazul lui Stronson, un om care a intrat în maşinaţiuni disperate pentru a-i escroca pe gangsteri. Sau cazul meu, un iubitor de frumos care stăruia să locuiască la Chicago. Sau Von Humboldt Fleisher, un om cu puternice instincte sociale care s-a îngropat într-un sat mohorât.

Stronson nu a avut tăria de a răzbi. Văzându-l cât de auto- deformat era: gras, dar elegant, cu picioare scurte, dar cocoţat pe pantofi cu tălpi groase, înclinat să guiţe, dar îngroşându-şi j vocea, mă simţeam cuprins de milă, da, de o adâncă milă faţă de el! Aveam senzaţia că adevărata lui natură îl reclama cu rapiditate. Uitase oare să se bărbierească dimineaţa sau groaza făcuse să-i crească subit barba? Ţepi lungi, oribili îi ieşeau pe deasupra

gulerului. Căpătase un aer de dihor. Frizura paj îi era muiată de sudoare.

- Vreau să-i pui pe toţi în cătuşe, îi spuse poliţistului.
- Cum, când n-am decât o singură pereche?
- Pune-l pe Cantabile. Haide, pune-i-le lui!

în sinea mea, eram perfect de acord cu el. Da, pune-i ticălosului cătuşe, răsuceşte-i braţele la spate, să-l taie fierul în came! Dar după ce mi-am spus în sinea mea toate lucrurile astea crude, n-am mai simţit nevoia neapărată de a le vedea întâmplându-se.

Thaxter l-a luat pe pofiţist deoparte şi i-a strecurat câteva cuvinte în şoaptă. M-am întrebat mai târziu dacă i-o fi pasat vreo parolă secretă CIA. Cu Thaxter nu puteai fi niciodată sigur. Până în ziua de azi n-am reuşit să mă conving dacă a fost sau n-a fost vreodată agent secret. Cu ani în urmă mă invitase ca oaspete la el în Yucatán. A trebuit să schimb de trei ori avionul până am ajuns acolo; am fost întâmpinat, pe o fâşie de aeroport murdar, de un peon în sandale, care m-a condus într-un Cadillac nou până la vila lui Thaxter, ticsită de servitori indigeni. Erau acolo maşini şi jeepuri şi o soţie şi copilaşi, iar Thaxter îşi însuşise dialectul local şi dădea de jur-împrejur dispoziţii. Thaxter era un geniu lingvistic şi învăţa cu mare repeziciune limbi noi. Dar avea necazuri cu o bancă din Merida şi încurcase socotelile cu un club din vecinătate unde se împotmolise în datorii. Am sosit exact în momentul când punea în aplicare invariabila lui schemă. A doua zi mi-a declarat că părăsim afurisitul acela de loc. Am încărcat cuferele cu haine de blană şi echipamente de tenis, comori din temple şi aparate electrice. în maşină l-am ţinut m poală pe unul din copilaşi.

Poliţistul ne-a scos din biroul lui Stronson, care striga în urma noastră:

- Bandiţilor, v-arăt eu vouă! Vă promit! Indiferent de ce-o să mi se întâmple! Mai ales cu tine am să mă răfuiesc, Cantabile!

Dar a doua zi el avea să înfrunte răfuielile.

în timp ce aşteptam liftul, am avut răgaz să schimb

câteva cuvinte cu Thaxter.

- Eu nu sunt reţinut, mi-a spus el. Aproape că-mi pare rău. Mi-ar fi plăcut să merg până la capăt.

- Presupun că ai destule de făcut. Bănuiam eu că ticălosul de Cantabile pune la cale o treabă urâtă. Ce-i mai rău e că Renata o să fie supărată foc. Thaxter, acum că eşti liber, nu cumva să uiţi de mine.

- Nu fi absurd, Charles. îţi chem imediat avocaţii. Dă-mi câteva nume şi numere de telefon.

- Primul lucru, cheam-o pe Renata. Şi uite numărul lui Szathmar. Sună-i şi pe Tomchek şi Srole.

Thaxter îşi notă informaţiile pe un formular de recepţie de la cârdul American Express. Să mai fi avut încă bani în cont?

- Ai să pierzi peticul ăsta de hârtie, i-am spus.

Thaxter mi-a răspuns cu mare seriozitate:

- Urmăreşte totul cu atenţie, Charlie. Tu eşti o găină speriată. Fireşte, e un moment greu. Şi tocmai de asta trebuie să urmăreşti totul cu şi mai mare atenţie. E *o plus forte raison*[1]. j

Când Thaxter o dădea pe franţuzeşte însemna că era serios. Şi în timp ce George Swiebel mă ocăra întotdeauna că fac abuzuri trupeşti, Thaxter mă avertiza asupra nivelului meu de anxietate. E drept că era un om cu nervi destul de tari pentru felul de viaţă pe care şi-l alesese. Şi, din acest punct de vedere, în ciuda slăbiciunii sale pentru expresii franţuzeşti, Thaxter era un american adevărat; şi, asemenea lui Walt Whitman, se oferea ca arhetip: „Ceea ce cred eu vei crede şi tu.“ Dar în acele momente lucrul acesta nu-mi era de prea mare ajutor. Mă aflam în stare de arest. Simţămintele mele faţă de Thaxter erau acelea ale unui om încărcat de pachete, care- şi caută cheile de la uşă în timp ce motanul casei îl sâcâie. Adevărul este că oamenii către care mă îndreptam pentru

[1] O raţiune cu atât mai importantă (fr.).

ajutor nu erau nici pe departe favoriţii mei. De la Thaxter nu te puteai aştepta la nimic. Ba chiar bănuiam că strădaniile lui de a mă ajuta ar putea deveni de-a dreptul

periculoase. Dacă aş fi strigat vreodată că mă înec, ar fi venit în fugă şi mi-ar fi aruncat un colac de salvare din beton armat. Dacă picioarele strâmbe au nevoie de pantofi strâmbi, sufletele strâmbe au cerinţe strâmbe, iar afecţiunea ajunge până la ele pe căi strâmbe. Un om care tânjea după ajutor se crampona de cineva incapabil de a i-l oferi.

Presupun că secretara chemase duba alb-albastră a poliţiei, care ne aştepta acum în faţa imobilului. Era o fată foarte drăguţă. M-am uitat la ea când am părăsit biroul, şi mi-am spus: „Iată o fetiţă sentimentală. Bine crescută. Frumoasă. Impresionată la vederea unor oameni arestaţi. Cu lacrimi în ochi.“

- Tu treci în faţă! îi strigă poliţistul lui Cantabile, care intră în maşină cu pălăriuţa lui pe vârful capului, faţa albă şi şuviţe de păr revărsate de o parte şi de alta.

în clipa aceea, răvăşit cum era, arăta pentru prima oară a italian autentic.

- Cel mai important lucru pe care-l ai de făcut e Renata. Ia imediat legătura cu Renata, i-am spus lui Thaxter în timp ce mă urcam în spate. Dacă nu dai de Renata, intru la mare bucluc, mare bucluc!

- Nu te necăji. Oamenii nu te vor lăsa să dispari pe vecie, mă consolă Thaxter.

Cuvintele lui de mângâiere mi-au pricinuit primul moment de reală anxietate.

Într-adevăr, a încercat să intre în legătură cu Renata şi cu Szathmar. Dar Renata se afla încă la cumpărături cu clienta ei, alegând stofe de mobilă, iar Szathmar îşi închisese biroul. Nu ştiu cum, dar Thaxter a uitat că-i pomenisem şi de Tomchek şi Srole. De aceea, ca să-şi omoare timpul, a intrat la un cinematograf de pe Randolph Street să vadă un film cu Kung Fu. După ce s-a terminat filmul, a găsit-o pe Renata acasă. Şi-a spus că, din moment ce ea îl cunoştea atât de bine pe Szathmar, putea lăsa toată treaba în seama ei. La urma urmei, el era străin de oraş. Avea loc un meci de baschet între echipele Boston Celtics şi Chicago Bulls şi Thaxter şi-a cumpărat un bilet de

la un speculant. în drum spre stadion, a oprit maşina la Zimmerman şi şi-a luat o sti- clă de Piesporter. N-a putut s-o răcească cum trebuie, dar cu sandvişurile cu nisetru a mers.

în maşina poliţiei, silueta întunecată a lui Cantabile se,j contura în faţa ochilor mei. Către ea îmi adresam gândurile, j Un om de teapa lui Cantabile profita de inadecvata mea teorie asupra răului, nu-i aşa? Cu abilitatea lui istrionică de a se insinua şi a mistifica, umplea toate golurile teoriei mele. Dar eu, în calitate de american, *aveam* oare o teorie asupra răului? : Poate că nu. Aşadar, el venea din acea zonă informă şi nedelimitată a neputinţei mele, afişându-şi ideile şi infatuările. Şi 1 pacostea asta de om le încânta pe femei, se pare - îi plăcea , lui Polly şi, după toate aparenţele, şi soţiei sale doctorande. Ghiceam că, din punct de vedere erotic, era categorie uşoară. Dar, în fond, pentru majoritatea femeilor numai imaginaţia [1] contează. Şi astfel, mergea înainte prin viaţă, cu mănuşile lui fine de călărie şi cu ghetele din piele de viţel şi cu puful lucios al costumului de tweed şi cu pistolul Magnum pe care-l purta în cingătoare, ameninţându-i pe toţi cu moartea. Ameninţările erau plăcerea vieţii lui. Pe mine mă sunase în toiul nopţii ca să mă ameninţe. Ameninţările îi provocaseră indigestia de ieri, din Division Street. Dimineaţa se dusese să-l ameninţe pe Stronson. După-masă se oferise, sau ameninţase, să-i facă de petrecanie lui Denise. Da, era o creatură ciudată, cu faţa lui albă, cu nasul lung din ceară bisericească, j cu nările ca două burlane negre. Era foarte neliniştit pe locul din faţă. Părea că încearcă să se uite la mine. Avea destulă libertate cât să-şi poată răsuci capul şi ciuguli penele negre de pe spate. Ce semnificaţie să fi avut faptul că încercase să ! mă prezinte drept un asasin? Să fi descoperit oare sugestia originară în mine? Sau poate că, în felul lui, încerca să mă
scoată din mine însumi, să mă arunce în lume, o lume din care, îmi făceam eu iluzia, izbutisem să mă retrag? La nivelul de judecată al oraşului Chicago, îl categorisisem

drept bun de balamuc. Mă rog, era, în mod cert, bun de balamuc. Iar eu eram îndeajuns de sofisticat încât să-mi dau seama că în ceea ce-mi propusese să-i facem noi doi lui Polly era o oarecare doză de homosexualitate, chiar dacă toată treaba nu era pe bune. Speram că or să-l vâre din nou la închisoare. Pe de altă parte, simţeam că omul ăsta făcea ceva pentru mine. Se materializase în calea mea, cu puful acela lucios al tweedu- lui, a cărui asprime sugera urzici. Palid şi nebun, cu mustaţa lui de nurcă, s-ar fi zis că avea de împlinit o misiune spirituală. Se ivise cu menirea de a mă clinti din centrul mort. Dar pentru că eu eram din Chicago, nicio persoană normală şi raţională n-ar fi izbutit să mă clintească. N-aş fi reuşit să fiu eu însumi în preajma oamenilor normali şi raţionali. Să luăm, de pildă, legăturile mele cu un om ca Richard Durnwald. Oricât îl admiram, alături de Durnwald nu mă simţeam în largul meu din punct de vedere intelectual. Ceva mai bine mă simţeam cu doctorul Scheldt, antroposoful, dar şi cu el aveam dificultăţi, dificultăţi tot de natură chicagoană. Când îmi vorbea despre misterele esoterice, îmi venea să-i spun: „Nu-mi mai înşira mie gogoşi din astea spirituale, amice!“ Şi, în fond, relaţiile mele cu doctorul Scheldt erau extrem de importante. Chestiunile pe care le discutam cu el erau cât se poate de serioase.

Toate astea îmi treceau sau îmi zburdau acum prin minte, Şi mi-am amintit de Humboldt la Princeton citându-mi: *„Es schwindelt!“*[1] Cuvintele lui V.I. Lenin la Institutul Smolnâi. Or, lucrurile erau acum foarte *schwindelt-itoare.* Să fi fost oare pentru că, asemenea lui Lenin, eram pe punctul de a pune temelia statului poliţienesc? Să fi fost din pricina fluxului, a puhoiului de senzaţii, intuiţii, idei?

De bună seamă, poliţistul avea dreptate. Strict vorbind, nu eram un asasin. Dar încorporam în mine însumi pe alţi oameni şi-i consumam. Când mureau, îi plângeam pătimaş. Afirmam că voi continua operele şi vieţile lor. Dar de fapt ce alta făceam decât să adaug forţa lor la a mea?

---

1 Aprox.: Te ia cu ameţeală (germ.).

în zilele lor de glorie şi vigoare nu fusesem cu ochii pe ei? Şi pe femeile lor? Puteam desluşi de pe acum conturul, încercările purgatoriale la care va fi supus sufletul meu de îndată ce va păşi în stadiul următor. „Urmăreşte totul cu atenţie, Charlie“, mă sfătuise Thaxter. îşi purta capa, îşi ţinea în mână ideala servieta-diplo- mat şi umbrela cu mâner din lemn natural încovoiat, precum şi sandvişurile cu nisetru. Am urmărit totul cu atenţie. Am urmărit *o plus forte raison.* Urmărind, mi-am dat seama că în maşina poliţiei călcam pe urmele lui Humboldt. Cu douăzeci de ani în urmă, căzut în mâna legii, el se luptase cu poliţiştii, îl vârâseră în cămaşă de forţă. îl apucase o criză de diaree în duba poliţiei şi l-au băgat la Bellevue. încercau să-l înfrunte, să facă ceva unui poet. Ce ştia poliţia newyorkeză despre poeţi? Ei ştiau de beţivi şi hoţi, de siluitori, de femei în chinurile facerii şi de toxicomani, dar în ceea ce priveşte poeţii, erau în pom. Pe urmă m-a chemat pe mine la telefon dintr-o cabină a spitalului. Iar eu i-am răspuns din sufocanta, jegoasa, scorojită garderobă de la Belasco. Şi el mi-a răcnit: „Ascultă, Charlie, asta nu-i literatură! Asta-i viaţă!“ Mă rog, nu cred că Puterile, Tronurile şi Stăpâniile, Arheii, Arhanghelii şi îngerii citesc poezie. De ce-ar citi? Ei modelează universul. Sunt ocupaţi. Dar când Humboldt a strigat „Viaţă!“, nu s-a gândit la Tronuri, la Suflări şi la îngeri. S-a gândit la viaţa reală, naturală. De parcă arta ar ascunde adevărul şi numai suferinţele nebunului îl revelează.

Am sosit la secţie şi ne-au separat pe mine şi pe Cantabile. Pe el l-au reţinut la biroul de primiri, eu am intrat.

Anticipând încercările pe care mi le-am prefigurat în purgatoriu, nu găseam necesar să iau închisoarea prea în serios. La urma urmei, ce era? Multă zarvă şi oameni

specializaţi să-ţi facă viaţa iad. M-au fotografiat din faţă şi din profil. Bun. După ce mi-au prins mutra, mi-au luat şi amprentele digitale. Foarte bine. După aceste operaţii, mă aşteptam să mă vâre la zdup. Un poliţist gras, cu o figură casnică, aştepta să mă conducă la beci. Munca de interior îi face pe poliţişti obezi. Iată-l pe ăsta de aici, ca o gospodină, în pulover şi papuci, cu burtă şi revolver, o buză groasă şi răsfrântă şi rulouri de grăsime pe ceafa. Tocmai mă urnea din loc când cineva strigă: „Hei, tu! Charlie Citrine! Afară!“ Am ieşit din nou în coridorul principal. Mă miram cum de reuşise Szathmar să ajungă atât de repede. Dar nu Szath- mar mă aştepta, ci tânăra secretară a lui Stronson. Fata asta frumoasă spunea că patronul ei se hotărâse să-şi retragă plângerea împotriva mea. Voia să se concentreze numai asupra lui Cantabile.

- Stronson te-a trimis aici?

Mi-a explicat:

- Eu am ţinut să vin. Ştiam cine sunteţi. De îndată ce v-am auzit numele, am ştiut. Aşa încât i-am explicat şi patronului. Zilele astea a fost într-o stare de şoc. Nu-l puteţi condamna pe domnul Stronson când vine un individ pe capul lui şi-i spune c-o să fie omorât. Dar în cele din urmă l-am făcut să înţeleagă că sunteţi o persoană celebră, şi nu un ucigaş cu plată.

- Aha, înţeleg! Eşti o fată pe cât de frumoasă pe atât de bună. Nici nu-ţi pot spune cât de recunoscător îţi sunt. Cred că nu ţi-a fost uşor să-i vorbeşti.

- Era într-adevăr înspăimântat. Acum e mai mult deprimat. De ce vă sunt mâinile atât de murdare?

- Amprentele digitale. De la tuşul pe care-l folosesc.

Era necăjită.

- Dumnezeule! Cine şi-ar fi închipuit. Unui om ca dumneavoastră să i se ia amprentele digitale!

îşi deschise poşeta şi începu să umezească şerveţele de hârtie şi să-mi frece degetele pătate.

~ Nu, mulţumesc. Nu, te rog, nu face asta!

Asemenea atenţii mă dau întotdeauna gata, şi părea să fi trecut foarte multă vreme de când nimeni nu mai

avusese ' faţă de mine o astfel de intimă amabilitate. Sunt zile îţi vine să te duci la frizer nu ca să te tunzi (că doar n-a mai rămas mult păr de tuns), ci numai de dragul atingerii.

- De ce? întrebă fata. Am impresia că v-am cunoscut de ’ când mă ştiu.
- Din cărţi?
- Nu din cărţi. Mi-e teamă că n-am citit niciuna din cărţile dumneavoastră. înţeleg că sunt cărţi de istorie, şi istoria n-a fost niciodată partea mea tare. Nu, domnule Citrine, **vil** ştiu de la mama mea.
- O cunosc pe mama dumitale?
- De când eram mică tot aud că aţi fost iubitul ei din liceu. '
- Mama dumitale e Naomi Lutz?
- Da, aşa se numea ca fată. Nu pot să vă spun cât de emoţionaţi au fost, ea şi Doc, când au dat de dumneavoastră în l barul acela.
- Da, era împreună cu Doc.
- Când a murit Doc, mama voia să vă sune. Spunea că j sunteţi singurul om cu care poate discuta despre lucruri de demult. Sunt unele chestii pe care vrea să şi le amintească şi nu reuşeşte să le situeze. Mai deunăzi nu-şi putea aminti numele oraşului unde a locuit unchiul ei Asher.
- Unchiul ei Asher locuia la Paducah, în Kentuky. Desigur că am s-o sun. Am iubit-o pe mama dumitale, domnişoară... I
- Maggie.
- Maggie. Ai moştenit curbele ei de la talie în jos. Nici-J odată până acum n-am mai văzut o atât de frumoasă curbă ; a spatelui, şi uite că la închisoare mi-a fost dat s-o văd. Ai şi gingiile şi dinţii ei, dinţii puţin scurţi, şi acelaşi zâmbet. 1 Mama dumitale a fost frumoasă. Scuză-mă pentru ce-am] să-ţi spun, e un moment emoţionant, dar întotdeauna am i simţit că dacă aş fi putut s-o ţin pe mama dumitale în braţe, J ca soţ, noapte de noapte, timp de patruzeci de ani, viaţa mea j ar fi fost complet realizată,

ar fi fost un succes - în loc de ceea ce este. Câţi ani ai, Maggie?

- Douăzeci şi cinci.

- Dumnezeule! am exclamat în timp ce-mi spăla degetele **cu** apa rece ca gheaţa.

Mâna mea e foarte sensibilă la atingere feminină.

M-a condus acasă în Volkswagen-ul ei, plângând un pic în timp ce şofa. Se gândea poate la fericirea pe care eu şi mama ei o rataserăm. Iar eu mă întrebam: „Când oare o să mă înalţ, în sfârşit, deasupra tuturor acestor chestiuni, deasupra incidentalului, a fenomenului pur, a omenescului fortuit şi irositor de forţe, când oare voi fi apt să pătrund în lumi superioare?“

Aşadar, înainte de a pleca din oraş, i-am făcut o vizită lui Naomi. Numele ei prin căsătorie era Wolper.

Dar nu m-am dus imediat s-o văd. Aveam o sută de alte corvezi de îndeplinit.

Ultimele zile petrecute la Chicago au fost foarte încărcate. Urmărind parcă să compensez orele pierdute din cauza năzdrăvăniilor lui Cantabile, mă ţineam de un program foarte strict. Contabilul meu, Murra, mi-a acordat un ceas întreg din timpul său. în birourile lui elegante, decorate de faimosul Richard Himmel şi dând spre porţiunea cea mai strălucitor de verde a râului, Murra m-a informat că nu reuşise să convingă Fiscul că acţiunea lor împotriva mea era lipsită de temei. Nota lui de plată a fost foarte ridicată. îi datoram o mie cinci sute de dolari pentru faptul că nu ajunsesem la nickin rezultat. Când am plecat de la el, m-am trezit în posomoreala de pe Michigan Avenue, în faţa magazinului cu articole electrice de lângă Wacker Drive. Atras ca întotdeauna de acest magazin, de ingenioasele lui noutăţi, de coloritul şi forma lămpilor şi tuburilor electrice, am cumpărat un reflector de 300 de waţi. N-aveam nicio nevoie de asemenea articol. Plecam din Chicago. La ce mi-ar fi folosit? Această cumpărătură nu făcea decât să ilustreze starea de spirit în care mă aflam. Continuam să-mi împodobesc chilia, sanctuarul, acel Fort

Dear- born plantat adânc pe teritoriul (materialist) indian. Eram cuprins şi de febra anxioasă a călătoriei - motoare cu reacţie aveau să mă smulgă de pe pământ, cu o viteză de două mii de mile pe oră, spre a mă duce unde, şi pentru ce? Raţiunile acestei viteze înspăimântătoare erau încă obscure.

Nu, faptul că mi-am cumpărat o lampă nu mi-a fost de mare ajutor. Ce mă liniştea într-adevăr erau convorbirile cu* doctorul Scheidt. Îi puneam întrebări despre Spiritele Formei, Suflările, cunoscute în antichitatea iudaică sub alte anume. Aceşti creatori ai destinelor ar fi trebuit de mult să-şi cedeze funcţiile şi puterile Arheilor, Spiritele Personalităţii, care, în ierarhia universală, au un rang mai apropiat de om. Dar un grup de Suflări disidente, care aveau o poziţie retrogradă în istoria omenirii, refuzau de secole întregi să-i lase pe Arhei să preia puterea. Adoptaseră o atitudine obstrucţionistă faţă de dezvoltarea unei conştiinţe moderne. Aceste Suflări refractare, aparţinând unei faze timpurii a evoluţiei umane, erau răspunzătoare de fenomenul tribalismului şi de persistenţa conştiinţei epocilor agrare; ei menţineau ura faţă de Vest şi faţă de Nou; ei întreţineau poziţii atavice. Mă întrebam uneori dacă asta nu ar explica felul în care în Rusia anului 1917 reacţiunea s-a ascuns în spatele măştii revoluţionare şi dacă nu cumva chiar îndărătul ridicării lui Hitler la putere stăteau ciocnirile dintre aceste forţe. La fascişti, modernismul era doar o deghizare. Dar nu-i puteai condamna exclusiv pe ruşi, pe germani, pe spanioli sau pe asiatici. Spaimele libertăţii şi ale modernismului sunt îngrozitoare. Aceasta face ca America să apară în ochii omenirii atât de năucă şi de monstruoasă. Şi, pe de altă parte, face ca alte părţi ale lumii să apară în ochii americanilor disperat, monumental de lipsite de strălucire. Luptând cu inerţia, ruşii au creat o societate fără egal de plicticoasă şi de îngrozitoare. America sub jurisdicţia Arheilor, sau a Spiritelor Personalităţii, a produs indivizi

autonomi, moderni, înzestraţi cu bogată deruta şi disperarea libertăţii, şi infectaţi de o sută de boli necunoscute în timpul lungilor civilizaţii agrare.

După vizita făcută doctorului Scheldt, mi-am luat fetiţele, pe Lish şi pe Mary, şi le-am dus până la urmă la spectacolul de Crăciun. Totul fusese manevrat de Denise, care le pusese să mă cheme la telefon plângând. Totuşi, spectacolul a fost neaşteptat de emoţionant. îmi plac reprezentaţiile teatrale cu glasuri care se frâng, replici ratate, costume stupide. Toate costumele frumoase se găseau de astălaltă parte a scenei, în rândurile publicului. Sute de copii aţâţaţi fuseseră aduşi de mămicile lor, dintre care multe erau tigroaice de cea mai rafinată speţă. Şi elegante, gătite, parfumate. Dumnezeule! Spectacolul a început cu *Rip van Winkle.* Pentru mine a fost extrem de semnificativ. îi acuzăm noi pe pitici că l-au îmbătat pe Rip, dar de fapt avea el motivele lui să se evaporeze. Greutatea lumii materiale este prea apăsătoare pentru unii oameni, şi devine tot mai împovărătoare. Cei douăzeci de ani de somn ai lui Rip, daţi-mi voie să vă spun, îmi mergeau direct la inimă. în acea zi, inima mea era foarte sensibilă - îngrijorări, probleme anticipate, remuşcări mă făceau deosebit de tandru şi de vulnerabil. Un idiot bătrân libidinos îşi părăsea doi copilaşi pentru a urma o târfa avidă de bani prin corupta Europă. Ca unul din puţinii taţi din public, simţeam cât de condamnabil era acest lucru. Mă împresura judecata feminină. Toate femeile din jur îşi exprimau vizibil părerile. Vedeam, de pildă, cum mamele se arătau ostile felului în care era înfăţişată doamna Van Winkle, tipul caracteristic de Căţea Americană într-o versiune timpurie. Eu unul resping această noţiune de Căţea Americană. Oricum, mamele erau supărate; zâmbeau, însă cu indignare. Dar copilaşii nevinovaţi băteau din palme şi chiuiau când Rip era informat că nevastă-sa murise de apoplexie în timpul unui acces de furie.

Desigur, mă gândeam la semnificaţia mai înaltă a acestor lucruri. Pentru mine, marea întrebare era cum şi-ar

fi petrecut
Rip timpul dacă piticii nu l-ar fi adormit. Firește, avea şi el ca toată lumea dreptul - uman şi american - de a vâna şi a pescui şi a cutreiera pădurile împreună cu câinele său - asemenea" lui Huckleberry Finn în regiunile neexplorate. Următoarea întrebare pe care mi-o puneam era de natură mai intimă şi mai dificilă: ce-aş fi *făcut* eu dacă spiritualiceşte n-aş fi dormit de-atâta amar de vreme? în mijlocul fluturărilor, şi schelălă- itului, şi aplauzelor, şi scălâmbăielilor copilaşilor, cu feţe atât de pure, mirosind atât de proaspăt (până şi micile gaze la care dădeau drumul, inevitabile într-o asemenea mulţime de copii, miroseau plăcut dacă le respirai într-un spirit patern), şi atât de *purificatori*, mă forţam să mă opresc şi să-mi răspund - j eram *obligat* să-mi ofer un răspuns. Dacă ar fi să dai crezare ' broşurii aceleia pe care mi-o împrumutase doctorul Scheldt spre lectură, somnul e o chestiune foarte serioasă. Neplăcerea cu care mă smulgeam din starea de somn îşi are originea *■]* în dorinţa de a ocoli o revelaţie iminentă. Anumite făpturi spirituale au menirea de a-şi împlini evoluţia prin oameni, | dar noi le trădăm şi le abandonăm prin acest absenteism al j nostru, prin această voinţă-de-a-somnola. Datoria noastră, spune fermecătoarea broşură, este să colaborăm cu îngerii. Ei] ni se revelează lăuntric (sub formă de Spirite numite *Maggid,*] care i s-au arătat marelui rabin Joseph Karo). îndrumaţi de Spiritele Formei, îngerii sădesc în noi sămânţa viitorului, j întipăresc în noi unele imagini, de care, în stare „normală“, | suntem inconştienţi. Printre alte lucruri pe care încearcă să ■ ni le reveleze se numără divinitatea ce se ascunde în ceilalţi • oameni. îngerii îi arată omului cum poate, prin puterea gân- j dului, să treacă peste prăpastia care îl desparte de Spirit. Ei oferă sufletului libertatea, iar trupului dragostea.

Toate aceste fapte trebuie sesizate în stare de trezie con- *)* ştientă. Pentru că, atunci când doarme, cel adormit *doarme.* 1 Marile evenimente ale lumii lunecă pe lângă el. Nimic nu e îndeajuns de important ca să-l trezească.

Deceniile calenda- I ristice îşi scutură filele asupră-i, aşa cum copacii îşi scuturau j
frunzele şi rămurelele asupra lui Rip. De altfel şi îngerii sunt vulnerabili. Ţelurile lor trebuie să fie realizate de însăşi omenirea pământeană. Dar, de pildă, dragostea frăţească pe care au sădit-o în noi a şi fost coruptă în monstruozitate sexuală. Uite numai ce facem când ajungem în pat cu cineva! Iubirea a fost oribil pervertită. Şi prospeţimea radioasă transmisă nouă de îngeri a fost convertită, prin însăşi somnolenţa noastră, în mohoreală. Sau în sfera politică, chiar aşa semiconştienţi cum suntem, putem auzi grohăitul marilor imperii porceşti de pe pământ. Duhoarea acestor dominaţii porcine se ridică în văzduh şi-l întunecă. Şi atunci e de mirare că invităm somnul să vină repede şi să ne pecetluiască spiritele?

Şi mai spune broşura că îngerii, alungaţi din somnul nostru când suntem treji, trebuie să-şi îndeplinească misiunea în timpul nopţii. Dar efortul lor nu ne poate influenţa simţirea sau gândirea, întrucât acestea nu se manifestă în somn. Numai trupul inconştient şi principiile vitale, trupul eteric, cu alte cuvinte, zace acolo, în pat. Gândurile şi sentimentele înalte au dispărut. Cum li se întâmplă somnambulilor. Şi dacă nu vom fi conştienţi, şi dacă Sufletul Spiritual nu va putea lucra dimpreună cu îngerii, atunci ne vom prăbuşi.

Pentru mine, argumentul hotărâtor era acela că impulsurile unei iubiri superioare fuseseră corupte în degenerescenţă sexuală. Asta mă atingea la coarda sensibilă. S-ar fi putut, deci, să existe raţiuni fundamentale, categorice, pentru care doream să plec cu Renata, lăsându-mi fetiţele în primejdiosul Chicago; raţiuni mai serioase decât cele pe care eram gata să le produc pe moment. Ar fi fost posibil să existe o justificare pentru ceea ce făceam. în fond, şi Credinciosul din *Călătoria Pelerinului* a plecat să-şi caute mântuirea părăsindu-şi familia. Eu, înainte de a putea face vreun bine copiilor mei, ar fi trebuit să mă trezesc. Această împâclire, această neputinţă de ª mă concentra lucid, era foarte dureroasă.

Mă vedeam aşa cum fusesem în urmă cu treizeci de ani. Pentru aşa ceva nu era nevoie să caut în albumul de fotografii. Fotografia aceea blestemată era de neuitat. Mă vedeam, un tânăr frumuşel, sub un copac, ţinându-se de mână cu o fată drăguţă. Puteam la fel de bine să fi purtat o pijama de finet în locul costumului la două rânduri care atârna pe mine - cadou de la fratele meu Julius - pentru că, în floarea tinereţii mele şi în culmea puterilor, frigul nu mă putea atinge.

în timp ce şedeam în sala teatrului, m-am lansat în voia imaginaţiei, închipuindu-mi că în jur plutesc spirite care ar vrea să se apropie de noi, că răsuflarea lor înviorează roşul rochiţelor pe care le purtau fetiţele, aşa cum oxigenul însufleţeşte focul.

Pe urmă copiii se porniră să ţipe. Rip se ridica de sub maldărele de frunze care se adunaseră deasupra-i. Cunoscând ce-l aşteaptă, am gemut. Marea întrebare era dacă se va putea menţine treaz.

în timpul pauzei, am dat peste doctorul Klosterman, de la Downtown Club. El era cel care, la saună, m-a îndemnat să mă duc la un chirurg plastic şi să-mi operez pungile de sub ochi - o simplă incizie care mă va face să arăt cu ani şi ani mai tânăr. Când s-a apropiat de mine cu copiii lui, nu i-am adresat decât un salut rece din cap. Mi-a spus:

- Nu te-ai mai arătat pe la club în ultima vreme.

Mă rog, nu mă mai arătasem în ultima vreme. Dar chiar noaptea trecută, inconştient în braţele Renatei, visasem din nou că jucam jocul nostru cu mingea ca un campion. Reverul meu din vis făcuse mingea să treacă razant pe lângă zidul din stânga şi, cu o rotire mortală, să cadă drept în colţ. îl bătusem pe Scottie, jucătorul clubului, şi de asemenea pe imbatabilul chiropractician grec, un atlet ciolănos, foarte păros, cu degetele de la picioare gheboşate, dar un jucător vajnic de la care, în viaţa reală, nu puteam obţine niciun punct. Dar pe terenul din vis eram un tigru. Tot aşa cum în visurile mele de trezie şi energie impulsionantă îmi biruiam inerţia, mahmureala şi împâclirea. Oricum, în vis nu aveam nicio intenţie să mă

dau bătut.

în timp ce mă gândeam la toate astea în holul teatrului, Lish şi-a adus aminte că maică-sa îi dăduse un bilet pentru mine. Am deschis plicul şi am citit: „Charlie, am fost ameninţată cu moartea!“

Cantabile nu mai cunoştea nicio limită. înainte de a ne răpi pe mine şi pe Thaxter pe Michigan Boulevard, poate chiar în timp ce admiram frumosul peisaj de iarnă al lui Monet, Cantabile îi telefonase lui Denise, oferindu-şi plăcerea lui cea mare: să ameninţe.

Odată, când discutam despre Denise, George Swiebel îmi explicase (deşi, cunoscând sistemul lui bazat pe natură, mi-aş fi putut oferi şi eu aceeaşi explicaţie): „Lupta lui Denise cu tine e întreaga ei viaţă sexuală. Nu vorbi cu ea, nu te certa cu ea, decât dacă ţii să-i dai senzaţii voluptuoase.“ Fără îndoială că George ar fi găsit o interpretare şi pentru ameninţările lui Cantabile: „Uite aşa se descarcă banditul ăsta.“ Dar, pe de altă parte, era posibil ca toată fantezia macabră a lui Cantabile, roul său imaginar de înalt reprezentant al Morţii, să fi fost menite să mă trezească din amorţire - „Brutus, tu dormi“ etc. Asta îmi trecuse prin cap în timp ce mă aflam în maşina poliţiei.

Dar de astă dată întrecuse măsura.

- Mama aşteaptă un răspuns? am întrebat fetiţa.

Lish s-a uitat la mine cu ochii maică-sii, două cercuri mari de ametist:

- Nu mi-a spus, tăticule.

Fără îndoială, Denise îi şi raportase lui Urbanovich că se pusese la cale uciderea ei. Asta avea să fie picătura finală pentru judecător. Şi aşa nu avea încredere în mine şi nu-i eram pe plac; o să-mi confişte toţi banii. Puteam să mi-i şi scot din minte - erau duşi. Şi acum? Am început din nou, cu aceeaşi grabă şi inexactitate, să-mi calculez totalul resurselor de venit: o mie două sute ici, o mie opt sute colo, vânzarea frumoaselor mele covoare, vânzarea Mercedes-ului - în mare Pagubă, dată fiind condiţia sa deteriorată. Din câte ştiam,

Cantabile era la mititica. Speram să i se vină de hac. Mulţi oameni sunt omorâţi în închisoare. Poate că cineva o să-l

lichideze şi pe el. Dar nu prea credeam să petreacă mult timp pe după gratii. în ziua de azi e foarte uşor să ieşi din închisoare şi probabil că avea să obţină o nouă suspendare de pedeapsă. Tribunalul le acordă azi cu uşurinţa cu care Armata Salvării împarte covrigi. Mă rog, oricum n-avea mare importanţă, eu plecam la Milano.

Şi, aşa cum am spus, i-am făcut o vizită sentimentală lui Naomi Lutz, măritată Wolper. Am închiriat o limuzină care să mă ducă în Marquette Park - de ce să mă mai calicesc 1 acum? Era o zi cu vânt, umezeală, lapoviţă, o zi bună pentru un şcolar să înfrunte vremea cu ghiozdanul în spinare şi să se simtă neînfricat. Naomi era la post, oprind circulaţia în timp ce copiii tropăiau, se răzleţeau, îşi trăgeau glugile de ploaie şi ; mărşăluiau prin băltoace. Sub uniforma de agent de circulaţie, j purta straturi peste straturi de pulovere. Pe cap avea o caschetă î militară, o bandulieră Sam Browne îi traversa pieptul - ane- xele: cizme de pâslă, mănuşi cu un deget, un şal portocaliu 3 care-i proteja ceafa; liniile trupului îi erau complet anulate; îşi mişcă braţele ude, încotoşmănate, adună copiii în jurul ei, opri circulaţia, apoi îşi întoarse spatele greoi şi se îndepărtă agale, pe tălpile ei groase, urcându-se pe trotuar. Şi aceasta era femeia pentru care am simţit cândva iubirea desăvârşită.; Era persoana cu care aş fi dorit să pot dormi patruzeci de ani la rând, ţinând-o în braţe în poziţia mea favorită (femeia cu î spatele lipit de mine, iar eu cuprinzându-i sânii în palme), într-un oraş ca brutalul Chicago n-ai putea supravieţui fără asemenea mici conforturi intime, tainice. Când m-am apropiat de ea, am desluşit femeia tânără sub înfăţişarea celei bătrâne. Am regăsit-o în dinţii mici şi regulaţi, în gingiile j fermecătoare, în gropiţa din obrazul stâng. Aveam senzaţia i că aş putea încă să-i respir mireasma tinerească, fragedă, şi | i-am auzit tărăgănarea şi alintarea vocii, o afectare pe care şi eu, şi ea o găseam absolut încântătoare pe vremuri. Şi chiar şi acum mi-am spus: „De ce nu?“ Ploaia anilor şaptezeci îmi apărea ca rouă anilor treizeci, când

iubirea noastră adolescentină îi perla obrajii cu o fâşie de mici stropi, ca o mască veneţiană pe mijlocul feţei. Dar am avut destulă minte ca să nu încerc s-o ating, să nu-i scot mantaua de poliţist şi puloverele şi rochia şi lenjeria. Nici ea n-ar fi vrut să mă lase să văd ce se întâmplase cu coapsele şi cu sânii ei. Astea mergeau pentru prietenul ei Hank - Hank şi Naomi îmbătrâniseră împreună -, dar nu pentru mine care o ştiam aşa cum fusese cândva. Lucru lipsit de orice perspectivă. Neindicat, nedorit, neposibil. Unul dintre lucrurile acelea pe care doar le gândeşti.

Am băut împreună cafea la bucătărie. Mă invitase la o gustare şi mi-a servit ochiuri, somon afumat, turtă de nuci şi miere în fagure. Vechile ei oale şi apărătoarele de mâner tricotate mă faceau să mă simt acasă. Casa era tot ce-i rămăsese de la Wolper, mi-a povestit.

- Când am văzut cum se topeau banii pe cai, am stăruit să treacă pe numele meu casa.
- Foarte inteligent.
- Mai târziu, un recuperator i-a spart nasul şi i-a rupt glezna. Până în momentul acela nu ştiam că Wolper plătea dijmă gangsterilor. S-a întors de la spital cu faţa toată roşie în jurul bandajelor. Nu m-a lăsat să vând casa pentru a-i salva viaţa. Striga şi spunea întruna că el nu-i bun de nimic Şi că a hotărât să dispară. Ştiu că te miră faptul că locuiesc în cartierul ăsta cehesc. Dar socru-meu - un evreu bătrân Şi deştept - şi-a investit banii în nişte proprietăţi în districtul ăsta sigur, şi aici ne-am pus şi noi pe picioare. Mă rog, Wolper a fost un om drăguţ. N-am avut cu el greutăţile pe care le-aş fi avut cu tine. Ca dar de nuntă mi-a dat o maşină decapotabilă şi un cont deschis la Field. E ceea ce mi-am dorit mai mult în viaţă.
- Am simţit întotdeauna că dacă m-aş fi însurat cu tine Naomi, ai fi fost pentru mine o sursă de putere.
- Nu idealiza lucrurile. încă de copil ai fost violent. O dată aproape că m-ai strâns de gât pentru că am dansat cu un tor de baschet. Şi altă dată, în garaj, ţin minte că ţi-ai pus o funie de gât şi m-ai ameninţat că te spânzuri dacă nu te las să-ţi faci voia. îţi mai aduci aminte?

- Cred că da. Se acumulaseră în mine nevoi superine-j xorabile.

- Wolper s-a recăsătorit şi are un magazin de biciclete ml NewMexico. Probabil că se simte mai în siguranţă în vecinătatea graniţei. Da, erai un tip fascinant, dar niciodată nu ştiam la ce mă pot aştepta de la Swinburne, şi Baudelaire, şi Oscar Wilde ai tăi. Da' acuma ştiu c-ai scos-o frumos la capăt... 1

- Erau cărţi îmbătătoare, iar eu mă lansasem în vârtejul frumosului, binelui, gândirii şi al poeziei. Nu crezi că era doar o criză de adolescenţă?

îmi zâmbi şi-mi răspunse:

- Nu cred. Doc îi spunea mamei că sunteţi cu toţii o familie de fraieri şi de aiuriţi - prea sentimentali, toată familia. Doc a murit anul trecut.

- Mi-a spus fiică-ta.

- Da, până la urmă s-a lăsat doborât. Când un bătrân îşi 1 îmbracă amândoi ciorapii pe acelaşi picior şi se scapă pe el în cadă, cred că i-a sunat ceasul.

- Da, da. După părerea mea, Doc a exagerat pozând Yankee Doodle. Faptul că se considera un Babbitt îl inspira aşa cum mă inspira Swinburne pe mine. Visul lui suprem era să spună adio ghetoului ovreiesc sau feudalismului.

- Fă-mi o favoare - şi acum îmi mai îngheaţă sângele vene când te aud folosind cuvinte ca „feudalism". Ăsta era necazul cu noi doi. Ţin minte cum ai venit din Madison delirând despre poetul ăla Humboldt Park sau cum îl mai chema, şi ai împrumutat bănuţii mei de economii ca să pleci la New York cu un autobuz. Eu te-am iubit sincer, Charlie, j

dar când ai pornit-o la drum ca să te închini zeului ăluia al tău, ffl-am dus frumos acasă, m-am aşezat, şi mi-am dat cu ojă pe unghii, şi am deschis aparatul de radio. Taică-tu era turbat când a auzit că vinzi perii Fuller în Manhattan. Ar fi avut nevoie de tine în afacerile lui cu cherestea.

- Prostii, îl avea pe Julius.

- Doamne, ce frumos era taică-tu! Arăta ca - stai, cum îi spuneau fetele? - ca Spaniolul-Care-Mi-a-Distrus-Viaţa. Şi Julius ce face?

-Julius desfigurează sudul Texasului cu centre comerciale şi blocuri cu apartamente de închiriat.

- Dar voi ţineaţi foarte mult unii la alţii. Eraţi ca nişte primitivi din punctul ăsta de vedere. Poate că de asta zicea taică-meu că eraţi fraieri.

- Ei, Naomi, până la urmă taică-meu s-a americanizat, şi Julius la fel. Şi s-a terminat cu tot sentimentalismul de imigranţi. Eu singur am persistat, în felul meu pueril. Contul meu emoţional a fost întotdeauna supraîncărcat. N-am putut uita niciodată cum a plâns maică-mea când am căzut pe scări, sau cum îmi apăsa o lamă de cuţit pe cucuiul din frunte. Şi ce mai cuţit - din tacâmurile de argint rusesc, cu mâner ca o măciucă. Asta-i. Fie că era vorba de cucuiul meu din frunte, sau de lecţiile la geometrie ale lui Julius, sau de cum ar putea obţine tata banii de chirie, sau de durerile de măsele ale mamei, toate erau pentru noi chestiuni de importanţă capitală. Şi eu nu mi-am pierdut până azi această intensitate ª îngrijorării - ba nu, mint. Adevărul e că mi-am pierdut-o. Da, desigur că am pierdut-o. Dar încă o mai reclam. Asta a fost întotdeauna problema. O reclam şi, aparent, o promit. Femeilor, vreau să spun. în faţa femeilor port această utopică aură emoţională şi le dau impresia că sunt un bărbat deosebit de atent şi de tandru. Şi le răsfăţ în felul în care toate au ʸisat să fie răsfăţate.

- Dar e o prefăcătorie, zise Naomi. Spui că ai pierdut capacitatea de a răsfăţa.

- Am pierdut-o. Deşi o trăsătură atât de pătimaşă tot îşi mai păstrează un pic de vigoare pe undeva.

- Charlie, ţi-ai revărsat-o asupra unui număr imens dj femei. Probabil că le-ai făcut extrem de nefericite.

- Mă întreb dacă boala mea de sentimentalită constitui un caz chiar atât de excepţional. Desigur că e ireal, pervers. Dar şi foarte american totodată, nu crezi? Când spun american, înţeleg că nu am fost amendat de cursul profund al suferinţelor omeneşti.

Naomi oftă şi-mi spuse:

- Ah, Charlie, niciodată n-am să înţeleg în ce fel sau de
ce ajungi tu la anumiţe concluzii. Când obişnuiai să-mi ţiij predici, niciodată nu-ţi puteam urmări firul gândirii. Dar când s-a jucat piesa aceea a ta pe Broadway, auzisem că erai în mare amor cu o fată. Ce s-a întâmplat cu ea? '■

- Da, Demmie Vonghel. Şi ea a fost o iubire adevărată.[1] A murit, împreună cu tatăl ei, în America de Sud. El era un milionar din Delaware. S-au urcat la Caracas într-un DC-3 şi s-au prăbuşit cu el în junglă.

- O, ce trist şi înfiorător!

- Am plecat în Venezuela să-i caut rămăşiţele.

- îmi pare bine c-ai facut-o. Tocmai voiam să te întreb.[1]

- Am luat aceeaşi cursă din Caracas. Erau nişte avioane vechi şi cârpăcite. Din acelea în care indienii îşi transportă- găinile şi caprele. Pilotul m-a invitat să stau în carlingă. Geamul era plesnit şi vântul răzbea înăuntru. Când am zburat peste munţi, m-am temut că ne prăbuşim şi noi şi m-ani rugat în sinea mea: „Fă, Doamne, să trec şi eu întocmai prin ce-a trecut Demmie!“ Crede-mă, Naomi, când mă uitam la munţii aceia, nu mă mai sinchiseam prea mult de felul în care e alcătuită lumea.

- Ce vrei să spui?

- Nu ştiu, dar te simţi detaşat de natură şi de toate miraco-J lele şi fantasticele ei realizări, de la nivelul subatomic până la. galaxii. Lucrurile sunt prea aspre pentru făpturile umane. Te hârşesc prea tare. Te

împung direct în vene. Când am trecut de munţi şi am văzut Pacificul trântindu-se pe coastă într-o **criză** de epilepsie, mi-am spus: „La dracu', băiete, cu tine! Nu-ţi poate plăcea întotdeauna felul în care a fost turnată lumea." Uneori îmi spun: „Cine ar dori sincer să fie un spirit etern şi să aibă mai multe existenţe? La naiba cu toate!" Dar îţi povesteam despre zbor. De vreo zece ori ne-am înălţat şi am coborât. Am aterizat pe pământul gol. Striat de fâşiile roşu-murdar ale plantaţiilor de cafea. De după copaci, copii goi cu burţi maronii îşi fâlfâiau braţele spre noi.

- Şi n-ai găsit nimic? N-ai căutat în junglă?

- Desigur că am căutat. Am găsit chiar şi rămăşiţele unui avion, dar nu ale acelui DC-3 prăbuşit. Ăsta era un Cessna care căzuse cu nişte ingineri de mine din Japonia. Peste osemintele lor creşteau liane şi flori, şi Dumnezeu ştie ce păianjeni sau ce alte lighioane îşi făcuseră cuib în ţestele lor. Nu voiam s-o descopăr pe Demmie în condiţia asta.

- Nu ţi-a prea plăcut jungla.

- Nu. Am băut cantităţi imense de gin. Am prins gust pentru ginul sec, asemenea prietenului meu Von Humboldt Fleisher.

- Poetul! Ce s-a întâmplat cu el?

- Şi el a murit, Naomi.

- Ce-i cu toate morţile astea, Charlie?

- Totul se dezintegrează şi se reintegrează întruna, Naomi. Trebuie doar să ghicim dacă distribuţia rolurilor e aceeaşi sau personajele sunt altele.

~ Şi până la urmă presupun că ai ajuns la misiune?

-Da, şi acolo am dat peste o sumedenie de Demmie, vreo douăzeci de Vongheli. Erau verişoarele ei. Toate cu aceleaşi capete prelungi, păr de aur, genunchi care se atingeau **Şi** nasuri în vânt, şi cu acelaşi fel bălmăjit de a vorbi. Când le-am spus că sunt logodnicul lui Demmie din New York, ^{m}~^{au} luat drept un trăsnit. A trebuit să iau parte la slujbe şi ^{S}Ş cânt imnuri pentru că indigenii n-ar fi putut înţelege cum $^{Vlne\ as}$ta: un vizitator alb care să nu fie creştin.

- Şi deci ai cântat imnuri în timp ce inima îţi sângera? j

- îmi plăcea să cânt imnuri. Şi doctorul Tim Vonghel mi-a dat un ciubăr cu genţiană, să şed pe el. Mi-a spus că prezint un caz serios de ***tinia crura.*** Aşa că am stat printre canibali, tot sperând să se arate Demmie.

- Erau canibali? a

- Mâncaseră primul grup de misionari care veniseră acolo, în timp ce cântai în capelă şi te uitai la dinţii cuiva care, probabil, îţi mâncase fratele - fratele doctorului Timothy fusese mâncat, şi el îi ştia pe cei care o tăcuseră - ei bine, JNaomiJj oamenii au o serie de virtuţi foarte ciudate. Nu mă miră că în urma experienţelor mele din junglă m-am ales cu o dis-l poziţie de a ierta.

- Pe cine trebuia să ierţi? întrebă Naomi.

- Pe prietenul meu, Von Humboldt Fleisher, care a încă- '
sat un cec în contul meu, în timp ce eu îmi scuipam bojocii *i* în junglă căutând-o pe Demmie. 9

dădusem cândva un cec în alb, şi l-a completat cu o sumă de peste şase mii de dolari.

- Ei nu, zău! Şi tu, desigur, nu te aşteptai ca un poet să procedeze astfel cu banii? Iartă-mă că râd. Dar i-ai provocat întotdeauna pe oameni să-ţi facă figuri murdare, prin faptul că stăruiai să se poarte ca zâna-cea-bună-din-poveştiu îmi pare foarte rău că ai pierdut-o pe fata aceea în junglă. Am impresia că era genul de fată care-ţi trebuie ţie. Era aşa ca tine, nu? Poate că aţi fi putut face faţă împreună, şi aţi fi fost fericiţi.

- Ştiu ce vrei să spui, Naomi. Eu n-am reuşit să înţeleg ' adâncurile naturii omeneşti. Până de curând nu suportam 1 să mă gândesc la lucrul ăsta.

- Dar ai suportat să te însoţeşti cu huliganul ăla care l-a ameninţat pe Stronson. Italianul de care mi-a vorbit Maggie-, 1

- S-ar putea să ai dreptate. Şi trebuie să-mi analizez raţi- | unile care mă fac să mă împac cu tovărăşia unor oameni de

i-a falsificat semnătura?

tipul lui Cantabile. Dar gândeşte-te cum m-am simţit când copilul tău, fata aceea frumoasă, a venit şi m-a scos de la închisoare - fiica femeii pe care am iubit-o.

- Nu te lăsa furat de sentimentalisme, Charlie, te rog!

- Naomi, trebuie să-ţi spun că pe tine te-am iubit moleculă cu moleculă. Nimic din tine nu-mi era străin. Celulele tale erau celulele mele. Mirosul făpturii tale era mirosul meu. Şi fiica ta mi-a amintit de tine - aceiaşi dinţi, acelaşi zâmbet, acelaşi tot.

- Nu te pierde cu firea. Te-ai însura cu ea, nu-i aşa, muieratic zaharisit ce eşti! Şi mă încerci să vezi dacă te îndemn. E un compliment că eşti gata s-o iei de nevastă pe fiică-mea pentru că-ţi aduce aminte de mine. Maggie e un copil admirabil, dar ţie îţi trebuie o femeie cu o inimă cât o maşină de spălat rufe, şi nu fiică-mea-i aceea. Oricum, eşti încurcat cu fufa pe care am văzut-o la bar - splendoarea aia de tip oriental, cu trup de dansatoare din buric şi ochi mari, negri. Nu-i aşa?

- Da, e superbă şi sunt încă prietenul ei.

- Prieten! Mă întreb ce-i în mintea ta - un om mare, important şi inteligent ca tine, şi care să alerge cu atâta zor de la o femeie la alta. N-ai nimic mai interesant de făcut? Spune-mi, te-ai ales vreodată cu ceva bun de pe urma vreunei femei? Le crezi într-adevăr în stare să-ţi ofere ajutorul şi consolarea de care ai nevoie? Aşa cum scrie în reclamă?

- Mă rog, dar reclama aşa spune, nu?

- La femei, chestia asta funcţionează ca un fel de instinct. Tu le comunici ce ai nevoie şi ele îţi răspund pe dată că au exact ce-ţi trebuie ţie, deşi nici n-au auzit până atunci de aşa ceva. Şi nici măcar nu mint. Un fel de instinct le spune că pot dărui tot ceea ce i-ar trebui unui bărbat şi sunt gata să preia un bărbat de orice dimensiune, formă sau tip. Aşa sunt ele. Şi tu zbori din floare-n floare, căutând o femeie care să fie ca tine. Nu există asemenea animal. Nici măcar Demmie a ta [n]~ar fi fost aşa. Dar fetele îţi spun: „Căutarea ta a luat sfârşit. Opreşte-te! Eu sunt ce-ţi trebuie.“ Şi atunci închei

contractul.

Desigur, marfa aşteptată nu-i livrată şi toată lumea suferă. Ej uite, Maggie nu-i genul tău. De ce nu-mi povesteşti nimic despre nevastă-ta?

- Nu mă duce în ispită. Mai bine toarnă-mi încă o ceaşcă.

- Care-i ispita?

- Ah, ispita? Ispita de a mă văicări. Aş fi în stare să-ţi povestesc cât e de rea Denise cu copiii, cum îi atinge de câte ori [1] poate, cum a pus tribunalul să mă lege de mâini şi de picioare! şi pe avocaţi să mă jupoaie de viu, şi aşa mai departe. Naomi,] aici e vorba de un Proces. Un Proces poate fi o operă de artă, versiunea frumoasă a vieţii tale triste. Humboldt, poetul, îsi] juca în tot New York-ul Procesul lui. Dar, de obicei, Cazu-j rile astea sunt artă de proastă calitate. Cum o să apară toată această văicăreală când sufletul se va revărsa în univers şi va arunca o privire îndărăt, asupra scenei suferinţelor omeneşti?

- Te-ai schimbat numai fizic, replică Naomi. Dar de vorbit vorbeşti tot în dodii. Ce înseamnă că „sufletul se revarsă în univers“?... Când eram o fetiţă ignorantă şi te iubeam, îţi ’ încercai ideile pe mine.

- Când mi-am câştigat existenţa scriind memoriile per- : sonale ale marilor oameni, am descoperit că niciun american de succes n-a făcut în viaţa lui vreo greşeală adevărată, | că niciunul nu a păcătuit vreodată şi, Doamne fereşte, n-ar avea ceva de ascuns, şi că nu există vreunul mincinos. Metoda practicată e falsificarea prin candoare, asigurarea duplicităţii prin onoare. Memorialistul e antrenat de către omul care l-a închiriat, până când ajunge şi el singur să creadă tot ce i
se spune. Citeşte autobiografia oricărui Mare American - a lui Lyndon Johnson, de pildă - şi ai să vezi cât de fidel fi reproduce „Cazul“ scriitorul său, căruia i s-a aplicat **<u>IavajuM</u>** creierului. Mulţi americani...

- Lasă-i pe mulţi americani, mă întrerupse Naomi. <

înfăţişa o imagine atât de confortabilă, aşa cum şedea zâmbind în bucătărie, în papuci, cu braţele grase

încrucişate, j îmi repetam întruna că ar fi fost fericirea pe pământ dacă aş fi 1
putut dormi patruzeci de ani cu ea, că lucrul ăsta ar fi înfrânt **moartea,** şi aşa mai departe. Dar aş fi putut oare într-adevăr să rezist? Realitatea este că, pe măsură ce-am îmbătrânit, am devenit tot mai pretenţios. Aşa încât acum aveam datoria de **onoare** să înfrunt întrebarea delicată: aş fi putut oare într-ade- văr s-o ţin în braţe pe această Naomi fanată şi s-o iubesc până la capăt? Nu se păstrase bine. O bătuseră furtunile biologice (trupul mineral este consumat de spiritul care se dezvoltă). Dar degradarea fizică era o provocare căreia i-aş fi putut face faţă. Da, aş fi putut rezista. Da, lucrurile ar fi mers. Moleculă cu moleculă, era încă Naomi. Fiecare celulă din braţele astea voinice era încă o celulă de Naomi. Farmecul dinţilor ei scurţi încă îmi mai topea inima. Vocea ei alintată încă avea acelaşi efect asupră-mi. Spiritele Personalităţii lucraseră cu succes asupra ei. Pentru mine, Anima, aşa cum o numeşte C.G. Jung, era încă acolo. Sufletul pereche, jumătatea lipsă, despre care vorbeşte Aristofan în *Banchetul* lui Platon.

- Aşadar pleci în Europa cu fetişcana aceea? m-a întrebat Naomi.

Am rămas mirat:

- Cine ţi-a spus?
- L-am întâlnit pe George Swiebel.
- Aş vrea ca George să nu trăncănească peste tot despre planurile mele.
- Ei, haide, toţi trei ne cunoaştem de-o viaţă.
- Toate lucrurile astea ajung la urechea lui Denise.
- Crezi că poţi avea secrete faţă de femeia aia? Ea ar putea să vadă şi printr-un perete de oţel, şi tu nu eşti un perete de oţel. Oricum, nu are nevoie să-şi imagineze ce vei face tu, e de-ajuns să-şi imagineze ce i-ar plăcea acelei tinere doamne să facă. De ce pleci de două ori pe an în Europa cu târfa aia?

~ Vrea să-şi găsească tatăl. Mama să nu e sigură care dintre cei doi bărbaţi... Iar primăvara trecută a trebuit să plece la Londra pentru treburi. Aşa că ne-am oprit şi la Paris.

- Cred că acolo te simţi ca la tine acasă. Francezii te-au
făcut cavaler. Am păstrat tăietura din ziar. *M*

- Sunt cel mai ieftin tip de *chevalier* inferior.

- Şi ţi-a gâdilat vanitatea să călătoreşti cu o păpuşă mare şi frumoasă. Cum s-a descurcat cu prietenii tăi europeni de mare clasă?

- Ştii că Woodrow Wilson, în călătoria de nuntă cu Bolling, a cântat „O, frumoasă păpuşă!“? însoţitorul vago i de dormit l-a văzut dansând şi l-a auzit cântând dimineaţa când a ieşit din cuşetă.

- Ăsta-i exact genul de informaţii pe care numai tu poţi să le cunoşti.

- Şi a fost cel mai demn dintre preşedinţii noştri, am adăugat. Nu, Renata n-a plăcut doamnelor de peste hotare. Am luat-o cu mine la un dineu de gală la Londra, şi gazda a găsit-o teribil de vulgară. Nu din cauza rochiei străvezii din dantelă bej. Nici din cauza coloritului ei minunat, sau a formelor planturoase. Era exact ca Sugar Ray Robinson printre paralitici. I-a sucit capul ministrului de Finanţe. A; comparat-o cu o femeie din Prado, pictată de unul din maeştrii spanioli. Dar doamnele s-au arătat foarte înţepate faţă de ea şi după aceea a plâns şi mi-a spus că totul e din cauză că nu suntem căsătoriţi.

- Aşa încât, a doua zi, pot să jur c-ai alergat să-i cumperi | toalete de o mie de dolari. Dar oricum ai fi tu, Charlie, îmi face o plăcere grozavă să te văd. Eşti un tip drăguţ. Vizita ! asta e o adevărată bucurie pentru o biată bătrânică urâtă ca ’ mine. Ai vrea să-mi faci un chef?

- Desigur, Naomi, dacă-mi stă în putinţă.

- Eu te-am iubit pe tine, dar m-am măritat cu un om obişnuit din Chicago, pentru că niciodată nu înţelegeam ce-mi vorbeai. Oricum, pe atunci aveam doar optsprezece

ani. Mi-am pus adeseori întrebarea, acum când am cinci- 1 zeci şi trei de ani, dacă azi aş reuşi să te înţeleg. Vrei să fii bun să-mi vorbeşti în felul cum discuţi tu cu prietenii tăi

inteligenţi - sau, mai bine, aşa cum discuţi cu tine însuţi? pe pildă, te-ai gândit la ceva important ieri?

- M-am gândit la trândăvie, la cât de trândav am fost eu.

- Ridicol! Ai muncit din greu. Ştiu că ai muncit, Charlie.

- Nu e nicio contradicţie. Oamenii trândavi muncesc cel mai greu.

- Povesteşte-mi cum vine asta. Şi adu-ţi aminte, Charlie nu trebuie să ai nicio reţinere. Explică-mi aşa cum ţi-ai vorbi ţie.

- Mulţi consideră că trândăvia, unul dintre păcatele capitale, e totuna cu lenea. Să baţi pasul pe loc. Să rămâi total inert. Dar trândăvia are de acoperit un mare gol de disperare. Aşadar, trândăvia e o condiţie dinamică, superactivă. Şi această activitate alungă minunatul repaus sau echilibru fără de care nu poate exista nici poezie, nici artă, nici gândire - niciuna dintre înaltele funcţiuni omeneşti. Aceşti păcătoşi trândavi nu sunt în stare să se pună de acord cu propria lor fiinţă, după cum spun unii filosofi. Trudesc pentru că repausul îi sperie. Vechea filosofie făcea distincţie între cunoaşterea dobândită prin efort *(ratio)* şi cunoaşterea absorbită (*intellectus*) de sufletul care ascultă şi care poate desluşi esenţa lucrurilor, ajungând să înţeleagă miraculosul. Dar aceasta presupune o neobişnuită forţă a sufletului. Cu atât mai mult cu cât societatea îţi reclamă o parte mereu mai mare a eului tău lăuntric şi te contaminează de neliniştile ei. Duce o acţiune de distrugere asupra ta şi-ţi colonizează conştiinţa cu aceeaşi repeziciune cu care conştiinţa ţi se dezvoltă. Adevărata seninătate, aceea a contemplaţiei sau imaginaţiei, stă chiar pe muchea somnului şi a visării. Iar eu, Naomi, în timp ce zăceam întins în America, hotărât să rezist intereselor ei materiale şi sperând să mă izbăvesc prin artă, m-am lăsat furat de un somn adânc, care a durat ani şi decenii. Evident, nu aveam ceea ce mi [se] cerea. Mi se

cerea mai multă forţă, mai mult curaj, mai multă demnitate. America este un fenomen covârşitor. Dar asta, fireşte, nu e o scuză. Din fericire, trăiesc încă, şi poate că mi-a mai rămas ceva timp la dispoziţie.

M

- Asta-i într-adevăr o mostră a proceselor tale mintale? m-a întrebat Naomi.

- Da, am răspuns.

N-am îndrăznit să vorbesc despre Suflări, şi Arhei şi înger*

- O, Dumnezeule, Charlie, exclamă Naomi cu compătimire. îi era milă de mine şi, aplecându-se şi respirându-mî plăcut în faţă, îmi mângâie mâna. Desigur, cu vremea ai devenit tot mai bizar. Acum îmi dau seama că e o fericire pentru amândoi că n-am rămas împreună. N-ar fi ieşit nimic decât nepotriviri şi conflicte. Ai fi fost nevoit să vorbeşti cu tine însuţi despre toate chestiile astea aşa de înalte, iar cu mine jargonul de zi cu zi. în plus, s-ar putea să am eu ceva care te provoacă să devii incomprehensibil. Mă rog, oricum ai şi făcut o călătorie cu tipa ta în Europa şi nu i-ai găsit tăticul. Dar când pleci, rămân aici alte două fetiţe fără tătic.

- Şi eu mi-am spus exact acelaşi lucru.

- George zice că cea mică e preferata ta.

- Da, Lish e copia leită a lui Denise. O iubesc mai mult pe Mary. Oricum, mă străduiesc să-mi înving această prejudecăţii

- Sunt convinsă că, în felul tău trăsnit, îţi iubeşti mult ; copiii. Ca toată lumea, şi eu am necazuri cu copiii.

- Nu cu Maggie.

- Nu; nu prea îmi plăcea slujba pe care o avea la Stron-] son, dar acum că s-a zis cu el, o să-şi găsească ea altceva, cu uşurinţă. Fiul meu mă necăjeşte. Ai reuşit să citeşti artico- 1 lele lui despre dezvăţarea de droguri? Ţi le-am trimis ca să aflu părerea ta.

- Nu le-am citit.

- Am să-ţi dau un alt set de tăieturi din ziar. Vreau să-mi j spui dacă are vreun pic de talent. Faci tu asta pentru

mine?]

- Nu văd cum te-aş putea refuza.

- Ba ar trebui să vezi. Oamenii te solicită prea mult. Ştiu j că n-ar trebui să-ţi cer lucrul ăsta. Pleci din oraş şi ai probabili o sumedenie de treburi. Dar vreau să-ţi ştiu părerea.

- Băiatul seamănă cu soră-sa?

_ Nu. A luat mai mult dinspre taică-su. Dar tu ai putea face ceva pentru el. Eşti un om bun care a dus o viaţă trăsnită, aşa că te-ai putea apropia de el. Băiatul s-a şi lansat pe un drum trăsnit.

- Deci ce-i lipseşte e doar bunătatea, pe care presupui că o am eu.

- Mă rog, eşti tu ţicnit, dar ai un suflet mare. Băiatul a crescut fără tată, urmă Naomi cu ochii umeziţi. N-ai mult de făcut. Lasă-l doar să te cunoască. Ia-l cu tine în Africa.

- A, George ţi-a ciripit şi despre mina de beriliu?

Nu-mi mai lipsea decât Africa de la toate pacostele şi angajamentele mele faţă de Denise şi Urbanovich, faţă de Renata ca să-i găsesc tatăl, faţă de studiul şi explorarea antroposofiei, faţă de Ihaxter şi *Arca.* O vânătoare după minereuri preţioase în Kenya sau în Etiopia. Exact ce-mi trebuie. I-am răspuns:

- Treaba asta cu beriliul e un bluf, Naomi.

- Nici nu m-am aşteptat să fie altceva. Dar ce minunat ar fi pentru Louie să plece cu tine într-un safari! Asta nu înseamnă că visez la minele regelui Solomon, sau chestii din astea. Oricum însă, înainte de a pleca în Europa, lasă-mă să-ţi dau un sfat, Charlie. Nu te distruge ca să te dovedeşti bun de ispravă cu damele astea de proporţii uriaşe. Adu-ţi aminte că marea ta iubire am fost eu, o mărunţică.

Sumbra Señora ne-a condus la aeroportul O'Hare. în maşină a dăscălit-o pe Renata, cu voce scăzută, şi pe urmă a rămas cu noi tot timpul cât ni s-a făcut controlul actelor şi inspecţia corporală. în cele din urmă, ni s-a dat drumul. în avion, Renata m-a sfătuit

să nu pun la inimă faptul că plecam din Chicago.

- în sfârşit, faci şi tu ceva pentru sufletul tău. Eşti un tip foarte ciudat, Charlie. Deşi eşti un egocentric, nu cunoşti mei măcar ABC-ul egoismului. Trebuie să-ţi spui aşa: „Fără *nine,* e vai de noi şi vai de tine."

Renata era mare meşteră în zicători rimate. Iată poezioara ei pentru Chicago: „Fără aeroportul cel mare, viaţa ar fi disperare." Şi, odată, când i-am cerut părerea despre o altă femeie fascinantă, mi-a răspuns: „Crezi că Paganini ar da parale multe, ca pe Paganini cântând să-l asculte?" De multe ori aş fi dorit ca doamna aceea din Londra care o socotise atât de vulgară şi de necioplită s-o fi putut auzi pe Renata inş momentele ei de vervă.

Când avionul s-a pregătit de decolare, luând viteză la sol şi apoi rupându-se de pistă cu zgomotul cu care dezlipeşti un plasture de pe piele, Renata exclamă:

- La revedere, Chicago! Charlie, tu ai încercat să faci ceva pentru oraşul ăsta! Dar clica de ticăloşi şi de nemernici de aici nu merită un om ca tine. Habar n-au ce înseamnă; adevărata valoare. în schimb, o liotă de potlogari ignoranţi sunt toată ziua bună ziua lăudaţi la ziar. Pe când oamenii valoroşi sunt trecuţi sub tăcere. Sper că atunci când îţi vei scrie eseul tău despre plictiseală, o să prezinţi oraşul ăsta în adevărata lui lumină.

Am simţit o uşoară smucitură în timp ce aparatul lua înălţime şi am auzit zăngănitul trenului de aterizare care se retrăgea. O pătură de nori lânoşi şi de pâclă se aşternu între noi şi case, uzine, vehicule, parcuri. Lacul Michigan Hcări o dată, apoi se făcu nevăzut.

Am spus:

- Frumos din partea ta, Renata, că ţii cu mine. Adevărul e că nici atitudinea mea faţă de SUA - şi Chicago înseamnă tocmai SUA - nu a fost sută la sută curată. Totdeauna am vânat un soi de protecţie culturală. Când m-am însurat cU Denise, am crezut că am câştigat un aliat.

- Din cauză că avea titluri universitare, bănuiesc.

- Şi s-a dovedit a fi capul Coloanei a Cincea. Dar acum îmi dau seama ce anume m-a amăgit. înfăţişarea ei

de fată frumoasă, plăpândă.

- Frumoasă? se minună Renata. Arată ca o vrăjitoare. 1

- Femeia asta frumoasă plăpândă ambiţioasă marţială jjvrescă! Mi-a povestit că maică-sa a văzut-o odată goală în baie şi a scos un strigăt: „Vai, eşti o fată de aur!“ - După care bătrâna a izbucnit în plâns.

- îi înţeleg perfect dezamăgirea, răspunse Renata. E o scenă tipică pentru cercurile înalte ale micii burghezii din Chicago, cu mame dominatoare. Şi ce aşteaptă mamele astea de la fetele lor? Nu pot toate să se mărite cu Jack Kennedy, sau cu Napoleon, sau cu Kissinger, sau să scrie capodopere ori să cânte la clavecin la Carnegie Hali, îmbrăcate în lame de aur şi profilate pe o cortină de purpură.

-Aşa că Denise se trezea uneori în toiul nopţii şi începea să plângă şi să spună că e un *nimic.*

- Şi aştepta de la tine s-o faci să fie *ceva.*
- Mă rog, întotdeauna a lipsit un anumit ingredient.
- Pe care n-ai reuşit să-l descoperi niciodată.
- Nu, iar ea s-a întors la crezul strămbunilor ei.
- Cine au fost strămbunii ei?

- O bandă de băgători de seamă şi agenţi electorali, băieţi duri. Dar e de datoria mea să spun că nici eu n-aveam dreptul să fiu o mimoză atât de sensibilă. în fond, Chicago a fost terenul meu. Ar fi trebuit să fiu mai rezistent.

- Se scula noaptea şi-şi jelea viaţa irosită. Asta te-a dat gata. îţi strica somnul. O femeie care te ţine noaptea treaz cu conflictele ei sufleteşti nu poate fi iertată.

- Mă gândesc la mimozele sensibile din această Americă a Afacerilor, tocmai pentru că plecăm la New York ca să vedem ce-i cu testamentul lui Humboldt.

~ Curată pierdere de vreme!

~ Şi mă întreb: e într-adevăr necesar să reacţionăm atât de dureros la filistinism?

~ Eu îţi vorbesc serios, şi tu-mi ţii predici. A trebuit

să dăm peste cap toate aranjamentele noastre legate de Milano, vi pentru ce? Humboldt n-a putut să-ţi lase nimic. A murit nebun, într-un hotel al săracilor.

- înainte de moarte şi-a recăpătat minţile. Ştiu asta de la Kathleen. Renata, nu fi un partener sâcâitor.

- Sunt cel mai plăcut partener cu putinţă. Tu m-ai zăpăcit cu căţeaua aia sclifosită care te trage după ea prin tribunale.;

- Ca să revenim la subiect, americanii au avut de biruit un continent pustiu. Nu te puteai aştepta de la ei ca, în acelaşi ' timp, să se preocupe de filosofie şi de artă. Bătrânul doctor Lutz spunea despre mine că sunt un blestemat de străin numai pentru că îi citeam fiică-sii poezii. Să scoţi bătături în centrul comercial din Chicago era o preocupare pur americana

- Te rog, împătureşte-mi haina şi aşaz-o în plasă. Aş vrea ca stewardesa aia să înceteze o dată cu şuetele ca să-i putem comanda ceva de băut.

- Desigur, iubito. Dar dă-mi voie să termin ce-ţi spuneam despre Humboldt. Gândeşti că vorbesc prea mult, ştiu, dar sunt aţâţat şi, în plus, mă chinuie remuşcările în legătură cu copiii.

- Exact ce urmăreşte Denise. Când pleci şi nu-i laşi adresa, începe să-ţi turuie: „Bine! Dacă fetiţele or să fie omorâte, ai să afli din ziare.“ Nu mai dramatiza lucrurile, Charlie. Copiii tăi or să petreacă un Crăciun foarte plăcut, şi sunt sigură ci 1 şi Roger o să se simtă de minune la bunicii din Milwaukee,|l Copiii se dau în vânt după reuniunile astea de familie. :

- Sper c-o să se simtă bine. Ţin foarte mult la Roger. E j un puşti adorabil.

- Şi el te iubeşte, Charlie.

- Atunci să ne întoarcem la Humboldt. S

Pe faţa Renatei se aşternu o expresie de genul: „am-de-]
gând-să-ţi-o-spun-de-la-obraz“, şi-mi replică:

- Charlie, povestea asta cu testamentul e o glumă din

mormânt. Tu singur ai spus odată că ceea ar putea să fie o farsă postumă. Individul a murit nebun. V

- Renata, am citit studii de specialitate. Ştiu ce spun psi- j hiatrii despre nevrozele depresive. Dar ei nu l-au cunoscut pe] Humboldt. în fond, Humboldt a fost un poet. Humboldt a *]* fost nobil. Ce cunoaşte psihiatria despre artă, despre adevăr? I

Nu ştiu din ce pricină, cuvintele mele au zgândărit-o pe Renata. **S-a** repezit **la** mine cu arţag:

- Dac-ar fi încă în viaţă, nu l-ai mai socoti atât de grozav. îl ridici în slăvi numai pentru că-i mort. Koffritz vindea **cripte,** aşa încât avea motive profesionale să simtă o atracţie pentru moarte. Dar tu ce motive ai?

îmi stătea pe buze să-i răspund: „Şi tu ce motive ai? Bărbaţii din viaţa ta au fost sau sunt Koffritz-mausoleu, Flonza- ley-cioclul şi Citrine-melancolie.“ Dar mi-am muşcat limba.

- Nu faci altceva, urmă Renata, decât să inventezi relaţii cu morţii, pe care nu le-ai avut niciodată cât timp au fost în viaţă. Creezi legături cu care ei n-ar fi fost de acord sau de care nu erau în stare. Te-am auzit afirmând odată că unora moartea le prinde bine. Voiai să spui probabil că tu te alegi cu avantaje de pe urma ei.

Cuvintele ei m-au pus pe gânduri şi i-am răspuns:

- Mi-a trecut prin cap. Dar morţii trăiesc în noi dacă vrem să-i menţinem vii şi, orice-ai spune, pe Humboldt Fleisher l-am iubit. Baladele acelea ale lui m-au impresionat profund.

- Pentru că erai un copilandru. Trăiai cea mai glorioasă perioadă a vieţii. în fond, n-a scris decât vreo zece-cinci- sprezece poeme.

- E-adevărat că n-a scris multe. Dar au fost minunate. Pentru anumite lucruri, chiar şi un singur poem înseamnă enorm. Ar trebui s-o ştii. Şi ratarea lui e menită să dea de gândit. Unii spun că în America ratarea constituie unicul succes real, şi că nimeni dintre cei care „au dat lovitura“ nu pătrunde cu adevărat în inimile compatrioţilor săi. Asta e un punct în favoarea compatrioţilor. Poate că aici a făcut Humboldt marea lui greşeală.

~ Pentru că s-a gândit la semenii lui? Fata aia nu ne aduce odată băuturile?

~ Ai răbdare şi eu o să te întreţin până sosesc băuturile. ᵘnt câteva lucruri în legătură cu Humboldt

care îmi stau ca 0 piatră pe inimă. De ce se frământa el atât? Un poet este ceea ce este el în sine. Gertrude Stein făcea o distincţie între persoanele care reprezintă o „entitate“ şi cele care reprezintă a „identitate“. Un om de valoare este o entitate. Identitatea ţi-0 conferă societatea. Căţelul tău te recunoaşte, deci reprezinţi o identitate. Prin contrast, entitatea e o forţă impersonală, şi] poate fi un lucru înspăimântător. Aşa cum îl caracteriza T.S. Eliot pe William Blake. Un om ca Tennyson era cufundat[1] până la gât în mediul înconjurător sau învelit într-o crustă de' opinii parazitare, în timp ce Blake era gol-goluţ şi, din centrul cristalului său, vedea omul gol. N-avea nimic din aura unei „persoane superioare“ şi lucrul ăsta îl făcea să fie înfricoşător.] Iată ce înseamnă o entitate. Identitatea e mai uşor de suportat. O identitate toarnă o băutură, aprinde o ţigară, îşi urmăreşte plăcerile omeneşti şi se eschivează de la condiţii riguroase. Tentaţia de a o lăsa mai moale e foarte puternică. Humboldt era o entitate, însă mai laxă. Poeţii trebuie să viseze, ori a visa în America nu-i lucru uşor. Dumnezeu „dă cântecele noaptea“ * - spune Cartea lui Iov. M-am gândit mult la toate lucrurile j astea şi m-am concentrat cu putere asupra faimoasei insom-] nii a lui Humboldt. Cred însă că insomnia lui era mai curând o mărturie a forţei lumii, a lumii umane şi a minunatelor ei I înfăptuiri. Lumea e interesantă, realmente interesantă. Lumea are bani, ştiinţă, războaie, politică, anxietăţi, boală, nedume- j riri. întregul voltaj. O dată ce-ai intrat în priza de înalt voltaj şi eşti *cineva,* un nume cunoscut, nu te mai poţi deconecta de curentul electric. Eşti pironit. Bine, Renata, rezum: lumea are putere, iar interesul urmează puterea. Dar în ce constau puterea şi interesul poetului? Acestea îşi au originea în stările de visare. Pentru că poetul este ceea ce este el în sine, pentru că în sufletul său răsună un glas a cărui forţă se măsoară cu cea a societăţii» j a ţării. Eşti interesant nu prin nebunie, nu prin excentricitate 1 sau prin altele de felul acesta, ci pentru că deţii puterea de a neutraliza diversiunea, agitaţia, tumultul lumii exterioare

şi de a deveni apt să sesizezi esenţa lucrurilor. Nu-ţi pot spune cât de groaznic arăta Humboldt ultima oară când l-am văzut.

- Mi-ai povestit.

- Nu pot uita clipa aceea. Ştii ce culoare au apele care **străbat** oraşele - East River Tamisa, Sena? Ei bine, nuanţa aceea de cenuşiu se lăsase pe faţa lui.

Renata nu găsi nimic de spus. în general, propriile ei reflecţii o satisfăceau cu prisosinţă şi folosea conversaţia mea doar ca un fundal pe care-şi gândea gândurile ei. Aceste gânduri, din câte ştiam, erau legate de dorinţa ei de a deveni doamna Charles Citrine, soţia unui *chevalier* Pulitzer. Aşadar, am inversat rolurile şi am folosit gândurile ei ca un fundal pentru gândurile mele. Boeingul a străpuns perdeaua de nori, zguduitorul moment de primejdie şi de moarte s-a încheiat cu un muzical „bing“, şi iată-ne în pacea şi lumina de deasupra. Capul mi se rezema pe sânul cu baveţică al spetezei şi când a sosit paharul cu Jack Daniel’s, l-am filtrat printre dinţii mei neregulaţi şi multicolori, încovoindu-mi degetul peste marginea paharului pentru a îndepărta cuburile mari de gheaţă, perforate - ăştia pun întotdeauna prea multe cuburi de gheaţă. Fluxul de whisky mi-a încins plăcut gâtlejul şi apoi stomacul a început să radieze asemenea soarelui de afară, iar bucuria libertăţii a pornit să mi se răspândească în vene. Renata avea dreptate - lăsasem totul în urmă! Din când în când trăiesc şocul trezirii superioare; dau colţul, văd oceanul şi inima-mi saltă de fericire - se simte atât de liberă! Pe urmă îmi încolţeşte ideea că, aşa cum observ eu, pot fi la rândul meu observat de dincolo şi nu în calitate de obiect distinct, ci încornorat în rest, împreună cu azurul universal, cu albastrul purpuriu. Căci ce-i cu această mare, şi cu această atmosferă circumscrise în diametrul de douăzeci da centimetri al craniului tău? (Ca să nu mai vorbim de soarele şi galaxiile aflate Şi ele acolo.) în inima celui ce observă trebuie să existe spaţiu pentru întreg, şi acest nimic-spaţiu nu e doar un nimic gol, ci Un nimic rezervat totului. Sesizezi cu extaz această capacitate de

nimic-tot, şi asta era senzaţia pe care o încercam eu acum în avion. Sorbind din whisky, simţind căldura radioasă care mă invada pe dinăuntru, trăiam o beatitudine despre care ştiam foarte bine că nu era nebunească. Nu reuşiseră să mă doboare acolo, jos, Tomchek, Pinsker, Denise, Urbanovich. Am izbutit să mă smulg din gheara lor. Nu puteam afirma că ştiam exact ce făceam, dar ce importanţă avea? Cu toate astea, îmi simţeam capul limpede. Nu descopeream nicio umbră de melancolică nostalgie, nicio remuşcare, nicio temere. Mă aflam alături de o femeie frumoasă. La fel de plină de taine şi de urzeli ca şi Curtea Bizanţului. Şi e chiar atât de rău? Eram un crai bătrân şi neghiob. Ei, şi?

înainte de a pleca din Chicago, avusesem o lungă discuţie cu George Swiebel în legătură cu Renata. Amândoi eram de-o vârstă şi, aproximativ, aveam aceeaşi condiţie fizică. George a fost extrem de binevoitor. Mi-a spus:

- Acum trebuie să-ţi dai frâu liber. Pleacă din oraş. Am eu grijă aici de toate amănuntele. N-ai decât să te aşezi în avion, să-ţi scoţi pantofii, să-ţi comanzi o băutură şi să nu te mai sinchiseşti de nimic. Totul o să iasă foarte bine. Nu-ţi face griji.

George a reuşit să-mi vândă Mercedes-ul pe patru mii de dolari. S-a angajat să-mi vândă şi covoarele persane şi mi-a mai dat un avans de patru mii în cont. Covoarele trebuie să fi valorat vreo cincisprezece mii, dat fiind că Societatea de Asigurări mi le evaluase la zece. Dar deşi George era băgat în afaceri cu construcţii, era cât se poate de onest. în inima lui n-ai fi putut descoperi nicio fibră de falsitate.

Am băut împreună cu el o sticlă de whisky şi mi-a ţinut un spici de despărţire în legătură cu Renata. O cuvântare plină de principiile lui de filosofie a naturii. Mi-a spus:

- în regulă, băiete, pleci cu femeia asta superbă. Să ştii că ea aparţine noii generaţii libertine, dar în ciuda faptului că-i atât de evoluată, ca femeie încă nu a atins maturitatea. Nu deosebeşte o sulă de o acadea. Maică-sa-i

un personaj sumbru şi sinistru, o adevărată intrigantă din umbră. Mama asta a ei nu-i nici pe departe genul meu. Şi pe tine te consideră |

un muieratic bătrân. Ai fost cândva un campion de mare faimă. Acum te cam bâţâi pe picioare, dar s-a ivit un prilej să pună laba pe tine, să mai înşface o bucată din tine înainte ca Denise să te hăpăie tot. Poate chiar să mai existe o şansă de a-ţi reface numele şi capacitatea de a produce bani. Tu prezinţi oarecare mister pentru femeile de acest tip, pentru că n-au întâlnit mulţi indivizi ca tine. Ei bine, pentru mama asta, Renata e mărul cel mare, mare, care se dă ca premiu de tir la bâlciul din Washington, e o perfectă vacă de muls, crescută după prescripţii ştiinţifice, şi e hotărâtă să scoată un profit maxim din ea, cât e încă în floarea tinereţii.

Montându-se singur, George se ridicase în picioare, o matahală de om sănătos, roşu la faţă şi clocotind de vigoare, cu nasul încovoiat ca al unui indian, şi cu părul rărit adunat în mijlocul creştetului, ca un smoc pe-o ţeastă scalpată. Aşa cum facea întotdeauna când îşi expunea filosofia naturii, se porni să strige:

- Fata asta nu-i o fufa obişnuită. Merită să-ţi încerci norocul cu ea. Desigur, s-ar putea să înghiţi umilinţe, s-ar putea să trebuiască să Ungi rahat, s-ar putea să fii prădat şi jumulit, s-ar putea să zaci bolnav fără ca nimeni să-ţi întindă un pahar cu apă, sau să ai un atac de cord, ori să pierzi un picior. Mă rog, dar deocamdată eşti viu, un om întreg din carne şi din sânge, înzestrat cu instincte. Şi ai curaj. Eu îţi voi sta alături. Telegrafiază-mi de oriunde te vei afla şi voi sosi. Când erai tânăr îmi plăceai, dar acum îmi eşti drag. în tinereţe erai pus pe carieră. Poate că nu-ţi dai seama, dar te căţărai cu viclenie Şi înverşunare. Acum însă, slavă Domnului, pluteşti într-o stare de visare şi de febrilitate, datorită acestei femei. Habar n-ai ce faci. Şi asta-i partea ta cea mai măreaţă.

~ George, dai lucrurilor o turnură prea romantică.

~ N-are importanţă. Mai departe: poveştile Renatei cu »căutarea tatălui adevărat“ sunt cai verzi pe pereţi. Hai să ne gândim puţin. Ce nevoie are o fată ca ea de un tată adevă- Destul c-o are pe codoaşa de maică-sa. Renata nici n-ar

şti ce să facă cu un tată. Are exact tăticul care-i trebuie, tătic la pat. Nu, toată povestea asta a fost ticluită pentru a-şi oferi călătoriile în Europa. Dar tocmai asta-i partea cea mai frumoasă. Du-te cu ea, şi fa-ţi banii praf. Dă faliment, şi la naiba cu toată gaşca de la tribunal! Mi-ai povestit tu odată despre călătoria pe care ai facut-o cu Renata în aprilie la Paris, dar pune-mă din nou în temă, pe scurt.

- Până la doisprezece ani, Renata ştiuse că tatăl ei e oarecare Sigñor Bifemo, un negustor de marochinărie de pe Via Monte Napoleone din Milano. Asta-i strada marilor magazine cu articole de lux. Dar când a împlinit treispre-l zece ani, bătrâna i-a spus că s-ar putea ca nu Bifemo să-i fie tată. Señora şi cu Biferno plecaseră împreună să schieze la Cortina, dar ea şi-a scrântit o gleznă, şi cât era cu piciorul în ghips s-au certat şi Biferno s-a întors la nevastă şi la copii. Señora s-a răzbunat pe el cu un tânăr franţuz. Când Renata avea zece ani, maică-sa a luat-o la Milano ca să i-o pună lui Biferno în faţă. S-au înţolit la patru ace şi au făcut o scenă pe Via Monte Napoleone.

- Baborniţa aia ştie să facă viaţa iad.

- Adevărata doamnă Biferno a chemat poliţia. Şi mult mai târziu, în Chicago, bătrâna i-a spus Renatei: „S-ar putea ca Biferno nici să nu-ţi fie tată.“

- Aşa încât aţi plecat la Paris ca să-l vedeţi pe tânărul franţuz care acum e un bătrân franţuz. Ce grozăvie din partea unei mame să spună aşa ceva unei fete aflate în pragul adolescenţei.

- Oricum, eu aveam treburi la Londra, şi am tras la Ritz. Atunci i-a venit Renatei ideea că trebuie să plece la Paris să-l vadă pe omul care s-ar putea să-i fie tată, şi ţinea să plece singură. Planul era să se întoarcă după trei zile. Aşa încât am condus-o la aeroportul Heathrow. Avea o sacoşă mare, deschisă. Şi chiar deasupra, la vedere, era cutia în care-şi ţinea diafragma, ca o pudrieră masivă.

- La ce-i trebuia?

_ Nu poţi şti niciodată când îţi iese în cale marea

şansă a vieţii.

- Asta-i o tactică, Charlie, o simplă tactică. Ţine-l pe partener pe jăratic! încerca să te facă să te perpeleşti. Eu o consider o fată bună. Doar că uneori se mai prosteşte. Dar, Charlie, vreau să-ţi spun un singur lucru. Nu ştiu care-s obiceiurile voastre, dar n-o lăsa să te sugă de tot. Că altfel într-un an depui armele. Acum povesteşte-mi mai departe ce-a fost la Paris.

- Ei bine, individul era pederast, bătrân, plicticos şi vorbăreţ. Când în cea de-a patra zi Renata nu s-a întors la Londra, m-am dus după ea s-o caut la Hotel Meurice. Mi-a spus că încă n-a avut inima să se ducă să-l vadă şi-şi petrecuse timpul făcând cumpărături, şi vizitând Luvrul, şi văzând filme suedeze - *Sunt ciudat de galben* sau nu mai ştiu ce. Bătrânul şi-a amintit de mama ei şi a fost bucuros la gândul că s-ar putea să aibă o fiică, dar a răspuns evaziv, afirmând totuşi că nici nu putea fi vorba de o recunoaştere legală. Familia lui l-ar fi dezmoştenit. Oricum însă, nu el era tatăl. Renata spunea că nu există nici umbră de asemănare. L-am privit şi eu cu atenţie. Avea dreptate. Dar niciodată nu poţi şti cum lucrează natura. O femeie furioasă, cu glezna în ghips, întâlneşte un schior invertit, care face o excepţie de hatârul ei şi, împreună, concep splendoarea asta de fată cu pielea perfectă, ochii negri şi sprâncenele acelea ale ei. Gândeşte-te la o frumuseţe a lui El Greco cu ochii înălţaţi spre ceruri. Şi apoi aşază sexualitatea în locul cerurilor. Asta-i privirea evlavioasă a Renatei.

- Mă rog, ştiu c-o iubeşti, spuse George. Când ţi-a făcut vânt pentru că era un altul la ea, şi ai venit la mine plângând - îţi aminteşti ce ţi-am spus? Un bărbat de vârsta ta, care plânge după o fată, e un bărbat pe care-l respect. Şi mai mult, eşti încă în plină forţă.

~Aşa s-ar cuveni, nu mi-am cheltuit niciodată prea mult

- Foarte bine, te-ai cruţat. Acum însă, ai început să luneci la vale, şi e timpul să iei frâiele în mâini. Poate că ar trebui să te însori cu Renata. Dar vezi să nu te

arăţi slab de înger în drum spre ofiţerul stării civile. Fă lucrurile ca un adevărat bărbat. Altfel n-o să ţi-o ierte niciodată. Şi o să te transforme într-un băiat senil de alergătură. Bietul moş Charlie, cu ochii apoşi, alergând să cumpere ţigări pentru cucoana lui.

Ne-am apropiat de pata plumburie a apei scăldată de înserare şi am aterizat pe aeroportul La Guardia în asfinţitul roşiatic. Am plecat apoi spre hotelul Piaza, întemniţaţi într-unul din taxiurile scunde din New York, care-ţi evocă maşinile hingherilor. Îţi dau senzaţia că ai muşcat pe cineva şi că acum, cu spume la bot, te duc să te închidă într-un ţarc. I-am spus Renatei ce simţeam, dar ea a avut impresia că-mi foloseam imaginaţia ca să-i stric plăcerea, oricum ştirbită de faptul că, deşi necăsătoriţi, călătoream ca soţ şi soţie. Ajunşi la hotelul Piaza, portarul a ajutat-o să coboare din maşină, şi Renata, în cizmele ei înalte, păşi sub marchiza încălzită, cu barele de lumină portocalie. Peste fusta mini, purta o haină lungă de antilopă, căptuşită cu blană de miel. I-o cumpărasem eu de la Cepelia. îşi împinsese pe ceafa frumoasa pălărie moale, de catifea, inspirată din portretiştii flamanzi ai secolului al şaptesprezecelea. Faţa Renatei, de un alb pur şi neted, se lăţea uşor la bază. Această plinătate de tărtăcuţă era unicul ei cusur. Pe gât avea un vag cerc de grăsime. Aceeaşi uşoară bombare apărea la şolduri şi pe partea interioară a coapselor. Prima falangă a degetelor dezvăluia acelaşi semn de senzuală supraabundenţă. Eu, în pardesiul cadrilat, o urmam, admirând-o, chibzuind. Cantabile şi Stronson fuseseră de acord că pardesiul îmi dădea o alură de criminal. Dar nu cred că cineva ar fi putut arăta mai puţin a criminal decât arătam eu acum. Vântul îmi suflase părul din poziţia lui obişnuită, aşa încât simţeam căldura radiată de marchiză chiar pe peticul meu de chelie. Aerul de iarnă îmi biciuia obrajii şi-mi

înroşea nasul. Pungile de sub ochi îmi atârnau grele. în sera cu palmieri, orchestra de café-concert îşi cânta muzica leşinată, insinuantă, onctuoasă. Am înscris în registru Dl şi Dna Citrine, şi o falsă adresă din Chicago, şi am urcat în ascensor împreună cu un grup de încântătoare fete de liceu, venite în vacanţă. Răspândeau o delicioasă mireasmă de necopt, o **aromă** de banane verzi.

-Ţi-ai umplut ochii cu copiliţele acelea dulci, mi se adresă Renata căreia îi revenise buna dispoziţie.

Ne aflam pe un coridor nesfârşit, cu un covor auriu care-şi repeta la nesfârşit spiralele şi arabescurile, arabescurile şi spiralele. Felul meu de a mă uita la oameni o amuza pe Renata.

- Te uiţi cu atâta nesaţ, îmi spunea.

Da, dar de zece ani încoace uitasem de felul meu înnăscut, de maniera mea personală de a privi oamenii. Şi nu vedeam niciun motiv de a nu mi-l relua acum. Cui ce-i păsa?

- Ce mai e şi asta? întrebă Renata când omul de serviciu deschise uşa. Ce fel de cameră ne-au dat?

- Astea sunt camerele cu ferestre mansardate. Chiar în vârful imobilului „Piaza“. Cu cea mai frumoasă privelişte.

- Data trecută am avut un apartament superb. Ce dracu’ căutăm acum în pod? Unde-i apartamentul nostru?

- Vai, iubito, care-i deosebirea? Parcă-ai fi fratele meu Julius. El face o criză de nervi când la un hotel nu i se dă tot ce-i mai bun - devine arogant şi furios.

- Charles, ai intrat într-unul din accesele tale de zgârcenie? Nu uita ce mi-ai spus odată despre ultimul vagon al trenului.

Regretam acum că-i relatasem panseul lui Gene Fowler, anume că banii sunt un obiect bun de azvârlit din ultimul ʸagon al unui tren. Asta ţinea de Hollywoodul jurnalistic *1 epocii de aur, de magnificenţa chefurilor din barurile de noapte ale

anilor douăzeci, de sindromul Marea-Risipă.

- Dar, Renata, cei de la hotel au dreptate. Asta-i camera din care se vede cel mai bine întreaga Fifth Avenue.

într-adevăr, priveliştea - dacă ţineai la privelişte - era remarcabilă. îmi stă în obicei să atrag atenţia celorlalţi asupra priveliştii, ca să mă lase pe mine în pace. La poale, faimosul Fifth Avenue îşi scânteia gătelile de Crăciun, farurile maşinilor înghesuite scurgându-se în coloane compacte între Străzile 30 şi 70, luminile magazinelor, multicolore, diamantine şi, asemenea celulelor dintr-un capilar sub lupa microscopului, schimbându-şi întruna elastic forma, dilatându-se, pulsând. Toate astea le-am văzut dintr-o aruncătură de ochi. Eram ca o fetişcană isteaţă la jocul cu pietricele, care, dintr-o ocheadă, înregistrează poziţia pietrelor chiar înainte ca mingea să atingă pământul. La fel se întâmplase în primăvara trecută, când mă aflam cu Renata în tren spre Chartres, şi ea îmi atrăsese atenţia asupra peisajului: „Uite ce frumos e aici!“ Am privit şi, da, într-adevăr era frumos. Doar o singură privire mi-a fost de-ajuns. în felul ăsta economiseşti o grămadă de timp. întrebarea este însă ce-ai de gând să faci cu minutele câştigate prin asemenea economii. Acest lucru, trebuie să spun, se datora actului pe care Steiner îl defineşte sub numele de Sufletul Conştient. ai

Renata nu ştia că Urbanovich intenţiona să-mi confişte banii. Totuşi, după felul în care-şi mişca ochii, am înţeles că o munceau gânduri legate de probleme băneşti. Adeseori sprâncenele îi erau înălţate spre ceruri într-o expresie de iubire, dar din când în când un nor de preocupări foarte practice îi traversa faţa. îmi plăcea mult şi în aceste momente. Brusc, îşi înălţă capul şi-mi spuse:

- Din moment ce tot te afli la New York, ai putea să faci câteva vizite pe la reviste şi să-ţi aranjezi publicarea eseurilor. Ţi le-a dat Thaxter înapoi?

- Cu neplăcere. El tot mai speră să scoată *Arca.*
- Desigur. în care el o să întrupeze toate soiurile de animale.
- Mi-a telefonat ieri şi ne-a invitat pe amândoi la o petrecere de *bon voyage* pe puntea vasului France.
- Bătrâna lui mamă îi oferă şi o petrecere? Trebuie să fie o doamnă foarte în vârstă.

- Dar are stil. S-a ocupat cu aranjarea debutului în societate a generaţii întregi de tinere şi are relaţii cu marii bogătaşi. Ştie întotdeauna unde se găseşte un *chalet* vacant pentru fiul ei sau un pavilion de vânătoare, sau un iaht. Când Thaxter se simte deprimat, îl trimite în insulele Bahama sau pe Marea Egee. Ar trebui s-o vezi. E uscată, deşteaptă, capabilă şi se încruntă când dă cu ochii de mine - eu sunt o tovărăşie inferioară pentru Pierre. Străjuieşte familiile îmbuibate, apărând dreptul lor de a-şi bea şi minţile şi anticul lor privilegiu de a fi buni de nimic.

Renata râse şi îmi spuse:

- Scuteşte-mă de petrecerea lui. Hai să terminăm treaba asta cu Humboldt şi să plecăm la Milano. Mă frământă o adâncă îngrijorare.

- Crezi într-adevăr că Biferno e tatăl tău? Mai curând decâtpoponarul ăla de Henri?

- Îţi jur că dacă am fi căsătoriţi, nici nu mi-ar păsa de un tată. Instabilitatea situaţiei mele mă obligă să-mi caut un teren mai solid sub tălpi. Ai să-mi răspunzi că am fost măritată, dar terenul pe care mi-l oferea Koffritz nu era prea solid. Şi apoi, am responsabilităţi faţă de Roger. Apropo, trebuie să trimitem tuturor copiilor jucării de la F.A.O. Schwartz, şi eu n-am o leţcaie. Koffritz nu mi-a mai plătit pensia alimentară de şase luni. Zice că am un prieten cu bani. Cu toate astea n-am de gând să-l trag prin tribunale şi să-l vâr la închisoare. Cât despre tine, tu şi-aşa cari destui pasageri fără plată, şi nu vreau să mă integrez şi eu la capitolul ăsta. Cel puţin ţin la tine şi-ţi sunt de oarecare folos, ca să mă exprim astfel. Dacă ai pica în labele fetei antroposofului, vulpiţa aia blondă, atunci ţi-ai da seama de deosebire. Aia ştie ce urmăreşte.

~ Ce legătură are Doris Scheldt cu toate astea?

~ Cum aşa? I-ai scris un bilet înainte de plecarea noastră din Chicago. Mi-am dat seama după literele imprimate pe ma pa ta de scrisori. Nu te uita cu ochii ăştia la mine, Charlie.

Eşti cel mai nepriceput mincinos din lume. Mi-ar plăcea să ştiu câte cuconiţe ţii în rezervă.

Nu mă indigna faptul că mă spiona. De mult renunţasem, să-i mai fac scene. Călătoriile noastre în Europa, pe lângă că erau plăcute în sine, mă smulgeau de lângă domnişoara Scheldt. Aceasta era considerată de Renata drept o persoană primejdioasă, ba chiar şi Señora mă muştruluise din pricina ei,

- Dar, dragă Señora, i-am răspuns, domnişoara Scheldt nu a intrat în scenă până la apariţia incidentului Flonzaley.

- Ascultă-mă, Charlie, termină o dată cu domnul Flonzaley! Nu eşti un mic-burghez de provincie, ci un om de litere, [1] mi-a retezat-o bătrâna doamnă spaniolă. Flonzaley aparţine trecutului. însă Renata e foarte sensibilă la suferinţa altora şi când un om e la disperare ce-ai fi vrut să facă? Biata de ea,
a plâns toată noaptea când Flonzaley a fost aici. El se ocupă de nişte afaceri foarte vulgare şi nu se poate face nido comparaţie între voi doi. Dar, pur şi simplu, Renata a simţit că îi datorează şi lui măcar atâta consideraţie. Dar cum tu eşti un *homme de lettres,* iar el un antreprenor de pompe funebre, cel care e superior dintre voi doi trebuie să se arate mai tolerant, j

Nu mă puteam certa cu Señora. O văzusem într-o dimi-j neaţă, înainte de a se farda, grăbindu-se spre sala de baie, total lipsită de trăsături, cu o piele de banană galbenă şi flască, fără sprâncene, fără gene şi, în aparenţă, fără buze. Tristeţea acestei privelişti mi-a strâns inima, şi de atunci n-am mai dorit să câştig vreun punct de la Señora. Când jucam table cu ea, trişam în defavoarea mea.

- Lucrul cel mai important în legătură cu domnişoara | Scheldt, i-am spus Renatei la hotelul Piaza, este tatăl ei. N-aş putea să am o aventură cu fiica omului de la care am învăţat atâta.

- Care ţi-a împuiat capul numai cu trăsnăi.

- Renata, dă-mi voie să-ţi dtez un text: „Deşi s-ar

spune j că eşti viu, eşti de fapt mort. Deşteaptă-te şi toarnă un strop **j** de vigoare în ceea ce a rămas, căd altminteri va muri de-a '

binelea.“ Asta-i, mai mult sau mai puţin, din Revelaţia Sfântului Ioan.

Zâmbind cu îngăduinţă, Renata se ridică, potrivindu-şi fusta mini, şi-mi spuse:

-Ai să ajungi să mărşăluieşti desculţ prin cartierul comercial, purtând o placardă din alea cu „Unde-ai-de-gând-să-ţi- petreci-eternitatea?“ Pentru numele lui Dumnezeu, du-te la telefon şi vorbeşte cu Huggins ăla, executorul testamentar al lui Humboldt. Şi nu încerca să mă cari din nou la cină la Rumpelmayer.

Huggins se ducea la un vernisaj la galeriile Kootz şi, când i-am spus pentru ce venisem, m-a invitat să ne întâlnim acolo.

- E ceva în treaba asta? Ce-i povestea aia cu moştenirea? l-am întrebat.

- Ţi-a lăsat ceva, îmi răspunse Huggins.

Către sfârşitul deceniului cinci, când Huggins trecea drept o celebritate în Greenwich Village, eu eram doar un membru minor al grupului care discuta politică, literatură şi filosofie în apartamentul său. Din grup făceau parte oameni de talia lui Chiaramonte, şi Rahv, şi Abel, şi Paul Goodman, şi Von Humboldt Fleisher. Singurul lucru pe care eu şi cu Huggins îl aveam în comun era dragostea noastră pentru Humboldt. Altceva nu mai împărtăşeam. în multe privinţe, ne iritam unul pe celălalt. în urmă cu câţiva ani, la convenţia Partidului Democrat de la Atlantic City, această veche mahala a plăcerilor, l-am urmărit împreună pe Hubert Humphrey, care pretindea că se relaxează laolaltă cu delegaţia lui, în timp ce Johnson nu-l slăbea o clipă, şi ceva din meschina dezolare de acolo, firele rupte ale veseliei sărbătoreşti, l-au stârnit pe Huggins împotriva mea. Am ieşit pe trotuarul de scânduri şi în timp ce contemplam oribilul Atlantic, cuminţit aici până k aspectul

de melasă sărată, şi spuma floricelelor de porumb adunate de o măturătoare mecanică, Huggins s-a manifestat dezagreabil faţă de mine. Neînfricat şi subliniindu-şi argumentele cu mişcări ale bărbuţei lui albe de ţap, a început să înşire
comentarii ostile asupra cărţii mele despre Harry Hopkins ! publicată în primăvara acelui an. Huggins participa la convenţie din partea ziarului *Womeris Wear Daily.* Gazetar mai bun decât aş fi reuşit eu vreodată să fiu, îşi cucerise o faimă de boem disident şi revoluţionar. De ce m-am arătat atât de ' binevoitor faţă de politica economică a lui Roosevelt şi de ce l-am proslăvit pe Hopkins? în cărţile mele nu făceam decât să ling pe veci sistemul de guvernământ american. Eram un j apologet, un om de paie, un lacheu, un Andrei Vîşinski. La Atlantic City, ca şi oriunde în altă parte, Huggins era îmbrăcat neceremonios, în pantaloni de doc şi papuci de tenis, înalt, rozaliu, bărbos, bâlbâit şi volubil.

Aşa cum îl studiam, pe trotuarul de scânduri, reuşeam de fapt să mă văd şi pe mine. în ochii mei erau licăriri verzui şi chihlimbarii în care ar fi putut descoperi eoni de somn şi de nesomn. Dacă-şi închipuia că-l antipatizam, se înşela. îmi plăcea din ce în ce mai mult. îmbătrânise şi forţa nefastă a hidrostaticelor umane începuse să-i prefacă faţa într-o pungă creaţă şi boţită, dar culoarea obrajilor era încă proaspătă şi în el mai trăia radicalul de la Harvard de tip John Reed, unul dintre acei intelectuali americani veşnic tineri sprinteni scăpărători, fideli lui Marx, lui Bakunin, lui Lenin, Isadorei, lui Troţki, lui Randolph Bourne, lui Marx Eastman, Cocteau, André Gide, baletului rus, lui Eisenstein - splendidul] panteon de avangardă al frumoaselor zile de odinioară, în J ruptul capului n-ar fi putut renunţa la minunatul lui capital ideologic, nu mai mult decât la titlurile de rentă moştenite 1 de la tatăl său.

în îmbulzeala din galeriile Kootz, stătea de vorbă cu câteva persoane. Se pricepea să poarte o conversaţie în toiul unui cocteil gălăgios. Larma şi băutura îl stimulau. Poate că nu avea capul prea limpede, dar îi apreciasem

întotdeauna capul însuşi. Era lunguieţ şi cu fruntea înaltă, împrejmuit de par argintiu bine periat, iar capetele inegale ale şuviţelor lungi îi j dădeau la spate un aspect ghimpos. Peste pântecele lui de om

înalt îşi trăsese o cămaşă vărgată în dungi late rubinii şi de un purpuriu drăcesc, asemenea panglicilor stâlpului împodobit de arminden. Mi-am adus aminte că, în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, luasem parte la o petrecere pe plajă, la Mon- tauk, în Long Island, unde dădusem peste Huggins gol puşcă, cocoţat pe un capăt al pontonului de la debarcader, discutând despre audienţele la comisia McCarthy, cu o doamnă la fel de goală, care şedea în faţa lui călare pe scândură. Huggins perora, ţinând un ţigaret între dinţi, iar penisul care-i zăcea pe lemnul ud îi exprima fluctuaţiile gândirii. în timp ce pufăia şi se bâlbâia, organul genital i se mişca în faţă şi în spate, ca o culisă de trombon. Faţă de un om pe care l-ai văzut în asemenea ipostază, nu puteai simţi decât prietenie.

Aici la galerie părea că nu se simte în largul lui alături de mine. Intuia ciudăţeniile opticii mele. Nici eu nu eram prea mândru de ea. în plus, mă arătam mai cald şi mai prietenos decât m-ar fi dorit. Dacă mintea lui nu era prea limpede, nici a mea nu era mai bună. Colcăia de asociaţii necontrolate, de gânduri de tranziţie şi nu judecam pe nimeni. De fapt, îmi reprimam aprecierile din perioada mea de pripeală. I-am spus că mă bucur să-l revăd şi că arată foarte bine. Nu era o minciună. Avea un colorit viu şi, în ciuda nasului îngroşat, a distorsionărilor vârstei, şi a buzelor umflate de parc-ar fi fost înţepate de o albină, faţa lui încă îmi plăcea. S-ar fi putut dispensa însă de bărbuţa de poliţist ţărănoi.

- Ah, Citrine, ţi-au dat drumul din Chicago? Pleci undeva?

- în străinătate.

- Eşti c-o doamnă foarte frumoasă. Grozav de at-at-răgătoare.

în cazul lui Huggins, bâlbâială îi sporea fluenţa în loc să i-o împiedice. Bolovanii din albia unui pârâu de munte te fac să observi cât de vertiginos se Prăvăleşte apa.

~ Vasăzică vrei să-ţi iei moş... moş...?

~ Da, dar mai înainte aş vrea să-mi spui de ce eşti atât de necordial. Ne cunoaştem de mai bine de treizeci de

ani...

- Mă rog, în afară de opiniile tale politice...

- Cele mai multe dintre opiniile politice sunt ca nişte ziare vechi mâncate de viespi - clişee îngălbenite şi bâzâială.

Huggins îmi replică:

- Unora le pasă încotro se îndreaptă omenirea. Şi apoi, nu te poţi aştepta de la mine să fiu cor-cor-cor... cordial când mă iei în băşcălie. Ai zis despre mine că sunt un Tommy Manville al stângii şi că îmbrăţişez cau... cauzele aşa cum se îns... însura el cu gagicile. Ac... acum câţiva ani m-ai insultat pe Madison Avenue din cauza nasturilor de protest pe care-i purtam. Mi-ai zis că pe vremuri aveam id... id... idei şi că acum n-am decât nasturi.

Supărat, aţâţat, înfruntându-mă cu propria mea neruşinare, 1 aştepta să audă ce aveam de spus în apărarea mea.

- Trebuie să admit, cu regret, că mă citezi exact. În mahalaua mea, departe de scena literară centrală, clocesc în gând tot felul de lucruri urâte pe care să le spun oamenilor. ; Humboldt m-a târât după el prin anii patruzeci, dar niciodată n-am făcut parte cu adevărat din grupul vostru. Când toţi v-aţi pus pe capul lui Burnham sau al lui Koestler, eu aveam cu totul alte preocupări. Tot aşa a fost cu *Enciclope-* ij *dia de ştiinţă unificată*, cu Legea Dezvoltării combinate a lui Troţki, cu părerile lui Chiaramonte asupra lui Platon, ale lui Lionel Abel despre teatru, ale lui Paul Goodman despre Proudhon, sau aproape ale tuturor despre Kafka ori Kierke- gaard. Era exact ca protestele bietului Humboldt în legătură J cu fetele. El voia să le facă un bine şi ele nu se lăsau. Nici eu nu mă lăsam. În loc să fiu recunoscător pentru prilejul care mi se oferea de a pătrunde în viaţa culturală din Greenwich Village, aflată în culmile ei...

- Erai rezervat, spuse Huggins. Dar pentru ce anume te re... re... rezervai? Aveai o atitudine de star, dar unde era scăp... scăp... scăpăr...

- Rezervat e cuvântul potrivit, am răspuns. Dacă unii aveau un [redacted]ţinut îndoielnic, eu în schimb eram complet gălbenos, '

dar cu superioritate. Păcatul meu era că mă socoteam, în taină, mai inteligent decât voi toţi care vă entuziasmaţi pentru 1789, 1848,1870,1917. Dar voi toţi vă amuzaţi şi vă simţeaţi mult mai bine decât mine, cu chefurile voastre şi cu discuţiile care se întindeau toată noaptea. Tot ce aveam eu era doar plăcerea subiectivă, anxioasă, de a mă socoti atât de deştept.

- Şi încă te mai socoteşti? mă întrebă Huggins.
- Nu. Am renunţat.
- Mă rog, trăieşti la Chicago, unde lumea crede că pământul e plat şi luna-i făcută din brânză verde. Te-ai întors la vatra ta intelectuală.
- Fie cum doreşti. Oricum, ceva tot ne leagă. Amândoi l-am adorat pe Humboldt. Poate că mai avem ceva în comun - amândoi suntem nişte amorezi bătrâni. Noi doi nu ne luăm în serios unul pe celălalt. Dar femeile încă ne iau. Ei, ce-i cu moştenirea?
- Orice-ar fi, se află într-un plic pe care scrie „Citrine“, şi nu i-am putut citi conţinutul pentru că a pus mâna pe el bătrânul Wald... Waldemar, unchiul lui Humboldt. Nu ştiu cum de-am ajuns exec... executor.
- Humboldt ţi-a mâncat şi ţie zilele, nu-i aşa, când ai intrat în gaşca de la Bellevue, şi ţi-o fi spus şi ţie că i-am furat banii? Poate că ai fost la Belasco când a organizat pichetul în faţa teatrului.
- Nu, dar asta a avut oarecare far... far... farmec.

Râzând, Huggins supse capătul ţigaretului. Cine oare
a introdus la noi moda ţigaretului prin anii treizeci - să fi fost actriţa rusă Uspenskaia, sau Roosevelt, sau John Held Junior? Ca şi Humboldt, ca şi mine din punctul ăsta de vedere, Huggins era mare amator de filme vechi. Pichetul organizat de Humboldt ca şi propriul

său comportament la Casa Albă [1] s-or fi părut ca nişte momente din René Clair.

- Niciodată n-am crezut că i-ai furat banii, zise Huggins.

. Înţeleg că el te-a uşurat pe tine de vreo câteva miare. A fal-

sificat un cec?

- Nu. Cândva schimbasem între noi, din sentimentalism] nişte cecuri în alb. Humboldt l-a folosit pe al lui. Şi n-au fost vreo câteva mii de, ci aproape şapte.

- Eu îi preluasem problemele financiare. Am determinat-o pe Kathleen să ren... ren... renunţe la drepturile eij Dar el zicea că m-am lăsat şperţuit. Spumega de furie. Aşa încât n-am mai dat ochii cu el, bietul Humboldt. A acuzat o bătrână tele... tele... fonistă de la un hotel că-i înşiră pe pat poze cu femei goale din *Playboy.* A pus mâna pe-un ciocan şi-a încercat să-i dea băbuţei în cap. L-au ridicat. < terapie prin şoc. Să-ţi vină să plângi când te gândeşti cât de] vi... vi... cât de proaspăt, frumos, minunat era, şi ce capo- 1 dopere... Ah! Societatea asta a noastră ar trebui să răs...] răspundă pentru multe!

- Da, era admirabil şi generos. L-am iubit. Era bun! (M-am gândit ce straniu sunau asemenea cuvinte la un cocteil gală- ' gios.) A dorit din toată inima să ne dăruiască ceva încântă- I tor şi gingaş. Şi a cerut mult de la el însuşi. Spui că unchiul >; lui, jucătorul de curse, a luat cea mai mare parte din hârtii?]

- Şi din haine şi din lucrurile de valoare.

- Pierderea nepotului o fi însemnat o grea lovitură pentru j el, şi probabil că e speriat.

- A venit într-un suflet din Co... Coney Island. Hum- ; boldt îl ţinea într-un azil de bătrâni. Se vede că moşul şi-o] fi închipuit că hâr... hârtiile unui om căruia i s-a făcut un panegiric atât de lung în *Times* trebuie să fie valoroase.

- Humboldt i-a lăsat ceva bani?

- A existat o poliţă de asigurare; dacă n-a păpat-o toată pe-un cal, atunci e în regulă.

- Mă înşel, sau Humboldt îşi recăpătase minţile către | sfârşitul vieţii?

- Mi-a scris o scrisoare fru... fru... frumoasă. Mi-a j copiat pe hârtie fină câteva dintre poeme. Ala

despre tatăl lui ungur, care a plecat cu cavaleria lui Pershing să-l princşB pe Pancho.

- Cai cu dinţii lungi, castaniete, popot, ghimpi de cactus şi puşti răpăind...“

_ Nu citezi corect, mă preveni Huggins.

- Şi tu eşti cel care i-a înmânat lui Kathleen legatul lăsat de Humboldt?

- Eu sunt, şi ea se găseşte acum la New York.

- Zău? Unde e? Aş vrea s-o văd.

- E în drum spre Europa, ca şi tine. Nu ştiu unde loc... locuieşte.

- Trebuie să dau de ea. Dar în primul rând va trebui să mă duc la unchiul Waldemar în Coney Island.

- S-ar putea să nu-ţi dea nimic, mă avertiză Huggins. E cân... cârcotaş. Eu i-am scris, i-am telefonat. Fără niciun rezultat.

- Probabil că un telefon nu-i de-ajuns. Ţine să i te prezinţi în carne şi oase. Şi nu-i de condamnat, dacă nimeni nu mai vine pe la el. Mama lui Humboldt era ultima dintre surori, nu? Vrea şi el să-l viziteze cineva la Coney Island. Foloseşte hârtiile lui Humboldt drept momeală. Poate că mie o să mi le dea.

- Sunt convins că tu eşti ire... ire... că tu ai să fii irezistibil, zise Huggins.

Renata s-a enervat teribil când i-am spus că trebuie să vină cu mine la Coney Island.

- Cum, să mă duc la un azil de bătrâni? Cu metroul? Nu mă târî pe mine în aşa ceva. Du-te singur!

- Trebuie să vii şi tu. Am nevoie de tine, Renata.

~ îmi strici toată ziua. Am nişte treburi profesionale. Asta-i pâinea mea. Azilurile de bătrâni mă deprimă. Ultima oară când am intrat într-un azil, am făcut o criză de isterie. Măcar scuteşte-mă de metrou.

- Nu există alt mijloc de transport. Şi fa-i şi

bătrânului Waldemar o bucurie. N-a văzut în viaţa lui o femeie ca tine,

a fost şi el un tip vesel la vremea lui.

- Păstrează-ţi vorbele mieroase. N-am auzit niciuna câm fata de la telefoane m-a numit doamna Citrine. Te-ai înc tat în carapace.

Mai târziu, pe faleză, era încă vexată şi păşea ţanţoş în $f_aţ_a$ mea. Metroul fusese înfiorător, murdăria, inscripţiile mâzgălite pe conducte erau incredibile. în timp ce mergea, Renata îşi fâlfâia poalele mantoului maxi, iar smocurile de blană care-i atârnau în faţă fluturau. Pălăria flamandă cu calotă înaltă îi era împinsă pe ceafa. Henri, bătrânul prieten din Paris al Senorei, şi care, evident, nu era tatăl Renatei, fuses^ impresionat de fruntea ei. Un *beau front*| repetase întruna,. Ah, ce *beau front*| O frunte frumoasă! Dar ce se ascuni îndărătul ei? Acum, n-o puteam vedea. Mergea la distanţă de mine, ofensată, arţăgoasă. Voia să mă pedepsească. Dar, realmente, cu Renata nu eram niciodată în pierdere. Mă simţeam bine alături de ea chiar când era furioasă. Oamenii j întorceau capul după Renata când trecea. Mergând în urma ei, îi admiram mişcarea şoldurilor. Poate că n-ar fi trebuit să doresc să ştiu ce se petrecea îndărătul acelui *beau front,* şi poate c-aş fi fost şocat dacă i-aş fi cunoscut visurile, dar simpla ei mireasmă însemna o mare consolare, noaptea. Plăcerea de a dormi cu ea depăşea cu mult plăcerea obişnuită de a împărţi patul cu cineva. Chiar să zaci inconştient alături de Renata era un eveniment aparte. Cât despre insomnie, marea durere a lui Humboldt, Renata îţi făcea dulci până şi insomniile. *M* timpul nopţii, fluide de energie se transmiteau din sânii ei în mâinile mele. îmi dădeam frâu liber imaginaţiei, spunân- du-mi că aceste fluide pătrundeau în falangele degetelor nWM" ca un soi de electricitate albă, al cărei talaz se înălţa apoi în mine până la rădăcinile dinţilor.

Un cer albicios de decembrie plutea peste

mohoreala AtliSB ticului. Natura părea să transmită mesajul că sunt grele, că situaţia e dură, foarte dură, şi că oamenii trebuie să se consoleze unii pe alţii. Din acest punct de vedere» Renata gândea că nu-mi fac datoria, pentru că atunci câno
telefonista de la hotelul Piaza a numit-o doamna Citrine, a lăsat receptorul din mână şi a întors către mine o faţă iluminată, spunându-mi: „Mi-a zis doamna Citrine!“ Iar eu n-am răspuns nimic. Oamenii sunt într-adevăr mult mai naivi şi mai simpli decât îi presupunem noi a fi, în mod obişnuit. Nu le trebuie mult ca să radieze de bucurie. Şi eu sunt la fel. Şi atunci de ce să-ţi reţii o amabilitate, când îi vezi că încep să radieze? Ca s-o fac pe Renata cu adevărat fericită, ar fi trebuit să spun: „Desigur, fetiţo. Ai fi o minunată doamnă Citrine. Şi de ce nu?“ La urma urmei, ce m-ar fi costat...? Nimic decât libertatea mea. Şi, în fond, ce mare lucru făceam cu această preţioasă libertate? îmi spuneam că am în faţa mea toată lumea şi tot timpul să o folosesc într-un fel, mai târziu. Şi ce anume era mai important pentru mine, această baltă de libertate nefolosită sau fericirea de a zăcea noaptea alături de Renata, care dădea o savoare specială până şi stării de inconştienţă, de parcă erai lovit, într-un mod delicios, în moalele capului? Când blestemata aia de telefonistă o numise „doamnă“, tăcerea mea păruse s-o acuze că nu-i decât o târfa, şi nicidecum o doamnă. Lucrul ăsta o frigea. Urmărirea ţelului ei o făcea pe Renata deosebit de susceptibilă. Dar şi eu urmăream nişte ţeluri: libertatea, iubirea. Doream să fiu iubit pentru mine însumi. într-un mod noncapitalist. Aceasta era una din acele cerinţe sau speranţe specific americane, din care eu, născut la Appleton şi crescut pe străzile din Chicago, posedam o doză şi aşa prea

mare. Ceea ce-mi stârnea însă oarecare anxietate era bănuiala că trecuse vremea când aş fi putut să mai fiu iubit pentru mine însumi. Ah, cu ce viteză se înrăutăţiseră condiţiile!

I-am răspuns Renatei că, mă rog, căsătoria noastră ar trebui să aştepte până se clarifică procesul meu cu Denise.

- Haide, las-o baltă, femeia asta o să-nceteze să te mai dea [01] judecată numai când o să zaci îngropat la Waldheim alături de tăticul şi de mămica ta. Ea rezistă până la sfârşitul seco- tdui. întrebarea-i dacă ai să rezişti tu, mi-a răspuns Renata.

- Desigur că bătrâneţea solitară e îngrozitoare, am spus. Apoi m-am hazardat să întreb: Dar tu te vezi împingându-mj scaunul cu rotile?

- Tu nu înţelegi ce înseamnă o femeie adevărată, a replicat ea. Denise a încercat să te scoată din arenă. Datorită mie n-a reuşit. Nu datorită vulpiţei ăleia gălbejite de Doris, cu rochiile ei *ă la* Mary Pickford. E numai meritul meu - *eu* ţi-am ţinut trează vigoarea sexuală. Eu mă pricep la aşa ceva. însoară^ cu mine şi-ai să vezi că la optzeci de ani încă ai să mi-o tragi Şi la nouăzeci, când n-ai să mai poţi, eu tot o să te iubesc.]

Şi aşa, înaintam pe faleza din Coney Island. La fel cum pe vremuri, în copilărie, plimbam un băţ peste vergelele gardurilor, facându-le să zornăie, tot aşa şi Renata, când trecea pe lângă vânzătorii de floricele, de caramele, de hot-dog, fi facea pe fiecare să înalţe capul. O urmam, vârstnic, dar în formă, brăzdat de griji, dar zâmbitor. De fapt, aveam moralul neobişnuit de ridicat. Nu mi-e foarte clar de ce mă aflam în asemenea glorioasă dispoziţie. Nu putea fi simplul rezultat al bunăstării fizice, al faptului că mă culcam cu Renata, sau al unui chimism bun. Ori al temporarei amânări a dificultăţilor 1 ceea ce, după unii sumbri experţi, constituie exact ce le trebuie oamenilor ca să

fie fericiţi, ba chiar, de fapt, unica cursă a fericirii. Nu, în timp ce păşeam viguros în urma Renatei, îmi spuneam că buna dispoziţie se datora unei schimbări a I atitudinii mele în faţa morţii. începusem să întrevăd alterna- j tive. Acest lucru în sine era suficient ca să-mi dea avânt. Dar şi mai atrăgătoare îmi apărea posibilitatea unei existenţe a ceva în care să te poţi avânta, un spaţiu încă nefolosit, ignorat. Asta în timp ce partea cea mai vastă a întregului fusese practic inexistentă. Nu-i de mirare că oamenii înnebunesc, j Căci să presupunem că noi - aşa cum apărem în această lume materială - am fi cele mai elevate dintre toate fiinţele. Să presupunem că seriile de fiinţe s-ar încheia cu noi şi că dincolo de noi n-ar mai fi nimic. Cine ne-ar putea condamna dacă, pe baza unor asemenea presupuneri, ne-ar apuca accesele de nebunie? Imaginaţi-vă un cosmos, şi atunci, din punct de vedere metafizic, veţi avea mai mult spaţiu.

După un timp, Renata se întoarse spre mine şi mă întrebă:

- Eşti sigur că ramolitul bătrân ştie că vii?
- Da. Ne aşteaptă. I-am telefonat.

Am intrat pe una dintre străzile cu aspect de alee pe care muncitorii din confecţii obişnuiau să-şi petreacă vacanţele de vară, şi am găsit adresa căutată. O clădire veche din cărămidă. Pe pasarela de lemn din faţă se înşirau scaune cu rotile şi cadre metalice pentru invalizii care suferiseră atacuri de paralizie.

Altădată aş fi fost profund uimit de cele ce s-au întâmplat în continuare. Dar acum că lumea se reconstituise pentru mine, iar vechea structură, adică moartea şi toate celelalte, nu era mai consistentă decât un lampion japonez, întâmpinam problemele omeneşti cu vioiciune, cu naturaleţe, ba chiar cu veselie - nu trebuie să omit veselia. Cea mai tristă dintre privelişti o poate conţine. Oricum, eram într-

adevăr aşteptaţi. O persoană rezemată într-un baston ne pândea din spaţiul dintre uşă şi oblon şi, de îndată ce-am urcat scările, a ţâşnit afară strigând: „Charlie, Charlie!“

I-am spus acestui bătrân:

- Nu sunteţi Waldemar Wald, nu-i aşa?

- Nu, e şi Waldemar aici. Dar eu nu sunt Waldemar, Charlie. Ia uită-te bine la mine. Ascultă-mi vocea!

începu să cânte ceva cu un croncănit de corb tenor. Mă luă de mână şi cântă *La donna e mobile*, în stilul lui Caruso în mizerie, bietul de el. L-am privit bine, m-am uitat la părul lui, odinioară buclat şi roşu, la nasul turtit, cu nări fremătânde, la guşă, la mărul lui Adam, la silueta cocârjată şi scheletică. Şi după aceea am spus:

~ Da, eşti Menasha! Menasha Klinger! Chicago, Illinois, 1927.

~ Exact. (Pentru el era un moment sublim.) Eu sunt. ^I~ai recunoscut!

- **Sfinte Sisoe! Ce plăcere! Jur că nu merit o asemenea! surpriză.**

Amânând expediţia de căutare a unchiului lui Humbolda se pare că mi-am ocolit norocul, m-am privat de nişte lucruri minunate, aproape de nişte miracole. Iată, din prima clipă«] persoană pe care o iubisem întotdeauna.

- **E ca într-un vis, am spus.**

- **Ba nu, mă contrazise Menasha. Pentru un om obişn**

poate că aşa ar fi. Dar când eşti o adevărată celebritate, CI I lie, nu-i chiar mare coincidenţă. Probabil că pretutindeni unde te duci există prieteni şi cunoştinţe, aşa ca mine, care te I ştiu de mult, dar care n-au curajul să se apropie de tine şi să-ţi jj amintească. Nici eu n-aş fi avut curaj dacă n-aş fi ştiut că ai venit special să-l vezi pe prietenul meu Waldemar. Menasha 3 se întoarse spre Renata: Şi aceasta e doamna Citrine, zise. {

- Da, am răspuns, privind-o în faţă. Aceasta e doamna] Citrine.

- îl cunosc pe soţul dumneavoastră de când era atâtica.] Locuiam cu chirie la familia lui, de când am venit din Ypsi- lanti, Michigan, să lucrez ca strungar la Western Electric, j De fapt, venisem ca să studiez canto. Charlie era un băiat admirabil. Puştiul cel mai inimos din tot Northwest Side-uL ■ Când n-avea decât nouă sau zece ani, puteai să stai de vorbă cu el şi a fost unicul meu prieten. Sâmbăta îl luam cu mine în oraş la lecţiile de muzică.

- Profesorul tău, am spus, era Vsevolod Kolodny, camera opt, etajul şaisprezece, Fine Arts Building. Cântase ca *basso profundo* la Opera Imperială din Petersburg, era chel, un metru cincizeci, purta corset şi pantofi cu tocuri înalte.

- Şi el m-a recunoscut, povesti Menasha superîncântafe j]

- Erai tenor dramatic.

Atât a fost nevoie să spun ca să-l văd

înălţându-se pe vârfuri, împreunându-şi palmele bătătorite de strung şi cântând *În questa tomba oscura,* în timp ce lacrimi de emoţie îi umpleau ochii, iar vocea îi cârâia, afonă de atâta pasiune, de atâta plâns

şi furie şi speranţă. De copil am ştiut că nu va face niciodată carieră. Totuşi, eram convins că ar fi putut ajunge cântăreţ dacă cineva din echipa de box YMCA din Ypsilanti nu i-ar fi turtit nasul, ruinându-i astfel şansele artistice. Cântecele filtrate prin acel nas desfigurat n-ar fi putut niciodată suna **aşa** cum trebuie.

- Spune-mi, băiete, ce altceva îţi mai aminteşti?
- îmi amintesc de Tito Schipa, Titta Ruffo,

Werrenrath, McCormack, Schumann-Heink, AmeUta Galli-Curci, Verdi şi Boito. Şi din momentul în care l-ai auzit pe Caruso cântând *Pagliacci,* viaţa nu a mai fost aceeaşi pentru tine, aşa-i?

-Oh, da!

Iubirea făcea toate aceste lucruri de neuitat. În Chicago de acum cincizeci de ani, amândoi eram pasagerii obişnuiţi ai autobuzului cu etaj descoperit, care străbătea cartierul comercial, pe Jackson Boulevard, iar Menasha îmi explica ce înseamnă *bel canto* sau îmi povestea radios despre *Aida,* văzându-se cu ochii minţii într-o robă de brocart, în chip de preot sau de războinic. După lecţia de canto, mă lua la Kranz, unde-mi oferea o îngheţată cu glazură de ciocolată. Ne duceam să ascultăm *jazz-band*-ul lui Paul Ash, sau trupe de varieteu care cântau *Yankee Doodle* apăsând pe claxoanele de automobil în formă de pară. Ne scăldam la plaja Claren- don, unde toată lumea făcea pipi în apă. Noaptea mă învăţa astronomie. Mi-l explica şi pe Darwin. S-a însurat cu iubita lui din anii de şcoală, din Ypsilanti. O chema Marsha. Era obeză. O rodea dorul de acasă şi zăcea în pat şi plângea. Odată am văzut-o şezând în cadă şi încercând să se spele pe cap. Lua apă în mâini, dar braţele îi erau prea grase ca să le poată ridica până la înălţimea capului. A murit, biata de ea! Oea mai mare parte din viaţa lui, Menasha lucrase ca elec- tacian în Brooklyn. Din vocea lui de tenor dramatic nu mai rămăsese acum nimic decât chelălăitul unui bătrân adânc Mişcat. Şi din părul lui roşu şi aspru, rămăsese doar acest nor drus portocaliu-albicios.

- Foarte drăguţi oameni, familia Citrine. Mai puţin Julius. Ăsta era colţos. Julius e încă Julius? Maică-ta a ajutat-o aşa de mult pe Marsha! Sărmana ta mamă... Dar hai să mergem să-l vedem pe Waldemar. Eu nu reprezint decât comitetul de primire, iar el vă

aşteaptă. I-au dat o cameră dosnică, lângă bucătărie.

L-am găsit pe Waldemar aşezat pe marginea patului, un bărbat cu umeri laţi şi părul bine periat, semănând destul de mult cu Humboldt - aceeaşi faţă lată şi aceiaşi ochi cenuşii, depărtaţi. Poate că la zece mile distanţă de Coney Island exista o balenă - aspirând şi filtrând tone de apă şi pompând aburi din cap - care avea ochii aidoma aşezaţi.

- Deci dumneata ai fost prietenul nepotului meu, zise bătrânul parior.

-Ele Charlie Citrine, interveni Menasha. Ştii, Waldemar, m-a recunoscut! M-a recunoscut imediat. Zău, Charlie, aşa se şi cuvenea, am cheltuit o avere pe tine oferindu-ţi siropuri şi trataţii. Puţină dreptate trebuie să existe pe undeva.

Desigur, prin Humboldt aflasem despre unchiul Waldemar. Fusese unicul fiu, cu patru surori mai mari şi o mamă exagerată; un tip foarte răzgâiat, puturos, stâlp de tripou, dat afară din şcoală, ciupind de la surori şi şterpelindu-le bani din poşetă. Până la urmă s-a plasat într-o situaţie de protejat şi faţă de Humboldt. I-a devenit mai curând frate decât unchi. Rolul de adolescent era singurul pe care-l înţelegea. 3

Mă gândeam că viaţa este mult mai generoasă decât mi-am dat eu vreodată seama. Ne copleşeşte cu mult mai multe lucruri decât pot percepe simţurile şi judecata noastră. O singură viaţă, cu poveştile ei de dragoste, cu ambiţiile operetistice, cu dolarii şi cursele de cai, şi proiectele de căsătorie, şi azilurile de bătrâni nu reprezintă, la urma urmei, decât un polonic muiat o singură dată în această supraabun denţă. Dar viaţa se năpusteşte şi din interior. Iată o încăpere ca aceasta a unchiului Waldemar, mirosind a cârnaţii care fierbeau pentru prânz, cu Waldemar ghemuit pe marginea patului, gătit pentru a primi o vizită, cu capul şi faţa mişcător de asemănătoare cu ale lui Humboldt, dar cu înfăţişarea de păpădie pufoasă la care tot galbenul s-a prefăcut în cenuşiu; iată cămaşa

verde a bătrânului, închisă până în gât; priviţi costumul lui bun atârnând în colţ pe un umeraş de sârmă (urma să aibă parte de o înmormântare ceremonioasă); iată sacoşele şi genţile sub patul lui, şi pozele cu cai şi cu favoriţi la curse agăţate pe pereţi, şi fotografia lui Humboldt de pe o copertă de carte din zilele când Humboldt era imposibil de frumos. Dacă astea ar fi, literalmente, tot ce înseamnă viaţă, atunci poezioara Renatei despre Chicago: „Fără aeroportul cel mare, viaţa ar fi disperare“, reprezintă adevărul adevărat. Şi tot ce poate face aeroportul cel mare este să-ţi schimbe decorul şi să te poarte de la o tristeţe la alta, de la o plictiseală la alta. Dar de ce m-a toropit un soi de slăbiciune la începutul acestei întrevederi cu unchiul Waldemar, în prezenţa lui Menasha şi a Renatei? Pentru că fiecare experienţă, legătură sau relaţie presupune mult mai mult decât poate percepe obişnuita noastră stare de conştienţă, viaţa cotidiană a ego-ului nostru. Da. Vedeţi, sufletul aparţine unei vieţi mai ample, atotcuprinzătoare, din afara noastră. Aşa trebuie să fie. Deprins să consider această existenţă a mea drept existenţa prezentă, una dintr-o serie, nu am fost foarte surprins să-l întâlnesc pe Menasha Klinger. Evident, el şi cu mine eram membri permanenţi ai unei congregaţii umane mai vaste, mai extinse, şi dorinţa lui de a se vedea îmbrăcat în brocart şi de a-l interpreta pe Rhadames în *Aida* se asemuia cu ardoarea mea de a-i depăşi cu multe capete pe intelectualii din aceeaşi generaţie cu mine, care-şi pierduseră sufletul imaginativ. O, pe câţiva dintre aceşti intelectuali îi admiram fără limită, îndeosebi pe prinţii ştiinţei, astrofizicienii, matematicienii puri şi aşa mai departe. Dar în legătură cu problema cea mai importantă nu se făcuse nimic. Problema cea mai importantă, aşa cum a arătat şi Walt Whitman, este problema morţii. Spre Menasha mă
trăgea muzica. Prin mijloacele muzicii, un om afirmă

că ceea ■ ce nu-şi găseşte răspuns din punct de vedere logic îşi poate ■ găsi răspuns sub o altă formă. Sunete fără un înţeles deter- ifl minat devin din ce în ce mai pline de conţinut, iar tot mai profundă. Aceasta e menirea unui astfel de om. Dar 9 şi eu, în ciuda letargiei şi a slăbiciunii, mă aflam aici dintr-o fl raţiune înaltă. Ce anume era aceasta aveam să mă gândesc ® mai târziu, când voi sta să privesc îndărăt, la viaţa mea din ■ secolul douăzeci. Calendarele se vor dezintegra sub privirea ■ spiritului. Dar va rămâne un colţ de decembrie cu o călătorie 1 într-un metrou cu vagoane mânjite de bande de minori, şi o 1 femeie frumoasă în urma căreia păşeam pe faleză - în timp 1 ce în urechi îmi răsunau pocnetele sacadate din barăcile de tras la ţintă, iar nările mi-erau gâdilate de mirosul floricelelor j şi al hot-dog-ului - gândindu-mă la trupul ei, la hainele ei 9 scumpe şi la prietenia mea cu Von Humboldt Fleisher, care mă adusese la Coney Island. în purgatoriul meu meditativ voi vedea toate astea dintr-o perspectivă diferită şi voi înţelege, : poate, cum se acumulau toate aceste ciudăţenii, voi înţelege ■ de ce în clipa în care am dat ochi cu Waldemar Wald, s-a deschis în mine un estuar emoţional.

Waldemar îmi spunea acum:

- Vai de mine, e o veşnicie de când nu mi-a mai făcut ■ cineva o vizită. Am fost dat uitării. Humboldt nu m-ar **fi 1** îngropat niciodată într-o hazna ca asta. Era un aranjament 9 temporar. Haleala-i îngrozitoare, iar îngrijitorii-s foarte 9 aspri. îţi spun: „Tacă-ţi gura, eşti pe altă lume.“ Toţi de pe | aici sunt din Insulele Caraibe. Cine nu-i de-acolo e un gunoi. 1 Humboldt a făcut odată o glumă: „Doi înseamnă tovărăşie, *M* trei sunt gunoi.“

- Dar el te-a vârât aici, interveni Renata.

- Numai până când avea să-şi pună la punct câteva pro- j bleme. Toată săptămâna înainte de a muri căutase un apar- 1 tament pentru noi doi. Am

mai locuit noi odată trei luni J împreună şi a fost grozav. Dimineaţa, ca într-o **adevărată I** familie, luam micul dejun, ouă cu şuncă, şi apoi discutam despre baseball. Eu am făcut un microbist din el, ştiaţi asta? în urmă cu cincizeci de ani, i-am cumpărat prima mănuşă de baseball. L-am învăţat jocul. La fel şi la fotbal. L-am învăţat cum se trage un şut. Casa vagon a mamei mele avea un coridor foarte lung, în care jucam. Când taică-su a închis ochii, a rămas o casă numai de femei şi mi-a revenit mie datoria să fac din el un băiat american. Femeile alea numai rău ne-au făcut. Dac-ar fi doar numele pe care ni le-au dat - Waldemar! Băieţii mă strigau Walla-Walla. Nici el n-a scăpat mai ieftin. Humboldt! Toanta de soră-mea l-a botezat după o statuie din Central Park.

Toate astea mi-erau cunoscute din încântătorul poem al lui Humboldt, *Unchiul Arlechin.* Arlechinul Waldemar, în zilele de demult, în West End Avenue, după ce surorile sale care erau funcţionare plecau la lucru, se trezea la ceasurile unsprezece, se îmbăia timp de o oră, se bărbierea cu o lamă nouă Gillette, şi apoi îşi lua micul dejun. Maică-sa stătea pe lângă el ca să-i ungă cu unt cornurile, să cureţe pieliţa de pe peştele alb şi să-i scoată oasele, şi să-i toarne cafeaua în timp ce el îşi citea ziarele. Pe urmă, băiatul îi ciupea câţiva dolari, şi ieşea în oraş. La masa de seară discuta despre Jimmy Walker şi Al Smith. După părerea lui Humboldt, el era americanul familiei. Aceasta era funcţia lui printre femeile din clan şi pe lângă nepotul său. Când se difuzau la radio conferinţele naţionale ale partidelor politice, Waldemar era în stare să strige catalogul statelor, alături de crainic: „Idaho, Illinois, Indiana, Iowa“ - şi lacrimi patriotice îi umpleau ochii.

- Domnule Wald, am venit să vă văd în legătură cu hârtiile lăsate de Humboldt. V-am spus la

telefon. Am o scrisoare de la Orlando Huggins.

~ Da, îl cunosc pe Huggins, ăla ca o duşcă lungă de apă chioară. Dar eu vreau să te întreb ceva în legătură cu hârtiile. Sunt un material de valoare, sau nu?

- Uneori, interveni Menasha, citeşti în *Times* că o scrisoan a lui Robert Frost a fost cumpărată cu opt sute de dolari. Ca să nu mai vorbim de Edgar Allan Poe.

- Dar ce conţin aceste hârtii, domnule Wald? întrebă! Renata.

- Mă rog, trebuie să vă spun că niciodată n-am înţeles o iotă din ce scria el. Eu nu-s un mare cititor. Ceea ce scria Humboldt mă depăşea. Pe terenul de sport, Humboldt putea lovi ca un haidamac. Cu umerii lui, gândiţi-vă numai ce forţă punea în fiecare mişcare. Dacă era după mine, ar fi sfârşitînj Liga Naţională de Baseball. Dar a început să dea târcoale bibliotecii din Strada 42 şi să mănânce rahat împreună cu trântorii ăia care zac acolo pe scări. Şi m-am pomenit cu el că publică poeme intelectuale în reviste. În reviste din alea fără poze.

- Haide, haide, Waldemar, îl întrerupse Menasha - inima îi clocotea de emoţie şi vocea i se ridica întruna. Eu îl cunosc pe Charlie de mic copil. Vreau să-ţi spun că poţi avea încre- j dere în Charlie. Cu multă vreme în urmă, de îndată ce l-am văzut, mi-am spus: „La copilul ăsta, ce-i în guşă şi-n căpuşă.“ j Şi acum a mai îmbătrânit şi el. Deşi în comparaţie cu noi e verde ca bradul. Aşa că, Waldemar, de ce să nu-i vorbeşti î deschis şi să nu-i spui tot ce-ţi stă pe inimă?

- Hârtiile lui Humboldt n-au probabil prea mare valoare **j** ca documente în sine, am spus. Am putea încerca să le vindem unui colecţionar. Dar poate că printre ele se găseşte ceva ce-ar putea fi publicat.

- Au o valoare pur sentimentală, interveni Renata. Ca mesaj de la un vechi prieten dus pe

lumea cealaltă.

Waldemar se uită la ea cu încăpăţânare:

- Dar dacă totuşi sunt valoroase, de ce să mă las eu fraie- j rit? Sunt sau nu în drept să mă aleg cu ceva de pe urma lor? 1 Vreau să spun, de ce să zac eu pe viaţă în păduchelniţa asta? j De îndată ce mi s-a arătat necrologul lui Humboldt publi"* cat în *Times* - Dumnezeule! închipuiţi-vă ce-am simţit! De oarc-ar fi fost propriul meu copil, ultimul din familie, carne din carnea mea şi sânge din sângele meu. Am plecat acolo cât de repede am putut şi am urcat în camera lui. Jumătate din lucrurile lui Humboldt dispăruseră. Puseseră mâna pe ele copoii şi administraţia hotelului. Banii lichizi şi stiloul şi maşina de scris, ia-le de unde nu-s.

- Ce rost are să cloceşti hârtiile astea şi să visezi c-o să dai lovitura? spuse Menasha. Mai bine dă-le cuiva care ştie despre ce-i vorba.

- Nu te desolidariza de mine, îi răspunse Waldemar. Doar în treaba asta mergem mână-n mână. Uite ce am de gând să fac - am să fiu sincer cu dumneata, domnule Citrine. De multă vreme aş fi putut să negociez hârtiile astea. Dacă vrei să ştii părerea mea, au mare valoare.

- Le-ai citit deci.

- Asta-i bună! Sigur că le-am citit. Ce dracu' vrei să fac toată ziua aici? Dar pentru mintea mea n-au nici cap, nici coadă.

- N-am nici cea mai mică intenţie de a te trage pe sfoară, i-am răspuns. Dacă au vreo valoare, am să ţi-o spun cinstit.

- De ce să nu luăm un avocat şi să redactăm un document legal? zise Waldemar.

Era unchiul lui Humboldt, fără nicio îndoială. Am devenit foarte convingător. Niciodată nu fac uz de atâtea argumente raţionale ca atunci când doresc cu ardoare un anumit lucru. Faptul că eu sunt cel care trebuie să-l aibă apare ca cea mai justă şi mai

firească concluzie.

- Putem face ca lucrurile să arate cât mai legal cu putinţă, am spus. Dar nu crezi c-ar trebui mai întâi să le citesc? Cum pot să-mi dau o părere fără să examinez mai întâi hârtiile?

- Atunci citeşte-le aici, îmi spuse Waldemar.

Menasha interveni din nou:

~Ţu ai jucat întotdeauna elegant, Charlie. Asumă-ţi riscul.

~ în ceea ce priveşte eleganţa jocului, eu nu prea pot să mă laud, spuse Waldemar.

Aveam impresia că e gata să plângă, în asemenea hal îi tremura vocea. între el şi moarte se interpunea atât de puţin! Pe roşul chelit şi zgrunţuros al covorului jerpelit, o debilă pată de soare leşinat de decembrie spunea: „Nu plânge, băiete!“ Inaudibile furtuni de lumină, dezlănţuite la nouăzeci şi trei de milioane de mile depărtare, foloseau o scoarţă jigărită, <ji zdreanţă ţesută de mâini omeneşti, pentru a transmite un mesaj prin fereastra soioasă a unui azil. Şi inima mi s-a muiat de emoţie. Aş fi vrut să-i comunic ceva de mare însemnă^ tate. Va trebui să trecem prin amarnicele porţi ale morţii, aş i fi vrut să-i spun, şi să ne descotorosim de aceste minerale de împrumut care ne conţin, dar doresc să-ţi spun, frate Wal- demar, că pe mine mă frământă bănuiala că lucrurile nu se sfârşesc aici. S-ar putea ca gândul la viaţa pe care o ducem în prezent să ne chinuie mai târziu cu aceeaşi intensitate cu care ne chinuie acum gândul la moarte.

Până la urmă l-am îmbrobodit cu bunul meu simţ şi cu cinstea mea, şi iată-ne pe toţi patru în genunchi, trăgând afară tot felul de obiecte de sub patul lui: papuci de casă, o veche bilă de popice, un joc de baseball miniatural, cărţi de joc, zaruri, cutii de carton, valize şi, în sfârşit, o relicvă pe care am putut-o identifica: mapa lui Humboldt. Vechea servietă a lui Humboldt, cu mânerele uzate, cea care, burduşită cu

cărţi şi flacoane de pilule, călătorea întotdeauna pe bancheta din spate a Buick-ului său.

- Aşteaptă puţin, aici am dosarele mele, zise Waldemar j aferat. Dumneata o să le încurci. Lasă-mă pe mine.

Renata, în genunchi pe jos alături de noi, şterse servieta de : praf cu şerveţele de hârtie. în orice moment voiai, îţi „Ţine un şerveţel de hârtie“, şi-ţi întindea unul. Waldemar | scoase afară câteva poliţe de asigurare şi un pachet de cartele perforate, ale Asigurărilor Sociale. Urmară câteva poze de cai, pe care ni le prezentă drept un set aproape complet al j câştigătorilor derby-ului din Kentucky. Pe urmă,

unui poştaş miop, frunzări o serie întreagă de plicuri. îmi venea să-i spun: „Mai repede!“

- Âsta-i! zise în cele din urmă.

Pe plic era scris numele meu, în caligrafia strânsă, mâzgălită, a lui Humboldt.

- Ce-i înăuntru? Ia să văd, se repezi Renata.

Am luat din mâna bătrânului un plic din hârtie groasă cafenie, voluminos şi greu.

- Va trebui să-mi dai o chitanţă, zise Waldemar.

- Desigur. Renata, vrei să fii bună să faci o chitanţă? Ceva în genul: „Primit de la domnul Waldemar Wald documente lăsate mie prin testament de Von Humboldt Fleisher.“ O s-o semnez eu.

- Ce fel de documente? Ce e de fapt în plic?

- Ce conţin? întrebă Waldemar. Unul e o lungă scrisoare personală adresată domnului Citrine. Pe urmă două plicuri sigilate pe care nu le-am deschis, pentru că sunt însoţite de nişte instrucţiuni care spun că, dacă le deschizi, se întâmplă ceva cu drepturile de autor. Oricum, sunt nişte duplicate, sau poate că duplicate ale unor duplicate. N-aş şti să spun. Toată treaba asta pentru mine n-are nici cap, nici coadă. Poate că dumneata ai să înţelegi. Oricum însă, dacă-mi dai voie mie, ultimul supravieţuitor al familiei, să-ţi

spun ce mă frământă, atunci află că toţi morţii mei sunt răspândiţi care-ncotro, unu-i îngropat aici, altul la dracu-n praznic, soră-mea în fundătura aia care se cheamă Valhalla pentru evreii germani, iar nepotu-meu la cimitirul săracilor. Ce doresc din toată inima este să-mi reunesc familia.

Se amestecă şi Menasha:

- Pe Waldemar îl râcâie că Humboldt e îngropat într-un loc prost. Foarte departe şi în ţara nimănui.

- Dacă această moştenire are vreo valoare, reluă Walde- mar, primii bani trebuie cheltuiţi pe deshumarea băiatului şi mutarea lui. Nu-i musai să fie dus la Walhalla. Acolo s-a dus soră-mea pentru că voia să ţină pasul cu familiile bune.

Ea avea complexul evreilor germani. Dar vreau să-i reunesc pe toţi. Să-mi adun morţii, spuse bătrânul parior.

O solemnitate neaşteptată. Am schimbat o privire cu Renata.

- Te poţi bizui pe Charlie că o să te sprijine, îl asigură Menasha.

- Am să-ţi scriu şi am să te înştiinţez asupra a ceea ce am găsit în aceste hârtii, am spus. Şi îţi făgăduiesc că, de îndată ce' ne întoarcem din Europa, voi avea grijă de toate. Poţi începe să organizezi o alee de cimitir. Chiar dacă hârtiile astea nu au valoare comercială, eu sunt gata să-mi asum cheltuielile înmormântărilor.

- Ce ţi-am spus eu, i se adresă Menasha lui Waldemar. Dintr-un băiat cum a fost băiatul ăsta, nu putea ieşi decât un gentleman.

Am ieşit cu toţii afară. îi ţineam pe ambii bătrâni de câte un braţ scheletic, acolo, la încheietura dublă a cotului, unde radiusul se întâlneşte cu osul cubital, promiţându-le amândurora că ţinem legătura. Păşind agale în urma noastră, Renata, cu faţa ei albă şi pălăria mare, era incomparabil mai substanţială decât fiecare dintre noi. Pe neaşteptate spuse:

- Dacă Charles spune c-o s-o facă, fiţi sigur că o

s-o facă. Noi o să plecăm, şi el o să se gândească la dumneavoastră. 1

într-un colţ al verandei reci zăceau scaunele cu rotile, din metal lucitor, uşor, tubular, inoxidabil, pliate ca nişte lilieci.

- Oare s-ar supăra cineva dacă m-aş aşeza într-un scaun din astea? am întrebat.

M-am aşezat într-unul şi i-am spus Renatei:

- Plimbă-mă!

Bătrânii nu prea ştiau cum să ia faptul că o vedeau pe femeia aceea somptuoasă, strălucitoare, râzând cu dinţii ei minunaţi, şi facându-mi vânt în sus şi-n jos pe podiumul povârnit.

- Renata, nu te purta ca o nebună, i-am spus. îi jigneşti împinge uşurel.

- Mânerele astea blestemate sunt ale naibii de reci, mi-a răspuns.

îşi trase pe mâini mănuşile lungi, cu mişcări de o ferme**cătoare** eleganţă, trebuie să recunosc.

în viteza zgomotoasă a metroului urlător şi tânguitor, am început să citesc lunga scrisoare, prefaţa la darul lui Hum- boldt, înmânându-i Renatei, una câte una, paginile ca foiţele de ceapă. Pierzându-şi orice curiozitate după ce-şi aruncase ochii pe câteva file, îmi spuse:

- Zi-mi şi mie când ajungi la subiect. Ştii bine că nu mă prea omor după filosofie.

N-aş putea spune că o condamn. în fond, Humboldt nu era prietenul ei preţios, pierdut în noaptea fără de timp a morţii. Nu exista niciun motiv ca să fie şi ea impresionată, cum eram eu. Nu făcea niciun efort să adopte starea mea de spirit şi nici n-aş fi dorit s-o văd că încearcă.

„Dragul meu Hahaler, scria Humboldt, mă aflu într-o situaţie neplăcută: devin tot mai lucid, pe măsură ce fiziceşte mă simt tot mai slăbit. Printr-un afurisit de ciudat aranjament, nebunii au întotdeauna un surplus

de energie de cheltuit. Şi dacă bătrânul William James avea dreptate şi fericirea înseamnă a trăi la maximum de intensitate a energiei, iar pe de altă parte dacă menirea noastră aici este de a urmări fericirea, atunci nebunia e pură beatitudine şi, de asemenea, se bucură de suprema aprobare civică.“

Acesta era genul de raţionamente la care se împotrivea Renata. Sunt de acord că nu e o practică mintală prea reconfortantă.

„Trăiesc într-un loc mizer, continua el. Şi mănânc mâncăruri proaste. Am consumat vreo şaizeci sau şaptezeci de mese la rând alcătuite numai din preparate reci. Cu o asemenea dietă, nu te poţi înălţa la arta sublimă. Pe de altă parte însă, pastrama şi salata de cartofi cu piper par să se împace bine cu judecata calmă. Nu iau cina în oraş. Mănânc în carnet® Şi între cină şi ora de culcare e un colosal interval de timp, în care şed pe după jaluzelele trase (şi cine ar rezista să se uite afară optsprezece ore pe zi?) şi îndrept greşeli vechi. Mă gândesc uneori că aş putea face o cerere către moarte să mă mai păsuiască un pic, pentru că sunt adânc antrenat în acţiuni lăudabile. Oare şi când va fi să mor voi încerca să-mi păstrez controlul, ca atunci când fac dragoste? - «Fă asta, fa aia, nu te mişca, zvârcoleşte-te, sărută-mă, scarpină-mă cu unghiile pe spate... nu-mi atinge coaiele...»? Oricum, de astă dată, moartea va fi partenerul înflăcărat.“

- Bietul de el, exclamă Renata, acum reuşesc să-l înţeleg. Cunosc acest tip de bărbat.

„Şi aşa, Charlie, pe măsură ce zilele de luciditate şi de slăbiciune vin şi pleacă, mă gândesc adeseori la tine, şi mă gândesc cu acea înţelegere pe care o dobândeşti la capăt-de- drum. Că am fost nedrept cu tine e foarte adevărat. Chiar în timp ce te făceam albie de porci, cu atâta deliberare şi cu atâta

înverşunare, ştiam că tu, la Chicago, te zbăteai pentru mine, şi te consultai cu diverşi ţipi în spatele meu, ca să-mi obţii o slujbă. Am spus despre tine că eşti un trădător, o iudă, o coadă de topor, lingău, carierist, făţarnic. întâi am nutrit împotriva ta o furie neagră, şi mai apoi o mânie turbată, roşie şi arzătoare. Ambele însă au fost copioase. Realitatea este că mă rodeau remuşcările în legătură cu cecul frăţiei de sânge. Ştiam că atunci când ţi-am făcut-o, plângeai moartea lui Demmie Vonghel. Mă sufoca perfidia şi m-am descărcat pe tine. Dobândiseşi Succesul. Şi, ca şi cum asta n-ar fi fost de ajuns, voiai să mai fii şi o personalitate de înaltă ţinută morală. Aşa? Atunci dracu' să te ia, asta o să te coste câteva mii de dolari. A fost o cursă. Voiam să-ţi ofer prilejul de a mă ierta. Iertându-mă, deveneai vulnerabil. Această bunătate prostească a ta ţi-ar fi ştirbit simţul realităţii şi, cu simţul realităţii ştirbit, ai fi suferit şi tu ceea ce sufeream eu. Fireşte, toată această nebunesc de încâlcită urzeală era inutilă. Oricum aveai să suferi, pentru că fuseseşi năpăstuit cu glorie şi cu bani. Zborul tău ameţitor prin cerurile înflorite ale succesului, şi aşa mai departe! Simţul adevărului înnăscut în tine, dacă nu altceva, şi tot avea să te facă să-ţi vină greaţă. Dar «raţionamentul» meu, dezvoltat în nenumărate formule, asemenea lanţului de formule de chimie de pe tabla unei clase de liceu, mă transpunea în adevărate stări de extaz. Eram nebun. Clămpăneam din minţile fărâmiţate ale capului meu de smintit. Mai târziu, am căzut într-o deprimare şi o muţenie care au ţinut un timp lung, lung. Zăceam în cuşcă. Zile de gorilă încruntată.

Mă întreb de ce oare figurai tu atât de proeminent în obsesiile şi fixaţiile mele? Poate că eşti unul dintre oamenii aceia care stârnesc sentimente familiale, eşti tipul fiu-şi-frate. Ia însă aminte, tu ţii să stârneşti sentimente, dar nu neapărat să le şi returnezi. Fluxul

curentului trebuie să curgă în direcţia ta. Tu m-ai incitat la legământul nostru de frăţie de sânge. Desigur că eram un entuziast, dar am acţionat pe baza unei sugestii care emana de la tine. Totuşi, vorba cântecului: «Cu toate defectele tale, eu tot te mai iubesc.» Eşti o co-omoară, asta eşti.

Dă-mi voie să-ţi spun un cuvânt şi despre bani. Când am folosit cecul acela de frate de sânge, nu m-am aşteptat să-ţi lichidez fondurile. L-am completat din răzbunare pentru că nu ai venit să mă vizitezi la Bellevue. Am suferit; şi tu nu mi-ai fost aproape, cum ar fi trebuit să-mi fie un prieten afectuos. Am hotărât să te pedepsesc să te lovesc să te amendez. Ai acceptat penalizarea, în consecinţă ai acceptat şi păcatul. Ai împrumutat spiritul meu ca să-l croieşti pe Trenck. Fantoma mea a ajuns star pe Broadway. Această amăgire care la lumina zilei îşi arată faţa crăpată, vătămată şi murdară. Nu văd cum altfel aş putea s-o numesc. Iubita ta a murit în junglă. Ea nu te-a lăsat să vii la Bellevue - am aflat acest lucru.
Oh! Puterea banului îmbinată cu mrejele artei - dolarii ca pereche a sufletului tău: un mariaj pe care nimeni nu a curiozitatea să-l studieze.

Şi ştii ce-am făcut cu cei şase mii de dolari? Cu o parte din ei am cumpărat un Oldsmobile. Ce aveam de gând să fac pe Greenwich Street cu o maşină atât de mare şi de puternică n-aş putea să-ţi spun. Mă costa o avere garajul, mai mult decât chiria pentru cotineaţa mea de la etajul cinci fără lift. Şi ce s-a întâmplat cu automobilul ăsta? Am fost internat în spital şi, când am ieşit de acolo după un tratament prin şocuri, nu mi-am mai putut aduce aminte unde l-am lăsat. N-am reuşit să găsesc nici chitanţa, nici numărul de înregistrare. A trebuit să mi-l scot din cap. Dar o bucată de timp am condus o maşină dată naibii. Devenisem capabil să-mi observ singur unele dintre propriile mele simptome. Pleoapele, de pildă, căpătau o culoare violet-închis din cauza insomniei

dementţiale. Noaptea târziu treceam cu câţiva golani în maşină prin faţa teatrului Belasco şi le spuneam: «Iată spectacolul-bombă care a plătit pentru automobilul ăsta atât de puternic.» Declar că-ţi purtam pică pentru că ai crezut că am să ajung marele poet american al secolului. Ai venit din Madison, Wiscon- sin, ca să-mi spui acest lucru. Şi n-am ajuns. Şi câţi oameni aşteptau asemenea poet! Câte suflete au sperat în tăria şi în dulceaţa unor cuvinte mesianice care să purifice conştiinţa de tina ei stătută, câţi au aşteptat să afle de la un poet ce s-a întâmplat cu cele trei sferturi de viaţă de care, evident, am fost frustraţi. Dar în aceşti ultimi ani n-am fost în stare nici măcar să citesc poezie, darmite s-o scriu! Acum câteva luni, deschizând *Phaidros,* n-am fost în stare să citesc. Sunt dărâmat. învelişul mi-a fost smuls. Conţinutul, pisat. E împrăştiat tot. N-am avut tăria să suport frumoasele cuvinte ale lui Platon şi am început să plâng. Eul meu originar, proaspăt, nu mai există. Uneori îmi spun: «Poate că m-aş putea vindeca.» Dacă aş proceda cu deşteptăciune. A proceda cu deşteptăciune înseamnă a căuta plăceri mai simple. Blake a avut dreptate

când a afirmat că plăcerea este hrana intelectului. Şi dacă intelectul nu poate digera carne (adică *Phaidros),* îl cocoleşti cu pesmeţi şi lapte cald.“

Când am citit cuvintele despre eul proaspăt, originar, am început şi eu să plâng, iar marea, benigna Renata a clătinat din cap când m-a văzut, de parc-ar fi vrut să spună: „Poftim, bărbaţii!“ Sau de parc-ar fi vrut să spună: „Ce ţi-e şi cu aceşti sărmani monştri misterioşi! îţi croieşti cu greu drum în labirint, şi dai peste minotaur vărsând lacrimi în faţa unei scrisori.“ Dar îl revedeam pe Humboldt în zilele tinereţii lui, înveşmântat în curcubeie, rostind cuvinte inspirate, afectuos, inteligent. în acele zile, răul din el nu era decât un infinitezimal punct negru, o amibă. Faptul că a menţionat pesmeţii mi-a readus în minte covrigul uscat pe care-l ronţăia în acea zi de arşiţă, pe trotuar. în ziua aceea am dat dovadă de josnicie. M-am purtat foarte urât. Ar fi trebuit să mă apropii de el. Ar fi trebuit să-i strâng mâna. Ar fi trebuit să-l sărut. Dar să fie adevărat că asemenea acţiuni au rezultate? Şi-apoi arăta îngrozitor. Capul lui era numai pânze de păianjen cenuşii, ca un tufiş năpădit de gângănii. Ochii îi erau roşii şi trupul mare îi înota în costumul cenuşiu. Arăta ca un bătrân bizon ce trăgea să moară, şi eu am dat bir cu fugiţii. Poate că asta s-a întâmplat chiar în ziua în care mi-a scris această frumoasă scrisoare.

- Hai, hai, băieţaş, mi-a spus Renata cu blândeţe. Şterge-ţi ochii.

Mi-a întins o batistă înmiresmată, care degaja un parfum bizar, de parcă ar fi ţinut-o între picioare şi nu în poşetă. Mi-am îngropat faţa în ea şi, în chip curios, a avut efect, m-a îmbărbătat în oarecare măsură. Fata asta avea o înţelegere adâncă a unor anumite lucruri fundamentale.

„Azi-dimineaţă, continua Humboldt, strălucea un

soare luminos. Pentru unii dintre cei vii a fost o zi frumoasă. Deşi de câteva nopţi somnul nu s-a mai atins de mine, mi-am adus aminte cum e când faci o baie, şi te bărbiereşti, şi iei micul dejun, şi ieşi în lume. O lumină slabă, de culoarea lămâii, clătea străzile. (Speranţă pentru această sălbatic combinată operaţie umană care se numeşte America?) M-am gândit să mă duc la Brentano şi să răsfoiesc un exemplar din *Scrisorile* lui Keats. În timpul nopţii îmi venise în minte ceva ce-a spus Keats despre Robert Burns. Cum o imaginaţie luxuriantă îşi sufocă gingăşia în vulgaritate şi în lucruri accesibile. Căci primii americani au fost înconjuraţi, la început, de păduri dese; pe urmă au fost înconjuraţi de lucruri accesibile; şi acestea erau tot atât de dese ca şi pădurile. A devenit o problemă de încredere - încrederea în egala suveranitate a imaginaţiei. Stând în picioare la Brentano, am început să copiez pasajul respectiv, dar s-a apropiat de mine un funcţionar şi mi-a luat exemplarul din *Scrisorile* lui Keats. Şi-o fi închipuit că sunt un prăpădit de prin azilurile din Bowery. Aşa încât am plecat de acolo şi, cu asta, ziua frumoasă a luat sfârşit pentru mine. M-am simţit ca Emil Jannings într-unul din filmele lui. Un fost miliardar, ruinat de băutură şi de femei, se întoarce în oraşul lui, ca un bătrân vagabond, şi încearcă să privească pe fereastra propriei sale locuinţe, în care tocmai avea loc nunta fiicei lui. Dar un poliţist îi spune să-şi ia valea, şi bătrânul se îndepărtează, iar un violoncel cântă *Élégie* de Massenet.

Şi-acum, Charlie, mă întorc la pesmeţi şi lapte cald. Marile iniţiative desigur că mă depăşesc, dar spiritul meu e încă ciudat de intact. Spiritul acesta, călit să ţină piept nenorocirilor, reale sau imaginare, ale vieţii e pentru mine, în aceste zile, un fel de tovarăş. îmi stă alături şi ne înţelegem foarte bine. Pe scurt, simţul umorului nu m-a părăsit, şi acum, când pasiunile mai mari şi mai ambiţioase s-au mistuit,

simţul umorului mi s-a înfăţişat dinainte, facându-mi o demodată plecăciune desprinsă din paginile lui Moliere. Şi s-a înfiripat o legătură.

Îţi aduci aminte cum ne-am amuzat noi la Princeton încropind un scenariu de film despre Amundesn şi Nobile şi
Caldofreddo Canibalul? Mi-am spus mereu că din asta o să iasă o operă clasică. Am dat scenariul unui tip, Otto Klinsky, de la RCA. Ăsta mi-a promis să-l dea verişoarei frizerului lui Sir Laurence Olivier, care e soră cu o femeie de serviciu de la *Time and Life,* care-i mama coafezei doamnei Klinsky. Însă, pe undeva printre aceste canale, scenariul nostru s-a pierdut. Mai am însă o copie. Ai s-o găseşti între aceste hârtii.“

într-adevăr am găsit-o. Eram curios să recitesc scenariul.

„Dar nu acesta e darul meu către tine. În fond, am colaborat amândoi la el şi ar fi meschin din partea mea să-l numesc «dar». Nu, am ticluit o altă poveste, şi cred că valorează milioane. Această mică operă a fost importantă pentru mine. Printre altele, mi-a oferit ceasuri de amuzament sănătos pe parcursul anumitor nopţi, eliberându-mă de gândurile legate de blestemata ursită. închegarea diferitelor părţi mi-a dăruit bucuria unei intrigi bune. Terapia prin plăcere. Ţi-o spun ca scriitor - noi am avut câteva diforme trupuri americane peste care a trebuit să potrivim veşmintele artei. Şi bucuria artei nu a avut destul material ca să înveşmânteze acele braţe şi picioare grosolane. Dar prefaţa asta se lungeşte prea mult. Pe pagina următoare începe «Proiectul» meu. Am încercat să-l vând. L-am oferit câtorva, dar n-au fost deloc interesaţi. Nu am forţa să insist. Oamenii nu doresc să mă vadă. îţi aminteşti de ziua când m-am dus la Longstaff? Acum nu-mi mai merge. Fetele de la recepţie mă alungă. Bănuiesc că arăt ca mortul înfăşurat în giulgiu care scheuna şi gângăvea pe

străzile Romei. Pe când tu, Charlie, eşti încă în floarea vieţii şi ai nenumărate relaţii. Oamenii vor acorda toată atenţia Hahalerului, autorului lui Trenck, cronicarului vieţii lui Woodrow Wilson şi a lui Harry Hopkins. Toate astea n-or să-ţi parvină decât după ce dau ortu' popii. Dar atunci vor constitui o moştenire fabuloasă şi vreau să ai parte de ea. Pentru că eşti un păcătos şi un om admirabil în acelaşi timp.

Bunul moş Henry James, cel despre care doamna Henry Adams spunea că plapuma îi era mult mai mare decât s-ar fi putut întinde, afirma că forţa creatoare asimilează mai bine sugestiile decât cunoaşterea extensivă. Eu n-am fost niciodată handicapat de cunoaştere. Faptele din acest «Proiect» provin din rubricile de scandal ale gazetelor, pe care le-am citit întruna cu fidelitate. *Verbum sapientiae*[1] - cred că ăsta-i dativul. S-ar părea că scenariul se bazează pe un fapt adevărat

Proiect de scenariu

I

Un tip pe care-l cheamă Corcoran, autor de succes, n-a mai putut da nimic în ultimii ani. A încercat subiecte cu înotători submarini, cu paraşutişti, dar fără niciun rezultat. Corcoran e însurat cu o femeie foarte autoritară. O asemenea femeie ar fi fost o soţie straşnică pentru Beethoven, numai că Beethoven n-a vrut să audă de aşa ceva. Pentru rolul lui Corcoran mă gândesc la cineva ca Mastroianni.

II

Corcoran întâlneşte o tânără frumoasă cu care are o aventură. Biata Marilyn Monroe, dac-ar fi trăit, ar fi fost ideală pentru rolul ăsta. Pentru prima dată de mulţi ani încoace, Corcoran simte gustul fericirii. Şi, într-un acces de iniţiativă, ingenuitate şi cutezanţă, face o escapadă cu ea într-un loc îndepărtat. în timp

ce dezagreabila soţie stă la căpătâiul tatălui ei bolnav. Profitând de acest prilej, Corcoran şi fata pleacă. Nu ştiu unde. în Polinezia, în Noua Guinee, în Abisinia, într-un loc îndepărtat şi minunat, unde se cântă la ţiteră. Frumuseţea locului e încă pură şi urmează câteva săptămâni de vrajă. Căpeteniile de trib îi primesc în

Verbum sat sapienţi - înţeleptului îi ajunge un cuvânt (lat).

vizită pe Corcoran şi pe iubita lui. Au loc vânători şi dansuri şi se organizează festinuri. Fata e un înger. Se scaldă împreună în heleştee, plutesc printre gardenii şi nalbe. Noaptea, peticele de paradis se apropie şi mai mult. Simţurile îşi dau frâu liber. Viaţa se reînnoieşte. Drojdia şi impurităţile se evaporă.

III

Reîntorcându-se, Corcoran scrie o carte minunată - o carte de asemenea forţă şi frumuseţe, încât nu ar trebui ascunsă publicului. Dar...

IV

Nu o poate publica. Ar răni-o pe soţia sa şi şi-ar distruge căsnicia. Şi el are o mamă, şi prea puţini oameni au destulă tărie ca să se dezbare de noile superstiţii legate de mame şi fii. Ar însemna să fie lipsit de identitate, n-ar fi nici măcar un american, dacă n-ar trece prin acest conflict câinesc. Dacă n-ar fi fost scriitor, Corcoran n-ar fi mânjit inima angelicei lui iubite scriind o carte despre aventura lor. Dar, din nefericire, e şi el unul din indivizii ăia care scriu. E în primul rând scriitor. Dacă romanul n-ar vedea lumina tiparului, ar muri. Şi, pe de altă parte, e caraghios de speriat de nevastă-sa. Nevasta asta trebuie să fie puţin matroană, voioasă, onestă, cam dură, dar nu total respingătoare. Ba chiar atrăgătoare în felul ei. O

fată bună, tipul de americană dominatoare. Cred că ar trebui să fie vegetariană convinsă, din acelea care beau lapte şi mănâncă jeleu cu miere de albine. Ai putea tu să scoţi ceva din asta.

V

Corcoran dă cartea agentului său literar, un greco- american pe nume Zâne Bigoulis. Asta e un rol foarte important. Ar trebui să fie jucat de Zero Mostel. E un

comedian de geniu. Dar dacă nu-i ţinut în frâu, lasă totul baltă. În orice caz, pe el îl am în minte pentru acest rol. Zâne citeşte cartea şi exclamă: «Magnific!» «Dar n-o pot publica, mi-ar distruge căsnicia», spune Corcoran. înţelegi, Charlie, *Căsnicia'.* Căsnicia fiind unul dintre idolii-tribului (Francis Bacon), originea acestei comedii stă în mărunta seriozitate care a urmat înaltei seriozităţi a victorienilor. Corcoran are destulă imaginaţie încât să scrie o carte minunată, dar e încătuşat de atitudinile mic-burgheze. La fel cum păcătosul o ia la fugă când nimeni nu-l urmăreşte, tot astfel şi burghezii se zbuciumă când n-au cu cine se lupta. Au strigat după libertate. Le-a venit puhoi. Şi nimic n-a mai rămas din ea, decât o mână de buşteni de psihoterapie, care plutesc răzleţi. «Ce să mă fac?» strigă Corcoran. Amândoi stau şi chibzuiesc. Apoi Bigoulis zice: «Tot ce poţi face este să repeţi cu Hepzibah călătoria pe care ai facut-o cu Laverne. Exact acelaşi itinerar, urmărind cu fidelitate cartea, în acelaşi anotimp. După ce vei fi reprodus călătoria, ai să poţi publica romanul.» [1]

I

«Nu admit să schimb o vorbă din el, zice Corcoran. Nicio impuritate, nicio trădare a

în ţara asta iubirea şi minciuna au mers totdeauna mână în mână. Adevărul este realmente fatal. Dimmesdale a spus adevărul şi a murit. Dar Bigoulis pledează: «Vrei să-ţi apară cartea? Nu vrei ca Hepzibah să te părăsească, şi mai vrei să continui şi legătura cu Laverne? Din- tr-un punct de vedere pur masculin, lucrurile astea sunt perfect logice. Aşadar... plecăm în insulă. îţi aranjez eu treburile. Dacă îngropi cartea asta, pierd un comision de o sută de mii de dolari, poate chiar mai mult dacă punem la socoteală şi drepturile de ecranizare.»

Văd, Charlie, că am transformat acum locul escapadei în insulă. M-am gândit la *Furtuna.* Prospero este un Hamlet care reuşeşte să se răzbune prin artă.

VII

Şi astfel Corcoran reconstituie cu Hepzibah călătoria făcută cu Laverne. Ah, câtă deosebire! Acum totul nu-i decât parodie, profanare, râs diabolic. Pe care însă trebuie să

Experienţei Trăite.» «Las' pe mine, răspunde Bigoulis. O să mă duc înainte peste tot cu tranzistoare, dresuri, calculatoare electronice de buzunar, şi o să mituiesc căpeteniile. O să-i pun să organizeze aceleaşi vânători şi festinuri şi duplicate ale dansurilor. Când editorul tău o să citească romanul, o să fie bucuros să preia cheltuielile.» «E cumplită ideea de a relua totul cu Hepzibah, răspunde Corcoran. Şi înseamnă s-o mint pe Laverne. Şi ea are aceleaşi simţăminte ca şi mine faţă de miraculoasa noastră lună petrecută pe insulă. Aventura aceasta are ceva sacru!» Dar, Charlie, aşa cum ne arată romanul *Litera stacojie*,

le îndure. La formele superioare de martiriu, secolul XX a adăugat martiriul grotescului. Acesta, vezi tu, îi aparţine artistului. în dorinţa lui de a juca un rol de frunte în destinul umanităţii, artistul devine un terchea-berchea şi un obiect de batjocură. I se aplică o dublă pedeapsă, şi în calitate de aşa-zis reprezentant al semnificaţiei şi al frumosului. Când artistul-agonic va fi învăţat să se lase scufundat şi să naufragieze, să întâmpine înfrângerea, să nu revendice nimic să-şi învingă voinţa şi să accepte repartizarea sa în iadul adevărurilor moderne, poate că atunci îşi va redobândi puterile orfice, şi la viersul lui pietrele vor dănţui din nou. Atunci, cerul şi pământul se vor reîntâlni. După un lung divorţ. Cu câtă bucurie de ambele părţi, Charlie! Cu câtă bucurie!

Dar toate acestea nu-şi au locul în filmul nostru. în film, Corcoran şi nevastă-sa se scaldă într-un heleşteu

acoperit cu flori. Ea e încântată. El se luptă cu deprima- j rea care-l copleşeşte şi se roagă să i se dea tăria de a-şi j juca rolul până la capăt. între timp, Bigoulis îi precede, regizând fiecare episod, mituind căpeteniile, plătind muzicanţi şi dansatori. Totodată vede în această insulă prilejul unor investiţii unice pe contul lui. Plănuieşte să construiască aici cel mai mare loc de divertisment 3 din lume. Noaptea, în cortul lui, stă cu o hartă în faţă, proiectând înălţarea unei catedrale a plăcerilor. Băşti- , naşii vor deveni chelneri, bucătari, hamali, şi băieţi care să aducă mingile pe terenurile lui de golf.

VIII

După terminarea îngrozitoarei călătorii, Corcoran revine la New York şi îşi publică romanul. Care e un mareş succes. Nevastă-sa îl părăseşte şi

cere divorţul. Şi-a dat seama că nu ea e eroina acelor scene de iubire. Lavemé e scandalizată când descoperă că el a repetat călătoria, sacră pentru ea, cu Hepzibah. Declară că niciodată n-ar putea iubi un bărbat capabil de asemenea trădare. Capabil să facă dragoste cu altă femeie acolo, printre florile acelea, sub clar de lună! Ştiuse că] e căsătorit. Aşa ceva se putea tolera. Dar nu şi lucrul ăstălalt, nu şi încălcarea încrederii. Nu vrea să-l mai vadă în ochi.

Şi deci Corcoran rămâne singur cu succesul său; şi ‘succesul e uriaş. Ştii tu ce înseamnă asta...

Charlie, acesta e darul pe care ţi-l fac. Valorează de o sută de ori mult decât cecul tău pe care l-am încasat. Un film ca ăsta ar aduce milioane, şi un an de zile s-ar face cozi la cinematografele de pe Third Avenue. Insistă să ţi se acorde un procent la încasări.

Ai să scrii un scenariu bun pe baza schiţei mele, dacă ai să mă păstrezi prezent în minte, aşa cum te-am păstrat şi eu când am ticluit cele de mai sus. Tu ai luat personalitatea mea şi ai exploatat-o scriind *Von Trenck.* Eu am împrumutat elemente de la tine ca să-l creez pe acest Corcoran. Nu te lăsa tentat de caricaturizări. Dă-mi voie să-ţi atrag atenţia asupra celor spuse de Blake în legătură cu această chestiune: «Hazul îmi place, spune el, dar prea mult haz e lucrul cel mai detestabil. Voioşia e mai bună decât hazul, iar fericirea e mai bună decât voioşia. Gândesc că un om poate fi fericit pe această lume. Şi ştiu că această lume e o Lume a Imaginaţiei şi a Viziunii... Copacul care pe tine te mişcă până la lacrimi de bucurie nu e în ochii altora decât un lucru verde care-ţi stă în drum. Unii văd natura doar ca Ridicol plus Diformitate, dar nu prin această prismă o să-mi ajustez eu proporţiile».“

Humboldt mai adăuga doar câteva fraze:

„Ţi-am explicat de ce am scris un astfel de «Proiect». Realmente, nu mă simţeam destul de tare ca să-mi port marea povară. N-am prea scos-o eu la capăt pe lumea asta, Charlie. Voi evita declaraţiile grave, ca să nu mă fac vinovat de o finală lipsă de gust. Să spunem că mă şi aflu cu un picior dincolo de pârleaz şi, privind îndărăt, te văd pe tine, în depărtare, trudind încă pe ogoarele ridicolului.

Ajută-l cât poţi pe unchiul Waldemar. Fii convins că, dacă există o viaţă de apoi, o să pun un cuvânt bun pentru tine. înainte de a te apuca să lucrezi la acest scenariu, ascultă la patefon câteva părţi din *Flautul Fermecat*, sau citeşte *Furtuna,* sau pe E.T.A. Hoffmann. Eşti puturos, îngrozitor, şi mai dur decât îţi închipui tu, dar încă nu eşti o valoare pierdută. Din punct de vedere uman eşti parţial OK. Se presupune că trebuie să facem ceva pentru speţa noastră. Nu-ţi ieşi din fire din pricina banilor. înfrânează-ţi lăcomia. îţi doresc mai mult noroc cu femeile. Şi, lucrul cel mai de pe urmă - adu-ţi aminte: noi nu suntem fiinţe naturale, ci supranaturale.

Cu dragoste, Humboldt.“

- Ei, acum ştiu şi eu de ce am pierdut spectacolul din seara asta de la Scala din Milano, spuse Renata. Aveam bilete pentru astă-seară. Toată strălucirea de acolo - *Bărbierul din Sevilla* într-o grandioasă interpretare -, prilejul de a te afla în mijlocul celui mai muzical public din Europa! Şi am sacrificat toate astea! Pentru ce? Ca să ne ducem la Coney Island. Şi să ne întoarcem cu ce? Cu o schiţă de scenariu idiot. S-ar cuveni să râd.

De fapt, râdea. Renata era binedispusă şi rareori mi se păruse mai frumoasă ca acum, părul ei negru periat spre spate şi legat la ceafa conferind un sens - da, un sens de izbăvire, mătăsos şi miraculos. Tonurile de negru cu roşu îi veneau cel mai bine Renatei.

- *Pe tine* nu te supără că ai pierdut spectacolul de la Scala, în ciuda tuturor însuşirilor care ţi se atribuie, nu te dai în vânt după cultură. De fapt, în străfundurile tale, eşti un cetăţean din Chicago.

- Dă-mi voie să-ţi compensez pierderea. Ce-i astă-seară la Metropolitan?

- Nu, e Wagner, şi *Liebestod* mă plictiseşte de moarte. De fapt, pentru că toată lumea vorbeşte de filmul ăsta, hai să încercăm să intrăm şi noi la *Beregata adâncă.* Ştiu, te văd gata să lansezi o remarcă în legătură cu filmele porno. Abţine-te! Am să-ţi spun eu care-i atitudinea ta: „Lucrurile astea când le faci sunt delicioase, când le vezi sunt murdare.“ Şi adu-ţi aminte că bancurile tale nu vădesc niciun pic de respect faţă de mine. întâi îmi ceri să fac tot ce-ţi place, şi după aceea devin o femeie de o anumită categorie.

Şi totuşi, era binedispusă, volubilă şi foarte afectuoasă. Luam prânzul în Salonul de Stejar al hotelului, departe de fasolea şi câmaţii de la azilul de bătrâni. S-ar fi cuvenit să le fi făcut celor doi moşnegi o bucurie şi să-i fi scos la prânz în oraş. La masă, poate că Menasha mi-ar fi povestit multe despre mama mea. Mama a murit când eram un băieţandru şi tânjeam să aud cum ar fi fost descrisă de un om matur, dacă lui

ÎVlenasha i se putea aplica asemenea denumire. Pentru mine devenise o persoană sacră. Julius pretindea întotdeauna că nu şi-o mai poate aminti deloc. Avea îndoieli şi cu privire la memoria mea. De ce atâta ardoare (vecină cu isteria) faţă de trecut? Din punct de vedere clinic, bănuiesc că era vorba în- tr-adevăr de isterie. Din punct de vedere filosofic însă, ieşeam mai bine. Platon leagă memoria cu iubirea. Dar nu-i puteam cere Renatei să se târască alături de cei doi babalâci într-un restaurant pescăresc de pe faleză şi să petreacă o după-masă întreagă ajutându-i să citească lista de bucate şi să deschidă scoicile,

ştergându-le untul de pe pantaloni şi ferindu-şi privirea când îşi clămpăneau placa dentară, şi asta tot numai ca eu să pot discuta despre maică-mea. Ei i se părea ciudat că un om vârstnic, ca mine, dorea cu atâta înfrigurare să audă povestindu-i-se amintiri despre mama lui. Poate că, prin contrast cu cei doi bătrâni, eu i-aş fi apărut mai tânăr, dar, pe de altă parte, e posibil ca în enervarea ei să ne fi băgat pe toţi în aceeaşi oală. Şi astfel, Menasha şi cu Waldemar au fost lipsiţi de o invitaţie la masă.

în Salonul de Stejar, Renata a comandat caviar. Pretindea că e recompensa ei pentru faptul de a fi călătorit în metrou.

- Şi după caviar, îi spuse chelnerului, salată de homar. Ca desert, profiterol. Pentru domnul Citrine, *omelettefines- herbes.* Il las pe el să comande vinul.

Aşa am şi făcut, după ce ne-a comunicat ce ar dori. Am comandat o sticlă de Pouilly-Fuisse. Când chelnerul dispăru, Renata îmi spuse:

- Când citeşti lista, observ că îţi fug ochii la preţuri. Nu există niciun motiv să joci rolul băiatului sărac. Poţi să faci bani oricând vrei, cu toptanul. Mai ales dacă te înhami alături de mine, mă prind să ajungem Lordul şi Lady Citrine. Ştiu că vizita la Coney Island te-a deprimat. Aşa că o să-ţi ofer în schimb o plăcere. Aruncă o privire de jur-împrejurul acestui salon, şi uită-te la femei - observă cu ce matracuci se înhăitează marile figuri de agenţi de bursă, directori de trusturi şi avocaţi de frunte. Şi, după aceea, fa o comparaţie.

- Ai perfectă dreptate. Inima mea sângerează pentru toţi.

Chelnerul care servea băuturile veni la masa noastră şi j

începu obişnuitele slugarnice temeneli, ne arătă eticheta, ' implântă tirbuşonul în dop. Apoi îmi turnă mie puţin vin ca să-l gust, şi mă tortură cu tot felul de

graţiozităţi formale care trebuiau luate în seamă.

- Totuşi, acum sunt şi eu de acord că am făcut bine venind la New York, urmă Renata. Misiunea ta aici s-a încheiat, şi I ăsta-i un lucru pozitiv, pentru că a sosit în sfârşit momentul să-ţi statorniceşti viaţa pe o bază reală; or, pentru asta trebuie să te descotoroseşti de câteva tone de gunoaie.

Sentimentele şi emoţiile tale profunde îţi fac cinste, dar eşti ca unul din tipii ăia care cântă la mandolină. Gâdili de zece ori fiecare notă.

E încântător, dar ce-i prea mult strică. Voiai să spui ceva?

- Da, ciudăţenia vieţii pe acest pământ e de-a dreptul copleşitoare.

- Mereu spui „de pe acest pământ“. Mă trec fiorii când te aud. Bătrânul ăla, profesorul Scheldt, tatăl pisicuţei tale Doris, ţi-a împuiat capul cu lumile lui esoterice superioare, şi când îmi vorbeşti despre ele, simt că amândoi o să ajungem sonaţi: cunoaştere care n-are nevoie de creier, auz fără urechi, văz fără ochi, morţii care sunt alături de noi, sufletul care părăseşte trupul în timpul somnului. Crezi într-adevăr în toate poveştile astea?

- Le iau destul de în serios încât să le cercetez. Mama mea credea cu sfinţenie că sufletul părăseşte trupul în somn. în copilărie, îmi vorbea mereu despre aşa ceva. Şi nu găsesc nimic straniu. Numai cultura mea ştiinţifică se împotriveşte. Bănuiesc însă că maică-mea avea dreptate. Şi lucrurile astea nu mă pot împinge la bizarerie, pentru că sunt deja bizar. Oameni la fel de ingenioşi ca mine, tot atât de fertili în dorinţe ca şi mine, precum şi alţi oameni minunaţi **care-mi** erau mult superiori şi-au întâlnit moartea. Şi ce este **această**

moarte? Din nou, *nessuno sa.* Dar ignoranţa în ceea ce priveşte moartea ne distruge. Acestea sunt ogoarele ridicolului, pe care Humboldt mă vedea încă trudind. Niciun om de onoare n-ar putea refuza să-şi împrumute spiritul, să-şi dăruiască timpul, să-şi dedice sufletul acestei probleme a problemelor. Moartea nu a primit încă o provocare serioasă nici de la ştiinţă, nici de la filosofie, de la religie sau de la artă...

- Aşadar, socoţi că teoriile aiuristice reprezintă soluţia cu cele mai mari şanse?

Am mormăit ceva pentru mine însumi, căci Renata mai auzise acel citat din Samuel Daniel, iar comparaţia pe care mi-o făcuse cu un cântăreţ la mandolină mă împiedica să-l mai repet cu glas tare. Suna astfel: „în timp ce cunoaşterea temătoare stă şi chibzuieşte, ignoranţa cutezătoare a şi trecut la fapte.“ Ideea mea era că viaţa pe acest pământ este tot ce vreţi, numai bună nu, decât dacă învăţăm cum să-i pătrundem înţelesul. Or, necunoscând acest lucru, ne simţim copleşiţi, gata să ni se frângă inima. Mie mi se frângea inima întruna şi lucrul ăsta ajunsese să mă îngreţoşeze, să mă obosească.

Renata îmi spuse:

- într-adevăr, ce-mi pasă mie - venerează ce-ţi place, ăsta-i un punct de vedere american şi fundamental. Numai că atunci când deschizi ochii, se iveşte în ei o licărire melan- calică. Ăsta-i un cuvânt făcut de mine, melan-calică. Apropo, mi-a plăcut când Humboldt a spus că eşti o co-omoară. Asta mi-a plăcut mult.

în ceea ce mă privea, îmi plăcea veselia Renatei. Bruscheţea Şi francheţea ei erau infinit preferabile pozei de iubire-pioasă. Aia nu mă convingea niciodată-niciodată. Dar veselia ei, în timp ce întindea pentru mine caviarul, oul ras şi ceapa pe pâinea prăjită Melba, era minunat şi extravagant reconfortantă.

- Numai că, urmă ea, trebuie să încetezi să mai tremuri de emoţie ca o fetiţă de zece ani. Şi acum, hai să vorbim deschis despre treaba asta cu Humboldt. Şi-a închipuit că-ţi lasă ᵘn bun de valoare. Bietul om! Ce gogoriţă! Cine ar cumpăra asemenea poveste? N-are nimic. Şi ar trebui s-o scrii de două ori - o dată cu iubita şi o dată cu nevasta. Publicul s-ar tâmpi de plictiseală. Producătorii de azi caută ceva mai tare decât *Bonnie şi ClycLe*, *Filiera franceză* ori *Naşul.* Crimă într-un tren suspendat! Amanţi goi care se bălăbănesc pe picioare când gloanţele pistoalelor automate le ciuruie trupurile. Filfizoni 1 întinşi pe tăblia de masaj, şi împuşcaţi direct în ochelari. ,1

Nemiloasa, extrem de binedispusa Renata râdea, sorbind 3 Pouilly-Fuisse, conştientă că-i admiram gâtul şi feminina I subtilitate a cercurilor lui albe (de astă-dată, vălul Maya era mai activ ca oricând).

- Spune, nu-i aşa, Charles? Şi cu ce se prezintă Hum- boldt în competiţie? A visat să-şi poată vrăji publicul. Dar nici tu nu ai bosa succesului comercial. Fără regizorul tău, *Trenck* n-ar fi ajuns niciodată un succes de casă. Tu singur ai j recunoscut. Ce-ai primit ca drepturi de autor pentru ecranizarea lui *Trenck}*

- Mi l-au cumpărat cu trei sute de mii de dolari. Regizorul a luat jumătate, agentul zece la sută, statul şaizeci la | sută, cincizeci de mii am investit în casa din Kenwood aparţine acum lui Denise... Faţa Renatei, în timp ce-i înşiram cifrele şi procentele, era minunat de liniştită. Uite aşa s-a dezagregat succesul meu comercial, am continuat eu. Şi sunt de acord că, de unul singur, n-aş fi fost niciodată în stare să dau lovitura. Tot meritul le aparţine lui Harold | lui Kermit Bloomgarden. în ceea ce-l priveşte pe I nu-i primul care s-a prăbuşit încercând să îmbine succesul comercial cu integritatea poetică; ars de focul poeziei, cum spune Swift, şi, în consecinţă, inapt pentru Biserică, Lege sau Stat. Dar s-a gândit la mine, Renata. Scenariul ăsta părerea lui

despre mine: nebunie, complexitate, • irosită, o inimă iubitoare, un soi de genialitate **dezorganizată,** J o oarecare eleganţă în construcţie. Moştenirea lui i totodată părerea lui afectuoasă despre mine. Şi a dat tot ce a putut. A fost un act de iubire...

- Charlie, ia te uită, îţi aduc telefonul la masă, strigă Renata. E fantastic.
- Pumneavoastră sunteţi domnul Citrine? întrebă chelnerul.

-Da.

Vârî instrumentul în priză, şi iată-mă vorbind cu Chicago. Mă chema Alee Szathmar.

- Charlie, eşti în Salonul de Stejar? m-a întrebat.
- Acolo sunt.

Râse aţâţat. Noi doi, care în copilărie ne cafteam pe alee cu mănuşi de box, şi ne căram la pumni în faţă până ne pierdeam răsuflarea şi vedeam dublu, eram acum oameni în toată firea şi ne ridicaserăm în societate. Eu luam acum un prânz elegant la New York; el îmi telefona dintr-un birou lambrisat de pe La Salle Street. Din nefericire însă mesajele pe care mi le-a comunicat nu se potriveau cu ocazia festivă. Sau poate că da.

- Urbanovich şi-a însuşit pretenţiile lui Denise şi ale lui Pinsker. Garanţia se ridică la două sute de mii de dolari. Uite ce se întâmplă dacă nu ţii seama de sfatul meu. Ţi-am spus să-ţi pui deoparte bani în Elveţia. Dar nu, tu ai ţinut morţiş să joci deschis. Doamne fereşte, nu cumva să procedezi vulgar. Âsta-i genul de snobism care o să-ţi mănânce capul. Ai vrut viaţă austeră? Eşti cu două sute de miare mai aproape de ea decât ai fost ieri.

Se auzea un ecou uşor care-mi spunea că Szathmar folosea un microfon. Răspunsurile mele erau auzite la interfon. Asta însemna că Tulip, secretara lui, asculta. Datorită interesului afectuos pe care mi-l purta această femeie, Szathmar, întotdeauna exhibiţionist, o invita uneori să asculte

conversaţiile noastre. Era o femeie cumsecade, cam palidă şi greoaie la trup, şi continua să se comporte în tristul stil mărinimos al vechiului cartier de Vest. îi era devotată lui Szathmar, căruia îi cunoştea şi-i ierta slăbiciunile. Numai Szathmar singur nu era conştient de nicio slăbiciune.

~ Ce-ai să te faci cu banii, Charlie? m-a întrebat.

- Nu-i o problemă imediată. Şi-apoi mai am un mic cont fl la tine, nu-i aşa?

- Ne-am înţeles că am să-ţi restitui împrumutul pentru V apartament în cinci rate anuale, şi rata pentru ăsta ţi-ani {■ plătit-o. Presupun că deceniile în care ţi-am tot oferit sfaturi 1 juridice gratuite nu contează deloc, nu?

- Tot tu m-ai dat pe mâna lui Tomchek şi a lui Srole. 1

- Cei mai buni specialişti din Chicago în probleme de 1 familie. *Ei* n-au putut lucra cu tine. Şi nimeni altul n-ar putea. I

Renata îmi întinse o altă bucată de pâine prăjită cu caviar, S ou ras, ceapă şi smântână.

- Ţi-am comunicat mesajul numărul unu, urmă Szath- 1 mar. Mesajul numărul doi este să-i telefonezi fratelui tău în Texas. Soţia lui a încercat să ia legătura cu tine. Nu s-a întâmplat nimic. Nu te pierde cu firea. Julius urmează să fie supus unei operaţii pe inimă. Cumnata ta spune că-i vor face un transplant de artere, din cauza anginei pectorale. Şi s-a gândit că unicul lui frate trebuie să afle acest lucru. Vor pleca la Houston pentru operaţie.

- Te-ai schimbat complet la faţă, ce s-a întâmplat? m-a
întrebat Renata când am lăsat receptorul din mână.
a

- Fratele meu va suferi o operaţie pe inimă.
- Oh-oh! făcu ea.
- Trebuie să plec acolo.
- Nu cumva îmi ceri din nou să amân călătoria?

- Putem foarte bine să luăm avionul din Texas.
- Trebuie să pleci?
- Desigur, trebuie.
- Nu l-am cunoscut pe fratele tău, dar ştiu că e un tip dur.

El nu şi-ar schimba planurile de dragul tău.

- Ascultă-mă, Renata, e unicul meu frate, şi operaţiile sunt îngrozitoare. După câte ştiu, îţi fac o tăietură în | îţi scot inima, o pun pe un şervet sau cam aşa ceva, în timp *m* ce îţi pompează sângele cu un aparat. E una din tehnologiib^H

moderne demonice. Biata omenire, pe oameni nim cu toţii rostogoliţi în lumea obiectivă.

- Oh! exclamă Renata. Sper că din mine n-or să facă niciodată asemenea joc de cuburi.

- Renata scumpă, în cazul tău fie şi numai un astfel de gând ar fi o blasfemie.

Sânii Renatei, odată eliberaţi de suportul îmbrăcămin- ţii, o porneau uşor unul la dreapta şi unul la stânga, datorită încântătoarei plinătăţi de la baza fiecăruia, şi poate din pricina legăturii dintre ei şi polii magnetici ai pământului. Nu te puteai gândi că Renata are un piept, în accepţia obişnuită, omenească - în niciun caz în accepţia omenească a fratelui meu, cel cărunt şi trupeş.

- Şi-ai vrea să vin cu tine în Texas, nu-i aşa?

- Ar însemna enorm pentru mine.

- Şi pentru mine, dacă am fi fost soţ şi soţie. Aş pleca acolo de două ori pe săptămână dacă ai avea nevoie de sprijin moral. Dar să nu-ţi închipui c-ai să mă remorchezi ca să mă prezinţi unui bătrân libidinos drept târfa ta. Nu te lua după comportarea mea de femeie singură.

Aceasta era o referire la noaptea în care îmi trântise uşa în nas şi se întinsese cu Flonzaley, regele morgii. Plânsese, pretindea, în timp ce eu telefonam cu disperare.

- însoară-te cu mine, îmi repeta acum. Schimbă-mi statutul social. De asta am nevoie. îţi voi fi o soţie minunată.

- Ar trebui s-o fac. Eşti o femeie extraordinară. Ce rost are acest schimb de argumente?

- Nu-i nimic de argumentat. Mâine plec în Italia, şi tu mă vei putea întâlni la Milano. Dar voi păşi în magazinul de pielărie al lui Biferno într-o postură vulnerabilă. Ca femeie divorţată, care călătoreşte cu un amant după ea, nu mă pot aştepta ca tatăl meu să manifeste entuziasm şi,

practic vorbind, va fi mai greu pentru el să încerce un catharsis emoţional la apariţia mea, decât i-ar fi fost dacă m-aş fi înfăţişat m chip de copilă inocentă. Cât despre mine, încă mai ţin minte cum am fost date afară, eu şi cu mama, chiar în Via Monte Napoleone, şi cum am stat şi am plâns în faţa vitrinei aceleia cu tot felul de minunăţii din piele. Până în de azi, când intru la Gucci şi văd toate valizele şi toate poşetele] acelea elegante, mă cuprinde parcă un fel de leşin din senzaţiei de respingere şi de deprimare.

Unele fraze sunt menite să zboare, altele reverberează un ecou. Cuvintele „comportarea mea de femeie singură“ continuau să se reverbereze, de parcă ar fi fost dictate de o intenţie strategică a Renatei. Dar ar fi fost imposibil să mă căsătoresc ■ cu ea doar ca să apară ca o femeie cinstită în cele câteva zile pe care avea să le petreacă la Milano.

Am urcat în camera mansardată şi i-am cerut telefonistei să-mi facă legătura cu fratele meu aflat la Corpus Christi.

- Ulick? i-am spus, folosind numele cu care era răsfăţat î în familie.
- Da, Chuckie.
- Vin mâine în Texas.
- Ah, ţi-au spus. Miercuri au de gând să mă hăcuiascMfl Bine, vino aici dacă n-ai altceva mai bun de făcut. Parcă auzisem că pleci în Europa?
- Pot pleca şi de la Houston.

Desigur, era mulţumit că-mi exprimasem dorinţa de veni, dar era suspicios şi se întreba dacă nu cumva urmă- ■ ream vreun avantaj. De fapt, Julius mă iubea, dar afirma, ba chiar credea că nu mă iubeşte. Intensitatea sentimentelor a mele de frate îl flata. Dar avea o minte prea ascuţită pentru '■ a se autoamăgi. El nu era un om care să stârnească iubire 1 şi, dacă deţinea un loc atât de important în

sentimentele 9 mele, sentimente complexe şi vii, aceasta se datora fie fap^^| tului că, în chip straniu, rămăsesem un subdezvoltat, un imatur, fie faptului că, fără să-mi dau seama ce fac, mă lăsa- ■ sem antrenat în vreo escrocherie. Ulick vedea pretutindeni jM bande de hoţi. Era un tip voinic, cu o faţă ageră, frumos, 9 cu ochi mari, mereu la pândă şi vicleni. O mustaţă în stilul 9

răposatului ministru Acheson îi tempera lăcomia gurii. Un om rapace, plin de importanţă, chipeş, care purta haine cadrilate sau vărgate, ţipătoare, dar elegant croite. Undeva printre afaceri şi politică, realizase pe vremuri la Chicago o mare avere legată de lumea interlopă, deşi nu făcea parte din aceasta. Dar s-a îndrăgostit şi şi-a părăsit soţia pentru cealaltă femeie. După divorţ a rămas lefter, pierzându-şi toate posesiunile din Chicago. Oricum însă a făcut o a doua avere în Texas şi şi-a clădit o a doua familie. Ar fi fost imposibil să ţi—1 imaginezi dislocat de averea lui. Era o necesitate vitală pentru el să înoate în bani, să aibă costume cu duzinile şi sute de perechi de pantofi, cămăşi dincolo de posibilităţile de inventariere, butoni de manşetă, inele pe degetul mic, case spaţioase, automobile de lux, un sediu comercial cât un ducat peste care domnea ca un diavol. Ăsta era Julius, fratele meu mai mare Ulick, pe care-l iubeam.

- Să fiu a naibii dacă înţeleg de ce eşti atât de nebun după fratele ăsta al tău, îmi spunea Renata. Cu cât te doboară mai jos, cu atât îi săruţi pământul de sub tălpi. Dă-mi voie să-ţi amintesc câteva dintre lucrurile pe care mi le-ai povestit chiar tu despre el. Când erai mic şi te jucai pe podea, te călca peste degete. Te freca la ochi cu piper. Te-a lovit în cap cu o rachetă. Când erai adolescent, ţi-a ars colecţia de broşuri de Marx şi Lenin. Trăgea pumni în dreapta şi-n stânga, a luat-

o la pumni până şi pe o servitoare negresă.

- Da, pe Bama, care era înaltă de aproape doi metri şi i-a ars în falcă o directă pe care o merita din plin.

- A avut o sută de scandaluri şi de procese. Acum zece ani a tras într-o maşină care a încercat să întoarcă pe aleea din faţă casei lui.

- A vrut doar să tragă într-un pneu.

- Da, dar a nimerit în geamuri, şi a fost dat în judecată Pentru atac cu armă de foc - nu mi-ai povestit chiar tu? Pare să fie o brută smintită, din alea care intră cu ciubotele în viaţa ta. Am sau n-am dreptate?

- Curios e că nu-i brută, e un om fermecător, un gentleman. Dar în primul rând e fratele meu Ulick. Unii oameni sunt atât de reali, încât trec dincolo de puterile mele critice. Din moment ce există - indiscutabili, incontestabili - nu le mai poţi face nimic. Realitatea lor e mai importantă decât interesele mele practice. Dincolo de această însufleţire, mă devotez cu pasiune fără să comentez.

Evident, şi Renata aparţinea aceleiaşi categorii, îi eram devotat cu pasiune pentru că era Renata. Dar ea mai avea şi o calitate în plus - ştia foarte multe despre mine. Aveam un capital investit în ea, pentru că îi povestisem atâtea despre mine însumi. Era instruită în viaţa şi în concepţia lui Citrine. 1 În ceea ce priveşte viaţa Renatei, n-aveai nevoie de o instruc- 1 ţiune specială. Tot ce ai fi avut de făcut ar fi fost doar să te uiţi la ea. Şi condiţiile erau de asemenea natură, încât trebuia să cumpăr consideraţia Renatei. Cu cât investeam mai multe cunoştinţe despre mine în ea, cu atât mai multă nevoie aveam de Renata, şi cu cât aveam mai multă nevoie de ea, cu atât îi creştea preţul. Pe lumea cealaltă nu vor exista asemenea I înrobiri personale sau erotice. Nu va fi nevoie să mituieşti un alt suflet ca să te asculte în timp ce-i povesteşti cum eşti tu, şi ce-ai avut de gând să faci, şi ce-ai făcut de fapt, şi ce ţi-au *]* făcut alţii etc. (Deşi, în mod firesc, se ridică întrebarea de ce ar fi cineva obligat să asculte pe gratis asemenea poveşti?) I Ştiinţele spiritualiste spun că pe lumea cealaltă predomină 1 legile morale, şi că acestea au tot atâta forţă acolo ca şi legile ; naturii în lumea noastră materială. Desigur, eu nu eram decât un începător, mă aflam la grădiniţa de copii a teosofiei. |

Dar era o problemă pe care o tratam cu

seriozitate. Aveam j de gând să execut un straniu salt şi să plonjez în adevăr. Cunos- 1 cusem cele mai multe dintre căile filosofiei contemporane. ■ Dar, o dată pentru totdeauna, trebuia să aflu dacă exista ceva j dincolo de nenumăratele aluzii la imortalitate care plouau 1 asupră-mi. Şi apoi, aceasta este una dintre cele mai mari şi 1 mai răscolitoare acţiuni pe care le-ai putea întreprinde, şi de j
o foarte mare valoare. Din punct de vedere social, psihologic, politic, însăşi esenţa instituţiilor umane nu e decât un extras din concepţia noastră despre moarte. Renata spunea că eu sunt furios şi arogant şi răzbunător faţă de intelectuali. Afirmam mereu că-şi bat joc de timpul lor şi al nostru, şi că mi-ar plăcea să-i fac fărâme şi să-i strivesc sub tălpi. Poate să fi fost aşa, deşi îmi exagera violenţa. Aveam strania bănuială că însăşi natura nu e un tot de sine stătător, un univers obiectiv etern separat de subiect, ci că tot ce este exterior corespunde organic cu ceva interior, că cele două domenii sunt identice şi interşanjabile, şi că natura e propria mea făptură inconştientă. Pe care aş putea ajunge să o cunosc prin muncă intelectuală, prin studiu ştiinţific şi introspecţie. Fiecare lucru din natură e un simbol a ceva din sufletul meu. în acest moment la hotelul Piaza, am făcut o rapidă interpretare a situaţiei mele. Aveam o uşoară senzaţie de spaţiu cosmic. Sistemul de referinţă era precar şi tremura în jurul meu. Aşa încât era necesar să fiu ferm şi să aduc laolaltă, într-un mod practic, metafizica şi conduita vieţii.

Să presupunem deci că după cea mai intensă şi pasionată vivacitate şi caldă strălucire, nu ne putem aştepta la altceva decât la anihilare, la marele vid al morţii. Care sunt opţiunile ce ni se

înfăţişează? Una dintre posibilităţi ar fi să te antrenezi treptat în anihilare, aşa încât în clipa când mori să nu se producă o prea mare schimbare. O altă posibilitate ar fi să intensifici amărăciunea vieţii, aşa încât moartea să-ţi apară ca o dezirabilă eliberare. (La aşa ceva ar colabora din plin toţi cei din jurul tău.) Mai există încă o posibilitate, arareori folosită. Aceasta ar fi să îngădui celei mai profunde cunoaşteri de sine să-şi dezvăluie cele mai profunde informaţii. Dacă într-adevăr nu ne aşteaptă decât nonexistenţă şi uitare, atunci crezurile noastre precumpănitoare nu ne-au înşelat; asta-i! Ceea ce m-ar mira foarte, pentru că crezurile mele precumpănitoare arareori îmi satisfac necesitatea de adevăr. Totuşi, Posibilitatea există ca atare. Dar să presupunem că *nu* e vorba
de anihilare. Atunci ce-am făcut eu pe parcursul a aproape şase decenii? Bănuiesc că niciodată nu am crezut că urmează totala anihilare şi, pe parcursul a cinci decenii şi jumătate de distorsionare şi absurditate, am contestat şi am disputat pretinsa raţionalitate şi finalitate a concepţiei anihilării.

Iată ce gânduri mi se învârtejeau în minte, în timp ce mă aflam la ultimul etaj al hotelului Piaza. Renata continua să I bombăne împotriva camerei mansardate. întotdeauna când ne aflam la New York, îi ofeream o sumedenie de plăceri, cheltuiam cu mare largheţe, zvârleam cu banii ca un miner din Klondike. Urbanovich avea temeiuri să mă considere un bătrân descreierat şi să creadă că fac banii praf, ca să nu-i las să încapă pe mâna duşmanului, şi că deci trebuia să-mi pună oprelişti. Dar, la urma urmei, nu erau banii lui, nu? Oricum însă chestiunea e bizară, pentru că tot felul de indivizi, pe care abia de-

i cunoşteam, aveau pretenţii la banii mei. De pildă, Pinsker, avocatul lui Denise, tipul păros cu cravata ca o omletă cu brânză. Nici nu-l cunoşteam ca lumea, nu ştiu dacă schimbasem vreodată un cuvânt cu el. Cum ajunsese să-şi vâre mâna în buzunarul meu?

- Ce aranjamente urmează să facem? mă întrebă Renata.

- Pentru tine în Italia? Crezi că o mie de dolari îţi ajung pe o săptămână?

- Charlie, în Chicago se spun cele mai urâte lucruri despre tine. Ar trebui să auzi şi tu de ce reputaţie te bucuri. Desigur, Denise are grijă să ţi-o întreţină. Ba influenţează chiar şi fetiţele, care răspândesc la rândul lor părerile ei. Se zice că eşti un tip insuportabil. Mama aude asta la tot pasul. Dar când cineva te cunoaşte îndeaproape, descoperă că eşti o dulceaţă - cel mai dulce băiat pe care l-am cunoscut vreodată. Ce-ai zice să facem amor? Hai să ne consolăm un pic pentru despărţirea noastră... Nu-i nevoie să ne scoatem hainele. Ştiu că uneori îţi place s-o facem aşa, pe jumătate îmbrăcaţi.

Şi-a scos chiloţii şi şi-a descheiat sutienul, pentru a-mi uşura accesul, apoi s-a întins într-un colţ de pat, în întreaga plinătate, netezime şi frumuseţe a părţilor ei de jos, în timp ce faţa-i era albă şi sprâncenele pios înălţate. Eu rămăsesem numai în cămaşă.

- Să facem o provizie de mângâieri pentru zilele în care nu vom fi împreună, spuse Renata.

Pe noptieră, beculeţul roşu al telefonului începu să cli liniştit, să pulseze. Cineva dorea să-mi vorbească. Care pulsaţii anume vor avea întâietate, asta era întrebarea.

Renata începu să râdă.

- Pisălogii cu adevărat talentaţi, spuse ea, ştiu întotdeauna când să te nimerească. Ei? Răspunde!

Şi-aşa ne-a stricat cheful. Arăţi îngrijorat. Te gândeşti probabil la copii.

La telefon era Thaxter. îmi spuse:

- Sunt jos. Eşti ocupat? Poţi veni la Sera de Palmieri? Am veşti importante.

- Va urma, spuse Renata destul de veselă.

Ne-am îmbrăcat şi am coborât să-l vedem pe Thaxter. La început nu l-am recunoscut, pentru că purta un echipament nou: pălărie *western*, iar pantalonii de catifea îi erau vârâţi în cizme de cowboy.

- Ce mai e şi asta? am întrebat.

- Veştile bune sunt că tocmai am semnat un contract pentru cartea aia despre dictatorii cei temperamentali: Gaddafi, Amin şi ceilalţi. Şi, mai mult, Charlie, putem obţine un al doilea contract. Azi. Diseară, dacă vrei. Şi cred c-ar trebui să-l semnăm. Ar fi realmente o afacere foarte bună pentru tine. Apropo, în cabina telefonică din hol, lângă cea de unde te-am chemat, era o doamnă care întreba de tine. Cred că e văduva poetului Fleisher, sau soţia de care a divorţat.

- Kathleen? Şi unde a plecat? Unde-i?

- I-am spus că avem nişte treburi urgente şi mi-a răspuns că ea oricum mai trebuie să facă nişte cumpărături. A zis că ° s-o găseşti peste o oră în Sera de Palmieri.

- Ai expediat-o pe Kathleen?

- înainte de a te enerva, îţi aduc aminte că dau un cocteil pe puntea vasului France. Sunt în criză de timp.

- Şi ce-i cu costumul ăsta de film *western*? întrebă

- Mă rog, mi-am spus că ar fi o idee bună să dau mai american, un tip din inima ţării. Ţin să arăt că nu

am nimic de-a face cu mediul liberal şi instituţiile din Est.

- Ai să pretinzi că-i iei în serios pe oamenii ăştia din lumea a treia, am intervenit eu, şi pe urmă ai să-i prezinţi ca pe nişte bădărani, imbecili, şantajişti şi asasini.

- Nu, treaba are o latură serioasă, protestă Thaxter. îmi propun să evit satira cu desăvârşire. Da, chestiunea are o latură serioasă. Vreau să-i prezint nu numai ca pe nişte ostaşi ai demagogiei şi ca pe nişte bufoni poznaşi, ci şi ca pe nişte conducători ce sfidează Vestul. Vreau să spun ceva despre resentimentul lor în faţa eşecului civilizaţiei de a conduce lumea dincolo de tehnologie şi de operaţii bancare. Intenţionez să analizez criza de valori...

- Nu te băga în chestia asta. Lasă valorile deoparte, Ihax- ter. N-ar strica să-ţi dau câteva sfaturi. în primul rând, nu te pune pe tine în prim-plan, nu amesteca personalitatea ta în aceste interviuri, şi fereşte-te de întrebări lungi. în al doilea rând, nu sta la taclale cu dictatorii ăştia, şi nu te lansa în jocuri competitive cu ei. Dacă te apuci să joci table, sau ping-pong, sau bridge cu ei, eşti un om pierdut - ai să te scufunzi. Nu-l cunoşti cu adevărat pe Thaxter, am continuat adresându-naă Renatei, până nu-l vezi ţinând în mână un tac de biliard, sau o vâslă, sau o rachetă, sau un baston de golf. E vicios, sare, trişează, faţa-i devine aprigă, ar zdrobi fără milă pe oricine, bărbat, femeie sau copil. Şi ai primit un avans mare?

Fireşte, era pregătit pentru asemenea întrebare.

- Relativ bun. Numai că am lăsat în urmă, în California, atâtea reclamaţii ale creditorilor, încât avocaţii mei m-au sfătuit să iau avansul în rate lunare, şi nu sub formă de sumă globală; aşadar, voi

primi câte cinci sute de dolari pe lună.

Sera de Palmieri era liniştită, muzicanţii faceau o pauză. Renata, bâjbâind pe sub masă, începu să-mi frece gamba, apoi îmi ridică piciorul, îl aşeză în poala ei, îmi scoase mocasinul şi se porni să-mi mângâie talpa. Apoi îşi aplică piciorul meu în locurile intime, cu o senzualitate ucigătoare, şi începu să facă amor în taină cu mine, sau mai curând cu ea însăşi. Aşa ceva se mai întâmplase şi altădată, pe la dineuri la care societatea o irita sau o plictisea. Purta frumoasa ei pălărie de catifea, copiată după *Sindicii din Amsterdam* şi, pe sub ea, faţa albă, lascivă, plină spre baza maxilarelor, îi exprima amuzamentul, afecţiunea, părerile despre relaţiile mele cu Thaxter, plăcerea lucrului comis în taină. Avea darul de a face ca totul să pară uşor şi firesc - bunătatea, răutatea, senzualitatea. Dar, în acelaşi timp, eu unul nu credeam cu adevărat că totul e atât de uşor şi de firesc. Bănuiam - ba nu, de fapt ştiam eu ce ştiam.

- Aşa încât, dacă tu te gândeşti la ceva bani în cont, urmă Thaxter, n-am ce să-ţi dau. în schimb, am de gând să mă îmbogăţesc eu prin tine. Am venit ca să-ţi fac o propunere concretă. Tu şi cu mine trebuie să alcătuim acel *Baedeker* cultural al Europei. E o idee care i-a surâs editorului meu. Stewart s-a lăsat prins. Ca să fiu sincer, numele tău e important într-o întreprindere de genul ăsta. Dar întregul proiect va fi organizat de mine. Ştii bine că am talent la lucruri de felul acesta. Şi nu va trebui să te preocupi de nimic. Eu voi fi partenerul mai tânăr, iar tu nu vei face decât să încasezi cincizeci de mii de dolari la semnarea contractului. Tot ce ai de făcut este să-ţi pui numele pe hârtie.

Renata nu părea să asculte conversaţia noastră. Menţionarea sumei de cincizeci de mii de dolari îi

scăpase. Părea să se fi abstractizat şi îmi lipea piciorul de ea din ce în ce mai tare. Nevoia pe care o resimţea era din ce în mai puternică. Era luxuriantă, strălucitoare, bună de iubit şi, dacă trebuia să îndure vorbăria unor zănatici, atunci ştia ce măsuri de compensare să-şi ia. O iubeam pentru acest lucru. între timp,

conversaţia continua. îmi făcea plăcere să aud că încă mai puteam obţine avansuri mari.

Thaxter nu era înzestrat cu un simţ ascuţit al observaţiei. Nici măcar nu băgase de seamă mişcările Renatei, pupilele dilatate, rigiditatea care-i cuprinsese trupul când jocul ei subtil luă sfârşit. Trecuse prin toate stările, de la amuzament la veselie, la fericire şi, în final, la climax, când întregul corp i se arcuise în scaun, în Sera de Palmieri cu aer francez, provincial. Aproape că leşină, scuturată de un lung fior, asemenea peştelui în momentul de graţie. îşi întoarse spre mine ochii strălucitori în timp ce continua să îmi maseze piciorul uşor şi calm.

Thaxter îmi spunea:

- Desigur, te îngrijorează perspectiva de a lucra cu mine. Ţi-e teamă că am să fug cu partea mea de avans şi că vei fi obligat sau să returnezi partea ta, sau să faci cartea singur. Ar fi un coşmar pentru un om anxios ca tine.

- Fireşte că banii mi-ar prinde bine, am răspuns, dar nu-mi cere să mă sinucid. Dacă mă vâr într-o răspundere ca asta şi dacă tu o ştergi şi trebuie să lucrez de unul singur, capul o să-mi facă explozie ca o bombă.

- Ei bine, o să ai acoperire completă. Te poţi apăra pe cale contractuală. Se va stipula în contract că unica ta obligaţie este de a face prezentarea eseistică a fiecărei ţări în parte. Vor fi şase: Anglia, Franţa, Spania, Italia, Germania şi Austria. Drepturile de autor pentru prezentări vor fi ale tale, în întregime. Doar astea, dacă le aduci cum trebuie din condei, se pot ridica la cincizeci de mii de dolari. Propunerea mea e următoarea, Charlie: îi dăm drumul cu Spania, cea mai simplă dintre ţări, ca să vedem cum merge treaba. Ascultă-mă bine, Stewart

e dispus să pună la bătaie întreţinerea ta pe timp de o lună la Madrid, la hotelul Ritz. Plată condiţionată. Nici c-ai putea cere un târg mai onest. O să vă placă mult la amândoi. Prado e la doi paşi. Şi ghidul Michelin înregistrează azi puţine restaurante de clasă care să rivalizeze cu Escuadrón.

Eu voi organiza toate interviurile. O să te viziteze la Ritz o întreagă avalanşă de pictori, poeţi, critici, istorici, sociologi, arhitecţi, muzicieni, şefi ai lumii interlope, şi aşa mai departe. Poţi să şezi toată ziua acolo, discutând cu oameni extrem de interesanţi, mâncând şi bând fantastic, şi, pe lângă toate astea, câştigând o avere. După trei săptămâni vei putea scrie un eseu intitulat *Privire generală asupra culturii din Spania contemporană*, sau ceva de genul ăsta.

Renata asculta acum cu atenţie spusele lui Thaxter.

- Şi editorul ăla o să preia într-adevăr toate cheltuielile? Madrid ar fi o afacere extraordinară!

- Ştii doar cum sunt aceste uriaşe conglomerate de întreprinderi, urmă Thaxter. Ce contează la Stewart câteva mii de dolari?

- O să mă mai gândesc.

- Când Charles zice „O să mă mai gândesc“, de obicei înseamnă „Nu“.

Thaxter înclină spre mine capul împodobit cu pălăria Stetson.

- Cred că pot urmări firul gândurilor tale, îmi spuse. Gândeşti că ar trebui să termin mai întâi cartea cu dictatorii. Thaxter *avec tout ce quil a sur son assiette}*[1] Apasă pe prea multe pedale deodată. Dar tocmai asta-i! Alţi oameni s-ar zăpăci, dar eu, cu cât apăs pe mai multe pedale, cu atât funcţionez mai bine. Pot termina în trei luni cu cinci dictatori, afirmă el.

- Madrid sună foarte promiţător, zise Renata.

- Vechea patrie a mamei tale, nu? am întrebat-o.

- Daţi-mi voie să vă ofer un *compte rendu* asupra situaţiei internaţionale a hotelurilor Ritz, urmă Thaxter. Hotelul Ritz din Londra a decăzut - e murdar, decrepit. Ritz din Paris aparţine miliardarilor petrolului arab sau celor de genul

---

I Aproximativ: Cu toate câte are el de făcut (fir.).

CHASSIS, ori baronilor de Texas. Acolo, niciun chelner n-o să se uite la voi. Ritz din Lisabona nu-i un loc prea liniştit,

acum cu tulburările din Portugalia. Dar Spania e încă şi îndeajuns de feudală încât să vă primească în adevăratul, demodatul stil „Ritz“.

Thaxter şi Renata aveau o trăsătură comună: amândoi se închipuiau a fi europeni; Renata din cauza Senorei, Thaxter din cauza guvernantei lui franţuzoaice, a relaţiilor fa internaţionale şi a licenţei lui în franceză, la colegiul Olivet din Michigan.

Făcând abstracţie de bani, Renata vedea în mine speranţa unei vieţi interesante, iar Thaxter speranţa unei vieţi mai înalte, care să-l ducă poate la o Formulă Majoră. Beam cu toţii ceai şi sherry şi mâneam prăjituri cu glazuri frumos colorate, în timp ce o aşteptam pe Kathleen să sosească.

- încercând să ţin pasul cu interesele tale, zise Thaxter, l-am citit pe Rudolf Steiner şi l-am găsit fascinant. Mă aşteptam la ceva gen Madame Blavatsky, şi am descoperit că e un mistic foarte raţional. Care-i punctul lui de vedere asupra lui Goethe?

- Thaxter, nu începe cu de-alde astea, interveni Renata.

Dar simţeam nevoia unei conversaţii serioase. Tânjeam după aşa ceva.

- Nu-i vorba de misticism, am spus. Goethe pur şi simplu nu voia să se oprească la graniţele trasate de metoda induc- - tivă. Şi-a lăsat imaginaţia să treacă dincolo de ele, în esenţa obiectelor. Uneori un artist încearcă să vadă cât de mult se poate apropia de posibilitatea de a fi râu sau stea, şi se joacă de-a una sau de-a alta - intrând în înseşi formele fenomenelor pictate sau descrise. Cineva a scris chiar odată despre un

astronom care păzea cirezi de stele, turmele spiritului său, pe păşunile spaţiului. Sufletul imaginativ lucrează în acest fel, şi de ce ar refuza poezia să fie cunoaştere? Pentru Shelley, Adonis în moarte a devenit o parte a frumuseţii, pe care a făcut-o mai frumoasă. Tot astfel, potrivit lui Goethe, albastrul cerului este teorie. în albastru există gândire. Albastrul devine albastru când îl receptează viziunea umană. Un om minunat ca răposatul meu prieten Humboldt era copleşit de respectul faţă de ortodoxia raţionamentului şi, pentru că era poet, probabil că a plătit acest lucru cu viaţa. Nu-i de ajuns că suntem nişte biete creaturi nude bifurcate, e nevoie să avem şi un biet spirit nud bifurcat? Trebuie să cerem imaginaţiei să renunţe la propria-i legătură deplină şi liberă cu universul - universul de care vorbea Goethe? Universul ca veşmânt viu al divinităţii? Şi astăzi am descoperit că Humboldt considera într-adevăr fiinţele umane ca pe nişte făpturi supranaturale. Şi el!

- Poftim, iar s-a pornit, spuse Renata. Ce-ţi veni să-l pui să peroreze?

- Gândirea este o componentă a existenţei, am încercat eu să continuu.

- Charles, nu acum! se rugă Renata.

Ihaxter, care se purta faţă de Renata cu o politeţe normală, i se adresă pe un ton ţeapăn când o văzu amestecându-se în această conversaţie elevată:

- Pe mine mă interesează foarte mult să urmăresc cum funcţionează mintea lui Charlie.

îşi fuma pipa, gura deschizându-i-se mare şi vânătă sub borul lat al pălăriei *western.*

- încearcă să trăieşti alături de mintea asta,

replică Renata. Teoretizările trăsnite ale lui Charlie pun alături nişte lucruri şi fac nişte combinaţii de-ţi stă mintea-n loc, ca, de pildă, felul în care lucrează Congresul Statelor Unite, Immanuel Kant, gulagurile ruseşti, colecţiile de timbre, foameţea din India, dragostea şi somnul şi moartea şi poezia. Cu cât vorbim mai puţin despre felul cum funcţionează mintea lui, cu atât mai bine. Dar, Charlie, dacă trebuie să fii un guru, mergi până la capăt... îmbracă-te într-un halat de mătase, pune-ţi un turban pe cap, lasă-ţi barbă. Ai arăta un al naibii de drăguţ conducător spiritual, cu o barbă şi cu nările astea unduioase ale tale. M-aş îmbrăca şi eu la fel şi am rupe gura lumii. Felul în care te comporţi tu, şi încă pe gratis! Câteodată îmi vine să

mă ciupesc. Am impresia că am înghiţit cincizeci de pastile de valium şi că am halucinaţii auditive.

- Oamenii cu un puternic intelect nu sunt niciodată siguri dacă tot ce ne înconjoară nu-i cumva vis.

- Mă rog, oamenii care nu ştiu dacă sunt treji sau dacă visează nu au neapărat un intelect puternic, răspunse Renata. Părerea mea este că mă pedepseşti cu toată antroposofia asta a ta. Ştii ce vreau să spun. Pricăjita aia blondă te-a prezentat lui taică-su şi de-atunci ai început să vezi cai verzi pe pereţi

Thaxter se întoarse din nou spre mine:

- Aş dori să termini ce-ai început să spui.

- Se ajunge la faptul că individul nu are posibilitatea să dovedească ce-i în inima lui - adică iubirea, nevoia de lumea exterioară, entuziasmul lui în faţa frumosului pentru care nu există termeni de cunoaştere acceptabili. Se presupune că adevărata cunoaştere e un monopol al opticii lumii ştiinţifice. Dar fiinţele umane au tot soiul de posibilităţi de a cunoaşte. Nu trebuie să solicite dreptul de a iubi lumea. Dar ca să-ţi dai seama de ce se întâmplă în acest domeniu, să luăm de pildă cariera unui om ca Von Humboldt Fleisher...

- Aoleu, din nou ăsta! exclamă Renata.

- E adevărat oare că, pe măsură ce marea cunoaştere evoluează, poezia trebuie să rămână în urmă, şi că gândirea imaginativă aparţine copilăriei speciei noastre? Un adolescent ca Humboldt, plin de suflet şi de imaginaţie, ducându-se la biblioteca publică şi găsind cărţi, trăind o viaţă fermecată, mărginită de frumoase orizonturi, citind vechi capodopere în care viaţa umană îşi avea întreaga ei valoare, îmbibându-se de Shakespeare, la care

găseşti un spaţiu de semnificaţii în jurul fiecărei fiinţe umane şi la care cuvintele au chiar înţelesul pe care-l exprimă, iar chipurile şi gesturile sunt de asemenea pline de înţeles! Ah, acea armonie şi dulceaţă, acea artă! Dar iată că s-a zis cu ea. Spaţiul de semnificaţii se subţiază şi piere. Adolescentul păşeşte în lume şi învaţă figurile ei murdare şi asasine; vraja se destramă. Dar lumea e oare cea căreia i se rupe vraja?

- Nu, zise Renata. La asta cunosc şi eu răspunsul.

- Spiritele noastre sunt acelea care s-au lăsat convinse că nu există o putere imaginativă care să facă legătura între fiecare individ şi creaţie, în mod independent.

Mi s-a năzărit deodată că Thaxter, în echipamentul lui de „frumoasele-plaiuri-de-acasă“, ar fi putut la fel de bine să se afle la biserică, şi că eu mă comportam ca un predicator. Nu era duminică, dar mă aflam în amvonul din Sera de Palmieri. Cât despre Renata - cu ochii ei negri, buzele roşii, dinţii albi, gâtul neted -, cu toate că mă întrerupea şi mă şicana pe parcursul predicii, totuşi încerca o senzaţie de plăcere ascul- tându-mă. Cunoşteam bine teoria ei. Orice spui, orice faci nu duce la altceva decât la creşterea sau la diminuarea satisfacţiei erotice; acesta era testul ei practic pentru orice idee. îţi produce sau nu o plăcere mai intensă?

- Astă-seară ne-am fi putut afla la Scala, spuse ea. în mijlocul unui public strălucitor, ascultând Rossini. Şi-n schimb, ştii ce-am făcut noi azi, Thaxter? Am fost în Coney Island pentru ca Charlie să preia moştenirea lăsată de dragul lui vechi prieten mort, Humboldt Fleisher. Şi tot timpul n-a

fost decât „Humboldt, Humboldt, Humboldt!“, ca „Figaro, Figaro, Figaro!“ Bătrânul unchi octogenar al lui Humboldt i-a dat lui Charlie un teanc de hârtii, iar Charlie le-a citit şi a plâns. De o lună încoace, n-am auzit altceva decât Humboldt, şi moarte, şi somn, şi metafizică, şi cum poetul este arbitrul a diverse lucruri, şi Walt Whitman, şi Emerson, şi Platon, şi Individul Universal Istoric. Charlie e aidoma ca Lydia, femeia tatuată, acoperită cu fel de fel de informaţii, îţi aminteşti de cântecul ăla: *De la Lydia multe poţi învăţa*?

- Pot să văd şi eu hârtiile alea? întrebă Thaxter.

- Vino mâine cu mine în Italia, mi se adresă Renata.

- Iubita mea, ne întâlnim peste câteva zile.

Trio-ul de muzicanţi din Sera de Palmieri se reîntoarse şi începu să cânte din Sigmund Romberg, iar Renata exrlamfr

- Vai de mine, e patru! Nu vreau să pierd *Beregata adâncă.* începe la patru şi douăzeci.

- Da, şi eu trebuie să mă duc în port, spuse Thaxter. Vii la cocteil, nu-i aşa, Charlie?

- Sper. Trebuie s-o aştept pe Kathleen.

- Mi-am notat itinerarul pentru vizitele mele la dictatori, urmă Thaxter, aşa încât ne-am putea întâlni, dacă te hotărăşti să pleci la Madrid şi să pui proiectul nostru pe roate. Un singur cuvânt de la tine, şi încep să organizez totul. Ştiu că ai neplăceri la Chicago. Sunt convins că vei avea nevoie de mulţi bani... Aruncă o privire spre Renata, care-şi organiza şi ea plecarea. Şi propunerea mea e foarte bănoasă.

- Trebuie să fug, spuse Renata. Ne vedem mai târziu, aici.

îşi săltă poşeta pe umăr şi porni înaintea lui Thaxter, străbătând covorul imens şi luxos, care făcea parte din aranjamentul de Crăciun - o vâlvătaie de aur prin verdele ţepos al brazilor - şi ieşi pe uşile turnante.

în poşeta ei mare Renata vârâse pantoful meu. Mi-am dat seama când m-am uitat sub masă ca să-l găsesc. Ia-l de unde nu-i! îl luase Renata. Prin această festă îmi făcea cunoscut protestul ei pentru că o lăsasem să se ducă singură la cinema, în timp ce eu aşteptam o vizită sentimentală, o veche prietenă rămasă recent văduvă şi deci virtual accesibilă. Nu făcea să urc acum în camera mea, deoarece Kathleen putea să apară dintr-un moment în altul, aşa încât am rămas să aştept, simţind răcoare la un picior, în timp ce mica orchestră continua să cânte. Renata, în buna ei dispoziţie, avusese raţiuni simbolice să-mi şterpelească mocasinul: eram proprietatea ei. O fi fost şi ea proprietatea mea? Când îşi manifesta drepturile de proprietar, mă indispunea. Ştiam că de îndată ce se simţea absolut sigură de un bărbat, se socotea liberă să-şi contempleze viitorul alături de un altul. Şi eu? Fireşte, tânjeam cel mai mult să posed cel mai mult femeia care mă ameninţa cel mai mult.

- Ah, Kathleen, mă bucur că te văd, am spus de îndată ce-a apărut.

M-am ridicat de pe scaun, cu piciorul meu bizar lipsit de pantoful lui bizar. M-a sărutat - un sărut cald, prietenesc, pe obraz. Soarele din Nevada nu reuşise să-i imprime un colorit de aer liber. Părul ei blond avea o nuanţă mai deschisă din cauza amestecului de fire argintii. Nu se îngrăşase, dar era mai cărnoasă, o femeie solidă. Nu puteam vedea

decât efectul normal al deceniilor, o vlăguire şi o înmuiere şi o întristare a obrajilor, o atrăgătoare melancolie sau adâncire a feţei. Pe vremuri avusese pistrui palizi. Acum faţa ei era stropită cu pete mai mari. Partea de sus a braţelor era mai greoaie, picioarele mai groase, spatele mai lat, părul mai deschis la culoare. Purta o rochie de sifon negru, tivită la gât cu o şuviţă subţire aurie.

- E o plăcere să te văd, am spus, pentru că aşa şi era.

- Şi pentru mine, Charlie.

S-a aşezat, dar eu am rămas în picioare. I-am explicat:

- Mi-am scos un pantof ca să mă simt mai comod, şi acum a dispărut.

- Curios! Poate că l-a luat un picolo. De ce nu dai un anunţ la avizierul de obiecte pierdute şi găsite?

Pentru a salva aparenţele, l-am chemat pe chelner. Am făcut o investigaţie amănunţită, după care i-am spus lui Kathleen:

- Va trebui să mă duc sus, să-mi iau altă pereche de pantofi.

Kathleen s-a ferit să mă însoţească, dar lenjeria Renatei
era presărată peste tot pe jos, iar patul era desfăcut într-un colţ, în mod foarte elocvent, aşa încât i-am spus:

- Nu, de ce să nu mă aştepţi aici? Tra-la-la-ul ăsta afurisit şi piţigăiat al muzicii mă înnebuneşte. Cobor imediat mergem în altă parte să bem ceva. Oricum, vreau să-mi iau şi pardesiul.

Aşadar am urcat din nou în cuşca elegantă a liftului, gândindu-mă ce cutezant de originală era Renata şi ce luptă

continuă ducea împotriva ameninţării inerţiei, ameninţarea universală. Din moment ce eu o gândeam, trebuia să aibă caracter de universalitate. Nu-mi pierdeam vremea cu fleacuri, în zilele acelea. Universalizarea asta devenise o nebunie a mea, aşa îmi spuneam în timp ce-mi încălţam cealaltă pereche de pantofi. Nişte pantofi roşii, uşori, imponderabili, cumpăraţi la Harrods, puţin cam scurţi la vârf, dar admiraţi de lustragiii negri de la Downtown Club pentru imponderabilitatea şi stilul lor. Am coborât în aceşti pantofi, elegant dar cu degetele de la picioare cam ghemuite.

Această zi îi aparţinea lui Humboldt, era încărcată de spiritul lui. Mi-am dat seama cât de impresionabil devenisem sub această influenţă când, încercând să-mi potrivesc pălăria pe cap, am simţit un incontrolabil tremur în braţe. Iar când m-am apropiat de Kathleen, îmi zvâcnea şi o parte a feţei. Bătrânul doctor Galvani pusese mâna pe mine. Am avut viziunea a doi bărbaţi - soţi - descompunându-se în mormintele lor. Iubirea acestei frumoase doamne nu-i salvase de la moarte. Pe urmă, o viziune a umbrei lui Humboldt îmi traversă capul, sub forma unui nor cenuşiu întunecos. Avea obrajii graşi şi părul bogat îi era adunat grămadă în creştet. M-am îndreptat spre Kathleen, în timp ce trioul cânta ceea ce Renata numeşte „muzică cu horboţele şi manşetuţe“. Acum se năclăiseră în *Carmen* şi am spus:

- Hai să mergem într-un bar întunecos, liniştit. Mai presus de orice, liniştit.

Am iscălit nota cutremurătoare prezentată de chelner, şi am pornit-o cu Kathleen în sus şi-n jos pe străzile reci, până când am găsit un loc plăcut pe Strada 56, destul de întunecos ca să satisfacă orice

gust, şi nu prea sărbătoresc.

Aveam de discutat o sumedenie de lucruri. în primul rând, trebuia să discutăm despre sărmanul Tigler. Nu mă puteam hotărî să-i spun ce om drăguţ a fost, pentru că nu fusese drăguţ deloc. Bătrânul bicisnic se pricepea să bată din picior ca piticul Rumpelstiltskin şi îl apucau **nevricalele** on de câte ori era contrazis. îi făcea mare plăcere să sâcâie şi să cicălească oamenii. îi dispreţuia cu atât mai mult cu cât prea timizi ca să se plângă. Clienţii fermei lui de divertisment, printre care mă numărasem şi eu, nu primeau apă caldă. Luminile se întrerupeau şi ei rămâneau pe întuneric. Dacă se duceau la Kathleen să protesteze, ieşeau de la ea cuprinşi de milă şi gata să ierte, urându-l pe el şi iubind-o pe ea. în orice caz, Kathleen nu era una dintre soţiile care să câştige prin contrast. Avea propriile ei merite, femeia asta palidă pistruiată liniştită cu picioare şi mâini mari. Liniştea ei era extrem de importantă. Pe când Humboldt o facea pe turcul furios, ea era prizoniera creştină, care citea în salonul ticsit de cărţi al vilişoarei înfipte în terenul sterp al crescătoriei de păsări, în vreme ce soarele rumen persevera în efortul de a strecura puţină culoare prin geamurile murdare ale ferestrelor mici. Pe urmă Humboldt îi poruncea să-şi pună o jachetă şi să iasă afară. Alergau după o minge de fotbal, ca doi ageamii cu părul blond. Bălăbănindu-se îndărăt pe picioarele stângace, el trăgea şuturi peste frânghia de rufe şi printre arţarii autumnali. Amintirile mele legate de această scenă erau neştirbite - felul în care vocea lui Kathleen suna tărăgănat când alerga să prindă mingea, felul cum întindea braţele şi primea în piept balonul în zbor, felul în care ea şi Humboldt se aşezaseră pe

canapea, bând bere. îmi aminteam totul cu atâta precizie, încât revedeam şi pisicile la fereastră, una dintre ele cu o mustaţă *ă la* Hitler. îmi auzeam şi propria voce. De două ori până acum fusese Kathleen fecioara adormită, sub vraja unor iubiţi demonici. Humboldt obişnuia să-mi spună: „Ştii ce zic vecinii mei fermieri? Pe femei să le ţii în casă desculţe. Câteodată, adăuga Humboldt, mă gândesc la Eros şi Psyche.“ Se flata singur. Eros era frumos, şi a venit şi a plecat cu demnitate. Dar unde era demnitatea lui Humboldt? I-a confiscat lui Kathleen permisul de conducere. A ascuns cheile maşinii. Nu-i dădea voie să cultive grădina pentru că, zicea el, grădinăritul exprimă impulsul filistin al orăşenilor care-şi împlinesc visul cumpărându-şi o casă la ţară. în faţa uşii de la bucătărie creşteau nişte pătlăgele roşii, dar acestea se autosădiseră când ratonii răsturnaseră lăzile de gunoi. Humboldt declara cu seriozitate:

- Eu şi Kathleen avem de făcut muncă intelectuală. Şi apoi, dacă am avea fructe şi flori, am deveni prea vizibili pentru cei din jur.

Se temea de călăreţi nocturni înfăşuraţi în halate albe şi de cruci în flăcări înfipte în curtea lui.

Simpatizam cu Kathleen pentru că era o adormită. Mă întrebam cum or fi visările ei. Fusese oare hărăzită să fie ţinută în întuneric? Una dintre condiţiile fericirii lui Psyche era aceea de a nu atinge niciodată starea de conştienţă. Dar poate că exista o explicaţie mai concretă. Tigler în blugii lui strâmţi afişa o bulfă sexuală enormă, iar Humboldt, când a fugărit-o pe prietena lui Demmie în apartamentul acesteia, printre puii de baset, strigase: „Sunt poet! Am o pulă mare!“ Bănuiam însă că Humboldt avusese un caracter tiranic, care cerea unei femei

să nu clintească, iar scenele lui de amor erau doar scene de dictatură exaltată. Până şi ultima sa scrisoare îmi confirma această interpretare. Totuşi, cine ar fi putut şti? Şi o femeie fără secrete nu-i femeie. Iar în ceea ce-l priveşte pe Tigler, Kathleen probabil s-a decis să se mărite cu el numai din cauză că viaţa în Nevada era atât de singuratică. De ajuns însă cu această ingenioasă analiză!

Cedând slăbiciunii mele de a spune oamenilor ceea ce doresc să audă, i-am declarat lui Kathleen:

- Vestul ţi-a priit.

Oricum, era mai mult sau mai puţin adevărat.

- Şi tu arăţi bine, Charlie, doar puţin tras la faţă.

- Viaţa e prea jignitoare. Poate că ar trebui să încerc şi eu vestul. Când era vreme frumoasă, îmi plăcea să zac la umbra socilor din ferma voastră, şi să privesc toată ziua la munţi Oricum, Huggins mi-a spus că ai căpătat o slujbă în cinematografie şi că eşti în drum spre Europa.

- Da. Erai şi tu acolo când a venit compania aceea cinematografică, la Volcano Lake, ca să turneze un film despre mongoli, şi toţi indienii au fost angajaţi să călărească pe ponei.

- Iar Tigler era consultant tehnic.

- Şi părintele Edmund - îl ţii minte, pastorul episcopa- lian, fostă vedetă a filmului mut - a fost grozav de emoţionat. Bietul părinte Edmund, n-a reuşit să fie hirotonisit. A tocmit pe cineva să-i facă lucrarea scrisă la teologie şi amândoi au fost prinşi. Păcat, pentru că indienii îl iubeau şi se simţeau atât de mândri că anteriele lui erau de fapt vechi neglijeuri ale vedetelor. Da, plec în Iugoslavia şi apoi în Spania. în zilele noastre, astea două ţări sunt grozave pentru exterioare de film. în Spania poţi tocmi regimente întregi de soldaţi, şi Andaluzia e perfectă pentru filme *western.*

- Ce coincidenţă curioasă c-ai pomenit de Spania. Şi eu am de gând să plec acolo.

- Da? Foarte bine, de la întâi martie voi fi de găsit la Grand Hotel din Almeira. Ar fi minunat să te întâlnesc acolo.

- E o schimbare care o să-ţi prindă bine.

- Tu mi-ai dorit întotdeauna binele, CharUe, ştiu.

- Ziua de azi a fost o mare zi Humboldt, o zi majoră, o spirală acceleratoare începând de dimineaţă, şi mă găsesc într-o stare intens emoţională. Şi ca emoţia să fie şi mai deplină, la azilul unde e unchiul Waldemar, am întâlnit un om pe care-l cunosc din copilărie. Acum ai apărut şi tu. Sunt complet întors pe dos.

- Am auzit de la Huggins că aveai de gând să te duci în Coney Island. Ştii, Charlie, uneori în Nevada am gândit că exagerezi cu devotamentul

tău faţă de Humboldt.

- Posibil, şi am încercat să mi-l înfrâng. Mă întreb singur: »De ce atâta entuziasm?“ Ca poet sau gânditor nu a lăsat o operă chiar atât de impresionantă. Şi nici nu tânjesc după frumoasele zile de altădată. Să fie oare din pricină că numărul celor care iau în serios arta şi gândirea în SUA este atât de derizoriu, încât şi cei trântiţi la examen rămân de neuitat?

Ne apropiasem de o temă importantă. Aveam de gând să interpretez binele şi răul la Humboldt, să-i înţeleg prăbuşirea, să tălmăcesc tristeţea vieţii lui, să descopăr de ce asemenea talente au dus la rezultate atât de neglijabile, şi aşa mai departe. Dar acestea erau subiecte greu de discutat chiar şi acum când pluteam pe culmi, potopit de tandreţe pentru Kathleen şi de emoţii minunate.

- Pentru mine avea mult farmec, purta vechea vrajă, am spus.

- Cred că l-ai iubit, răspunse Kathleen. Desigur, eu am fost nebună după el. Am plecat împreună la New Jersey- viaţa acolo ar fi fost un iad chiar dacă el n-ar fi avut accese de nebunie. Vilişoara îmi apare acum ca o parte dintr-un teribil complot. Dar aş fi plecat şi la Polul Nord cu Humboldt. Şi asta nu numai dintr-o ambiţie de fetişcană de liceu care se vede pătrunzând în lumea literară. De cele mai multe dintre prieteniile lui literare nici nu mă sinchiseam. Prietenii veneau să asiste la spectacolul oferit de Humboldt, să-i vadă iscusinţa. După ce plecau ei, cum încă se simţea înflăcărat, avea nevoie de mine. Era un om sociabil. Obişnuia să-mi spună ce mult i-ar plăcea să se învârtească prin cercuri strălucitoare, să facă parte din lumea literară.

-Tocmai aşta-i! Niciodată n-a existat o astfel de lume literară, am spus eu. în secolul al XlX-lea, au existat doar câţiva solitari de geniu - un Poe sau un Melville nu au avut o viaţă literară. Pentru ei nu exista decât oficiul vamal şi cafeneaua, în Rusia, Lenin şi Stalin au distrus lumea literară. Situaţia din Rusia seamănă acum cu a noastră - poeţii noştri, în ciuda a tot ce se spune împotriva lor, răsar din nimic. De unde a venit Whitman şi de unde a luat tot ce-a avut? El era W. Whitman, un individ de neîmblânzit, care a avut ce-a avut şi a făcut ce-a făcut.

- Mă rog, dacă ar fi existat o viaţă literară bogată, şi dacă ar fi putut să ia ceaiul cu Edith Wharton şi să-i întâlnească pe Robert Frost şi pe T.S. Eliot de două ori pe săptămână, bietul Humboldt s-ar fi simţit sprijinit, şi apreciat, şi răsplătit pentru talentul lui. Pur şi simplu nu s-a simţit în stare să umple tot vidul din jurul lui, zise Kathleen. De bună seamă, a fost un vrăjitor. Pe minei mă făcea să mă simt atât de înceată, înceată, înceată! Inventa cele mai ingenioase lucruri ca să mă poată acuza. Ah, dacă şi-ar fi folosit toată această inventivitate în poezie! Şi apoi, Humboldt avea prea multe aranjamente personale. Cheltuia prea mult geniu pentru aceste aranjamente. Şi, ca soţie a lui, eu trebuia să sufăr consecinţele. Dar hai să nu mai vorbim despre asta. Vreau să te întreb ceva... voi doi aţi scris odată împreună un scenariu?

- O aiureală ca să ne omorâm timpul la Princeton; i-ai vorbit despre el tinerei ăleia, doamna Cantabile. Cum arată doamna Cantabile?

- Frumuşică. E politicoasă, într-o manieră demodată, gen Emily Post, şi-ţi trimite scrisorele

bine-crescute ca să-ţi mulţumească pentru un dejun delicios. Dar, în acelaşi timp, îşi vopseşte unghiile în culori stridente, poartă rochii ţipătoare şi are o voce aspră. Când vorbeşte cu tine, ţipă. Dacă o auzi, îţi face impresia unei amante de pistolar, care pune întrebări de doctorand. Aşa cum îţi spuneam, am intrat acum în cinematografie şi sunt curioasă să văd un scenariu pe care l-aţi scris împreună, tu şi cu Humboldt. în fond, după o piesă a ta s-a făcut un film de mare succes.

- Ah, din scenariul nostru nu s-ar putea face niciodată un film. Distribuţia noastră îi includea pe Mussolini, pe Papă, pe Stalin, pe Calvin Coolidge, pe Amundsen şi Nobile. Eroul nostru era un canibal. Mai aveam şi un dirijabil şi un sat din Sicilia. Poate că lui W.C. Fields i-ar fi plăcut, dar numai un producător nebun ar fi putut investi vreun ban în scenariul ăsta. Dar, desigur, nu se ştie niciodată. în 1913, cine s-ar fi uitat la un scenariu de anticipaţie asupra Primului Război Mondial? Sau dacă, înainte de a mă fi născut eu, mi-ai fi supus spre aprobare povestea propriei mele vieţi şi m-ai fi invitat să o trăiesc, nu te-aş fi dat pe uşă afară?

- Dar cum a fost cu piesa ta de răsunet?

- Kathleen, crede-mă, n-am fost decât viermele care a scuipat firul de mătase. Alţii au creat toaleta pentru Broadway. Acum spune-mi şi mie, ce ţi-a lăsat Humboldt?

- Mai întâi de toate, mi-a scris o scrisoare extraordinară.

- Şi mie. Ba chiar una de om cu mintea perfect sănătoasă.

- A mea e cam amestecată. E prea personală ca să ţi-o pot arăta, chiar şi acum. înşiră toate

crimele de care m-am făcut chipurile vinovată. Scopul lui era să mă ierte, indiferent ce-aş fi făcut, dar m-a iertat cu toate detaliile, şi tot mai pomenea despre Rockefeller. Dar pe alocuri există oaze de perfectă luciditate. Lucruri adevărate, realmente mişcătoare.

- Asta-i tot ce-ai primit de la el?

- Nu, Charlie, mi-a mai lăsat şi altceva. Un document. O nouă idee pentru un scenariu de film. De asta te întrebam despre cel pe care l-aţi scornit împreună la Princeton. Spune-mi, ţie ce ţi-a lăsat în afară de scrisoare?

- Uimitor! am spus.

- Ce-i uimitor?

- Ce a făcut Humboldt. Putred de bolnav, agonizând, dezagregându-se, şi totuşi atât de ingenios!

- Nu te înţeleg.

- Spune-mi, Kathleen, în documentul tău, în ideea asta pentru un film, nu-i vorba de un scriitor? Şi scriitorul nu are o soţie autoritară? Şi n-are şi o amantă tânără şi frumoasă? Şi nu face o călătorie cu amanta? Şi nu scrie după aceea o carte pe care n-o poate publica?

- Ba da. înţeleg. Desigur. Asta e, Charlie.

- Ce puşlama! E admirabil! A făcut totul în dublu exemplar. Aceeaşi călătorie repetată cu soţia. Acelaşi document pentru noi doi.

Kathleen mă studia în tăcere. Buzele i se mişcau. Zâmbi.

- De ce crezi că ne-o fi lăsat acelaşi dar fiecăruia dintre noi?

- Eşti convinsă că suntem singurii lui moştenitori? Ha-ha, hai să bem în memoria lui trăsnită. A fost un om formidabil!

- Da, a fost un om formidabil. Şi cât aş dori... crezi că a făcut totul cu un anumit plan? întrebă Kathleen.

- Cine era ăla, cred că Alexander Pope, care nu putea bea o cană de ceai fără să ticluiască o stratagemă? Aşa era şi Humboldt. Şi până în ultima clipă a visat averi miraculoase. Era pe patul de moarte şi încă dorea să ne îmbogăţească pe amândoi. Oricum, simplul fapt că şi-a păstrat până la sfârşit simţul umorului, sau măcar urme ale lui, tot e uimitor. Şi, nebun cum era, tot a scris cel puţin două scrisori lucide. O să fac o comparaţie bizară - ca să izbutească acest lucru, Humboldt a trebuit să se smulgă din starea lui de demenţă învete- ratră. Am putea spune că, în urmă cu multă vreme, a emigrat în nebunie. Şi s-a statornicit în ea. Şi, de hatârul nostru, poate, s-a reîntors în vechea lui patrie. Ca să-şi mai vadă o dată prietenii? Şi poate că a fost la fel de greu pentru el să facă acest lucru, cum ar fi pentru altcineva - pentru mine, de pildă - să trec din lumea asta a noastră în lumea spiritelor. Sau, o altă comparaţie bizară - a izbutit o volatilizare în maniera magicianului Houdini, a evadat din proiecţiile înrădăcinate ale paranoiei, din demenţa depresivă, sau ce-o mai fi fost. Cei adormiţi se deşteaptă. Exilaţii şi emigranţii se întorc îndărăt, iar geniul muribund poate să reînvie, „înţelegere de capăt-de-drum“, aşa mi-a scris în scrisoare.

- Nu cred că la sfârşit mai avea tăria să ne fiică două daruri separate, câte unul pentru fiecare dintre

noi, zise Kathleen.

- Ia-o aşa, dacă vrei. Ne-a făcut o demonstraţie a ceea ce îl caracteriza din plin: uneltiri, intrigi şi paranoia. Pe acestea le-a exploatat la maximum. Nu-ţi aduci aminte de faimoasa lui uneltire Longstaff?

- Crezi că a putut să aibă şi altceva în minte? întrebă Kathleen.

- Un anume scop unic?

- Mă gândesc la un soi de test postum al caracterelor. 1

- În ceea ce priveşte caracterul meu, era absolut sigur că nu există speranţe de îndreptare. Şi poate că la fel gândea şi despre tine. În orice caz, ne-a prilejuit un moment amuzant Uite că stăm împreună râzând şi admirându-l, şi cât de trist e totul! Sunt foarte mişcat. Amândoi suntem.

Liniştită şi solidă, Kathleen zâmbea cu blândeţe, dar dintr-odată ochii ei mari îşi schimbară culoarea. Se umplură de lacrimi. Şi totuşi continua să stea pasivă. Asta era Kathleen. Nu s-ar fi cuvenit să menţionez asemenea lucru, dar poate că Humboldt urmărise să ne apropie unul de celălalt. Nu neapărat ca bărbat şi femeie, dar poate că ar fi vrut să îmbine sentimentele noastre faţă de el şi să le reunească într-un soi de monument. Căci după moartea lui, vom continua (un răstimp) să ducem o viaţă activă în această dezamăgită scenă umană, şi poate că pentru el ar fi însemnat o satisfacţie şi o variaţie în monotonia de dincolo de mormânt dacă şi-ar fi putut spune că ne zbatem să-i ducem la capăt iniţiativele. Pentru că atunci când un Platon, sau un Dante, sau un Dostoievski pledau în favoarea imortali- tăţii, Humboldt, mare admirator al acestora, n-ar fi putut spune: „Au fost ei genii, dar noi nu trebuie să le

luăm ideile în serios.“ Dar oare a luat el în serios ideea imortalităţii? în această privinţă, n-a spus nimic. Tot ce-a spus a fost că nu suntem fiinţe naturale, ci supranaturale. Aş fi dat orice ca să aflu ce a vrut să înţeleagă prin asta.

- Scenariile ridică multe dificultăţi în ceea ce priveşte drepturile de autor, urmă Kathleen. Şi probabil că Humboldt a cerut o consultaţie juridică cu privire la protecţia legală... A vârât o copie după manuscris într-un plic pe care l-a sigilat, s-a dus la poştă, l-a înregistrat şi l-a expediat recomandat lui însuşi. Aşa încât plicul nu a fost niciodată deschis. Noi am citit duplicatele...
- Adevărat. Eu am două plicuri sigilate.
- Două?
- Da. Unul conţine scenariul pe care l-am născocit la Princeton. Acum îmi dau seama cum se distra Humboldt în hotelul acela infect. îşi petrecea timpul punând la cale toate operaţiile astea, meticulos şi detaliat, şi cu formalităţi oficiale. Asta i se potriveşte de minune.
- Ascultă-mă, Charlie, drepturile trebuie să le împărţim juma-juma, zise Kathleen.
- Eşti o scumpete, dar din punct de vedere comercial scenariul e un zero.
- Dimpotrivă, îmi răspunse Kathleen cu fermitate.

Auzindu-i cuvintele, am privit-o din nou. A contrazice
atât de categoric nu semăna cu Kathleen, în mod obişnuit atât de neîncrezătoare.

- L-am dat spre lectură unor oameni de meserie şi am şi semnat un contract, încasând trei mii de dolari numai pentru cedarea opţiunii. Jumătate din suma asta îţi aparţine.
- Vrei să spui că cineva a dat bani pentru

scenariul ăsta?

-Am avut de ales între două oferte. Am acceptat-o pe cea
de la Steinhals Productions. Unde să-ţi trimit cecul?

- Pentru moment n-am nicio adresă. Sunt în tranzit. Dar nu, Kathleen, nu vreau să iau nimic din banii ăştia.

Mă gândeam cum o să-i comunic Renatei veştile. Ea ridiculizase cu atâta vervă darul lui Humboldt, încât în numele generaţiei noastre pe cale de eclipsare, generaţia mea şi a lui Humboldt, mă simţeam jignit.

- Şi scrie cineva un scenariu?
- Se discută foarte serios, răspunse Kathleen.

Uneori, vocea ei se înălţa spre o tonalitate ascuţită, feciorelnică. Se spărgea.

- Ce interesant! Ce absurd! O aglomerare de improbabili- tăţi în masă. Deşi am fost întotdeauna mândru de ciudăţeniile mele personale, am ajuns să bănuiesc că acestea s-ar putea să fie doar un palid reflex al unor alte mii de ciudăţenii reale, mult mai puternice - şi că, la urma urmei, s-ar putea să nu fie chiar atât de personale, ci să se integreze într-o condiţie generală. Aşa se explică faptul că burlesca lui Humboldt,

bazată pe dragoste şi ambiţie şi pe tot restul de stupidităţi, a putut să pară plauzibilă unor oameni de afaceri.

- Am consultat un avocat bun şi contractul meu cu Steinhals va prevedea un minimum de treizeci de mii de dolari, dacă opţiunea este preluată. S-ar putea ridica şi l$_a$ peste şaptezeci de mii, depinde de bugetul lor. Vom şti totul până în două luni. La sfârşitul lui februarie. Şi mă gândesc,] Charlie, că, în calitate de coproprietari, ar trebui să un contract separat între noi.

- Kathleen, hai să nu sporim şi mai mult irealitatea

lucruri-ilor. Să lăsăm contractele deoparte. N-am nevoie de banii ăştia.

- Până azi, aş fi crezut şi eu aşa, căci toată lumea vorbeşte de averea ta de un milion de dolari. Dar te-am văzut în Sera de Palmieri adunând de două ori nota de plată, de la cap la coadă şi de la coadă la cap, înainte de a semna. îţi păliseră obrajii. Şi pe urmă te-am văzut luptându-te cu tine însuţi ca să te decizi ce bacşiş să dai. Hai, Charlie, nu te simţi stânjenit!

- Nu, nu, Kathleen, am bani din gros. Nu-i vorba decât de dificultăţi de moment, legate de criza generală. Pe de altă parte, ce jaf la ăia! Pentru noi, cei de altădată, e scandalos, j

- Dar ştiu că ai şi nişte procese. Cunosc eu ce se întâmplă când judecătorii şi avocaţii pun gheara pe cineva. Nu degeaba am condus o fermă de divertisment în Nevada.

- Sigur că-i neplăcut să fii cu banul numărat. E ca şi cum ai strânge în mână un cub de gheaţă. Şi nu-i posibil să faci bani, şi pe urmă să trăieşti liniştit. Aşa ceva nu există. E un lucru pe care Humboldt probabil că nu l-a înţeles. Mă întreb dacă el credea cu adevărat că banii fac toată deosebirea dintre succes şi ratare. în cazul ăsta, n-a înţeles nimic. Când ai bani, treci printr-o metamorfoză. Şi trebuie să te lupţi cu nişte forţe îngrozitoare, interne şi externe. Succesul nu are aproape niciun factor personal. Succes înseamnă întotdeauna succesul banului.

- încerci să schimbi subiectul. Ai fost întotdeauna un observator. Ani de zile te-am urmărit cum cercetai oamenii

cu viclenie. De parcă tu îi vedeai şi ei mute vedeau pe tine. par să ştii, Charlie, nu eşti singurul care observă.

- Crezi că aş locui la Piaza dacă aş fi ruinat?
- Dac-ai fi cu o tânără doamnă, da.

Femeia asta voinică, fanată, dar încă frumoasă, cu vocea ei din când în când stridentă, cu obrajii adânciţi într-o atrăgătoare melancolie, mă studiase. Privirea ei, deşi încă uşor piezişă, indirectă, din pricina vechii deprinderi de a rămâne pasivă, era caldă şi binevoitoare. Mă simt adânc mişcat când oamenii îşi dau osteneala să ia în seamă situaţia mea.

- Am auzit că pleci cu această doamnă în Europa. Aşa mi-a spus Huggins.

- Adevărat, am răspuns, aşa e.
- Spre...
- Spre ce? am spus. Dumnezeu ştie.

Aş fi putut să-i povestesc mult mai multe. Aş fi putut să-i mărturisesc că nu mai luam în serios probleme pe care mulţi oameni serioşi le iau în serios, probleme de metafizică sau de politică, greşit formulate. Exista vreo raţiune ca să fi avut un motiv precis sau practic de a pleca în Italia alături de o femeie frumoasă? Nu urmăream decât un fel aparte de tandreţe, urmăream să obţin iubire şi mulţumire, din motive care ar fi fost valabile cu treizeci de ani în urmă. Cum era când mă lansam la şaizeci de ani spre lucrurile după care râvnisem la douăzeci? Şi ce aveam să fac cu ele dacă le-aş fi obţinut? Simţeam îndemnul parţial de a-mi deschide inima în faţa acestei femei cumsecade. Descifram semne - aşa aveam impresia - că şi ea se deşteptase dintr-un lung somn spiritual. Am fi putut discuta împreună o sumedenie de subiecte fascinante - ca, de pildă, de ce somnul pecetluieşte spiritul omului, de ce trezirea e atât de convulsivă, Şi dacă nu crede că spiritul ar putea acţiona independent de trup, dacă nu

gândeşte că ar putea exista un soi de conştiinţă care să nu aibă nevoie de un fundament biologic? Mă simţeam ispitit să-i povestesc că eu, personal, aveam senzaţia că realizez ceva în problema misterului morţii. Am cumpănit dacă să discut

sau nu serios cu ea menirea conferită scriitorilor de către WaJt Whitman, care era convins că democraţia nu va izbuti decât dacă poeţii vor dărui mari poeme despre moarte. Kathleen eraj o femeie căreia i-aş fi putut vorbi - simţeam acest lucru. Dar situaţia era oarecum jenantă. Un crai bătrân, care-şi pieidi capul după o fufa frumoasă şi setoasă de bani, un roi care voia să-şi împlinească la bătrâneţe visul tinereţii, să pornească brusc o discuţie despre conştiinţa detaşată de simţuri şi] despre marele poem democratic al morţii! Haide, Charlie, să nu facem lumea mai absurdă decât e în realitate! Tocmai pentru că aveam în faţă o femeie căreia i-aş fi putut vorbi, mi-am ţinut gura. Din respect. Mi-am spus că o să aştept până când toate aceste lucruri se vor coace în mintea mea, până când voi fi în măsură să ştiu mai mult.

Kathleen mi-a spus:

- Săptămâna viitoare voi fi la Belgrad, la hotel MetropoL■;; Să ţinem legătura. O să cer să mi se redacteze un contract, să-l semnez, şi apoi o să ţi-l trimit şi ţie.

- Nu, nu, să nu ne batem capul cu aşa ceva.

- De ce, pentru că sunt văduvă n-ai de gând să primeşti de la mine banii care ţi se cuvin de drept? Dar *eu* nu doresc să-mi însuşesc partea *ta.* încearcă să priveşti lucrurile lumina asta.

Era o femeie de treabă. Şi îşi dădea seama de realitate: A

cheltuiam enorm cu Renata şi mă ruinam vertiginos.

- Draga mea, de ce mi-ai furat pantofid?

- N-am putut să rezist ispitei, îmi răspunse Renata cea opulentă. Tare aş fi vrut să te văd ţopăind până sus într-un] pantof! Ce-a gândit prietena *ta*? Pariez c-a fost

o întreagă ; nostimadă. Charlie, umorul e o legătură puternică între noi doi. De asta sunt sigură.

în relaţia noastră, umorul avea un avantaj asupra iubirii- I Firea şi felul meu de a fi o amuzau pe Renata. Amuzament«®

• era atât de copios, încât îmi spunea mătuşa că s-ar putea H^unda cu iubirea. Pentru că sub niciun chip nu mă gândeam să renunţ la iubire.

W- Mi-ai mai scos o dată pantoful pe sub masă, la Paris.

- Da, în seara când individul acela îngrozitor ţi-a spus cât de lipsită de valoare e decoraţia ta franceză şi te-a pus în aceeaşi categorie cu gunoierii şi cu crescătorii de porci. A fost pentru mine un fel de răzbunare, de consolare şi de plăcere în acelaşi timp. Îţi aminteşti ce ţi-am spus după aceea, ceva ce mi s-a părut foarte nostim?

- Da, îmi amintesc.

F» - Ce ţi-am spus, Charlie?

- Ai spus că să aeriseşti e un lucru omenesc.

- - Să aeriseşti e omenesc, să dezgoleşti e dumnezeiesc.

Fardată, cu părul negru, îmbrăcată într-un costum de călătorie purpuriu, râdea.

- Oh, Charlie, renunţă la voiajul ăsta idiot în Texas. Am nevoie de tine la Milano. N-o să fie uşoară pentru mine întrevederea cu Biferno. Fratele tău n-are nevoie să-l vizitezi şi nu-i datorezi nimic. Tu îl iubeşti, iar el te tiranizează, şi nu există niciun mijloc de apărare împotriva tiranilor. Te prezinţi în faţa lor cu inima îndurerată, şi ei îţi ard un picior în fund. Ştii şi tu şi ştiu şi eu ce o să gândească fratele tău. O să-şi spună că ai picat într-un moment psihologic, cu gândul de a-l îmbrobodi ca să te bage şi pe tine într-una din afacerile lui mănoase. Şi, spune-mi drept, Charlie, n-ar avea puţină dreptate? Nu vreau să-mi vâr nasul în problemele tale financiare, dar bănuiesc că nu ţi-ar strica dacă lucrurile ar lua o anumită întorsătură în clipa de faţă. Şi-apoi mai e ceva: o să fie o întrecere pe viaţă şi pe moarte între tine şi nevastă-ta pe chestia cine

are dreptul să-l jelească mai tare dacă se întâmplă ceva, şi ce nevoie are el, tocmai când intră sub cuţit, să-şi vadă la faţă ambii bocitori? Pe scurt, îţi pierzi vremea. Vino cu mine. Visez să mă mărit '-n tine la Milano, sub adevăratul meu nume de fată, Biferno, tar tatăl meu adevărat să mă conducă la altar.

Aş fi vrut să-i fac Renatei pe plac. Merita ca lucruri 1clB să se întâmple aşa cum le-ar fi dorit ea. Ne aflam acum pe aeroportul Kennedy şi Renata, cu incomparabila ei pălărie,^! cu mantoul de antilopă maxi, cu fularele ei Hermes şi cu cizmele-i elegante nu părea o posesiune mai accesibilă decât turnul din Pisa. Şi totuşi îşi revendica drepturi personale, ™ dreptul la o identitate, dreptul la un tată, la un soţ. Ce pid, ce decădere! Totuşi, pentru un observator invizibil la nivelul ierarhic imediat, aş fi putut da şi eu impresia că revendicări similare, la ordine, raţionalitate, prudenţă şi | alte virtuţi mic-burgheze.

- Hai să bem ceva în Salonul VIP-urilor! Nu vreau să la barul de aici, cu toată gălăgia şi cu paharele lor lipicioase. ■
- Dar nu mai fac parte din asociaţie.
- Charles, doar îl ştii bine pe individul ăla Zitterbloom - care ţi-a păpat anul trecut douăzeci de mii de dolari cu inves- I titiile lui în petrol, bani cu care se presupunea că îţi cumpără o scutire de impozite. Cheamă-l la telefon şi pune-l să aranjeze el treaba. Doar ţi-a propus anul trecut. Nu ţii minte cum ţi-a spus: „Oricând îţi face plăcere, Charlie!"
- Mă faci să mă simt ca pescarul din basmele Fraţilor Grimm, cel pe care l-a trimis nevasta la malul mării să-i ceară peştişorului vrăjit un palat.
- Fii atent cum vorbeşti. Eu nu sunt o nevastă cicălitoare.

Şi avem dreptul să bem un pahar de despărţire într-un

decor ■ stilat şi nu aici, îmbulziţi de oaspeţi asta împuţită.

Aşa încât i-am telefonat lui Zitterbloom şi secretara a aranjat chestiunea cât ai zice peşte. Mă gândeam că, FI cineva şi-ar pune mintea, de câte înfrângeri şi frustrări s-ar putea cruţa! într-un spirit de trist rămas-bun, îmi sof 3 beam cocteilul Bloody Mary, gândindu-mă ce risc enorm îmi] asumam de dragul fratelui meu şi cât de puţin îmi va *M* cia el sacrificiul. Totuşi, *trebuia* să am încredere în H Natura umană ideală cerea acest lucru şi judecata I trebuie să convieţuiască cu cerinţele naturii umane S

jsj_aş fi dorit totuşi să-mi ceară cineva să prezic cum se vor sfarsi toate astea, căci dac-ar fi trebuit să fac o prezicere, totul s-ar fi mistuit într-un vârtej de vânt.

- Ce părere ai de un flacon de parfum *Ma Griffe* fără taxe vamale? mă întrebă Renata.

I-am cumpărat o sticlă mare, spunându-i:

- Or să ţi-o livreze în avion şi eu nu voi fi acolo s-o miros.
- Nu te necăji, punem totul la păstrare pentru clipa revederii. Nu-l lăsa pe frate-tău să te combine cu femei prin Texas.
- Cred c-ar fi ultimul lucru la care s-ar putea gândi. Dar ce se aude cu tine, Renata, când ai vorbit ultima oară cu Flonzaley?
- Poţi să-l dai uitării pe Flonzaley. Am rupt-o cu el. E un om drăguţ, dar nu pot suporta firma de pompe funebre.
- E foarte bogat, am spus.
- Are tot atâtea coroane de aur câte coroane mortuare, îmi răspunse Renata în stilul pentru care o iubeam. Ca preşedinte al companiei, nu mai are de mânuit cadavre, dar nu pot da uitării începuturile

lui legate de îmbălsămare. Desigur, nu pot fi de acord cu ăla, Fromm, care pretinde că necrofilia a năpădit civilizaţia. Să fim serioşi, Charlie, cu un fizic ca al meu, dacă nu mi-aş menţine mintea perfect normală, unde aş ajunge?

Cu toate astea, eram foarte trist şi mă întrebam care anume faţă a adevărului mi-o dezvăluia, şi dacă aveam să ne mai vedem vreodată. Totuşi, în ciuda numeroaselor presiuni la care eram supus, simţeam că, din punct de vedere spiritual, făcusem un progres. întotdeauna, din cele mai bune timpuri, despărţirile şi plecările m-au iritat, şi încercam şi acum un sentiment de anxietate; cu toate acestea, simţeam că de astă dată am în mine ceva pe care mă pot bizui.

- Rămâi cu bine, scumpule. Mâine am să-ţi telefonez din Milano în Texas, zise Renata.

Ne-am sărutat de multe ori. Părea gata să plângă, dar (erau uscaţi.

Am trecut printr-un tunel imens, ca un nesfârşit defileu boltit sau ca un coridor într-un film expresionist, după aceea I am fost percheziţionat de arme, şi m-am urcat în avionul spre Houston. Tot drumul până în Texas am citit cărţi de ocul-^B tism. Am găsit în ele multe pasaje tulburătoare, la care voi reveni mai târziu. Am sosit la Corpus Christi după-masă, şi I am tras la un motel. Pe urmă m-am dus la locuinţa lui Julius,^B care era somptuoasă şi nouă şi înconjurată de palmieri, şf^| palisandri, şi portocali, şi lămâi. Pajiştile păreau artificiale^^B confecţionate parcă din rumeguş verde sau din hârtie de I ambalaj colorată. Automobilele scumpe erau parcate pe alee şi, când am sunat la uşă, s-a auzit dinăuntru o suită întreagă 9 de gonguri, şi clinchete, şi lătrături de câini. Sistemele de securitate erau minuţios elaborate. Zăvoare grele au fost date 8 la

o parte, după care cumnată-mea Hortense a deschis uşa I masivă, acoperită cu basoreliefuri polineziene. A strigat la ■ câini, dar cu un substrat de tandreţe în glas. Apoi s-a întors fl spre mine. Era o persoană deschisă, la locul ei, cu ochi albaş- I tri şi buze cărnoase. Puţin orbită de fumul propriei ţigări pe care nu şi-o scosese din gură, mi-a spus:

- Charles! Cum ai ajuns aici?
- Am închiriat o maşină. Ce faci, Hortense?
- Julius te aşteaptă. Tocmai se îmbracă. Du-te la el. ^

Câinii erau cât nişte cai. I-a domolit şi m-am îndrep-J
tat spre dormitorul principal, salutându-i pe copii, nepoţii S mei, care n-au catadicsit să-mi răspundă. Nu eram prea sigur dacă pentru ei eram un membru al familiei. Când am intrat, l-am găsit pe fratele meu Ulick în chiloţi vărgaţi, S lungi până la genunchi.

- Bănuiam că eşti tu, Chuckie.
- Ei, Ulick, iată-ne iar împreună!

Nu arăta bine. Avea burtă mare şi sâni ascuţiţi. între fl sâni, îi creştea o mătase cenuşie, stufoasă. Dar, ca de obicei, S el domina totul. Capul prelung era puternic, cu nasul drepfj^H părul alb, neted, frumos tuns, mustaţa autoritară şi **ochii** ■

inteligenţi, cu o lucire dură şi pleoapele pungite. întotdeauna mutase chiloţi largi - aşa îi prefera. Ai mei sunt de obicei mai scurţi şi mai strâmţi. Mi-a aruncat una dintre privirile lui piezişe. Ne lega o viaţă întreagă. Pentru mine, această viaţă era continuă, dar Ulick făcea parte dintre oamenii care ţin să rediscute mereu termenele. Nimic nu trebuie considerat permanent. Emoţiile fraterne pe care le adusesem odată cu mine îl derutau şi-l stânjeneau, îl flatau şi-l umpleau de suspiciuni. Eram oare sincer? Eram într-adevăr inocent? Şi aveam vreo valoare? Faţă de mine, Ulick încerca aceleaşi dificultăţi de evaluare pe care le aveam eu faţă de Thaxter.

- Dacă tot trebuia să vii, mai bine veneai direct la Hous- ton, îmi zise el. Acolo plecăm mâine.

îmi dădeam seama că se lupta să-şi înfrâneze propriile lui sentimente fraterne. Acestea erau încă simţitor de prezente. Ulick nu reuşise să se debaraseze de toate.

- O, n-am nimic împotrivă să fac o călătorie în plus. Tot n-aveam ceva special la New York.

- Mă rog, azi după-amiază trebuie să mă duc să văd o proprietate de vânzare. Vrei să vii cu mine sau preferi să înoţi în piscină? E încălzită.

Ultima oară când mă cufundasem în piscina lui, unul dintre câinii aceia uriaşi mă muşcase de gleznă şi pierdusem o mulţime de sânge. Or, acum nu venisem să mă scald, ştia el lucrul ăsta. Adăugă:

- Ei, mă bucur c-ai venit.

îşi întoarse într-o parte faţa puternică şi îşi feri privirea, m timp ce creierul lui, intens exersat în calcule, estima acum Şansele care îi mai rămăseseră.

- Operaţia asta blestemată le strică puştilor mei Crăciu- nul; şi nici tu n-ai să fii cu copiii tăi.

- Le-am trimis un munte de jucării de la F.A.O.

Schwartz. Îmi pare rău, dar nu m-am gândit să aduc nişte cadouri pentru băieţii tăi.

~ Ce-ai fi putut să le aduci? Au tot ce se poate imagina. Ca să le poţi cumpăra o jucărie, trebuie să dezlegi un adevărat
rebus. Eu sunt pregătit pentru operaţie. M-au ţinut la pat 1 în Houston, pentru toate analizele. Am făcut o donaţie de douăzeci de mii de dolari clinicii, în memoria tatii şi a Şi sunt gata pentru operaţie, numai că trebuie să mai jos câteva kilograme. Chuck, ştii, te taie cu ferăstrăul şi te des- I chid, ba cred că ticăloşii ăia îţi scot şi inima din piept. echipa de acolo face operaţii din astea pe inimă cu miile. 1 Sper ca la întâi februarie să fiu îndărăt la biroul meu. stai cu capitalul lichid? Dispui de cincizeci de mii? Aş să te vâr în ceva profitabil.

Din când în când, Ulick îmi telefona din Texas şi-mi spunea: „Trimite-mi un cec de treizeci de mii, sau nu, mai bine patruzeci şi cinci.“ Iar eu pur şi simplu completam un cec şi i-l expediam prin poştă. Nu-mi returna niciun fel de chitanţă. Câteodată, după şase luni, îmi sosea un contract.] Dar, invariabil, banii investiţi îmi erau dublaţi. îi plăcea să-mi facă astfel de servicii, deşi îl irita că nu reuşeam să înţeleg amănuntele unor asemenea tranzacţii şi nu apreciam subtilităţile lui financiare. în ceea ce priveşte profiturile mele, acestea fuseseră încredinţate unor oameni ca Zitterbloom, i se plăteau lui Denise, îl subvenţionau pe Thaxter, erau luate de Comisia > de Verificare a Veniturilor, o ţineau pe Renata la lacul Point Towers sau intrau în buzunarele lui Tomchek şi ale lui Srole.

- La ce te gândeşti? l-am întrebat.
- La câteva lucruri. Ştii ce înseamnă rate bancare. Nu m-ar mira dacă ar creşte în curând cu optsprezece la sută. 1

Trei televizoare erau deschise, sporind cascadele de culori din cameră. Tapetul avea reliefuri aurii. Covorul părea o prelungire a pajiştii orbitoare de afară. Interiorul şi exteriorul se vărsau unul într-altul printr-un perete de sticlă, grădina şi dormitorul se contopeau. în cameră se găsea o bicicletă I albastră pentru exerciţii de slăbire şi felurite trofee sportive : înşirate pe rafturi, pentru că Hortense era o faimoasă jucătoare de golf. Enorme dulapuri în perete, special construite, erau înţesate cu costume, cu duzini de perechi de pantofi aranjaţi pe suporturi lungi, cu sute de cravate şi cu maldăre de cutii de pălării. Ostentativ şi mândru de posesiunile lui, Julius era un critic foarte pretenţios în materie de bun-gust, şi acum îmi trecea în revistă înfăţişarea, de parcă ar fi fost un Douglas MacArthur al îmbrăcăminţii.

- Ai fost totdeauna şleampăt, Chuckie, şi acum cheltuieşti bani pe îmbrăcăminte şi văd că te duci la un croitor, dar tot şleampăt ai rămas. Cine dracu' ţi-a vândut oribilităţile alea de pantofi? Şi pardesiul ăsta ca o pătură de cal? în urmă cu cincizeci de ani, Hustler vindea pantofi din ăştia ageamiilor şi le mai dădea rabat o croşetă de încheiat nasturii. Hai, ia paltonul ăsta!

îmi trânti în braţe un palton negru din păr de cămilă cu guler Chesterfield.

- Aici e prea cald ca să-l pot purta. Ţi-l dau ţie. Băieţii or să-ţi ducă pardesiul la grajd, acolo unde îi este locul. Scoate-l şi îmbracă-l pe ăsta.

Am procedat după cum mi s-a poruncit. Sub această formă îşi manifesta el afecţiunea. Când era necesar să-i opun rezistenţă lui Ulick, o faceam în tăcere. îşi trase o pereche de pantaloni cu tighel dublu, frumos croiţi, cu manşete late, întoarse, dar nu reuşi să-i încheie pe burtă. Strigă către Hortense, care se afla

în camera cealaltă, că pantalonii i-au intrat la uscă

- Da, au intrat, strigă la rândul ei.

Acesta era stilul casei. Nimic din şoaptele potolite ale celor din Ivy League sau din discuţiile cu glas scăzut.

Mi-a dăruit şi o pereche de pantofi. Aveam picioarele, aproape identice. La fel şi ochii bulbucaţi, la fel şi nasurile drepte. Nu prea ştiu ce-mi conferă mie aceste trăsături, dar lui îi confereau o înfăţişare autocratică. Acum, când fiecare viaţă pământească îmi apărea drept una dintr-o serie, stăteam mă gândeam la cariera spirituală a lui Ulick. Ce-o fi fost el înainte? Evoluţia biologică şi istoria vestului, singure, n-ar fi putut niciodată crea, în şaizeci şi cinci de ani blestemaţi, un personaj ca Ulick. însuşirile profunde le adusese cu el din altă parte. Orice-ar fi fost într-o formă anterioară, înclinam să cred că, în această viaţă, ca american brutal şi bogat ce se afla, era în regres. America e o încercare grea pentru spiritul uman. Probabil că pe fiecare dintre noi ne cam dă înapoi. Unele însuşiri superioare par să fi stat în suspensie, iar partea receptivă la senzaţii din sufletul nostru a obţinut tot ce-a dorit, adică avantajele materiale. Ah, comodităţile creaturii, seducţiile animale! Care ziarist a scris că există ţări în care ceea ce azvârlim noi la gunoi ar trece drept delicatese?

- Aşadar, pleci în Europa. Ai vreun motiv special? Călătorie profesională? Sau pur şi simplu fugi, ca de obicei? Dar nu pleci niciodată singur, întotdeauna eşti cu o damă. Ce fel de muiere te-a mai prins de astă dată?... Dacă aş ţine neapărat, aş putea să port pantalonii ăştia, dar cum vom avea mult de mers cu maşina, mai bine să îmbrac altceva mai comod. (îşi scoase furios pantalonii şi-i aruncă pe pat.) Am să-ţi spun unde mergem. E vorba de un teren splendid,

patruzeci sau cincizeci de pogoane de peninsulă în Golf aparţinând unor cubanezi. Un general cubanez care a fost la putere înaintea lui Batista a pus laba pe el în urmă cu ani de zile. Stai să vezi ce afaceri învârtea. Când banii ieşeau din uz, vechile bancnote erau încărcate în camioane la Havana şi duse undeva pentru a fi distruse. Dar banii ăştia n-au fost niciodată puşi pe foc. Nu, dom'le! Au fost transportaţi cu vaporul în afara ţării şi depuşi în contul generalului. Şi cu ei şi-a cumpărat teren în SUA. Acum locuiesc acolo urmaşii generalului. Nişte târâie- brâu, o adunătură de *playboy.* Fiicele şi nurorile generalului s-au pus pe capul acestor *playboy,* silindu-i să se comporte ca nişte bărbaţi. Ăia nu ştiu altceva decât canotaj, şi băutură, şi somn, şi curve, şi să joace polo. Droguri, maşini de mare viteză, avioane - cunoşti recuzita. Femeile vor ca un antreprenor să ia proprietatea în mână. Să obţină un preţ cât mai mare. Valorează milioane, Charlie, e o întreagă afurisită de peninsulă. Apropo, am primit o scrisoare în legătură cu tine de la avocatul lui Denise. Deţii nişte acţiuni la o proprietate de-a mea, Peony Condominiums, şi a vrut să ştie ce valoare au. Te simţi obligat să le spui chiar totul? Cine-i individul ăsta, Pinsker?

- N-am avut încotro. Mi-au luat situaţia impozitelor la zi.

- Ah, biet nătăfleţ ce eşti, gogoman supercultivat! Te tragi din rădăcini sănătoase, nu te-ai născut tâmpit, şi uite că ţi-ai făcut toate astea cu mâna ta. Şi dacă a trebuit să fii intelectual, n-ai putut să fii unul de tip forte, un Herman Kahn sau un Milton Friedman, unul dintre tipii ăia agresivi despre care citeşti în *The Wall Street Journal}* Tu, cu Woodrow Wilson al tău şi cu celelalte mortăciuni! Nici nu pot să citesc tâmpeniile pe care le scrii. Două fraze dacă citesc, încep să casc. Tata

ar fi trebuit să te pocnească şi pe tine, nu doar pe mine. Te-ar mai fi deşteptat un pic. Nu ţi-a prins bine că ai fost favoritul lui. Şi te-ai mai apucat să te însori cu muierea aia fioroasă. Aia ar fi fost bună să se înhăiteze cu teroriştii ăia din Organizaţia de Eliberare a Palestinei! Când i-am văzut dinţii ascuţiţi şi părul răsucit la tâmple, am ştiut că eşti în aer. Te-ai născut încercând să dovedeşti că viaţa pe pământul ăsta e ceva ce nu poate fi realizat. Perfect, cazul tău e o dovadă elocventă. Dumnezeule, dacă aveam eu condiţia ta fizică! Mai joci mingea cu Langobardi? Se zice că a devenit un adevărat gentleman. Ia spune, cum merge procesul tău?

- Destul de prost. Tribunalul mi-a cerut să depun o garanţie. Două sute de mii.

Cifra îl făcu să pălească.

-Ţi-au confiscat banii? Ia-ţi adio de la ei. Cine-i avocatul tău, tot prietenul ăla din copilărie, grăsanul de Szathmar?

- Nu, e Forrest Tomchek.

- L-am cunoscut pe Tomchek la cursurile juridice. Tipul de escroc legal. E mai alunecos ca un supozitor, numai că supozitoarele lui conţin dinamită. Şi cine-i judecătorul?

- Unul Urbanovich.

- Nu-l cunosc. Dar a luat hotărâri împotriva ta, şi asta e de-ajuns. L-au câştigat de partea lor. Hoţie la drumul mare.

Te foloseşte ca să-şi lichideze o scadenţă. Datorează ceva şi-şi consolidează creditul cu banii tăi. Am să contro- ! lez îndată dacă au dreptate sau nu. Cunoşti la Chicago pe unul Flanko?

- Solomon Flanko? E avocat sindical.
- El trebuie să ştie. (Ulick făcu în grabă numărul pe cadranul telefonului.) Flanko, zise când stabili legătura, aici
e Julius Citrine din Texas. Există un tip, Urbanovich, la sec- | torul „Probleme familiale“. E şperţar?

Ascultă cu atenţie. Apoi zise:

- Mulţumesc, Flanko. Te chem eu mai târziu. După ce ' puse receptorul în furcă şi îşi alese o cămaşă sport, îmi comunică: Nu, se pare că Urbanovich nu-i şperţar. Vrea să rămână de pomină la tribunal. E foarte şmecher. Foarte rigid. dacă s-a pus pe capul tău, atunci o să te separe de bani cum separi albuşul de gălbenuş. Gata, uită-i! Facem noi alţii. ceva pus deoparte?

- Cum, nimic la puşculiţa? Niciun cont pe undeva? Nicio provizie?

-Nu.

Mă măsură cu severitate. Şi apoi, faţa lui brăzdată de vârstă, de griji, de atitudini dure se relaxa oarecum, şi sub mustaţa Acheson se ivi un zâmbet.

- Şi când te gândeşti că suntem fraţi, spuse. E absolut un subiect de poem. Ar trebui să i-l sugerezi amicului tău Von Humboldt Fleisher. Apropo, ce mai e cu prietenul tău nedespărţit, poetul? Am venit eu odată cu maşina şi v-am scos pe amândoi la nişte cluburi de noapte din New York, era prin anii cincizeci. Ne-am distrat grozav la Copacabana, ţii minte?

- A fost o noapte colosală. Lui Humboldt i-a plăcut teribil. A murit, am răspuns.

Ulick îşi puse o cămaşă italienească de mătase, de un **albastru-aprins; o cămaşă foarte frumoasă, care părea să tânjească după un corp ideal. Şi-o întinse tare pe piept.** Când

-Nu.

venisem ultima oară în vizită, Ulick era zvelt şi purta nişte minunaţi pantaloni de piele, strânşi pe şolduri, garnisiţi la cusături cu bănuţi de argint mexicani. Ţinuse o dietă straşnică şi se alesese cu acea nouă siluetă. Dar chiar şi atunci, podeaua Cadillac-ului său era acoperită de coji de alune. Şi acum se îngrăşase din nou. îl revedeam pe băiatul gras pe care-l cunoscusem toată viaţa şi care îmi era atât de familiar - pântecele, pistruii de pe antebraţele nedisciplinate, mâinile elegante. Vedeam încă în el băiatul obez ce părea mereu gâtuit, copilul pofticios, îngăduitor cu sine însuşi, ai cărui ochi afirmau întruna: „Nu sunt vinovat“. îl ştiam pe dinafară şi pe dinăuntru, chiar şi fiziceşte, pentru că îmi aminteam cum, cu cincizeci de ani în urmă, se tăiase adânc la pulpă cu un ciob de sticlă din râul Wisconsin, iar eu mă uitasem la grăsimea galbenă, strat peste strat de grăsime, prin care sângele se căznea să se scurgă. îi cunoşteam aluniţa de la încheietura mâinii, nasul spart şi apoi aranjat la loc, falsa lui înfăţişare de nevinovăţie, felul cum pufnea dispreţuitor, şi chiar mirosul. Pe vremuri, îmbrăcat într-un maiou portocaliu de fotbal, respirând pe gură (înainte ca familiei să-i dea mâna să-i dreagă nasul), m-a ţinut cocoţat pe umeri ca să pot vedea parada Marii Armate a Republicii pe Michigan Boulevard. Trebuie să fi fost prin 1923. Mă ţinea de picioare. Propriile lui gambe îi plesneau, dolofane, în ciorapi negri reiaţi, şi purta nişte pantaloni golf, umflaţi şi borţoşaţi. După aceea m-a dus şi a stat în spatele meu la toaleta pentru bărbaţi a bibliotecii publice, cu pisoarele ei înalte, galbene, ca nişte sarcofage deschise, şi m-a ajutat să mă descurc prin complicata mea rufarie de corp. în 1928 s-a angajat ca băiat de serviciu la hotelul American Express; după aceea a lucrat la autogară, unde schimba imensele cauciucuri ale autobuzelor. Se

lua la harţă cu bătăuşii străzii şi era el însuşi un bătăuş. S-a înscris singur la Institutul Lewis, urmând cursul seral, şi apoi la cursurile de drept. A făcut şi a pierdut averi. Prin 1950 şi-a luat propriul Packard în Europa şi, între Paris şi Roma, l-a transportat pe calea aerului, deoarece îl plictisea să conducă: prin munţi. Cheltuia şaizeci-şaptezeci de mii de dolari pe' an numai pentru persoana lui. N-am uitat niciodată cel mărunt fapt în legătură cu el. Ceea ce-l măgulea. Şi, pe de altă parte, îl întrista. Dacă puneam atâta suflet în amintirile j mele, oare ce dovedea? Că îl iubeam pe Ulick? Unii lişti consideră că o memorie atât de completă e un simptom de isterie. Ulick pretindea că el nu are memorie decât pentru tranzacţiile comerciale.

- Aşadar, aiuritul ăla de prieten al tău, Von Humboldt, *M* a murit. îndruga tot felul de nerozii, care de care mai pom- 1 poase, şi se îmbrăca şi mai prost decât tine, dar îmi plăcea. 1 Şi ţinea la băutură. De ce-a murit?
- Hemoragie cerebrală.

Era necesar să spun această minciună virtuoasă. Bolile 1 de inimă constituiau acum un subiect tabu.

- Şi mi-a lăsat o moştenire, am adăugat.
- Cum, avea bani?
- Nu. Doar nişte hârtii. Dar când m-am dus la un azil de fl bătrâni ca să le iau de la unchiul lui, peste cine crezi că am 1 dat? Peste Menasha Klinger.
- Nu mai spune - Menasha! Tenorul dramatic, roşcovanul! Tipul din Ypsilanti care a locuit cu chirie la noi în Chicago?

în viaţa mea n-am întâlnit un nenorocit mai zănatic şi mai 1 ratat ca ăsta! Nu putea să scoată o notă din gât, chiar dacă I i-o trăgeai cu arcanul. îşi cheltuia salariul de la fabrică pe ,j lecţii de canto şi bilete la concert. Prima dată când a încer- ■ cat şi el să-şi facă un bine a

contractat o blenoragie, şi după 1 aceea şi-a împărţit salariul între venerolog şi profesorul de muzică. E aşa de bătrân c-a ajuns la azil? Ei da, eu am şai- V zeci şi cinci şi el era cu vreo opt ani mai mare decât mine. ■ Ştii ce-am găsit zilele trecute? Actul de proprietate asupra jfl locurilor de veci ale familiei, la Waldheim. Mai sunt două ■ locuri libere. Nu vrei să-l cumperi tu şi pe al meu? N-am de ■ gând să mă las îngropat. Vreau să fiu incinerat. Am nevoie fl

de mişcare. Prefer să intru în atmosferă. Să mă cauţi prin ! buletinele meteorologice.

Avea şi el gărgăunii lui în legătură cu groapa. În ziua când l-am înmormântat pe tata mi-a spus: „Vremea e prea caldă şi prea frumoasă. E pur şi simplu îngrozitor. Ai pomenit o după-masă mai splendidă ca asta?“ Groparii tocmai rulau covorul de iarbă artificială şi, sub acesta, în ţărâna gălbuie, argiloasă, se deschidea o groapă ademenitor de răcoroasă. Sus, în depărtare, dincolo de plăcuta zi de mai, se înălţa ceva ca o stâncă de cărbune. Conştient de prezenţa acestei stânci de cărbune care se proiecta peste cimitirul înflorit - era vremea liliacului - am simţit că mă trec năduşelile. Un mic scripete se porni să coboare coşciugul legat cu nişte curele. Nu cred că a existat vreodată un om care să coboare cu mai multă neplăcere în groapă şi să fie mai potrivnic porţilor durerii decât papă Citrine - era absolut inapt să zacă nemişcat. Papa, acest vioi sprinter, acest alergător la curse cu obstacole, să fie acum coborât cu funiile strivitoarei morţi!

Ulick zicea că vrea să-mi arate cum redecorase Hortense camerele copiilor. Ştiam că de fapt căuta zaharicale. în bucătărie dulapurile erau încuiate cu lacăte, iar frigiderul îi era inaccesibil.

- Hortense are perfectă dreptate, îmi spunea. Trebuie să încetez cu mâncatul. Ştiu că tu mi-ai spus întotdeauna că e o falsă poftă de mâncare. M-ai sfătuit să-mi vâr un deget în gât şi să râgâi când am impresia că mi-e foame. Ce spuneai că face asta, contractează diafragma sau aşa ceva? Ai fost întotdeauna un tip cu voinţă puternică şi un zvăpăiat, te căţărai la bare, aruncai greutăţi şi ridicai haltere, te antrenai la sacul de box, alergai în jurul casei şi săreai din cracă-n cracă de parcă erai Tarzan omul-maimuţă. Cred că te-a mustrat conştiinţa pentru ce-ai făcut când te-ai închis în closet. Şi mai eşti şi un pungaş libidinos, în ciuda înaltei tale vieţi intelectuale. Toată arta asta idioată a ta! N-am înţeles o iotă din piesa pe care ai scris-o. Am plecat la actul doi. Filmul a mai mers, dar şi ăla a avut părţile lui sinistre. Vechiul meu prieten, Ev Dirksen, a trecut şi el printr-o perioadă literară. Ştiai torul scria versuri pentru cărţi poştale ilustrate? Dar era un pezevenghi bătrân - un mucalit adevărat, cinic cât El, cel puţin, îşi râdea de propria lui dulcegărie. Eu unul, de îndată ce-am aflat că se scot bani groşi din artă, am ştiut că ţara asta o să se ducă de râpă.

- Nu mă pot pronunţa, am răspuns. A transforma artiştii în capitalişti e o idee comică, nu lipsită de profunzimi» : America a hotărât să pună la încercare pretenţiile esteticii, aplicându-i măsura dolarului. Poate că ai citit transcrierea benzii lui Nixon, unde declara că nu vrea să aibă niciun amestec în literatura de azi şi în toate năzbâtiile artei. Asta era din cauză că pierduse ritmul. Pierduse contactul cu spiritul capitalismului. L-a înţeles cu totul greşit.

- Haide, haide, nu te pomi acum să-mi ţii una din predicile tale. Totdeauna, la masă, ne serveai câte o

teorie de-a ta - ba Marx, ba Darwin, ba Schopenhauer, ba Oscar Wilde. Dacă nu era una, era alta. Aveai cea mai mare colecţie de cărţi în seria „Modern Library“, de pe toată Strada. Şi pun rămăşag pe cincizeci contra unu că şi în minutul ăsta eşti cufundat până-n gât în vreo teorie trăsnită. N-ai putea să trăieşti fără vreo teorie. Hai să mergem, trebuie să luăm pe drum nişte agenţi ai mei cubanezi, şi un irlandez din Boston care vine cu noi. Eu unul nu m-am lăsat niciodată atras de artă, nu?

- Ba ai încercat odată să te faci fotograf.
- Eu? Când asta?
- La înmormântările de la biserica ortodoxă rusă, nu ţii minte, biserica de pe Leavitt, colţ cu Haddon, cea cu stucatun şi cu turlele ca nişte cepe. Obişnuiau să deschidă coşciugele pe trepte şi familia se fotografia cu mortul. Şi ai încercat să închei un târg cu preotul, ca să fii fotograful lor oficial.
- I-am propus aşa ceva? Bravo mie!

îi făcea plăcere să audă de asemenea isprăvi. Dar, într-un fel, a zâmbit potolit, cu o blajină fixitate, de parcă ar fi meditat

în gând. Şi-a pipăit obrajii căzuţi şi mi-a spus că s-a bărbierit prea apăsat în acea dimineaţă şi pielea îi era iritată. Probabil că un junghi puternic în piept îi sensibiliza şi faţa. Vizita asta a mea, cu aerul ei de despăţire finală, îl tulbura. Recunoştea că procedasem bine venind, dar pe de altă parte mă ura pentru că venisem. Reuşeam să văd totul cu ochii lui. De ce sosisem să-mi fâlfâi în jurul lui dragostea, ca pasărea morţii? Dar în niciun caz n-aş fi ieşit bine, căci dacă n-aş fi venit să-l văd, nu mi-ar fi iertat-o. Avea nevoie să se simtă permanent nedreptăţit. Se desfăta în mânie, şi purta ranchiună.

Timp de cincizeci de ani, ca un ritual, repetase aceleaşi glume răsuflate, râzând de ele pentru că erau atât de infantile şi de stupide. „Ştii cine a fost ieri internat la spital? Un bolnav“; sau: „Am luat odată premiul întâi la istorie, dar m-au ginit când l-am luat şi a trebuit să-l pun la loc.“ În zilele când încă mă mai dondăneam cu el, îi spuneam:

- Eşti un adevărat populist, un ţopârlan, ai renunţat la mintea ta de ovrei rus deştept din patriotism american. Eşti un ignorant care s-a ajuns şi un american adevărat.

Dar încetasem de multă vreme să-i mai spun astfel de lucruri. Ştiam că se închide în biroul lui, cu o lădiţă de stafide şi citeşte Arnold Toynbee şi R.H. Tawney, sau Cecil Roth şi Salo Baron despre istoria iudeilor. Dar când conversaţia se nimerea în jurul vreuneia dintre lecturile lui, avea grijă să pronunţe greşit cuvintele-cheie.

îşi conducea Cadillac-ul pe sub soarele strălucitor. Umbre care ar fi putut să fie aruncate de toţi oamenii de pe pământ traversau din când în când faţa soarelui. Ulick era un constructor american şi un milionar. Sufletele milioanelor fluturau ca nişte stafii pe lacul

capotei mari, negre. în îndepărtata Etiopie, oameni cu intestinele sfârtecate de dizenterie, ghemuindu-se pe jumătate morţi prin şanţuri, foloseau exemplare din ziarul Business Week abandonate de turişti, şi vedeau în ele faţa lui Ulick sau alte feţe ca a lui. Aveam însă impresia că existau puţine feţe ca a lui, cu profilul acela feroce care-ţi aducea în
minte cuvântul latin *rapax,* sau pe unul din regii deme^H împărţind moartea ai lui Rouault. Am trecut cu maşina pe lângă întreprinderile lui, Peony Condominium şi Trumbull I Arms. Mi-a înşirat numeroasele lui proiecte de construcţii B

- Peony, cât pe ce să-mi facă bucata. Arhitectul m-a bătut la cap până m-a convins să plasăm piscina pe acoperiş. Dar cantitatea de beton estimată de noi era şi-aşa cu tone întregi ■ mai mică, ca să nu mai vorbim de faptul că depăşisem înăl- 1 ţimea cu peste treizeci de centimetri. Nimeni n-a observat I însă, aşa că m-am descotorosit de toată chestia. Dar a trebuit ■ să iau o sumedenie de hârtii.

Prin hârtii, înţelegea o a doua ipotecă, mai mare.

- Ascultă-mă, Chuck. Ştiu că ai nevoie de bani. Muierea aia nebună n-o să se astâmpere până n-o să-ţi scoată ficaţii ca să-i ţină în frigiderul ei. Sunt uimit, realmente uimit că j nu ţi-ai pus nimic deoparte. Eşti un fraier de n-ai pereche.

Şi probabil că oamenii te sug de sume frumoase. Ştiu c-ai investit mult în cetăţeanul ăla din New York, Zitterbloom, ! | care ţi-a promis să te pună la adăpost, să-ţi protejeze veniturile de gheara Unchiului Sam. Şi te-a aranjat bine de tot.

De la ăla nu mai pupi un ban. Dar probabil că mai sunt şi j alţii care-ţi datorează mii de dolari. Fă-le nişte oferte. Să-ţi ■! plătească numai jumătate, dar în bani lichizi. Te învăţ eu cum j să-ţi pui la adăpost bănişorii şi

cum să-i facem să dispară. Pe urmă pleci în Europa şi rămâi acolo. De ce naiba ţii să stai la Chicago? Nu ţi s-a urât de oraşul ăsta plicticos? Pentru mine nu era plicticos pentru că alergam toată ziua şi duceam ' o viaţă activă. Dar tu? Te scoli dimineaţa, te uiţi afară, vezi că-i înnorat, tragi perdeaua şi-ţi iei o carte. Oraşul vuieşte, j dar nici nu-l auzi. Dacă nu ţi-a mâncat încă blestemata de inimă din tine înseamnă că eşti de fier, ca să poţi trăi în felul ăsta. Ascultă-mă, am o idee. Să cumpărăm împreună o casă j pe malul Mediteranei. Copiii mei ar trebui să înveţe o limbă 1 străină, să-şi facă puţină cultură. Ai putea să te ocupi tu de **j** ei. Ascultă, Chuck, dacă poţi să strângi cincizeci de bătrâne, fl
îţi garantez un venit de douăzeci şi cinci la sută, şi cu asta ai putea trăi în străinătate.

îmi vorbea întruna, iar eu mă gândeam la soarta lui. Soarta lui! Şi nu-i puteam comunica gândurile mele. Nu erau transmisibile. Atunci la ce foloseau? Bizareria şi idiosincrasia lor însemna o trădare. Gândurile ar trebui să fie reale. Vorbele ar trebui să aibă un înţeles bine definit, omul ar trebui să creadă ceea ce spune. De asta i se plângea Hamlet lui Polonius când îi spunea: „Vorbe, vorbe, vorbe.“ Vorbele nu sunt vorbele *mele*, gândurile nu sunt gândurile mele. E admirabil să ai gânduri. Acestea se pot referi la cerul înstelat sau la legea morală, la măreţia unuia sau la grandoarea celeilalte. Ulick nu era singurul care lua hârtii. Cu toţii luăm hârtii, şi încă în mari cantităţi. Şi n-aveam de gând să-i pasez acum lui Ulick vreuna dintre hârtiile mele, mai ales într-un asemenea moment. Ideile mele noi, da. Erau mai potrivite. Dar nu eram pregătit să-i vorbesc despre ele. Deşi s-ar fi cuvenit să fiu. în trecut, gândurile erau prea reale pentru a fi păstrate ca un portofoliu cultural de acţiuni şi obligaţiuni. Dar acum deţinem un capital

mintal. Câte concepţii despre lume doriţi? Cinci epistemologii diferite pe seară. La alegere. Toate sunt agreabile, şi niciuna nu e obligatorie sau necesară, niciuna nu are o forţă reală şi nu vorbeşte direct sufletului. Această luare de hârtii, acest transfer de valută intelectuală mi-a redresat până la urmă spinarea. Dar spinarea mea s-a redresat încet, şi în silă. Şi acum nu eram pregătit să-i spun lui Ulick nimic de real interes. Nu aveam nimic de oferit fratelui meu, ca să-l îmbărbătez în faţa morţii. Nu ştia ce să gândească, şi era furios şi speriat. Ar fi fost de datoria mea, în calitate de frate atent, să-i spun ceva. Şi, de fapt, aveam să-i comunic sugestii foarte importante, acum când înfrunta sfârşitul. Dar sugestiile nu erau de mare folos. Nu-mi făcusem lecţiile. Ulick mi-ar fi răspuns: „Ce vrei să spui? Spirit! Imortalitate? Crezi în astea?“ Şi încă nu eram pregătit să explic. Abia începusem şi eu să le cercetez. Poate că aveam să plec împreună cu Renata la Taormina, şi acolo voi putea sta într-o grădină, concentrându-mă asupra acestor chestiuni, dedicându-le tot spiritul meu.

Părinţii noştri atât de serioşi din Lumea Veche produseseră, fără îndoială, o pereche de măscărici americani: un demonic măscărici milionar şi un elevat măscărici cărturar. Ulick fusese un băiat gras pe care-l adorasem, era un om la care ţineam foarte mult, şi acum, când ţărmul fatal se arătase ochilor lui, aş fi vrut să-i spun, aşa cum îl vedeam stând şi suferind la volan, că acest lucru strălucitor, acest lucru ameţitor cutremurător delicios dureros (mă refeream la viaţă) când ajunge la capăt, ajunge numai la capătul a ceea ce cunoaştem noi. Nu şi al necunoscutului, iar eu bănuiam că mai urmează ceva şi după aceea. Dar nu-i puteam dovedi nimic acestui îndărătnic frate al meu. Era îngrozit de apropierea vidului, de încheierea

înfloritei plăcutei zile-de-mai cu stânca de cărbune în spate, de ademenitoarea, răcoroasa groapă din ţărână. Aşa încât, tot ce i-aş fi putut spune dacă aş fi vorbit ar fi sunat astfel:

„Ascultă-mă, îţi aduci aminte când ne-am mutat de la Appleton la Chicago şi am locuit în apartamentul acela întunecos de pe Rice Street? Şi tu erai un băiat obez, iar eu un băiat slăbuţ? Şi mama te mânca din ochii ei negri, iar tata se înfuria pentru că-ţi muiai pâinea în cacao? Şi înainte de a intra în afacerea cu cheresteaua, tata a trudit la brutărie, singura muncă pe care a putut-o găsi, el, un gentleman, muncind ca un rob nopţile? Şi când venea acasă, îşi atârna şorţul alb pe după uşa din baie, aşa încât cada mirosea întotdeauna a brutărie, iar faina scorţoşată cădea ca nişte cruste? Şi tata, frumos şi mâniat, dormea toată ziua pe o parte, cu o mână sub cap şi cu cealaltă între genunchii ridicaţi? În timp ce mama fierbea rufele pe soba cu cărbuni, iar tu şi cu mine o ştergeam la şcoală? Îţi aminteşti de toate astea? Ei bine, am să-ţi spun de ce le-am readus la suprafaţă: există serioase raţiuni estetice pentru ca toate acestea să nu fie date uitării pe vecie. Nimeni n-ar investi atâta viaţă în lucruri sortite să fie uitate şi irosite. Sau atâta dragoste. Dragostea este recunoştinţa pentru faptul de a exista. Şi această dragoste s-ar preface în ură, Ulick, dacă totul n-ar fi decât amăgire.“

Dar un astfel de discurs de bună seamă că n-ar fi fost acceptabil pentru unul dintre cei mai mari constructori din sud-estul Texasului. Astfel de comunicări sunt prohibite de regulamentele mintale în curs ale unei civilizaţii care şi-a dovedit dreptul de a impune atare regulamente prin numeroasele miracole practice pe care le înfăptuieşte ca, de pildă, aducerea

persoanei mele de la New York la Texas în patru ore, sau despicarea toracelui lui Ulick şi grefarea unor noi vene în inima lui. Oricum, acceptarea finalităţii morţii făcea parte din bagajul lui. Nu rămâne nici urmă din noi. Doar câteva găuri în pământ. Doar noroiul unor movile de cârtiţe, ridicate de specimene dispărute, care cândva şi-au săpat vizuini acolo.

între timp, Ulick îmi spunea că are de gând să mă ajute. Pentru cei cincizeci de mii de dolari o să-mi vândă nişte acţiuni într-un proiect al lui definitivat.

- Asta o să-ţi aducă între douăzeci şi cinci şi treizeci la sută. Aşa încât, dac-o să ai un venit de cincisprezece mii şi cu ce mai ciupeşti din scriptologia ta, ai putea trăi foarte comod într-una din ţările mai ieftine, ca de pildă Iugoslavia sau Turcia, şi ai spune bandei din Chicago să se ducă-n pizda mă-sii.

- Atunci, împrumută-mi tu cele cincizeci de bătrâne, am răspuns. într-un an de zile aş putea aduna suma ca să ţi-o rambursez.

- Pentru asta ar trebui ca eu însumi să fac un împrumut la bancă, zise Julius.

Dar şi eu eram un Citrine, în venele noastre curgea acelaşi sânge, astfel încât nu se putea aştepta să înghit asemenea minciună cusută cu aţă albă. Adăugă:

- Charlie, nu-mi cere să fac un lucru atât de neprofitabil!

- Vrei să spui că, dacă mi-ai avansa banii fără să realizezi vreun profit, ai scădea în propriii tăi ochi?

- De-aş avea darul tău de a rezuma lucrurile, ce cărţi aş mai scrie *eu,* dat fiind că ştiu de o mie de ori mai multe decât tine. Desigur că trebuie să realizez un mic profit. În fond, eu sunt acela care a încropit totul - întreaga minge de ceară. Dar ţi-aş fixa o dobândă minimă. Pe de altă parte, dacă eşti sătul de felul tău de viaţă, şi nu văd de ce n-ai fi, te-ai putea stabili aici în

Texas, şi ai deveni şi tu putred de bogat. Locul ăsta are mari dimensiuni, Charlie, e proiectat pe scară mare.

Dar referirile lui la scară şi la mari dimensiuni nu-mi trezeau ambiţii comerciale, ci-mi aminteau doar de nişte tulburătoare pagini ale unui clarvăzător, pe care le citisem în avion. O lectură care mă impresionase profund şi pe care încercam să o înţeleg. După ce amicii cubanezi şi omul din Boston se urcară în Cadillac şi începură să fumeze trabucuri, mi se făcu atât de greaţă, încât a mă gândi la clarviziune era unul dintre lucrurile cele mai bune pe care puteam să-l fac. Maşina ieşi din oraş, urmând coasta oceanului.

- Pe aici pe undeva e o pescărie grozavă, zise Ulick. Aş vrea să oprim şi să cumpăr pentru Hortense crevete şi mer- lin afumat.

Am oprit şi am cumpărat. Ulick începu să înfulece bucăţi de merlin înainte ca peştele să fi fost luat jos de pe cântar. Până să fie împachetat, înghiţise toată partea de la coadă.

- Nu te îndopa, i-am spus.

Nu dădu nicio atenţie cuvintelor mele şi, de altfel, avea dreptate. Se ghiftuia de zor. Gaspar, amicul cubanez, trecu la volan, iar Ulick se aşează în spate, cu peştele lui. îl ţinea sub banchetă.

- Bucata asta o păstrez pentru Hortense, îi place la nebunie.

Dar la ritmul în care înfuleca, lui Hortense nu avea să-i
mai rămână nimic. Nu eram eu cel chemat să fac să dispară ca prin minune o viaţă întreagă de extraordinară lăcomie, şt s-ar fi cuvenit să-l las în voia lui. Dar a trebuit să-mi introduc şi eu cei doi bănuţi fraterni, provocându-i exact zvâcnirea de remuşcare pe care o aştepţi din partea familiei în ajunul unei operaţii pe inimă, în timp ce te ghiftuieşti cu peşte afumat.

în acelaşi timp însă, mă concentram pe viziunea descrisă de clarvăzător cu extraordinare detalii. Sufletul şi spiritul, care părăsesc trupul în somn, pot fi extrase şi în plină stare de conştienţă, cu scopul de a cerceta viaţa lăuntrică a omului. Primul rezultat al acestei extrageri conştiente este că totul apare inversat. în loc de a percepe lumea exterioară, aşa cum o percepem în mod obişnuit cu simţurile şi cu intelectul, iniţiaţii reuşesc să vadă din afară înăuntru, adică eul circumscris. Sufletul şi spiritul sunt revărsate afară, asupra lumii pe care în mod normal o percepem dinăuntru: munţi, nori, păduri, mări. Acum nu mai percepem această lume exterioară, pentru că noi suntem *ea.* Lumea externă este acum cea internă. Clarvăzător, te afli acum în însuşi spaţiul pe care odinioară îl vedeai. Din această nouă circumferinţă priveşti îndărăt către centru şi în centru se află propriul tău eu. Acest eu, eul tău, constituie acum pentru tine lumea exterioară. Vezi forma umană, propria ta formă. Vezi propria ta piele şi sângele dinăuntru, şi percepi acestea toate ca pe un obiect exterior. Dar ce obiect! Ochii tăi sunt acum doi sori strălucitori, radiind lumină. îţi identifici ochii tocmai prin această strălucire. Urechile îţi sunt identificate prin sunet. Pielea radiază o strălucire. Forma umană răspândeşte lumină, sunet şi forţe electrice scăpărătoare. Aceasta este făptura fizică pe care o priveşte spiritul. Şi, în această radioasă emanaţie, e vizibilă până şi viaţa gândirii. Gândurile tale pot fi percepute ca nişte unde întunecoase ce străbat corpul luminii, spune clarvăzătorul. Şi împreună cu această luminozitate apare şi o cunoaştere a stelelor care există în spaţiul unde, până atunci, zăceam inerţi. Nu mai suntem inerţi, ci ne mişcăm odată cu stelele. O lume a stelelor din lăuntrul nostru, care poate fi văzută când spiritul ocupă un nou post de observaţie, în afara

trupului. Cât despre musculatură, aceasta e un precipitat al spiritului şi poartă în ea semnătura cosmosului. Semnătura cosmosului e prezentă în noi atât în viaţă cât şi în moarte. ■;

Maşina trecea acum prin locuri mlăştinoase şi stâncoase. Apăruseră manglieri. Apăruseră scânteierile golfului. Apăruse şi un talmeş-balmeş de fiare vechi, pentru că peninsula era folosită ca depozit de deşeuri şi cimitir de maşini. După-amiaza era fierbinte. Cadillac-ul negru îşi deschise portierele şi am ieşit la aer. Bărbaţii, aţâţaţi, se răspândiră în i toate direcţiile, studiind terenul, încercând să-şi dea seama de poziţia proprietăţii şi luptându-se de pe acum cu problemele j viitoarelor construcţii. Din minţile lor înflăcărate se înălţau 1 palate minunate, turnuri ameţitoare, grădini fermecate din cleştar de rouă.

- Stâncă solidă, spuse irlandezul din Boston, zgâriind j pământul cu vârful pantofului alb, din piele de viţel.

îmi mărturisise că nu era deloc irlandez, ci de origine poloneză. Numele lui, Casey, era o prescurtare de la Casimirz. Dat fiind că eram fratele lui Ulick, mă lua şi pe mine drept om de afaceri. Cu un nume ca Citrine, ce altceva aş fi putut fi? 1

- Omul ăsta e un adevărat creator. Fratele dumitale Julius are imaginaţie - un constructor genial, îmi spuse Casey. 1

în timp ce vorbea, faţa lui turtită şi pistruiată îmi oferea acel zâmbet fals care a bântuit ţara noastră cu cincisprezece 1 ani în urmă. Pentru a-l realiza, îţi înalţi buza de sus, dezgo- lindu-ţi dinţii, şi-ţi priveşti graţios interlocutorul. Alee Szath- [1] mar îl executa cel mai bine. Casey era un personaj corpolent, aproape monumental, şi găunos, care-ţi evoca un poliţist în haine civile din Chicago - exact acelaşi tip. Urechile îi erau uimitor de

zbârcite, ca nişte verze de Bruxelles. Vorbea cu o j politeţe pedantă, de parcă urmase un curs de corespondenţă 1 la Bombay. îmi plăcea acest lucru. Mi-am dat seama că voia să pun o vorbă bună pentru el la Ulick, şi i-am înţeles nevoia. Casey era pensionar, destul de bolnav, şi voia să-şi pună averea la adăpost de devalorizările inflaţioniste. Pe de altă parte, avea nevoie de activitate. Activitate sau moarte. Banii singuri j

nu pot marca timpul. Acum că mă angajasem în investigări spirituale, multe chestiuni mi se prezentau într-o lumină mai limpede. Eram conştient, de pildă, de emoţiile vulcanice pe care le disimula Ulick. Stătea pe o ridicătură de moloz, înfulecând crevete afumate din punga de hârtie şi pretindea că studiază cu o privire indiferentă peninsula, ca pe un loc cu perspective de dezvoltare.

- E un loc promiţător, spunea. Are posibilităţi de dezvoltare. Dar o să însemne o teribilă bătaie de cap. întâi va trebui curăţată din temelii. Pe urmă o să fie problema apei. Va trebui canalizată. Nici măcar nu ştiu în ce zonă e amplasată.

- Lucrul cel mai bun pe care l-ai putea face aici ar fi un hotel de lux, zise Casey. Apartamente de o parte şi de alta, cu vedere la ocean, plaje, un mic port pentru iahturi, terenuri de tenis.

- Pare simplu, răspunse Ulick.

Oh, iscusitul Ulick, dragul meu frate! îmi dădeam seama că era într-o transă de disimulare. Locul ăsta putea să aducă sute de milioane, şi picase pe el exact în clipa când chirurgii îşi ascuţeau cuţitele ca să-l taie. O inimă înecată în grăsime, înfundată, dureroasă ameninţa să-l vâre în mormânt tocmai când sufletul lui dăduse peste cea mai strălucită ocazie dintre toate. Poţi fi sigur că de câte ori vei visa visul cel mai frumos, cineva o să-ţi bată cu pumnul în uşă - faimosul băiat de la măcelărie, din Porlock. în cazul de faţă, numele lui era Moartea. îl înţelegeam pe Ulick şi pasiunile lui. De ce nu? O viaţă întreagă am fost suporterul lui Ulick Aşa încât ştiam ce paradis întrezărea el în maidanul acela de gunoaie - turnuri estompate de ceaţa mării, gazon de import perlat de umezeală, lacuri împrejmuite de gardenii, pe malurile cărora tinere fete îşi bronzau trupurile frumoase, şi o armată de servitori mexicani în

cămăşi brodate, murmurând *„Si, senor*“ - foarte mulţi mexicani treceau clandestin graniţa.

Ştiam de asemenea şi cum vor arăta filele bilanţului lui Ulick Ca filele din Homer tradus de Chapman, ornamentate, adevărate împărăţii de aur. Şi dacă ordonanţe ţinând de zoni- ficare se vor interpune, îngreunându-i îndeplinirea acestui vis, era pregătit să pună la bătaie un milion de dolari pentru mită. Citeam acest lucru pe faţa lui. El era păcătosul pozitiv eu păcătosul negativ. El ar fi putut să fie purtătorul aprinselor culori imperiale. Eu aş fi putut să port una din pijamalele pacienţilor trataţi prin somn de doctorul Denton. Desigur, un lucru măreţ mă chema la trezie, înfruntam o puternică provocare. Acum nu făceam decât să bolborosesc liniştit, dar în cele din urmă va trebui să dau în clocot. Aveam de înfăptuit unele treburi în numele întregii rase umane - purtam răspunderea nu numai a împlinirii propriului meu destin, ci şi a preluării misiunii unor prieteni eşuaţi ca Von Humboldt Fleisher, care n-au fost niciodată în stare să ajungă la o treaptă de superioară trezie. Buricele degetelor mele repetau felul în care voi pianota pe clapele trompetei, trompeta imaginaţiei, în clipa în care mă voi simţi pregătit să-mi lansez chemarea. Glasul acestei trompete va răsuna dincolo de pământ, în marele spaţiu. Şi când acest Mesia, această facultate izbăvitoare, imaginaţia, se va deştepta, în sfârşit vom putea din nou privi, cu ochii larg deschişi, asupra întregului pământ scânteietor.

Motivul pentru care Ulick-ii de pe acest pământ (ca şi Cantabilii de altfel) aveau atâta putere asupra mea era faptul că ştiau foarte limpede ceea ce doreau. Se poate ca dorinţele lor să fi fost mărunte, dar şi le urmăreau pe deplin treji şi conştienţi. Thoreau a văzut la Walden o marmotă, fiindcă ochii lui erau mult mai treji decât ai oricărui fermier. Desigur că marmota se

pregătea să dea iama în recolta din greu trudită a vreunei ferme. Thoreau şi-a putut permite să facă mare caz de marmote şi să se înfurie pe fermieri. Dar dacă societatea este un masiv eşec moral, atunci fermierii au motiv să doarmă. Sau să luăm cele ce se întâmplau acum. Ulick era treaz pentru tot ce însemna bani; eu, dorind din toată inima mea să procedez just, eram conştient că adâncul somn tolerant al adolescenţei mele americane durase o jumătate de veac. Şi chiar şi acum obţinusem ceva de la Ulick - revizitasem condiţiile copilăriei, în care se plămădise inima mea. Vagi urme din parfumul acelor vremi înviorătoare, al acelui dulce răstimp de vis al bunătăţii pluteau încă în jurul lui. Şi chiar acum când chipul lui se înălţa (poate) către cea din urmă lumină a soarelui, eu tot mai voiam ceva de la el.

Ulick îi trata pe cei doi cubanezi cu aceeaşi deferenţă cu care Casey îl trata pe el. Ei erau indispensabilii săi intermediari. Fuseseră colegi de şcoală cu proprietarii. Uneori făceau chiar aluzii c-ar fi fost veri. Mie îmi păreau a fi nişte *playboy* din Caraibe, de tipul uşor de recunoscut: nişte bărbaţi rotofei, cu feţe rotunde, proaspete şi ochi albaştri, nu deosebit de binevoitori. Erau jucători de golf, schiori pe apă, călăreţi, jucători de polo, participanţi la curse automobilistice, piloţi de avion. Cunoşteau Riviera, Alpii, Parisul şi New York-ul tot atât de bine ca şi cluburile de noapte sau tripourile din Indiile de Vest. I-am spus lui Ulick:

- Ăştia-s nişte mari şmecheri. Exilul nu i-a amorţit deloc.

- Ştiu că-s şmecheri, mi-a răspuns. Dar trebuie să găsesc o metodă să-i cointeresez. Nu-i acum momentul să fiu cu mâna strânsă. Dumnezeule, Chuckie, aici e din gros pentru toţi, îmi şopti el.

înainte ca această conversaţie să fi avut loc, făcusem două opriri. La întoarcerea din peninsulă, Ulick spusese că vrea să se oprească la o fermă de fructe tropicale pe care o cunoştea. îi promisese lui Hortense să-i aducă nişte fructe exotice. Peştele fusese devorat în întregime. Ne-am aşezat cu Ulick sub un copac, sugând fructele mari cât nişte sâni, de culoarea flăcării. îşi împroşcase cu zeamă cămaşa sport şi, văzând că oricum trebuia s-o dea la curăţat, îşi şterse şi degetele pe ea. Ochii i se îngustaseră şi se mişcau cu repeziciune, în sus şi-n jos. în acele momente părea să se fi detaşat cu totul de noi. Cubanezii scoaseră din portbagaj sacul de golf al lui Hortense, şi începură să se amuze, aruncând mingi peste câmp.

Erau nişte superbi jucători de golf, în ciuda fundurilor şi a cutelor de grăsime care li se formau sub bărbie când pregăteau să lovească mingea. Jucau pe rând şi, cu o elastică, loveau mingile elastice - pac! în necunoscut. Era plăcut să-i priveşti. Dar când ne pregătirăm de plecare, descoperit că legătura de chei a maşinii fusese încuiată în portbagaj. A trebuit să împrumutăm scule de la proprietarul fermei tropicale şi, după o jumătate de oră, cubanezii reuşiră să forţeze portbagajul. Desigur că vopseaua Cadillac-ului nou se jupuise. Dar n-avea nicio importanţă. „Nu face nimic, nu face nimic!» repeta Ulick. Fireşte, paguba îl râcâia, dar nu-i dădea mâna să se supere acum pe verii Gonzales. Ulick adăugă:

- Ce mare lucru, puţină feronerie, un strop de vopsea? Se ridică greoi şi zise: Să mergem acum să luăm o băutură şi să mâncăm ceva.

Ne-am dus cu toţii la un restaurant mexican, unde Ulick a dat gata un rând de piept de pui cu sos *mólé*- un sos de ciocolată amărui, condimentat. Eu nu mi-am putut termina porţia. A luat şi farfuria mea. După aceea

a comandat plăcintă cu pecan *a la mode* şi o ceaşcă de cacao mexicană.

Când am ajuns acasă, i-am spus că aş vrea să mă duc la motel să mă odihnesc un pic: eram foarte obosit. Am stat, o bucată de timp, împreună în grădină.

- Reuşeşti măcar să-ţi faci o imagine a acestei peninsule? mă întrebă. Cu pământul ăsta, aş realiza cea mai splendidă afacere din viaţa mea. Şi deştepţii ăia de cubanezi vor trebui să accepte. Trec cu tăvălugul peste ei. O să schiţez eu un plan - cât voi sta în convalescenţă o să cer să mi se facă o examinare exactă a terenului, şi o hartă, şi când o să vin cu oferta mea la filfizonii ăia spanioli, o să fiu înarmat cu proiectele arhitecţilor şi cu toate propunerile de finanţare. Vreau să spun *dacă*, ştii tu bine. Te tentează să guşti nişte portocale din grădină? I

Morocănos, se întinse spre unul din pomii lui şi culese câteva fructe.

- Mi-e rău de cât am mâncat, am răspuns.

Continuă să culeagă şi să mănânce, scuipând sâmburii şi pieliţele, şi privind dincolo de mine. Din când în când, îşi ştergea mustaţa Acheson. Arogant, neîmblânzit, era stăpânit de gânduri incomunicabile. Erau aşternute cu o caligrafie deasă şi măruntă pe fiecare centimetru din suprafaţa lui interioară.

- Charlie, n-o să te vedem la Houston înainte de operaţie. Se împotriveşte Hortense. Zice că o să mă emoţioneze prea tare, şi ea e o femeie care ştie ce face. Uite ce vreau să-ţi spun, Charlie. Dacă mor, te căsătoreşti cu Hortense. E o femeie mai bună decât ai putea tu găsi vreodată. Un om dintr-o bucată. Am încredere în ea sută la sută, şi ştii ce înseamnă asta. S-ar putea să fie puţin cam aspră, dar mi-a făcut o viaţă minunată. Şi n-o să mai ai nicio problemă financiară, de asta poţi fi sigur.

- Ai discutat aceste lucruri cu Hortense?

- Nu. I-am scris totul într-o scrisoare. Cred că bănuieşte că aş vrea să se mărite tot cu un Citrine, dacă mor pe masa de operaţie. Se uită fix la mine şi urmă: O să facă aşa cum îi spun. Şi tu la fel.

După-amiaza târzie străjuia ca un perete de aur. O mare cantitate de iubire se lăsase între noi doi şi nici Ulick, nici eu nu ştiam ce să facem cu ea.

- Bun, e-n regulă, la revedere.

Se întoarse cu spatele la mine. M-am urcat în maşina închiriată şi am plecat.

Hortense, la telefon, îmi spunea:

- A reuşit, Charlie. I-au scos nişte vene din picior şi i le-au transplantat la inimă. O să fie acum mai sănătos ca oricând.

- Slavă Domnului. Nu mai e niciun pericol?

- Da, sigur, şi mâine poţi veni să-l vezi.

Hortense se ferise de prezenţa mea în timpul

operaţiei. Am atribuit acest lucru invidiei de soţie/frate, dar mai târziu mi-am schimbat părerea. Am recunoscut că în afecţiunea mea exista o lipsă de stăpânire sau mai curând o isterie pe care, în locul ei, aş fi evitat-o şi eu. Dar în vocea cu care-mi vorbea la telefon, răzbea o intonaţie pe care n-o mai auzisem niciodată până atunci. Hortense cultiva flori exotice şi striga la câini şi la oameni - ăsta era felul ei. Dar de astă dată aveam impresia că împărtăşeam din ceea ce era rezervat florilor, şi atitudinea mea faţă de ea s-a schimbat radical. Humboldt obişnuia să-mi spună - şi el se pricepea să judece cu ascuţime caracterele -; că sunt departe de a fi blând, ba, dimpotrivă, sunt chiar dur. Transformarea mea (dacă de aşa ceva era vorba) i-ar fi plăcut, în vremurile noastre atât de critice, urmărind ştiinţa (care e de fapt o ştiinţă fantastică), oamenii au impresia că nu mai păstrează iluzii unul despre celălalt. Legea parcimoniei face ca micşorarea meritelor celorlalţi să pară mai realistă. De aceea aveam şi eu rezervele mele în ceea ce o privea pe Hortense. Acum însă gândeam că e o fată bună. Zăcusem pe patul de la motel, citind câteva dintre hârtiile lui Humboldt, şi cărţi de Rudolf Steiner şi de discipolii săi, şi mă montasem singur într-o stare de spirit specială.

Nu ştiu ce mă aşteptasem să văd când am intrat în camera lui Ulick- poate că pete de sânge, sau pulbere de oase rămasă de pe urma ferăstrăului electric; în fond îi deschiseseră cutia toracică şi-i scoseseră afară inima; o opriseră ca pe un motoraş şi o aşezaseră deoparte, apoi o repuseseră în funcţiune după ce-şi terminaseră treaba. Nu-mi puteam scoate acest lucru din minte. Dar acum intrasem într-o cameră plină de flori şi scăldată de soare. Deasupra capului lui Ulick era o plăcuţă de alamă gravată cu numele tatii şi al mamei. Faţa lui era verde- galbenă, osul nasului se ivea proeminent, iar mustaţa albă se zbârlea dedesubt.

Totuşi, arăta fericit. Şi, am constatat cu plăcere, la fel de aprig. Era slăbit, desigur, dar mintea îi era numai la afaceri. Dacă i-aş fi spus că arăta puţin ca de pe altă lume, s-ar fi uitat la mine cu dispreţ. în fond, iată ferestrele cu geamuri lustruite, iată trandafirii imenşi şi daliile, iat-o pe doamna Julius Citrine într-un costum-pantalon tricotat, cu picioarele ei durdulii cam scurte, o femeie scundă puternică şi atrăgătoare. Viaţa mergea înainte. Care viaţă? Viaţa asta. Şi ce era viaţa asta? Dar nu era acum momentul potrivit pentru metafizică. Ulick părea foarte agitat, foarte fericit. Totuşi, îmi păstram gândurile sub bizara mea pălărie.

- Ei, băiete, mi se adresă Ulick cu voce cam slabă. Te bucuri, nu?
- Da, Ulick.
- Ai văzut, o inimă poate fi reparată ca un pantof. Pingelită. Se pot schimba chiar şi feţele. Ca la Novinson de pe Augusta Street...

Presupun că eu eram omul care-i trezea lui Ulick nostalgiile. Ce nu reuşea să-şi amintească singur îi plăcea să audă de la mine. Căpeteniile triburilor din Africa avuseseră pe vremuri nişte amintitori oficiali; eu eram amintitorul lui Ulick.

- Novinson avea în vitrină suveniruri din tranşee din 1917, am început eu. Avea tuburi de cartuşe din alamă, o cască ciuruită. Deasupra banchetei lui era o caricatură colorată, făcută de fiul lui, Izzie, reprezentând un tip cu faţa împroşcată cu noroi, care sărea în sus, strigând „Ajutor!“ Mesajul era: „Nu vă lăsaţi udaţi leoarcă, pantofii se pot repara.“

Ulick se adresă către Hortense:

- Tot ce ai de făcut e să-l apeşi pe buton.

Ea zâmbi din fotoliul capitonat, în care stătea picior peste picior. Culoarea costumului tricotat era roşu-fanat sau cărămiziu-proaspăt. Avea o faţă albă, ca faţa

pudrată a unei dansatoare Kabuki. Deşi nuanţa ochilor albaştri, faţa lui Hortense era japoneză — pometii înalţi şi buzele cărnoase, fardate cu roşu-aprins, creau acest efect.

- Bine, Ulick, acum că a trecut ce-a fost mai din greu, am să plec.

- Ascultă-mă, Chuck, există ceva ce mi-am dorit dintot- deauna, un lucru pe care mi l-ai putea cumpăra din Europa. Un frumos peisaj marin. întotdeauna mi-au plăcut tablourile ce înfăţişează marea. Dar numai marea. Nu vreau stânci, sau un vapor, sau oameni. Numai largul mării într-o zi superbă. Apă, apă de jur-împrejur. Găseşte-mi aşa ceva, Chuckie, şi plătesc cinci mii, opt mii de dolari. Telefonează-mi dacă dai peste ce trebuie, şi-ţi trimit banii telegrafic.

Se subînţelegea că aveam dreptul să reţin un ciubuc J neoficial, desigur. Ar fi fost nefiresc din partea mea să nu-l trag pe sfoară la preţ. Aceasta era forma pe care o lua generozitatea lui. Eram mişcat.

- Am să vizitez galeriile, i-am spus.

- Bun. Şi acum în legătură cu cei cincizeci de mii - te-ai gândit la propunerea mea?

- O, aş dori foarte mult să se facă treaba asta. Am mare nevoie de un venit. Am şi telegrafiat unui prieten de-al meu - Thaxter. E în drum spre Europa, pe vasul France. I-am comunicat că sunt de acord să plec la Madrid pentru un proiect pe care l-a visat el. Un *Baedeker* cultural... Aşa încât acum mă voi duce la Madrid.

- Foarte bine. Ai nevoie de proiecte. Reîntoarce-te la munca ta. Te cunosc eu. Cum nu mai lucrezi, dai de bucluc. Muierea aia din Chicago, cu avocaţii ei, te-a făcut să nu mai poţi lucra. Ştie ea ce înseamnă pentru tine oprirea din muncă. Hortense, de acum înainte va trebui să-i purtăm de grijă lui Charlie.

- Cred c-ar trebui, răspunse Hortense.

Cu fiecare clipă ce trecea o admiram şi o iubeam mai mult pe Hortense. Ce femeie minunată şi sensibilă era, şi ce versatilitate emoţională se ascundea sub masca aceea Kabuki. Bruscheţea ei mă amăgise. Dar îndărătul bruscheţei, câtă bunătate, ce trandafir de grădină!

- Dar de ce nu mai faci un efort să ajungi la o înţelegere cu Denise? mă întrebă ea.

- Ea nu doreşte să ajungă la un acord, răspunse Ulick. Femeia aia vrea să-i vadă rânza într-un pahar cu apă pe noptiera ei. Când el îi oferă mai mulţi bani, ea îşi ridică pretenţiile. N-are niciun rost. în Chicago, Charlie nu face decât să scuipe împotriva vântului. Are nevoie de femei, dar se încurcă cu muieri care-i mănâncă sufletul. Aşa încât

întoarce-te la lucru, Chuck, şi dă drumul la motor. Dacă nu-ţi menţii numele viu în faţa publicului, unii or să creadă c-ai murit şi nu ţi-au observat necrologul. Cât poţi să scoţi din afacerea asta cu ghidul cultural? Cincizeci de mii? Cere o sută. Nu uita impozitele. Ai pierdut şi la bursă? Desigur. Eşti un expert în viaţa Americii. Aşadar, trebuie să simţi şi tu ce simte întreaga ţară. Ştii ce-aş face în locul tău? Aş **cumpăra** obligaţiuni la căile ferate. Unele dintre ele se vând acum mult sub valoarea lor. Numai căile ferate pot pune cărbunele în mişcare - or, criza de energie readuce cărbunele pe primul plan. Ar trebui să achiziţionăm şi nişte terenuri carbonifere. Mai jos de Indiana şi Illinois, tot vestul central e o masă solidă de cărbune. Poate fi fărâmat, amestecat cu apă şi pompat prin conducte, dar nu-i economic. Chiar şi apa o să devină un bun rar, spuse Ulick, prins într-unul din elanurile sale capitaliste.

în materie de cărbune era un poet romantic, un Novalis grăind despre misterele pământului.

- Vezi de strânge nişte bani. Trimite-i-i să ţi-i investesc eu.

- Îţi mulţumesc, Ulick, am spus.

- în regulă. întinde-o! Rămâi în Europa, de ce dracu' să vii înapoi? Şi găseşte-mi o marină.

El şi Hortense se întoarseră la planurile lor de exploatare a peninsulei cubanezilor. El îşi folosea geniul la studierea hărţilor Şi schiţelor, în timp ce Hortense îi făcea legătura telefonică cu diverşi bancheri. I-am sărutat pe fratele şi cumnata mea şi am plecat cu maşina închiriată spre aeroport.

Deşi eram foarte bucuros, ştiam că la Milano lucrurile nu mergeau bine. Renata mă apăsa pe inimă. Nu înţelegeam ce are de gând să facă. Noaptea trecută, vorbisem cu ea la telefon de la motel. Am întrebat-o ce se întâmplă. Mi-a răspuns: - N-am să mă apuc să-ţi povestesc totul într-o convorbire transoceanică, Charlie, e prea costisitor.

Dar după aceea a plâns două minute întregi. Până şi plân-l setele intercontinentale ale Renatei erau mai proaspete plânsetele oricărei alte femei aflate în imediată vecinătai După care, cu vocea încă înecată de lacrimi, începu să ia singură în râs şi spuse:

- Ei, astea au fost lacrimi de doi bani jumate. Da, vin după tine la Madrid, de asta poţi să fii sigur.

- Signor Biferno este tatăl tău?

- S-ar zice că suspansul te ucide. Ce să mai spun eu? Da, cred că Biferno e tatăl meu. *Simt* că este.

- Vorba-i ce simte el? Trebuie să fie un bărbat grozav. Un nepricopsit n-ar fi putut concepe o femeie ca tine, Renata.

- E bătrân şi dărâmat. Arată ca unul pe care au uitat să-l scoată din închisoarea de la Alcatraz. Şi nici nu mi-a vorbit. Refuză să-mi vorbească.

- De ce?

- Mama nu mi-a comunicat, înainte de plecare, că l-a dat în judecată. I-au venit citaţiile chiar cu o zi înainte de sosirea mea. Un proces de paternitate. I se cere întreţinerea pentru copil şi despăgubiri.

- întreţinerea pentru copil? Ai aproape treizeci de ani! Şi ■ Señora nu ţi-a spus că pune la cale aşa ceva?

- Când te arăţi neîncrezător, când adopţi tonul „asta-nu- pot-să-cred“, ştiu că eşti furios, nu glumă. îţi pare rău de banii pe care i-ai cheltuit pe călătoria asta.

- Renata, de ce-a trebuit Señora să vină cu citaţii pe capul lui Biferno exact când erai pe punctul de a soluţiona S enigma naşterii tale? Enigmă la care ea ar fi trebuit să-ţi ofere răspunsul. întreprinzi încercarea asta pentru sufle" S tul tău sau pentru identitatea ta - ai petrecut săptămânl^H întregi de frământare în această criză a identităţii -, pentru £ ca propria mamă să-ţi facă asemenea figură! Ce te miri că sunt deconcertat? E o chestie groaznică. Ce plan de bătaie ■ a uneltit bătrâna! Toată gama - bombardament, victorie, *M* capitulare necondiţionată.

t - Nu poţi suporta să auzi de femei care judecă pe bărbaţi în judecată. Dar nu ştii cât îi datorez eu mamei. Să creşti o fată ca mine n-a fost lucru uşor. Cât despre figura pe care mi-a facut-o, adu-ţi aminte de figurile care ţi s-au făcut ţie. Cantabile ăla, putrezi-i-ar sufletul în iad, sau Szathmar, sau Thaxter. Fii cu ochii-n patru când e vorba de Thaxter. Acceptă luna la Ritz, dar nu semna niciun contract. Thaxter o să-şi ia banii şi-o să te lase pe tine cu munca.

- Nu, Renata, e un tip ciudat, dar are un fond bun.
- La revedere, iubitule! Mi-ai lipsit nebuneşte. Ţii minte ce mi-ai spus odată despre leul britanic care stă cu laba pe glob? Mi-ai spus că atunci când ai pus tu laba pe globul meu, a fost mai bine decât dacă ţi s-ar fi dat un imperiu. Deasupra Renatei soarele nu apune niciodată! Te aştept la Madrid.
- Se pare că ai cam feştelit-o la Milano.

Mi-a răspuns sfatuindu-mă, ca şi Ulick, să mă apuc iar de lucru.

- Numai că, pentru numele lui Dumnezeu, să nu scrii poliloghia aceea pedantă pe care ai descărcat-o în ultima vreme în capul meu.

Şi în clipa aceea, probabil că întregul Atlantic şi-a săltat talazurile între noi; sau poate că satelitul care asigura comunicarea fusese împroşcat, în spaţiu, cu stropi sclipitori. Oricum, conversaţia s-a pulverizat şi s-a încheiat.

Dar când avionul a decolat, m-am simţit neobişnuit de liber şi uşor - rostogolit pe curbatele picioare de acvilă ale unui 747, înălţat în văzduh pe aripi imense, aparatul străpungând nivel după nivel şi pătrunzând în atmosfere din ce în ce mai luminoase, în timp ce îmi încleştam servieta între picioare, asemenea unui călăreţ, iar capul mi se

odihnea pe pieptul canapelei. Chibzuind, ajunsesem la concluzia că procesul ticălos şi grosolan intentat de Señora era în favoarea mea. Ea se discreditase. Bunătatea, răbdarea, judecata mea sănătoasă, superioritatea mea vor fi acum evidente pentru Renata. Tot Ce aveam de făcut era doar să-mi ţin gura şi mă ţin scai de
ea. Gânduri despre Renata mă asaltau dens şi rapid - tot felul
de lucruri în legătură cu contribuţia-fetelor-frumoase-la-des-
faşurarea-destinului-democraţiei-capitaliste, şi alte chestii mai adânci, dincolo de toate acestea. Daţi-mi voie să văd dacă pot clarifica unele dintre ele. Renata era foarte aproape de a fi conştientă - aşa cum sunt mulţi oameni azi - de faptul că „trăieşte în cadrul istoriei“. Dar Renata, în calitate de frumuseţe nobilă din punct de vedere biologic, se afla într-o] categorie falsă - *Maja* lui Goya fumând un trabuc, sau capricioasa amantă a lui Wallace Stevens şoptind „Pfui!“ Vreau să spun că dorea să sfideze şi să se arate mai presus de categoria în care fusese repartizată de opinia publică. Dar cocheta şi cu această categorie. Şi dacă avem într-adevăr vreo menire istorică, apoi o avem pe aceea de a rupe cu falsele categorii. Jos măştile! Odată i-am spus:

- O femeie ca tine ar putea fi considerată proastă numai dacă Existenţa şi Cunoaşterea ar fi două entităţi total separate. Dar cum Existenţa este şi o formă a Cunoaşterii, propria noastră existenţă este, într-un fel, şi desăvârşirea noastră culturală.

- Deci nu sunt o fată proastă. N-aş putea fi, din moment ce sunt atât de frumoasă. Asta-i grozav! Totdeauna ai fost drăguţ cu mine, Charlie.

- Pentru că te iubesc, fetiţo.

Apoi a plâns un pic pentru că, din punct de vedere sexual, nu era chiar atât de zdrobitoare cum

s-ar fi crezut. Avea handicapurile ei. Uneori, se acuza singură, plângând: „Adevărul! Mă prefac. Cel mai mult îmi place pe sub masă.“ I-am spus să nu exagereze. I-am explicat că din momentul în care Ego-ul a devenit independent faţă de soare, a fost nevoit să sufere durerea acestei emancipări (Steiner). Ideologia sexuală modernă nu o va putea niciodată contracara. Dezinhibarea plăcerii naturale nu ne va elibera de tirania universală a egocentrismului. Carnea şi sângele nu vor putea deţine niciodată capul de afiş. Şi aşa mai departe.

Oricum, ne ridicasem la o înălţime de şase mile într-un spaţios 747 - o cavernă iluminată, un teatru, o cafenea - în timp ce Atlanticul se zbuciuma dedesubt, în lumina palidă a zilei. După spusele pilotului, vapoarele aveau de furcă cu furtuna. Dar de la această altitudine, coamele talazurilor nu păreau mai înalte pentru ochii noştri decât par încreţiturile cerului gurii pentru limbă. Stewardesa ne servi whisky şi alune havaiene. Ne avântam pe liniile longitudinale ale planetei, acest loc interesant pe care mă învăţasem să-l consider drept marea şcoală a sufletelor, sălaşul material al spiritului. Mai mult ca oricând credeam că sufletul cu sporadicele lui licăriri de Bine nu se putea aştepta să dobândească ceva într-o singură viaţă omenească. Teoria lui Platon asupra imortalităţii nu e o metaforă, aşa cum încercau unii gânditori s-o facă să pară. El literalmente a crezut în ea. O singură durată de viaţă nu poate face decât ca virtutea să dispere. Numai un nebun ar putea încerca să împace Binele cu o mortalitate conferită doar o singură dată. Sau, cum ar spune Renata, fata asta dulce: „Decât o singură dată, mai bine deloc.“

Într-un cuvânt, îmi îngăduiam să meditez la ce-mi făcea plăcere şi-mi lăsam gândurile să umble brambura. Dar simţeam că avionul şi cu mine ne

îndreptam spre direcţia bună. Madrid era o alegere înţeleaptă. în Spania voi putea începe să mă redresez. Mă voi bucura împreună cu Renata de o lună de linişte. îmi spuneam - gândindu-mă la nivela dulgherului - că poate respectivele noastre bule de aer vor fi ademenite să revină la centru. Şi atunci vor putea fi încercate lucrurile care satisfac cu adevărat, care satisfac în mod firesc toate inimile Şi spiritele. Dacă oamenii se simt ca nişte şarlatani în clipa când vorbesc despre Adevăr şi despre Bine, asta se întâmplă din cauză că bula lor de aer a luat-o razna, din cauză că sunt convinşi că urmează regulile gândirii ştiinţifice, din care nu înţeleg o iotă. Dar nu era treaba mea să mă joc cu focul şi nici să dau cu piciorul singurelor idei revoluţionare care ne-au rămas. Calculând statistic, nu-mi mai rămăsese decât un deceniu ca
să recuperez o întreagă durată de viaţă greşit trăită. Nu mai aveam timp nici măcar pentru remuşcări şi căinţă. Totodată l simţeam că şi Humboldt, acolo, în moarte, avea nevoie de J ajutorul meu. Morţii şi viii încă mai alcătuiau o comunităţii Şi planeta asta încă mai constituia baza operaţiunilor. Pe de o parte era viaţa cârpăcită a lui Humboldt, pe de alta viaţa mea cârpăcită, şi mie îmi revenea să fac ceva, să dau un ultim impuls roţii, să transmit cunoaşterea morală de pe pământ» adică de acolo de unde o poţi dobândi, către existenţa viitoare, adică acolo unde ai nevoie de ea. Desigur, îi aveam Şi pe ceilalţi morţi ai mei. Nu era vorba numai de Humboldt ^ Şi mai aveam şi puternica bănuială că m-am smintit. Dar de ce să cadă receptivitatea mea sub o asemenea bănuială? Dimpotrivă etcetera. În cele din urmă, am ajuns la concluzia: om 1 trăi şi om vedea. Zburam prin tării neîntinate de umbră, Şi în lumina pură a înălţimilor am văzut că frumoasa băutură arămie din paharul meu

conţinea mulţi corpusculi cristalini şi linii calorice de fluid rece generator de căldură. Aşa mă amuzam şi-mi omoram timpul. Am fost reţinuţi un timp la Lisabona şi am sosit la Madrid cu ore întregi de întârziere.

Avionul, cu ghebul lui ca de balenă în faţă, s-a deschis şi pasagerii au început să se reverse afară, vioiul Charlie Citrine printre ei. Citisem în revista aviaţiei că, în acest an, numărul turiştilor care vizitaseră Spania întrecuse cu zece milioane cifra populaţiei. Totuşi, care american ar putea crede că sosirea sa în Lumea Veche nu constituie un eveniment special? Sub aceste ceruri, comportamentul tău are mai multă importanţă decât în Chicago. Aşa trebuie să fie. Aici există un spaţiu plin de semnificaţii. Nu mă puteam împiedica să simt acest lucru. Şi Renata, înconjurată la rândul ei de un spaţiu plin de semnificaţii, mă aştepta la Ritz. între timp compatrioţii mei tovarăşi de zbor, un grup de bătrânei din Wichita Falls, îşi ţârâiau picioarele obosite prin coridoarele lungi, evocând pacienţii ambulatorii dintr-un spital. Am trecut ca fulgerul pe lângă ei. Am fost primul la ghişeul pentru viza paşapoartelor,

oriinul la banda rulantă pe care soseau valizele. Numai că... valiza mea a fost ultima dintre toate. Grupul din Wichita Falls plecase şi începusem să cred că valiza cu eleganta mea garderobă, cu cravatele Hermes, cu hainele mele fantezi de crai bătrân şi aşa mai departe, se pierduse, când am văzut-o apărând, solitară, bălăbănindu-se pe lunga, lunga bandă rulantă. Venea spre mine ca o femeie fără corset, care păşeşte agale pe pietrele pavajului.

în maşina care mă ducea la hotel, m-am simţit din nou mulţumit şi m-am gândit ce bine c-am sosit noaptea, când şoselele sunt pustii. N-a mai fost niciun prilej de întârziere - taxiul gonea cu furie şi-mi spuneam că o să intru direct în camera Renatei, o să-mi scot hainele, şi glonţ în pat lângă ea. Nu din poftă erotică, ci de nerăbdare. Simţeam o nevoie fără margini să reconfortez şi să fiu reconfortat. Nici nu pot să vă spun în ce măsură eram de acord cu Meister Eckhardt în legătură cu eterna tinereţe a sufletului. De la început până la sfârşit, spune el, sufletul rămâne acelaşi, are o vârstă unică. Dar, din păcate, restul din noi nu e la fel de stabil. Aşa încât n-are niciun sens să treci cu vederea această discrepanţă, să negi descompunerea şi să iei viaţa iar şi iar de la început. Aici însă, alături de Renata, voiam să fac o nouă încercare de acest gen, jurându-mi că eu voi fi mai tandru, iar ea mai fidelă şi mai umană. Desigur că era lipsit de sens. Dar trebuie avut în vedere că eu, până la patruzeci de ani, am fost un idiot total, iar după patruzeci de ani un idiot parţial. Oarecum idiot voi fi toată viaţa. Totuşi, simţeam că mai există oarecare speranţă Şi goneam cu maşina către Renata. Intram în zonele finale ale mortalităţii, aşteptându-mă ca aici, în Spania, dintre toate locurile din lume, aici, într-un dormitor, să se întâmple - în sfârşit! - tot ceea ce omeneşte e drept.

în holul de recepţie circular al hotelului Ritz, oamenii de serviciu mi-au luat, plini de demnitate, valiza şi servieta, şi am intrat apoi pe uşa turnantă, căutând-o din ochi pe Renata. Dar desigur că nu avea să mă aştepte în unul dintre fotoliile acelea maiestuoase. O regină a femeilor nu poate să stea în hol până la trei noaptea, cu personalul de serviciu. Nu, desigur că zace în pat, trează, frumoasă, fragedă, respirând liniştit şi aşteptându-l pe extraordinarul, pe unicul-şi-singurul eji Citrine. Mai existau şi alţi bărbaţi potriviţi, mai frumoşi, mai tineri, mai energici, dar Charlie era unul şi credeam că Renata e conştientă de acest lucru.

Din raţiuni de respect de sine, când vorbisem la telefon se împotrivise să împărţim acelaşi apartament.

- La New York n-are importanţă, dar la Madrid, cu nume diferite în paşapoarte, prea miroase a cocotă. Ştiu c-o să te coste dublu, dar n-am ce-ţi face.

I-am cerut omului de la recepţie s-o sune pe doamna Koffritz.

- Nu avem nicio doamnă Koffritz, a fost răspunsul.

- Dar o doamnă Citrine?

Nu exista nicio doamnă Citrine. Teribilă dezamăgire. Am străbătut covorul circular, sub cupolă, şi m-am dus la portar. Mi-a înmânat o telegramă sosită din Milano:

„MICĂ AMÂNARE. NOUTĂŢI BUNE BIFERNO. .
TELEFON MÂINE. TE ADOR.“

Mi s-a arătat camera mea, dar nu eram în dispoziţia de a-i admira efectele: stil spaniol bogat, scrinuri sculptate, draperii grele, covoare turceşti şi *fauteuils,* o baie în marmură şi aplice electrice de modă veche, în stilul elegantelor *wagons-lits* de altădată. Patul se afla plasat într-un alcov, ascuns de perdele şi acoperit cu mătase moarată. Inima mea nu se

comporta prea bine când, dezbrăcat, m-am căţărat în pat şi mi-am rezemat capul de pernă. Nu primisem niciun cuvânt de la Thaxter, deşi la vremea asta trebuia să fi ajuns la Paris. Era necesar să iau de îndată legătura cu el. Thaxter urma să-l înştiinţeze pe Stewart la New York că acceptasem invitaţia de a sta o lună la Madrid ca musafir al său. Era o chestiune extrem de importantă. Nu mai aveam decât patru mii de dolari şi nu puteam să-mi îngădui două apartamente la Ritz. Dolarul scădea, peseta era ireal de ridicată, şi nu credeam că existau „noutăţi bune Biferno“.

Inima mă durea surd. Refuzam să-i ofer cuvintele pe care ar fi vrut să le rostească. Condamnam starea în care mă aflam. Stupid, stupid, stupid! La mii de mile depărtare de ultimul meu pat din Texas, zăceam ţeapăn şi colosal de mâhnit, temperatura corpului meu fiind cel puţin cu trei linii sub normal. Eram deprins să detest autocompătimirea. Făcea parte din educaţia mea americană să fiu energic şi pozitiv, un înfloritor sistem de energie şi un câştigător; şi cum câştigasem până acum două premii Pulitzer şi medalia Zigzag şi o mare cantitate de bani (de care eram jefuit de un tribunal al echităţii), m-am angajat la o realizare finală şi mai înaltă, anume la o indispensabilă revizuire metafizică, la un mod mai corect de a gândi problema morţii. Şi acum îmi amintisem de un citat din Coleridge, reprodus de Von Humboldt Fleisher în hârtiile pe care mi le lăsase, un citat în legătură cu ciudatele idei metafizice. Cum suna? „Ciudatele idei metafizice, în ceasul de adevărată suferinţă, sunt ca nişte jucării la căpătâiul unui copil bolnav de moarte.“ Am coborât din pat şi am început să scotocesc în servietă ca să găsesc citatul exact. Dar după scurt timp m-am oprit. Mi-am dat seama că a fi speriat de trădarea Renatei era cu totul altceva decât a fi bolnav de moarte. Şi apoi, fir-ar

ea să fie, de ce să-mi dea un ceas de suferinţă, de ce să mă oblige să mă aplec dezbrăcat şi să scotocesc printre hârtiile unui mort ca să le citesc la lumina acestei lămpi de *wagon-lit*? Am hotărât că totul se datora faptului că eram extrem de obosit şi că sufeream de rău de avion.

De la Humboldt şi Coleridge am trecut la teoriile lui George Swiebel. Am făcut ceea ce ar fi făcut George în locul meu. Am dat drumul la apă fierbinte şi am stat în cap în timp ce se umplea cada. După aceea am făcut podul, lăsân- du-mi toată greutatea corpului în călcâie şi pe baza craniului. După care am executat câteva dintre exerciţiile prescrise de

Faimosul doctor Jacobsen, specialistul în tehnici de relaxa^ şi somn. Studiasem manualul lui. Se presupune că elimini încordarea din tine deget cu deget şi fibră cu fibră. Dar n-a fost o idee inspirată, pentru că mi-a amintit de jocul Renatei cu degetele de la picioare în momentele ei de ingeniozitate erotică. (Nu cunoscusem figura cu degetele de la picioare până când nu mi-a arătat-o ea.) După toate astea, m-am urcat din nou în pat şi am început să mă închin la sufletul meu tulburat să-mi părăsească pentru un timp, rogu-te, sărmanul meu trup, ca să mă pot odihni şi eu un pic. Am luat telegrama Renatei şi mi-am concentrat privirile pe „TE ADOR“. Studiind stăruitor cele două cuvinte, am hotărât să cred că era adevărat. De îndată ce am îndeplinit acest act de credinţă, am adormit. Ore îndelungate am zăcut inconştient în alcovul cu perdele.

După aceea a sunat telefonul. în întunecimea ocrotită de perdele, am bâjbâit după comutator. Nu era de găsit. Am ridicat receptorul şi am întrebat-o pe telefonistă:

- Cât e ceasul?

Era unsprezece şi douăzeci.

- O doamnă urcă spre camera dumneavoastră, a adăugat ea.

O doamnă! Sosise Renata. Am dat la o parte draperiile de la ferestre şi m-am repezit la baie să mă clătesc pe dinţi şi pe faţă. M-am înfăşurat într-un halat de baie şi mi-am periat în grabă părul ca să-mi ascund peticul de chelie. Tocmai mă uscam cu unul dintre prosoapele grele, luxoase, când ciocănelul de la uşă păcăni de mai multe ori, ca un telegraf, numai că mai delicat, mai sugestiv. Am strigat: „Iubito!“, am deschis uşa în grabă şi m-am trezit faţă-n faţă cu bătrâna mamă a Renatei. Purta un costum de voiaj negru, cu multe accesorii de-ale ei, din care nu lipseau pălăria şi voalul.

- Señora! am exclamat.

A intrat înăuntru, în echipamentul ei medieval. Oprin- du-se în prag, a întins spre spate o mână înmănuşată şi l-a tras după ea pe Roger, băieţaşul Renatei.

- Roger! am strigat. Ce caută Roger la Madrid? Şi ce faci dumneata, aici, Señora?

- Bietul copil! A adormit în avion. Au trebuit să-l scoată pe braţe afară.

- Dar ce se aude cu Crăciunul petrecut cu bunicii lui la Milwaukee?

- Bunicul lui a avut un atac. S-ar putea să moară. Taică-său nu-i de găsit. Şi nu l-am putut ţine pe Roger cu mine, apartamentul meu e atât de mic!

- Şi ce-i cu apartamentul Renatei?

Nu, Señora cu ale ei *affaires de coeur* n-ar fi putut avea grijă de un copil. îi întâlnisem pe unii dintre prietenii ei. Era mai înţelept să nu expună copilul la aşa ceva. în general, evitam să mă gândesc la idilele ei.

- Renata ştie?

- Fireşte că ştie că sosim. Am discutat doar la telefon. Te rog, comandă-ne micul dejun, Charles. Roger, iubitule, vrei să mănânci fulgi de ovăz? Pentru mine o ciocolată fierbinte şi câteva *croissants* şi un pahar de coniac.

Copilul stătea încovoiat peste braţul înaltului fotoliu spaniol.

- Vino, băieţaş, i-am spus, culcă-te pe patul meu!

I-am scos pantofiorii şi l-am dus în alcov. Señora mă urmărea în timp ce-l acopeream şi trăgeam perdelele.

- Aşadar, Renata ţi-a spus să-l aduci aici?

- Desigur. S-ar putea să rămâneţi luni întregi la Madrid. Era unica soluţie.

- Când vine Renata?

- Mâine e Crăciunul, îmi răspunse Señora.

- Grozav! Şi asta ce înseamnă? Că va fi aici de Crăciun sau că-şi petrece Crăciunul cu tatăl ei la Milano? A ajuns la vreun rezultat? Cum ar putea să ajungă, din moment ce dumneata i-ai intentat proces lui Biferno?

- Charles, am călătorit zece ore în văzduh. Nu mă simt destul de în puteri ca să răspund la întrebări. Te rog, comandă
micul dejun. Aş dori să te şi bărbiereşti. Nu pot suferi să văd la masă în faţa mea un bărbat nebărbierit.

Ceea ce m-a făcut să mă uit la faţa Señorei. Avea o admirabilă demnitate. Şedea înfăşurată în văluri ca Edith Sitwell. Exercita o mare influenţă asupra fiicei ei, de care simţeam atâta nevoie. În jurul ochilor avea o uscăciune de şarpe. Da, Señora era o cabotină. Totuşi, avea o stăpânire de sine, cu un serios conţinut de furibundă irationalitate, de-a dreptul inexpugnabilă.

- O să mă rad în timp ce-ţi aştepţi ceaşca de ciocolată, Señora. Mă întreb de ce ai ales un asemenea moment ca să-l dai în judecată pe Sigñor Biferno?

- Nu crezi că asta mă priveşte pe mine?

- N-o priveşte şi pe Renata?

- Vorbeşti de parc-ai fi soţul Renatei. Renata a plecat la Milano pentru a-i oferi acestui om prilejul de a-şi recunoaşte fiica. Dar mai există şi o mamă în cazul ăsta. Cine a crescut fata şi a scos din ea o femeie atât de extraordinară? Cine a învăţat-o să aibă stil şi cine i-a predat toate lecţiile importante pe care trebuie să le ştie o femeie? întreaga nedreptate trebuie reparată. Omul are trei fiice urâte ca moartea. Dacă vrea acest copil superb pe care i l-am făcut eu, atunci să plătească. Nu încerca să înveţi o femeie cu sânge latin cum să procedeze în treburi din astea, Charles.

Şedeam acum cu ea, în halatul meu de casă din

mătase bej nu prea curat. Cordonul era foarte lung, şi ciucurii se târâseră ani de zile pe jos. Sosi chelnerul, descoperi tava cu un gest graţios, şi ne aşezarăm la micul dejun. în timp ce Señora îşi adulmeca paharul cu coniac, îi observam pielea feţei, mustăcioara de pe buza de sus, nasul arcuit cu nările dramatice şi luciul ciudat, ca de găină, al pupilelor.

- Să ştii că am luat biletele de avion de la agenţia ta de voiaj, de la cucoana aia portugheză cu turban din lână colorată, doamna da Cintra. Renata mi-a spus să le trec în cont. Eu n-aveam o para chioară.

Din acest punct de vedere, Señora semăna cu Thaxter: oameni care-ţi spuneau cu mândrie, ba chiar cu încântare, că erau lefteri.

- Şi am luat aici o cameră pentru Roger şi pentru mine, urmă ea. Institutul meu e închis săptămâna asta. O să am şi eu o mică vacanţă.

Când a pomenit de institut, am crezut că-i vorba de vreun ospiciu de nebuni, dar nu, Señora se referea la şcoala de secretare unde preda spaniola comercială. O suspectasem întotdeauna că, de fapt, ar fi unguroaică. Dar, orice-ar fi fost, elevele o apreciau. O şcoală care n-are excentricii şi nebunii ei, nici nu merită să fie urmată. În scurtă vreme însă va trebui să se pensioneze şi ea, şi cine va împinge oare scaunul cu rotile al Señorei? Poate se gândea că unii dintre amorezii ei îşi vor asuma această misiune. Sau poate că bătrâna doamnă, ca şi Humboldt, visa că o să facă avere în urma unui proces. Şi de ce nu? Era posibil să existe şi la Milano un judecător ca Urbanovich al meu.

- Aşa încât vom petrece Crăciunul împreună, conchise Señora.

- Copilul e foarte palid. Nu-i cumva bolnav?

- E numai obosit.

Totuşi, Roger a fost doborât la pat de o gripă. Hotelul a trimis un doctor excelent, un spaniol licenţiat la universitatea Northwestern, care a depănat cu mine amintiri din Chicago şi m-a stors de bani. I-am plătit un onorariu american. I-am dat Señorei bani pentru cadouri de Crăciun şi a cumpărat tot felul de obiecte. În ziua de Crăciun, gândindu-mă la fetiţele mele, m-am simţit cam deprimat. Mă bucuram că-l aveam pe Roger lângă mine şi-i ţineam tovărăşie, citindu-i poveşti, decupând, lipind şi confecţionând lanţuri lungi din

ziarele spaniole. În cameră era un umidificator care intensifica mirosul de lipici şi de mentă. Renata n-a dat niciun telefon.

Mi-am adus aminte că, în anul 1924, sărbătorisem Crăciunul la sanatoriul TBC. Surorile mi-au dat un ciubuc gros
din zahăr, tărcat şi mentolat, şi un ciorap de Crăciun, roşu, V ajurat, plin cu monede de ciocolată învelite în staniol auriu; fl dar a fost o bucurie tristă, iar eu tânjeam după mama şi după tata şi chiar după fratele meu grăsun şi rău, Julius. Dar 1 iată că supravieţuisem acestor prăbuşiri şi nostalgii, şi acum ■ eram un fugar bătrân, victima Echităţii, locuind la Madrid, I decupând şi lipind hârtii, printre suspine. Copilul era palid 1 din cauza febrei, respiraţia lui mirosea a ciocolată şi a lipici, H şi părea absorbit de un lanţ de hârtie care înconjura de două 1 ori camera şi trebuise să fie trecut peste candelabru. încercam S să mă arăt drăguţ şi calm, dar din când în când simţămintele 9 mele săltau peste bord (ah, simţămintele astea blestemate!), ■ ca apa dintre punţile unui debarcader, când barca lată trage la mal şi motorul din spate stârneşte şi învârteşte gunoaiele 1 şi cojile de portocale. Aşa ceva se întâmpla când scăpăm frâ- iele din mână şi încercam să-mi imaginez ce face Renata la j Milano, camera în care se găsea, bărbatul cu care se iubea. Eram hotărât să nu accept, nu voi îngădui să fiu un exilat j chinuit abandonat bolnav naufragiat. Am încercat să mi-l citez pe Shakespeare - ceva în sensul că Cezar şi Primejdia 1 erau doi lei fataţi în aceeaşi zi, dar dintre ei Cezar era mai mare şi mai cumplit. Asta însemna însă să ţintesc prea sus şi n-avea rost. Şi-apoi secolul XX nu prea se lasă impresionat de | suferinţe de asemenea natură. A văzut tot ce se poate vedea. i Şi după ce-a trecut prin holocauste, nu-l poţi condamna că 9 nu prea arată interes faţă de necazuri

personale de acest gen. î îmi înşiram singur o listă de probleme reale care se pun în 1 faţa omenirii: embargoul petrolului, prăbuşirea imperiului 1 britanic, foametea din India şi Etiopia, soarta umanităţii- I Dar nici această înşiruire nu mi-a fost de mai mult ajutor decât *Julius Caesar.* Personal, am rămas foarte demoralizat. | Numai când m-am aşezat în fotoliul de brocart francez | din cămăruţa stil secolul al XVIII-lea a frizerului de la Ritz - 1 şi m-am dus la el nu pentru c-aş fi avut nevoie să mă tund,] ci, cum mi se întâmpla de multe ori, din nevoia de contact *m* uman - au început să mi se limpezească ideile în legătură cu Renata şi Señora. De pildă, cum a fost posibil ca de îndată ce bunicul Koffritz a suferit un atac şi a paralizat pe jumătate, Roger să şi fie gata de plecare? Cum de i-a scos bătrâna atât de rapid paşaportul? Răspunsul era că paşaportul, când l-am examinat cu atenţie, fusese emis în luna octombrie. Cele două doamne ticluiseră din timp lucrurile. Numai eu nu privisem faptele în perspectivă. Aşa încât mi-a dat acum prin minte că trebuia să iau de îndată o iniţiativă.

Ar fi o mişcare deşteaptă dacă m-aş însura cu Renata înainte de-a afla că sunt la pământ. Asta n-ar fi doar o simplă ripostă. Nu, în ciuda înşelăciunilor ei, eram nebun după Renata. Iubind-o, mă simţeam dispus să-i trec cu vederea anumite toane. Mă provocase trântindu-mi într-o seară uşa în nas, sau plasând ostentativ diafragma chiar deasupra, în sacul ei deschis, anul trecut, în aprilie, pe aeroportul Heathrow, când urma să ne despărţim doar pentru trei zile. Dar, în fond, era un lucru chiar atât de important? însemna mai mult decât că nu poţi şti niciodată când o să întâlneşti un bărbat interesant? Chestiunea importantă era dacă eu, cu toate cugetările mele, sau poate chiar din pricina lor, voi fi vreodată în stare să înţeleg ce fel de fată era

Renata. Spre deosebire de Humboldt, nu eram predispus la accese de gelozie, îmi aduceam aminte cum arăta el în Connecticut, când mi-l cita pe regele Leontes, în curtea mea, pe malul mării: „Sufăr de *tremor coráis:* inima mea dănţuieşte; dar nu de bucurie, o, nu de bucurie!“ Această dănţuire a inimii e gelozia clasică. Eu nu sufeream de gelozie clasică. Renata făcea gafe mari, nimic de zis. Dar poate că aşa era ea croită. Ducea o campanie ca să pună mâna pe mine şi va fi cu totul alta când ne vom statornici ca soţ şi soţie. Fără îndoială, era o persoană primejdioasă, dar pe mine nu m-ar fi putut niciodată atrage o femeie incapabilă să-mi facă rău, o femeie care să nu mă ameninţe cu frustrarea. Inima mea era de felul celor care trebuie să învingă melancolia şi să se elibereze de numeroase poveri deprimante. Decorul spaniol era potrivit pentru aşa ■ ceva. Renata o juca pe Carmen, Flonzaley - căci probabil ■ Flonzaley era la mijloc - îl interpreta pe Escamillo, toreado- fl rul, în timp ce eu, de două ori şi jumătate mai bătrân cerea rolul, fusesem distribuit ca Don José.

Rapid, am schiţat în minte viitorul imediat. Probabil că 1 într-o ţară catolică nu există cununii civile. Dar, după câte I ştiam, legătura poate **fi** înnodată la ambasada Statelor Unite, **9** eventual de ataşatul militar sau chiar de un notar public. O 9 să cutreier prăvăliile de antichităţi (îmi plăceau prăvăliile de antichităţi din Madrid) ca să caut două verighete, şi o să trântesc un supeu cu şampanie la Ritz, fără să pun nido întrebare 1 în legătură cu ceea ce s-a petrecut la Milano. După ce o s-o expediem pe Señora înapoi la Chicago, noi trei ne-am putea muta la Segovia, un oraş pe care-l cunoşteam. După moartea lui Demmie călătorisem mult, aşa că mai fusesem la Segovia. 1 Fusesem fermecat de apeductul roman, îmi aduceam

aminte că mă dăduseră gata acele arcade înalte de piatră noduroasă - j pietre a căror natură este să cadă sau să se fărâme se înălţau acolo graţios în aer. Aceasta fusese o realizare care-şi atinsese scopul - un exemplu pentru mine. Ca decor pentru medi- j taţii, nimic nu întrece Segovia. Am fi putut locui acolo *en famille*, pe una din vechile străduţe lăturalnice, şi în timp ce eu aş fi încercat dacă pot într-adevăr să trec de la conştienţa ■ mentală la o maii pură conştienţă a spiritului, Renata s-ar fi 1 amuzat colindând oraşul în căutare de antichităţi pe care să le revândă apoi decoratorilor din Chicago. Poate c-ar fi scos 1 şi-un ban din asita. Roger ar fi putut merge la o grădiniţă, şi poate că fetele nnele ar fi venit şi ele, pentru că Denise, din momentul în caire o să câştige procesul şi o să pună mâna pe toţi banii, va voi să se descotorosească de fetiţe cât mai rapid. ■ Aveam doar atâlţia bani cât să ne stabilim la Segovia şi sâ-i 1 încropesc Renateei un mic început de negoţ. Poate că aş reuşi *M* să scriu şi eseul i despre cultura spaniolă contemporană, cel « sugerat de Thaxtter, dacă s-ar putea realiza aşa ceva fără prea j
multe falsificări. Şi cum o să reacţioneze Renata la înşelătoria mea? O s-o ia drept o reuşită comedie, lucrul pe care-l aprecia cel mai mult pe lume. Şi când, după cununie, o să-i spun că am ajuns la ultimele câteva mii de dolari, o să râdă homeric, un râs mai vast decât viaţa, şi o să spună: „Ei, ştiu c-a fost o figură!“ Mi-o evocam pe Renata râzând în hohote pentru că, în realitate, treceam printr-o criză a maladiei mele de o viaţă: jindul, inima mortificată, dorul sfâşietor al celui părăsit, dureroasa ardoare sau infinitizare a unei dorinţe neidentificate. Această condiţie părea să se fi întins peste viaţa mea din pruncie până la graniţele senectuţii. Mi-am spus:

„Ce naiba, hai să terminăm cu asta odată pentru totdeauna!“ Şi, cum nu doream să personalul băgăcios de la „Ritz“ să aibă prilej de bârfa, m-am dus la poşta centrală din Madrid, cu coridoarele ei sonore şi turlele ciudate (gotic birocratic spaniol), şi am expediat o telegramă la Milano:

„IDEE GROZAVĂ, IUBITĂ RENATA.
NE CĂSĂTORIM MÂINE. AL TĂU SINCER, IUBITOR
ŞI CREDINCIOS CHARLIE.“

După aceea, am zăcut treaz toată noaptea din cauză că folosisem cuvântul „credincios“. S-ar fi putut ca asta să rateze totul, pentru că implica o acuzaţie şi aluzia sau umbra unei iertări. Dar efectiv nu avusesem nicio intenţie de acest fel. Eu mă găseam între şi între. Vreau să spun, dacă aş fi fost cu adevărat ipocrit, mi-aş fi băgat pumnul în gură şi n-aş fi scos o vorbă. Pe de altă parte, dacă aş fi fost cu desăvârşire inocent, cu inima curată, n-ar fi trebuit să mă frământ toată noaptea în legătură cu ceea ce făcuse Renata la Milano sau cu posibilitatea de a interpreta greşit telegrama mea. Am pierdut însă noaptea zadarnic. Felul cum formulasem mesajul n-a avut nicio importanţă. Renata nu mi-a răspuns deloc.

Aşa încât, în acea seară, în romanticul restaurant al hotelului Ritz, unde fiecare îmbucătură costa o avere, i-am spus Senorei:

- Nici n-ai să ghiceşti la cine m-am gândit azi. Fără aştept răspunsul, am rostit numele: Flonzaley! ca un prin surpriză asupra poziţiei ei de apărare.

Dar Señora era croită dintr-un material foarte dur. Părea nici să nu fi luat în seamă cuvintele mele. Am repetat numele:

- Flonzaley! Flonzaley! Flonzaley!

- Şi ce ţipi aşa, ce s-a întâmplat, Charles?

- Poate că dumneata eşti mai în măsură să-mi spui ce s-a întâmplat. Unde-i domnul Flonzaley?

- De ce m-ar interesa pe mine adresele lui? Vrei, te rog, să-l chemi pe *camarero* să ne mai toarne vin?

Nu numai pentru că ea era doamna şi eu bărbatul, îmi cerea Señora să discut cu chelnerii. Vorbea fluent spaniola, într-adevăr, dar accentul ei era pur maghiar. Acum nu mai aveam nido îndoială. învăţasem şi eu câte ceva de la Señora. De pildă, avusesem oare convingerea că oamenii care se apropie de capătul drumului se grăbesc să fie cât mai împăcaţi cu sufletele lor? Ei bine, eu trecusem printr-o adevărată agonie de pregătiri lăuntrice înainte de a pronunţa numele lui Flonzaley, iar ea mi-a răspuns cerându-mi vin. Şi totuşi, Señora trebuie să fi fost aceea care meşterise planul de a-l aduce pe Roger la Madrid. Misiunea ei era să mă lege de mâini şi de picioare, ca nu cumva să mă reped la Milano, să-i stric Renatei socotelile. Pentru că, mai mult ca sigur, Flonzaley se afla acolo, cu ea. Era nebun îndrăgostit de Renata, şi nu-l condamnam. Un bărbat care întâlneşte mai mulţi oameni pe masa mortuară decât în societate nu poate fi condamnat că-şi pierde capul în asemenea hal. Un corp ca al Renatei nu putea fi văzut des „pe viu“. Cât despre Renata, se plângea de elementul morbid al adoratorului ei, dar cum puteam fi sigur că acesta nu era tocmai unul din punctele lui de atracţie?Nu puteam fi sigur de nimic. Şedeam acolo, încercând să mă îmbăt cu o sticlă de vin acru, dar nu izbuteam să repurtez vreo victorie asupra amarei mele lucidităţi. Nu, nu înţelegeam.

Activitatea înaltei conştienţe nu implică neapărat

o mai bună înţelegere. Speranţa unei asemenea înţelegeri îmi fusese stârnită de manualul meu *Cunoaşterea lumilor înalte şi cum o putem dobândi.* Acesta dădea unele instrucţiuni concrete. Unul dintre exerciţiile pe care le sugera era acela de a încerca să-ţi însuşeşti dorinţa arzătoare a unei alte persoane, într-un anumit prilej dat. Pentru a reuşi acest lucru, trebuie să te eliberezi de orice părere personală, de orice aprecieri care s-ar putea interfera; nu trebuie să fii nici pentru, nici împotriva acestei dorinţe. În felul acesta poţi ajunge treptat să simţi ceea ce simte celălalt suflet. Am făcut această experienţă cu propriul meu copil, Mary. La ultima ei aniversare, şi-a dorit nebuneşte o bicicletă cu schimbător de viteze. Nu eram convins că-i potrivită pentru vârsta ei. Când ne-am dus împreună la magazin, nu eram deloc sigur că o să i-o cumpăr. Dar care era structura dorinţei ei şi ce simţea? Acest lucru voiam să-l cunosc şi încercam să doresc în felul în care dorea şi ea. Era vorba de copilul meu pe care-l iubeam, şi ar fi fost un lucru elementar să descopăr la ce râvnea cu atâta intensitate un suflet în stadiile lui primare. Dar n-am reuşit. Am încercat până m-au trecut năduşelile şi m-am simţit umilit şi ruşinat de eşecul meu. Dacă nu-mi puteam însuşi dorinţa acestui copil, cum aş reuşi vreodată să cunosc dorinţele vreunei alte fiinţe umane? Am încercat experienţa cu un mare număr de oameni. Şi după aceea, înfrânt, m-am întrebat ce se întâmpla cu mine? Şi ce cunoşteam cu adevărat despre ceilalţi? Singurele dorinţe pe care le înţelegeam erau ale mele şi cele ale unor personaje inexistente, ca Macbeth sau Prospero. Pe acestea le cunoşteam, pentru că intuiţia şi limbajul geniului mi le făcuseră clare. I-am cumpărat lui Mary bicicleta şi pe urmă

am strigat la ea: „Pentru numele lui Dumnezeu, nu lua curbele în viteză, o Să vii peste cap!“ Dar aceasta nu era decât explozia de disperare pentru eşecul meu de a înţelege inima copilului. Şi totuşi eram pregătit să ştiu. Fusesem acordat ca să înţeleg în culorile cele mai vii, cu simţămintele cele mai adânci şi în lumina cea mai pură. Eram o brută, încărcată cu capacităţi minunate pe care nu le puteam utiliza. Dar nu-i nevoie să mai discut încă o dată toate acestea, şi să gâdil de zece ori fiecare notă a mandolinei, aşa cum mă acuzase scumpa mea prietenă. Ceea ce ar fi trebuit să fac, o dată pentru totdeauna, ar fi fost să mă debarasez de fatala autosuficienţă a conştienţei şi să-mi investesc resturile de vigoare în sufletul imaginativ. Aşa cum ar fi făcut Humboldt.

Nu ştiu cu cine luau cina ceilalţi domni de la Ritz, pentru mine scena umană era prea încărcată şi prea plină de complicaţii în acest moment, dar tot ce pot spune este că-mi părea bine că scopurile bătrânei codoaşe din faţa mea erau pur convenţionale. Dacă ar fi urmărit sufletul meu, sau ce mai rămăsese din el, m-aş fi năruit. Tot ce dorea ea, însă, era să-şi negocieze fata în acest moment prielnic. Şi pentru mine se isprăvise? Se terminase tot? Timp de câţiva ani mă desfatasem cu Renata - cocteilurile cu şampanie, masa împodobită cu orhidee, şi acea caldă frumuseţe patronând o cină veselă, în sol major, iar eu mâncând, şi bând, şi râzând până când mă apuca tuşea sub giugiulelile ei, comedia măreţiei amoroase a eroilor şi a regilor! Adio, adio acestor minunate senzaţii Eu, cel puţin, trăisem un lucru adevărat. Şi dacă trăirile ei au fost mai puţin autentice, cel puţin fusese o camaradă bună şi înţelegătoare. În patul ei de

percal. în paradisul ei de perne. Şi toate acestea se terminaseră.

Şi ce altceva puteai fi la Ritz, decât un client bine servit? Erai asistat de servitori, şi şefi, şi *maîtres,* şi oameni de serviciu, şi chelneri, iar micii *botones* îmbrăcaţi ca nişte picolo americani îţi umpleau paharele cu apă cristalină de la gheaţă, şi măturau firimiturile de pe faţa de masă cu o lamă lată de argint. Ăştia îmi plăceau cel mai mult. Şi în împrejurările de faţă nu puteam face nimic împotriva dorinţei mele de a izbucni în plâns. Era ceasul meu de amară tristeţe. Căci nu mai aveam bani şi bătrâna o ştia foarte bine. Señora, această hoaşcă în pănuşe, îmi cunoştea situaţia financiară. Flonzaley, cu hoiturile lui, n-o să-şi piardă niciodată averea. însuşi cursul naturii îi era favorabil. Cancérele şi anevrismele şi infarctele şi hemoragiile stăteau îndărătul averii lui şi-i garantau fericirea. Tot acest convoi de morţi, asemenea glorioasei curţi din Ierusalim, îi ridica osanale: „Slavă ţie, pe veci, Solomon Flonzaley!“ Şi aşa Flonzaley o dobândea pe Renata, în timp ce eu îmi îngăduiam o clipă de amarnică autocompătimire şi mă vedeam foarte bătrân, stând năuc în toaleta vreunei case de raport. Poate că, asemenea bătrânului doctor Lutz, o să îmbrac amândoi ciorapii pe acelaşi picior şi o să mă scap pe mine în cadă. Asta, după cum spunea Naomi, înseamnă sfârşitul. Se nimerise bine că Julius descoperise în sertarul lui actul de proprietate asupra locurilor de veci. S-ar putea să am nevoie de ele mai curând decât mă aşteptam. Mâine, cu inima grea, aveam să mă duc la Prado ca să contemplez acel Velasquez sau poate că Murillo care semăna cu Renata - cel menţionat de

ministrul de Finanţe în Downing Street. Şi acum zăceam în acest decor de servicii de argint şi reflexe de coniac şi superbe luciri ale vaselor electrice.

- I-am telegrafiat ieri Renatei cerându-i să se mărite cu mine, am zis.

- Da? Ce drăguţ! Asta ar fi trebuit să se întâmple de mult, răspunse Señora cea necruţătoare. Cu o femeie mândră nu te porţi cum te-ai purtat tu cu ea. Dar aş fi fericită să am un ginere atât de distins, iar Roger te iubeşte de parc-ai fi tăticul lui.

- Dar n-am primit niciun răspuns de la Renata.

- Poşta funcţionează foarte prost. N-ai auzit că Italia se duce de râpă? I-ai şi telefonat?

- Am încercat, Señora. Ezit s-o chem la miezul nopţii. Şi la orice altă oră din zi nu-i de găsit.

- Poate c-a plecat undeva să-şi petreacă sărbătorile cu tatăl ei. Posibil ca Biferno să mai aibă încă vila în Dolomiţi.

- Señora de ce nu-ţi foloseşti influenţa în favoarea mea? am întrebat.

Dar această capitulare a fost o greşeală. Cel mai nereco- mandabil lucru pe care-l poţi face este să apelezi la a forţe particulare. Inimile împietrite devin cu atât mai dure cu cât încerci să faci apel la mila lor.

- Ştii că am venit în Spania ca să lucrez la un nou tip de *Baedeker*; am continuat. Din Madrid, Renata şi cu mine, dacă ne căsătorim, vom pleca împreună la Viena, la Roma şi la Paris. Am de gând să-mi cumpăr un nou Mercedes- Benz. Vom angaja o guvernantă pentru băiat. E o afacere foarte bănoasă.

Am continuat, menţionând diverse nume,

împăunându-mă cu relaţiile mele de prin diferite capitale europene şi flecă- ringo-zor. Señora părea din ce în ce mai puţin impresionată. Nu ştiu de ce, dar lui Szathmar îi plăcea să-mi trădeze secretele. Mai târziu i-am spus:

- Señora, de ce nu ne-am duce la cabaretul Flamenco - cum-naiba-i-zice - ăla care-şi face reclamă peste tot? Mie-mi plac vocile sonore şi dansatorii care ciocănesc din tocuri. Putem găsi pe cineva să stea cu Roger.

- Foarte bine, încuviinţă ea.

Aşa încât ne-am petrecut seara printre gitani, şi mi-am dat ifose, şi m-am comportat ca un om la care nu contează banul, în pauzele dintre muzica la chitară şi bătăile din palme care o acompaniau, discutam cu baba nebună despre verighete şi cadouri de nuntă.

- Señora, când ai colindat prin Madrid, ai văzut ceva care i-ar plăcea Renatei? am întrebat-o.

- Da, cele mai elegante articole de piele şi antilopă. Haine şi mănuşi şi poşete şi pantofi. Am descoperit o stradă unde se vând haine de piele splendide, şi am discutat cu preşedintele Societăţii Internaţionale de Mantouri Los Amigos de la Capa, care mi-a arătat cele mai fantastice modele de velur verde-închis, cu sau fără glugă.

- Mâine-dimineaţă, primul lucru pe care-l fac e să-i cumpăr Renatei unul.

Dacă Señora m-ar fi descurajat prin cel mai mic semn, aş fi înţeles cum stau lucrurile. Dar n-a făcut decât să-mi arunce o privire uscată. O ocheadă traversă masa. Părea chiar să urce din pleoapa de jos, ca o membrană nictitantă. Am avut senzaţia unei păduri şi a unui luminiş din care, la apropierea mea, tocmai a ţâşnit un şarpe, pe o după-masă uscată şi

aurie de toamnă, înmiresmată de aroma mormanelor de frunze moarte. Menţionez acest lucru pentru ceea ce ar putea să însemne el. Adică, probabil, nimic. Dar de câte ori avusesem un minut Uber, hoinărisem prin Prado, cel aflat la doi paşi de hotel, şi privisem la tablouri stranii, în special la viziunile burleşti ale lui Goya şi la picturile lui Hieronymus Bosch. Aşadar mintea mea era pregătită pentru apariţia unor imagini şi chiar a unor halucinaţii.

- Te felicit că, în sfârşit, ţi-a venit mintea la cap, zise bătrâna.

Nu mi-a spus niciun moment că am facut-o prea târziu. Mi-a adăugat doar:

- Am crescut-o pe Renata în aşa fel încât să fie o soţie perfectă pentru un bărbat serios.

în calitate de fraier înnăscut, am tras concluzia că eu eram acel bărbat serios şi că cele două femei nu ajunseseră încă la o hotărâre irevocabilă. Am sărbătorit posibilitatea bând o mare cantitate de coniac Lepanto. Drept rezultat, am dormit adânc şi m-am trezit odihnit. Dimineaţa am deschis larg ferestrele înalte şi m-am uitat cu plăcere la circulaţia care se derula în lumina soarelui, la piaţa impunătoare cu clădirea albă a hotelului Palace în fund. Ni s-au adus nişte cornuri delicioase cu cafea şi unt sculptat în diverse forme, şi gem Hero. De zece ani încoace învăţasem să trăiesc cu stil, îmbrăcat de croitori buni, purtând cămăşi de comandă, ciorapi de caşmir şi cravate de mătase, care îmi satisfăceau nevoile estetice. Acum, toată această stupidă splendoare apunea, dar, având în spate experienţa marii crize, ştiam foarte bine să duc o viaţă austeră. Cea mai mare parte a vieţii mele o petrecusem în austeritate. Nu m-ar fi supărat să locuiesc într-o pensiune cu camere mobilate, ci perspectiva de a deveni alt om, un bătrân incapabil să mai inspire

femeilor frumoase interesul de a contracta o căsătorie, ori visuri de a deveni stăpâne pe un hotel, ca doamna Charlie Chaplin, şi de-a avea zece copii de la un soţ tomna- tic-spre-iernatic, dar de înaltă statură socială. Aş putea oare îndura să trăiesc fără să am asemenea efect asupra femeilor? Dar poate că, repet*, poate* că Renata mă iubea îndeajuns încât să accepte şi condiţiile austerităţii. Cu un venit de cincisprezece mii de dolari, cel promis de Julius dacă ar fi fost să investesc cincizeci de mii în afacerile lui, s-ar putea aranja o viaţă foarte plăcută la Segovia. Aş putea chiar să o suport şi pe Señora pentru tot restul vieţii ei. Care speram să nu fie prea lungă. Fără să-i doresc răul, înţelegeţi, ar fi fost tare plăcut să o pierdem cât mai curând.

Am încercat să-i telefonez lui Thaxter la Paris - adresa lui acolo era hotelul Pont-Royal. Am dat şi un aviz pentru Cari Stewart la New York. Voiam să discut personal cu editorul lui Thaxter despre *Baedekerul* cultural. Şi de asemenea voiam să mă asigur că îmi va achita nota la Ritz. Thaxter nu figura printre pasagerii de la Pont-Royal. Poate că trăsese la prietena mamei lui, prinţesa de Bourbon-Sixte. Nu m-am alarmat. După ce-am discutat cu centrala amănuntele avizului meu telefonic la New York, mi-am oferit zece minute de linişte, în faţa ferestrei deschise. îmi plăcea prospeţimea soarelui de iarnă. Am încercat să simt soarele nu ca pe o aprigă aglomerare termonucleară de gaze şi dezintegrări, d ca pe o făptură, o entitate înzestrată cu viaţă şi semnificaţie proprie, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

Graţie penicilinei, Roger s-a simţit destul de întărit încât să se ducă cu bunică-sa la Retiro, aşa încât în această dimineaţă scăpasem de grija lui. Am executat treizeci de flotări şi am stat în cap; după aceea m-am

bărbierit, m-am îmbrăcat şi am ieşit în oraş. Am părăsit marile bulevarde şi m-am îndreptat spre străzile dosnice ale oraşului vechi. Scopul meu era să cumpăr un mantou frumos pentru Renata, dar mi-am adus aminte de cererea lui Julius cu privire la un tablou marin şi, cum aveam timp berechet, am dat o raită prin prăvăliile de antichităţi şi galeriile de artă, ca să arunc o privire. Dar în toate picturile îmbăiate în albastru şi verde, spumă şi soare, calm şi furtună, era mereu prezentă câte o stâncă, o corabie, un coş de vapor, or, Julius nu voia aşa ceva. Nimeni nu a ţinut să picteze elementul pur, inumana apă, largul oceanului, adâncurile amorfe, marea învesmântând pământul. Mă gândeam la Shelley, printre Colinele Eugane:

în larga, adânca mare de dureri cernite,
E neapărat să fie insule-nverzite...

Dar Julius nu înţelegea de ce e neapărat să fie ceva în vreo mare. Ca un revers al lui Noe, şi-a trimis frăţiorul inocent, elegant îmbrăcat, profund amărât, suferind din pricina Renatei, să-i descopere apă şi numai apă. Băieţi de prăvălie, fete, toţi în halate negre, coborau în pivniţe şi se întorceau cu tablouri vechi, pentru că eram un american în libertate, cu cecuri de voiaj în buzunar. între spanioli nu mă simţeam străin. Semănau cu părinţii mei, cu mătuşile şi verişoarele mele imigrante. Eram despărţiţi abia din 1492, când evreii fuseseră izgoniţi din Spania. Dacă nu aveai o viziune prea zgârcită asupra timpului, nici nu însemna foarte mult.

Mă întrebam cât de american era, în fond, fratele meu Ulick. De la început adoptase concepţia că America e acea ţară fericită şi plină de succes din punct de vedere material, unde nu-i nevoie să-ţi pui spiritul la contribuţie, aşa încât dăduse cu piciorul culturii strămoşilor rafinaţi, idealurilor şi aspiraţiilor lor. într-un fel, faimosul Santayana era de acord cu Ulick.

Aristocraţii culturii n-au putut să şi atingă idealurile şi au fost foarte nefericiţi. America aristocraţiei culturale a fost handicapată de micimea sufletească, de sărăcia temperamentală, de puţinătatea talentului. Noua Americă, cea din tinereţea lui Ulick, nu cerea altceva decât confort, şi

viteză, şi voie bună, sănătate şi vioiciune, meciuri de fotbal, campanii politice, excursii în aer liber, înmormântări vesele. Dar această nouă Americă dădea acum la iveală o nouă înclinaţie, noi ciudăţenii. Perioada plăcutei exuberanţe a muncii grele şi a artelor şi tehnicilor practice, în serviciul strict al vieţii materiale, se apropia şi ea de sfârşit. De ce dorea Julius să celebreze noile vene grefate pe inima lui de o miraculoasă tehnologie medicală, cumpărând o pictură marină? Pentru că până şi el nu mai era sută la sută „afaceri“. începuseră să-l împungă şi pe el impulsuri metafizice. Poate că se săturase de sufletul american practic, mereu în alertă. Timp de şase decenii cunoscuse tot soiul de afaceri veroase, detectase tot soiul de capcane, şi obosise să mai fie stăpânul şi tiranul absolut şi scârbit al propriului său eu. Ce putea să semnifice un peisaj marin lipsit de orice îngrădire? Nu însemna oare libertatea elementelor, descătuşarea de cotidian şi de oroarea tensiunii? O, Dumnezeule, libertate!

Ştiam că dacă m-aş duce la Prado şi m-aş interesa, aş putea găsi un pictor care să-mi execute o marină. Dacă mi-ar cere două mii de dolari, aş fi putut obţine cinci de la Julius. Dar am respins ideea de a-mi exploata un frate de care eram legat prin corzi dintr-o mătase atât de nepământeană. Am cercetat peisajele marine dintr-un anumit sector al Madridului, şi după aceea m-am dus la magazinul de mantouri.

Acolo am tratat cu preşedintele societăţii internaţionale Los Amigos de la Capa. Era un tip oacheş, mărunt, aplecat într-o rână ca un acordeon prost pliat, cu probleme de dantură şi o respiraţie rău-mirositoare. Pe faţa lui tuciurie erau pete albe de psoriazis. Cum americanii nu tolerează asemenea imperfecţiuni la propria lor persoană, am simţit că mă

găseam în Lumea Veche. Prăvălia însăşi avea o duşumea de lemn spartă. Mantourile atârnau din tavan, pretutindeni. Femei înarmate cu prăjini lungi luau jos frumoasele haine căptuşite cu catifea sau cu brocart, şi le îmbrăcau pentru mine. Costumul de carabinier al lui Thaxter părea anemic prin comparaţie. Am cumpărat un mantou negru căptuşit cu roşu (negru şi roşu - culorile care-i veneau cel mai bine Renatei), şi am mai spânzurat două sute de dolari în cecuri American Express. A urmat un schimb de numeroase mulţumiri şi politeţuri. Am dat mâna cu toată lumea şi m-am întors cu pachetul la Ritz, nerăbdător să i-l arăt Señorei.

Dar Señora nu era acolo. În camera mea l-am găsit pe Roger aşezat pe canapea, odihnindu-şi picioarele pe valiza lui, împachetată. îl supraveghea o cameristă.

- Unde-i bunica? l-am întrebat.

Camerista mi-a spus că Señora fusese chemată urgent, cu două ore înainte. Am telefonat la recepţie, unde mi s-a comunicat că doamna de la camera 482, care fusese invitata mea, plecase, iar nota de plată va fi trecută în contul meu. L-am chemat apoi pe portar. O, da, mi-a spus el, doamna plecase cu o limuzină la aeroport. Nu, destinaţia doamnei nu era cunoscută. Nu li se ceruse să-i reţină bilete.

- Charlie, mi-ai adus ciocolată? întrebă Roger.
- Da, băieţaş, ţi-am adus.

Avea nevoie de multe dulciuri şi i-am dat tot pachetul de ciocolată. în sfârşit găseam pe cineva a cărui dorinţă o înţelegeam. O dorea pe mama lui. Amândoi doream aceeaşi persoană. „Bietul băieţaş“, mi-am spus privindu-l cum desface foiţa de pe ciocolată şi îşi umple gura. Ţineam cu adevărat la copilul ăsta. Se afla în acel frumos stadiu febril al unei copilării palide, când vibrăm din toate corzile - când nu suntem decât o

inimă doritoare înflăcărată neajutorată, îmi amintesc perfect această condiţie.

Camerista, descoperind că o rupeam în spaniolă, mă întrebă dacă Rogelio era nepoţelul meu. „Nu!“ am răspuns. Nu destul că mă procopsiseră cu el, mai trebuia să-i fiu şi bunic? Renata îşi petrecea luna de miere cu Flonzaley. Cum Señora nu fusese niciodată măritată, ţinea nebuneşte să-i asigure fiicei ei o faţadă de respectabilitate. Şi Renata, în ciuda dezvoltării ei pe linie erotică, era un copil ascultător. Poate

Bunic (span.).

că Señora, când urzea planuri pentru fiica ei, se simţea întinerind. Şi felul în care mă trombonise pe mine trebuie s-o fi întinerit cu decenii. Cât despre mine, acum vedeam legătura dintre tinereţe eternă şi tâmpenie. Dacă nu eram prea bătrân ca să tânjesc după Renata, eram destul de tânăr ca să trec prin suferinţe de adolescent.

Aşa încât i-am spus fetei că între mine şi Rogelio nu exista niciun fel de rudenie, deşi eram destul de bătrân ca să-i fiu *abuelo*\ şi i-am dat o sută de pesetas ca să mai stea o oră cu el. Cu toate că eram ruinat, aveam încă destui bani pentru nevoile mele de rafinament. îmi puteam îngădui să sufăr ca un gentleman. în momentul ăsta nu puteam face faţă copilului. Doream nebuneşte să mă duc la Retiro, unde aş fi putut da glas durerii, unde aş fi putut să mă bat cu pumnii în piept, să izbesc din picioare, să blestem şi să plâng. Tocmai când dădeam să ies din cameră, telefonul începu să sune. M-am repezit la receptor sperând să aud glasul Renatei. Era însă NewYork-ul.

- Domnul Citrine? Aici e Stewart din New York. Nu ne-am cunoscut personal. Desigur că eu vă cunosc pe dumneavoastră.

- Da, voiam să vă întreb dacă dumneavoastră publicaţi o carte a lui Pierre Thaxter despre o serie de dictatori?

- Sperăm să o publicăm.

- Şi unde e acum Thaxter, la Paris?

- Nu, în ultimul moment şi-a schimbat planurile şi a plecat în America de Sud. După câte ştiu, acum se află la Buenos Aires, ca să-i ia un interviu văduvei

lui Peron. Foarte interesant. Ţara-i pur şi simplu sfâşiată.

- Ştiţi, probabil, că eu mă aflu la Madrid ca să explorez posibilitatea alcătuirii unui ghid cultural al Europei?
- Da? mă întrebă Stewart.

Bunic (span.).

- Nu v-a spus Thaxter? Credeam că avem binecuvântarea dumneavoastră.
- Nu ştiu nimic despre aşa ceva.
- Sunteţi sigur? Nu vă amintiţi de nimic?
- Despre ce-i vorba, domnule Citrine?
- Ca să scurtăm povestea, o singură întrebare: mă aflu la Madrid pe contul dumneavoastră?
- Nu, din câte ştiu eu.

-Ay, queliol[1]

- Poftim?

în alcovul umbrit de perdele, m-am simţit deodată străbătut de un fior rece; m-am trântit pe pat, cu telefon cu tot. I-am răspuns:

- E o expresie spaniolă, ceva ca *malentendu,* sau harababură, sau şut în fund. Scuzaţi-mi vorbirea pitorească. Sunt în mare tensiune.
- Poate că veţi avea amabilitatea să-mi explicaţi totul într-o scrisoare, insistă domnul Stewart. Lucraţi la o carte? Am fi interesaţi, să ştiţi.
- Nu lucrez la nimic.
- Dar dacă aţi începe...
- O să vă explic într-o scrisoare...

Eu plăteam această convorbire.

Teribil de răscolit, i-am cerut operatoarei să încerce din nou la Renata. „îi trântesc vreo două de la obraz, târfei ăleia!“ m-am gândit. Dar când am căpătat legătura, mi s-a spus de la Milano că Renata plecase fără să-şi lase adresa. Când am ajuns la Retiro, cu intenţia ca, în sfârşit, să-mi pot exprima durerea, nu mai aveam ce să exprim. Am făcut o plimbare meditativă. Am ajuns la aceeaşi concluzie la care ajunsesem în biroul judecătorului Urbanovich. La ce mi-ar folosi dacă i-aş spune Renatei tot ce

Ah, ce încurcătură!
(span.).

gândesc? Monologurile vajnice şi minunate, de o logică perfectă, de o matură judecată, profunde

în îndreptăţită lor mânie, celeste în ochii lor, merg admirabil la Shakespeare, dar mie n-or să-mi slujească la nimic. Dorinţa de emitere încă se făcea simţită, dar receptare era total inexistentă în faţa pătimaşului meu monolog. Renata nu voia să asculte, avea altceva de făcut. Mă rog, cel puţin mi-l încredinţase pe Rogelio şi, când va socoti ea de cuviinţă, o să trimită după el. îmi făcuse probabil un serviciu trăgându-mi un picior. Ea, cel puţin, aşa o să vadă lucrurile. Ar fi trebuit de mult să mă însor cu Renata. Nu eram un om de onoare, şovăielile mele o jigniseră, şi nu meritam mai mult decât să port de grijă copilului ei. În plus, cred că cele două doamne îşi făcuseră socoteala că Rogelio o să mă ţintuiască locului şi o să mă împiedice să le urmăresc. Dar n-aveam cea mai mică intenţie de urmărire. De altfel, nici eu nu mi-aş fi putut îngădui aşa ceva. Nota de la Ritz era uriaşă. Señora dăduse multe telefoane la Chicago, pentru a menţine contactul cu un anumit tânăr, depanator de televizoare, care era actuala ei *affaire de coeur.* Mai mult, Crăciunul la Madrid, incluzând boala lui Roger şi cadourile lui, mesele rafinate şi mantoul Renatei, îmi reduseseră capitalul la aproape o treime. De mulţi ani încoace, de la succesul lui *Von Trenck,* sau cam de pe timpul morţii lui Demmie Vonghel, mi-am îngăduit să cheltuiesc cu largheţe, şi am trăit conform acestui barem, dar acum trebuia să revin la vechiul standard al camerelor mobilate. Dacă aş fi rămas la Ritz, ar fi trebuit să angajez o guvernantă. Ceea ce, oricum, ar fi fost imposibil. Eram falit. Cea mai acceptabilă alternativă era aceea de a mă muta la o *pension.*

Trebuia să explic însă prezenţa copilului. Dacă mă dădeam drept unchiul lui, lucrul ar fi creat suspiciuni. Dacă spuneam că-i sunt bunic, ar fi trebuit

să mă comport ca un bunic. Cel mai bine era să fiu văduv. Rogelio îmi spunea Charlie, dar lucrul acesta e normal la copiii americani. Şi apoi, într-un anume fel, copilul era orfan, iar eu, fără nido exagerare, eram îndoliat. Am cumpărat nişte batiste cu chenar negru, câteva cravate fine de mătase neagră şi un costumaş negru pentru
Rogelio. Am istorisit la ambasada americană o poveste foarte plauzibilă despre un paşaport pierdut. Din fericire, tânărul care se ocupa acolo de asemenea probleme citise cărţile mele despre Woodrow Wilson şi Harry Hopkins. Fiind licenţiat în istorie la universitatea Corneli, ascultase odată o comunicare a mea la o întrunire a Asociaţiei Istoricilor din America. I-am povestit că soţia mea murise de leucemie şi că paşaportul îmi fusese furat într-un autobuz, aici, la Madrid. Tânărul m-a asigurat că Madridul a fost întotdeauna notoriu pentru hoţii săi de buzunare.

- Se fură şi din buzunarele preoţilor, ascunse sub sutane. Sunt foarte dibaci ăştia de aici. Mulţi spanioli se laudă că Madridul este un centru internaţional al hoţilor de buzunare. Dar în altă ordine de idei - poate că aţi binevoi să ţineţi o prelegere la Agenţia de Informaţii a Statelor Unite?

- Sunt prea doborât, am răspuns. Şi am venit aici pentru documentare. Lucrez la o carte despre războiul hispano- american.

- Şi în familia noastră au fost nişte cazuri de leucemie. Morţile astea lente te lasă complet sleit.

La pensiunea La Roca i-am povestit proprietăresei că mama lui Roger fusese călcată de un camion la Barcelona, în timp ce cobora de pe trotuar.

- Ah, ce îngrozitor!

- Da, am răspuns.

Mă preparasem cu grijă, consultând dicţionarul spaniol.

- Biata mea soţie - roţile i-au zdrobit pieptul, i-au desfigurat faţa, i-au străpuns plămânii. A murit în chinuri.

Leucemia, simţeam eu, era prea blândă pentru Renata.

La *pensión* erau numeroase persoane sociabile. Unele vorbeau engleza, altele franceza, aşa încât comunicarea era posibilă. Locuiau acolo un căpitan cu soţia sa, şi câteva doamne de la ambasada Danemarcei. Una dintre acestea, cea mai remarcabilă, era o blondă şchioapă, de vreo cincizeci de ani. Uneori, o faţă ascuţită şi nişte dinţi ieşiţi în afară pot

produce un ansamblu plăcut, şi înfăţişarea doamnei era destul de agreabilă, deşi pielea întinsă a tâmplelor îi devenise mătăsoasă (venele), şi spatele îi era chiar uşor cocoşat. Dar avea o personalitate impozantă, de tipul celor care domină o sală de mese sau un salon, nu atât prin ceea ce spun, ci prin faptul că deţin secretul felului cum se proclamă întâietatea. Cât despre personalul de serviciu, cameristele care făceau şi pe chelneriţele erau de o extremă amabilitate, în nordul protestant, negrul nu are prea mare însemnătate. Dar în Spania, doliul înseamnă încă mult. Costumaşul negru al lui Rogelio producea chiar un şi mai mare efect decât batistele mele cu chenar şi banda de doliu de la braţ. La masa de prânz, când îl hrăneam, toată asistenţa era impresionată. Pentru mine nu era un lucru neobişnuit să-i tai copilului carnea în farfurie. La Chicago făcusem acest lucru în mod regulat. Dar nu ştiu cum, în mica sufragerie fără ferestre de la *pension,* gestul sărea în ochi - această neaşteptată demonstraţie a înclinaţiilor materne proprie bărbaţilor americani le mergea oamenilor la inimă. Atenţiile mele faţă de Roger trebuie să fi stârnit o insuportabilă tristeţe. Femeile începură să mă ajute. Mi-am trecut în lista cheltuielilor imediate şi *las empleadas del hogar*[1]*.* Câteva zile mai târziu, Roger o rupea în spaniolă. Dimineţile se ducea la o grădiniţă. După-masă, târziu, una dintre cameriste îl plimba în parc. Eram liber să hoinăresc prin Madrid sau să zac pe pat şi să meditez. Viaţa mea era mult mai liniştită. Dar liniştea deplină ar fi fost ceva la care nu mă puteam aştepta în

Slujnicele casei (span.).

împrejurările date.

Desigur că nu acesta era modul de viaţă prefigurat de mine pe bancheta de pluş a avionului 747, când zburam deasupra Atlanticului zbuciumat. Pe atunci îmi spuneam că mica bulă de aer din nivela dulgherului putea fi ademenită să revină spre centru. Acum însă nici nu mai eram sigur dacă am vreo bulă de aer. Şi-apoi, mai era şi influenţa Europei. Pentru

americanii cultivaţi, Europa nu era de mare ajutor în acele zile. Nu te ducea la nimic. Doar dacă erai un soi de înapoiat (sau o muiere vulgară, o Renata - ca să punem punctul pe i) puteai veni în Europa cu serioase speranţe culturale. De felul celor propagate de revistele ilustrate pentru doamne. Totuşi, mă simt obligat să mărturisesc că de astă dată şi eu venisem însufleţit de idealuri pioase, sau de rămăşiţele unor asemenea idealuri. Pe vremuri, oamenii de aici înfaptuiseră măreţe realizări spirituale. Existau încă aici relicve ale pietăţii şi ale artei. Pe Strada 26 sau în California sau la Playboy Club din Chicago, n-aveai să-i găseşti pe Sfântul Ignaţiu, pe Sfânta Tereza, pe Juan de la Cruz, pe El Greco sau Escurialul. Dar nici în Segovia nu puteai găsi mica familie Citrine, cu tăticul care încearcă să realizeze separarea conştiinţei de fundamentul ei biologic, în timp ce senzuala, aţâţătoarea mămică se ocupă cu negoţul de antichităţi. Nu, Renata îmi dăduse papucii şi o făcuse într-un fel din care demnitatea mea ieşise tare mototolită. Doliul pe care-l purtam îmi ajuta oarecum să-mi revin. Veşmintele negre îmi înlesneau relaţii plicticoase şi curtenitoare cu spaniolii. Un văduv îndurerat şi un copil străin, orfan şi palid, îi mişcau pe vânzătorii din prăvălii, în special pe femei. *La. pensión,* secretara de la ambasada Danemarcei se interesa în mod special de noi. Avea o faţă foarte palidă, dar originea palorii ei era total deosebită de cea a palorii lui Roger. Avea o înfăţişare uscată, de ofticoasă, şi faţa îi era atât de albă încât rujul de buze ţipa pe gura ei. După ce lua masa, îşi ruja violent buzele. Şi totuşi era bine intenţionată. M-a scos la plimbare într-o duminică după-masă, când nu mă găseam într-o dispoziţie prea favorabilă. Şi-a pus o pălărie *cloche,* ca un fel de

găleată, şi ne plimbam foarte încet pentru că avea un şold betegit. în timp ce înaintam pe aleile ticsite de gloata duminicală, mi-a ţinut un logos despre suferinţă.

- Soţia dumitale era frumoasă?
- Da, foarte frumoasă.
- Vouă, americanilor, vă place să vă lăsaţi pradă durerii. De câtă vreme a murit?
- De şase săptămâni.
- Săptămâna trecută ai spus că de trei.
- Poţi să-ţi dai seama singură cum am pierdut noţiunea timpului.
- Mă rog, acum însă trebuie să te pui din nou pe picioare. Sunt momente în viaţă când e necesar să te smulgi - să te smulgi din durere. Cum sună zicala aceea - bate fierul cât e cald. Am nişte coniac bun la mine în cameră. Vino să bem împreună un pahar, după ce adoarme băiatul. Dormi cu el într-un pat dublu, nu?
- Mi s-a promis că ni se vor da două paturi separate.
- E agitat? Copiii zvârle din picioare în somn.
- Doarme liniştit. Eu oricum nu pot dormi. Zac în pat şi citesc.
- Ai putea să-ţi petreci nopţile într-un mod mai plăcut. Ce rost are să jeleşti? Ea s-a dus.

într-adevăr, se dusese. Faptul fusese în întregime confirmat, îmi scrisese din Sicilia. Abia ieri, sâmbătă, când trecusem pe la Ritz să întreb de poştă, mi se dăduse scrisoarea Renatei. Iată pricina proastei mele dispoziţii din această duminică; zăcusem toată noaptea treaz, analizând cuvintele Renatei. Dacă nu puteam fi foarte atent cu domnişoara Rebecca Volsted, această femeie fioros de albă şi şchioapă, era

din cauză că sufeream. Aproape că-mi doream ca Roger să nu fi fost un copil atât de cuminte. Nici măcar nu zvârlea din picioare în somn. Nu-mi dădea nicio bătaie de cap. Era un băieţaş tare scump.

Renata şi Flonzaley se căsătoriseră la Milano şi îşi petreceau luna de miere în Sicilia. Presupun că plecaseră la Taormina. Renata nu-mi specifica localitatea. îmi scria:

„Eşti cea mai potrivită persoană cu care l-aş putea lăsa pe Roger. Ai dovedit de multe ori că-l iubeşti pentru el însuşi şi

n-ai căutat niciodată ca prin copil să ajungi la mine. Mama e prea ocupată ca să aibă grijă de el.

Ştiu că acum nu crezi, dar o să-ţi depăşeşti amărăciunea şi o să rămânem buni prieteni. Probabil că eşti îndurerat şi fioros şi mă faci târfa meschină şi interesată - ăsta-i felul în care vorbeşti când eşti pornit. Dar în inima ta eşti un om drept, Charlie. îmi datorezi ceva, şi o ştii şi tu. Ţi s-a oferit şansa să procedezi corect. Ai ratat-o! Ah, cum ai mai ratat-o! Nu te-am putut determina să procedezi corect.“

Renata începea să se văicărească. Ratasem totul.

„Rolul pe care mi l-ai atribuit era acela de cocotă. Eram excelentul tău clovn sexual. Mă puneai să gătesc dejunul cu joben pe cap şi cu fundul gol.“

(Nici chiar aşa, nici chiar aşa, mi-am spus. Asta era ideea ei.)

„Ţi-am fost o bună camaradă şi te-am lăsat să-ţi faci voia. Şi eu am dus-o bine, nu zic nu. Nu ţi-am refuzat nimic. Tu însă mi-ai refuzat multe. Nu voiai niciun moment să ţii seama că sunt mama unui copil. M-ai expus la Londra ca pe spectaculoasa ta damă din Chicago, acest oraş al infantilismului. Ministrul de Finanţe m-a pipăit. Asta a făcut, porcul! Am lăsat să treacă de la mine, din respect pentru apusa grandoare a Marii Britanii. Dar dac-aş fi fost soţia ta, n-ar fi avut asemenea îndrăzneală. Tu m-ai pus în situaţia de târfa. Nu cred că cineva trebuie să fie profesor de anatomie pentru a stabili legătura dintre fund şi inimă. Dacă ai fi ţinut seama de faptul că şi eu am o inimă în piept, întocmai ca şi înălţimea Voastră, distinsul Chevalier Citrine, lucrurile ar fi arătat altfel.

Ah, Charlie, n-am să uit niciodată cum ai introdus prin contrabandă, pentru mine, ţigări de foi cubaneze,

din Montreal. Le-ai înfăşurat în banderole de la ţigări *Cyrus the Great.* Ai fost un tip drăguţ şi amuzant. Şi te-am crezut când mi-ai spus că un picior bizar are nevoie de un pantof bizar, şi
că noi suntem ca pantoful şi piciorul, sau ca piciorul şi pantoful. Ah, dacă te-ai fi gândit la lucrul cel mai evident: «Iată o copilă care a crescut prin holuri de hotel şi a cărei mamă nu a fost niciodată măritată», atunci te-ai fi căsătorit cu mine în fiecare primărie şi biserică din America, şi mi-ai fi oferit, în sfârşit, puţină ocrotire. Rudolf Steiner, ăla cu care m-ai înnebunit, zice pe undeva, cred, că dacă ai fi fost bărbat acum, te vei reincarna data viitoare ca femeie şi că trupul eteric (nu că înţeleg eu prea bine ce va să zică trupul eteric; e partea vitală care face un trup să trăiască, nu-i aşa?) e întotdeauna 1 de sex opus. Dar dacă ai să fii femeie în viaţa viitoare, atunci 1 mai ai multe de învăţat. Oricum, ceva am să-ţi spun şi eu. ' Orice femeie, dacă e onestă, va recunoaşte că ceea ce adoră ea e un bărbat alcătuit din mai mulţi bărbaţi, un amant sau un soţ combinat, îi place cutare lucru la X şi cutare lucru la Y şi altceva la Z. Ei bine, Charlie, tu eşti fermecător, delicios, J mişcător, un bărbat cu care e o plăcere să fii împreună. Ai fi putut să fii pentru mine X şi, în parte, Y, dar în domeniul Z 1 eşti un zero absolut.

în clipa asta îmi lipseşti teribil şi, mai mult, Flonzaley o J ştie. Dar unul din avantajele profesiunii lui este că l-a făcut să fie un om foarte simplu. Mi-ai spus odată că punctul de vedere al lui Flonzaley trebuie să fie plutonian - ce-o mai fi însemnând şi asta. Eu aş spune că are un negoţ detestabil şi un caracter delectabil. Nu-mi pretinde să nu te mai iubesc.
Nu uita că eu n-am fugit cu un străin. Ci m-am întors la el. Când ne-am despărţit la Idlewild, nu

ştiam că o să ajung aici. Dar mi-am pierdut răbdarea cu tine. Există prea multe zigzaguri în temperamentul tău. Şi amândoi avem nevoie de aranjamente mai serioase.“ 9

Dar stai o clipă! îmi spunea ea una şi alta, dar nu cumva j mă părăsise pentru că sărăcisem? Cu Flonzaley nu se va pune niciodată această problemă. Renata ştiuse probabil că sosise momentul să mă gândesc la o viaţă mai austeră. Şi 1 nu renunţasem la bani din principiu. Mi-i lua Urbanovich, ceea ce era cam tot acelaşi lucru. începeam să văd adevărata faţă a goanei americane după dolari. Luase proporţiile unei forţe cosmice. Şi stătea între noi şi forţele reale. Dar de cum m-am gândit la acest lucru, am şi înţeles una dintre raţiunile Renatei de a renunţa la mine - mă părăsise tocmai pentru că gândeam asemenea gânduri. în felul ei, asta se străduia să-mi comunice.

„Acum vei putea să-ţi scrii marele tău eseu despre plictiseală şi poate că rasa umană îţi va fi recunoscătoare. Omenirea suferă, şi tu încerci să o ajuţi. E un lucru minunat să-ţi spargi creierii cu aceste probleme profunde, dar eu personal nu ţin să fiu de faţă când o faci. Recunosc că eşti inteligent. Asta da. Dar ar trebui să fii şi *tu* la fel de îngăduitor cu cioclii, pe cât sunt *eu* cu intelectualii. Când e vorba de bărbaţi, judecăţile mele sunt strict feminin-umane, fără deosebire de rasă, credinţă sau condiţii de sclavie interioară, după cum a spus Lincoln. Felicitări, inteligenţa ta e uimitoare. Totuşi, sunt de acord cu fosta ta drăguţă, Naomi Lutz. Nu vreau să intru în toată chestia asta spiritualo-intelectualo-universală. Ca femeie frumoasă şi încă

tânără ce sunt, prefer să iau lucrurile aşa cum le-au luat miliarde de oameni de-a lungul istoriei. Munceşti, câştigi o pâine, pierzi un picior, te săruţi cu câţiva, faci un copil, şi trăieşti până la optzeci de ani aducându-i pe toţi la disperare, sau te laşi spânzurat ori înecat. Dar nu-ţi petreci ani întregi încercând să găseşti o soluţie a condiţiei umane. Pentru mine, *asta* înseamnă plictiseală."

Da, când îmi spunea astea, vedeam gânditori de geniu aruncând ghemuri de crezuri şi de finalităţi încâlcite în capetele mulţimii. îi vedeam molestând rasa umană cu fanteziile lor, cu programele, cu perspectivele omenirii. Nu că rasa umană ar fi fost fără cusur. Dar avea incredibile capacităţi de a munci, de a simţi, de a crede, capacităţi pe care cei ce erau convinşi că ştiu mai bine şi care înnebuneau omenirea cu proiectele lor cereau să fie plasate ba ici, ba colo.

„Nu m-ai întrebat niciodată, continua Renata, dar am şi eu părerile mele. Cred că trăiesc în natură. Cred că atunci când mori, eşti mort de-a binelea şi cu asta basta. Şi iată de ce există Flonzaley. Morţii sunt morţi, şi meseria lui cadavrele, iar eu sunt acum soţia lui. Flonzaley îndeplineşte un serviciu util pentru societate. Ca şi instalatorul, ca şi omul care desfundă canalele, ca şi gunoierul, zice el. Pe când tu faci bine oamenilor şi ei îţi întorc apoi spatele şi-ţi poartă pică. într-un fel, situaţia ta seamănă cu a mea. Flonzaley îşi acceptă stigmatul profesional, dar pentru asta impune o taxă specială, pe care o adaugă la total. Crede-mă, unele dintre ideile tale sunt mai lugubre decât afacerile lui. El nu amestecă borcanele; fiecare

lucru la timpul său. Culorile din tablou / nu se preling în cel de alături.“

Aici era nedreaptă. Persoana asta strălucitoare, Renata, minunată pentru mine deoarece era necurată în sens biblic, îmi îmbogăţise viaţa prin deliciile devierilor şi încălcărilor de legi. Dacă Flonzaley, datorită poluării prin moarte, apărea în ochii ei la fel de minunat, atunci de ce nu mi-o spunea deschis? înţelegeam că în domeniul Z - şi Renata nu-mi spusese niciodată ce anume era acesta - Flonzaley reuşise să fie tot ceea ce nu eram eu. Şi lucrul mă rănea adânc, făcea să-mi sângereze inima. Cum se spunea mai de mult, mă lovise la părţile moi. Ar fi putut să mă cruţe de justificările lui Flonzaley de a-i stoarce pe îndoliaţi. îi cunoşteam eu pe afaceriştii cugetători din Chicago, şi-i auzisem pe mulţi chicagoani filosofând. Ştiam tot ce debita aşa-zisul spirit *ă la* Bernard Shaw la dineurile de la Lake Shore Drive. Voiau să facă din Flonzaley un paria, un lepros, un vindajor, dar Flonzaley avea să le ia banii în împărăţia întunericului, şi acolo era un prinţ - dar de lucruri de astea mă puteam dispensa.

Şi totuşi, Renata era minunată. Desigur că ţinea să-mi spună lucruri mari şi să-mi arate cât de bine procedase. Pierdusem o femeie extraordinară. Şi sufeream. Ea se împăuna şi făcea mare paradă, iar pe mine mă lăsa să-mi frământ creierii, în durere, întrebându-mă de ce, şi cum, şi ce-i de făcut. Şi încercând să ghicesc ce anume era Z.

„Spuneai mereu că felul în care s-a desfăşurat viaţa ta e atât de deosebit, încât nu eşti în stare să judeci dorinţele altor oameni. E foarte adevărat că nu reuşeşti să cunoşti oamenii pe dinăuntru şi nu înţelegi ce doresc - aşa cum n-ai înţeles că eu doream stabilitate - şi niciodată n-ai să-i înţelegi. Ai dezvăluit acest lucru când mi-ai povestit cum ai încercat să-ţi însuşeşti emoţiile micuţei Mary îri legătură cu bicicleta cu schimbător de viteze, şi n-ai reuşit. Ei bine, ţi-l împrumut pe Roger. Ai bine grijă de el până o să ţi-l cer îndărăt, şi studi- ază-i dorinţele. De el ai acum nevoie, nu de mine. Flonzaley şi cu mine plecăm în Africa de Nord. Sicilia n-a fost atât de caldă pe cât mi-aş fi dorit-o. Dă-mi voie să-ţi sugerez ca, atâta timp cât mergi la rădăcina sentimentelor, să te mai gândeşti şi la prietenii tăi Szathmar, Swiebel şi Thaxter. Pasiunea ta pentru Von Humboldt Fleisher a grăbit deteriorarea legăturii dintre noi.“

Nu mă anunţa când avea de gând să-mi ceară băiatul înapoi.

„Şi dacă eşti convins că ai o misiune atât de specială pe pământ, atunci de ce te mai cramponezi de ideea fericirii alături de o femeie sau a unei tihnite vieţi de familie? Asta-i sau naivitate prostească, sau ultimul cuvânt în materie de ţicneală. Eşti un tip foarte avansat, şi te uneşti cu o femeie foarte avansată în felul ei, ca până la urmă să-ţi spui că ceea ce ai

urmărit cu adevărat nu era de fapt o simplă relaţie amoroasă. Ei bine, ai dat dovadă de o căldură şi un farmec care m-au făcut să cred că m-ai dorit şi ai avut nevoie de mine.

Rămân mereu prietena ta afectuoasă.“

Se terminase fila de hârtie şi încheiase scrisoarea.

Când i-am citit rândurile, nu m-am putut împiedica să nu 9 plâng. În noaptea când Renata mă dăduse afară, George Swi- 1 ebel îmi declarase cât de mult mă respectă pentru faptul că la 9 vârsta mea sunt încă în stare să trec prin chinurile dragostei. ■ Şi-a scos pălăria în faţa mea. Dar aceasta era atitudinea tine- 1 reţii vitaliste pe care Ortega, unul din autorii citiţi de mine la Madrid, o discredita în *Tema modernă.* Eram de acord cu el. 1 în orice caz, în cămăruţa dosnică a acestei *pension* de mâna i a treia, eram exact genul de bătrân idiot care se comportă ca *m* un adolescent. Arătam mai chel şi mai zbârcit ca oricând şi î din sprâncene începuseră să-mi iasă peri albi lungi, lungi şi 1 ţepoşi. Eram un prostănac abandonat, care se smiorcăia dizgraţios pentru că o târfa frumoasă îl jucase pe degete. Uitam că aş putea să fiu şi un Individ Universal Istoric (de un anumit fel), că poate se aştepta de la mine să risipesc nonsensul intelectual al unui secol sau că ar trebui poate să fac ceva ca *>,* să ajut spiritul uman să izbucnească afară din coşciugul său mental. Renata nu se prea sinchisea de toate aceste aspiraţii, 1 nu-i aşa, dacă te gândeşti că fugise cu Flonzaley, care se ocupa cu stârvuri ca o expresie a concepţiei sale de viaţă. Şi chiar în timp ce plângem, mă uitam la ceas şi mă gândeam că Roger avea să se întoarcă din plimbare peste cincisprezece minute. 1 Urma să jucăm domino. Brusc, viaţa ţi se dă peste cap. Eşti din nou în clasa întâi. Te apropii de şaizeci de ani

şi trebuie ■ s-o iei de la început ca să vezi dacă poţi înţelege dorinţele 1 altuia. Femeia pe care o iubeşti face progrese serioase în viaţă, plimbându-se independentă la Marrackech, sau pe undeva pe acolo. Nu are nevoie de o cale a plăcerilor. Oriunde calcă ea, plăcerile izbucnesc din pământ.

Avea dreptate, firește. încurcându-mă cu Renata, ştiusem i că voi da de necaz. De ce? Poate că scopul unui asemenea , necaz era să mă împingă şi mai adânc pe făgaşul gândurilor 1 ciudate, dar necesare. Unul dintre aceste gânduri ciudate îmi i încolţi acum în minte. Anume că frumuseţea unei femei ca 9 Renata era oarecum improprie. Anacronică. Perfecţiunea ei fizică ţinea de clasicismul grec sau de Renaşterea târzie. Şi de ce acest tip de frumuseţe era impropriu din punct de vedere istoric? Pentru că ţinea de o perioadă când spiritul uman abia începuse să se desprindă de natură. Până în acel moment, omului nu-i dăduse prin minte să se gândească la sine însuşi ca la o entitate separată. Nu făcuse distincţia între existenţa lui şi existenţa naturală, ci se considera parte a acesteia. Dar de îndată ce i s-a deşteptat intelectul, s-a disociat de natură. Ca individ, a privit şi a perceput frumuseţea lumii exterioare, incluzând şi frumuseţea umană. Acesta este un moment sacru în istorie - epoca de aur. Multe secole mai târziu, Renaşterea a încercat să recupereze cel dintâi sens al frumuseţii. Dar chiar şi atunci a fost prea târziu. Intelectul şi spiritul avansaseră. Un alt fel de frumuseţe, mai interiorizată, începuse să prindă viaţă. Această frumuseţe interiorizată, manifestată în arta romantică şi în poezie, era rodul unei uniuni libere

între spiritul uman şi spiritul natural. Aşa încât Renata era într-adevăr o femeie stranie. Pasiunea mea pentru ea era pasiunea unui anticar. Se părea că ea însăşi era conştientă de acest lucru. Dac-ar fi numai după felul cum se fandosea şi se maimuţărea. Frumuseţile antice sau botticelliene nu fumează ţigări de foi. Nu se ridică în picioare în cadă, făcând tot felul de gesturi vulgare. Nu se opresc într-o galerie de artă spunând: „Ăsta pictează cu curul!“ Nu, nu vorbesc în felul ăsta. Dar ce păcat! Cum îmi mai lipsea! Ce dulceaţă de femeie mai era şarlatana asta! Reprezenta un vestigiu din alte vremuri. N-aş fi putut spune că *eu* deţineam noua varietate de frumos interiorizat. Eram un bătrân nătâng. Dar auzisem de acest frumos, aflasem cu anticipaţie de el. Şi ce-mi propuneam să fee în legătură cu acest frumos? încă nu ştiam. Pentru moment îl aşteptam pe Roger. Era nerăbdător să joace domino. Iar eu eram nerăbdător să recunosc pe chipul copilului, când stătea cu pietrele punctate în faţa mea, ceva din mama lui.

Rebecca Volsted, bolnăvicioasa doamnă daneză, m-a luat şi m-a scos la plimbare în Retiro. Mergeam foarte încet, şi ea şchiopăta pe lângă mine. Pălăria *cloche* îi era trasă mult pe frunte. Faţa ei, cu licăririle-i triste, era palidă ca fulgerul. îmi lua un interogatoriu foarte atent. Mă întreba de ce îmi petrec atât de mult timp în cameră. Se simţea respinsă de mine. Nu din punct de vedere social. în societate mă arătam foarte prietenos. Dar se simţea respinsă... mă rog, esenţial. Părea să-mi dea a înţelege că dacă m-aş zvârcoli cu ea în aşternut, ar putea, cu sau fără şoldul betegit, să

mă tămăduiască de durerile mele. Dimpotrivă, pe mine experienţa mă învăţase că, dacă aş fi urmat sugestia ei, n-aş fi făcut decât să-mi adaug încă o servitute (şi poate chiar nebunească).

- Ce faci toată ziua în camera dumitale?

- Trebuie să-mi pun la punct corespondenţa rămasă în urmă.

- Presupun că înştiinţezi oamenii de moartea soţiei dumitale. Apropo, cum a murit?

- A murit de tetanos.

- Ştii, domnule Citrine, mi-am dat osteneala să te caut într-un *Who's Who* din Statele Unite.

- Ce-ţi veni să faci asta?

- Nu ştiu. O idee de-a mea. Unul din motive a fost că, deşi ai paşaport american, nu te comporţi ca un american adevărat. Am simţit că trebuie să fie ceva cu dumneata.

- Şi ai descoperit că m-am născut la Appleton, în Wis- consin. Exact ca şi Harry Houdini, marele iluzionist evreu, cel care îşi desfăcea toate lanţurile - mă întreb oare de ce el şi cu mine ne-am ales Appletonul ca loc de naştere.

- Există vreo posibilitate de alegere? mă întrebă

Cu pălăria ei *cloche*, palidă ca flacăra şi şchiopătând alături
de mine în parcul spaniol, pleda pentru raţionalitate. în timp ce vorbeam, mi-am încetinit şi mai mult paşii. I-am răspuns:

- Desigur, ştiinţa e de partea dumitale. Totuşi se întâmplă lucruri stranii, ştii. Fiinţe care nu se găsesc pe pământ de mai mult de zece ani încep deodată să compună fugi sau să demonstreze subtile teoreme matematice. S-ar putea,

domnişoară Volsted, să aducem cu noi, de înţelepciune, o sumă de forţe. Cronicile spun că înainte de a-l fi născut pe Napoleon, mamei lui îi plăcea să viziteze câmpurile de luptă. Dar n-ar fi oare posibil ca micul zurbagiu, cu ani şi ani înainte să se fi născut, să-şi fi căutat o mamă iubitoare de măceluri? La fel cu familiile Bach şi Mozart şi Bernoulli. E posibil ca asemenea grupuri familiale să fi atras suflete de muzicieni sau de matematicieni. Aşa cum am explicat într-un articol pe care l-am scris despre Houdini, Rabbi Weiss, tatăl magicianului, era un evreu habotnic din Ungaria. Dar a trebuit să plece din ţara lui pentru că s-a duelat cu sabia, ceea ce arată că bătrânul era trăsnit. Şi apoi cum se face că Houdini şi cu mine, amândoi din Appleton, Wisconsin, ne-am luptat atât de mult cu problema morţii?

- Houdini s-a preocupat de moarte?

- Da, acest Houdini a sfidat orice formă de îngrădire şi întemniţare, inclusiv mormântul. Se descătuşa din orice. L-au îngropat şi a evadat din mormânt. L-au încuiat în lăzi şi a scăpat. L-au îmbrăcat într-o cămaşă de forţă, cu cătuşe la mâini şi l-au atârnat cu capul în jos, legat cu o singură mână de portdrapelul de pe imobilul Flatiron din New York. Sarah Bernhardt a venit să vadă acest spectacol, şi din limuzina ei, pe Fifth Avenue, l-a privit pe Houdini în timp ce se elibera Şi se căţăra într-o poziţie mai sigură. Un prieten de-al meu poet a scris o poezie despre acest spectacol, pe care a intitulat-o *ArlechinulHarry.* Sarah Bernhardt era pe vremea aceea foarte bătrână şi cu piciorul amputat. L-a chemat pe Houdini în maşina ei, s-a agăţat de gâtul lui şi a început să-l implore printre

sughiţuri de plâns să-i redea piciorul. Doar putea să facă orice! în Rusia ţaristă, Ohrana l-a dezbrăcat în pielea goală şi l-a zăvorât în vagonul blindat destinat deportaţilor în Siberia. S-a eliberat şi de acolo. A evadat din cele mai fortificate închisori din lume. Şi de câte ori se întorcea acasă dintr-un turneu triumfal, se ducea direct la cimitir. Se culca pe mormântul mamei lui, cu pântecele în iarbă, şi-i povestea în şoaptă călătoriile lui, pe unde fusese şi ce făcuse. Mai târziu a petrecut ani întregi demascându-i pe spiritişti. A dezvăluit toate şmecheriile celor care se dădeau drept medium. în articolul meu am speculat ideea dacă nu cumva a avut un presentiment al holocaustului şi nu a încercat să descopere căi de salvare din lagărele morţii. Ah! Dacă toţi evreii din Europa ar fi deprins ştiinţa lui! Dar Houdini a fost înţepat experimental în burtă de către un student în medicină şi a murit de peritonită. Aşadar, după cum vezi, nimeni nu poate evita actul final al lumii materiale. Raţionalitate ameţitoare, scăpărătoare, dibăcie ultraingenioasă - dar când e vorba de moarte, nu se poate face nimic. Houdini a epuizat una dintre liniile de investigaţie. Ai privit de curând în vreun mormânt deschis, domnişoară Volsted?

- La această cotitură din viaţa dumitale, este scuzabilă o asemenea obsesie morbidă. Nu există decât o singură soluţie. E limpede.

- Limpede?

- Nu face pe prostul, îmi spuse ea. Cunoşti foarte bine răspunsul. Dumneata şi cu mine ne-am potrivi de minune. Alături de mine ai rămâne liber - nici un fel de constrângeri. Ai veni şi ai pleca după voia inimii. Nu suntem în America. Dar ce

faci în camera dumitale? în *Who's Who* scrie că ai luat nişte premii pentru biografii şi istorie.

- Mă pregătesc să scriu o carte despre războiul hispano- american. Şi îmi pun la punct corespondenţa. Uite, şi-acum trebuie să expediez scrisoarea asta.

îi scrisesem lui Kathleen la Belgrad. Nu-i pomenisem de bani, dar speram că n-o să uite de partea mea din tariful de opţiune pentru scenariul lui Humboldt. îmi vorbise de o sumă de o mie cinci sute de dolari, şi curând urma să am mare nevoie de ea. Din Chicago eram pisat întruna cu plata datoriilor - Szathmar îmi trimitea toată corespondenţa. Descoperisem

că Señora venise la Madrid cu clasa întâi. Biroul de voiaj îmi cerea să le achit de îndată costul biletelor, şi-i scrisesem lui George Swiebel întrebându-l dacă încasase banii pe covoarele mele Kirman, dar George nu răspundea niciodată prompt la corespondenţă. Ştiam că Tomchek şi Srole îmi vor trimite o notă de plată astronomică pentru că îmi pierduseră procesul, iar judecătorul Urbanovich îi va îngădui canibalului Pinsker să se servească din fondurile poprite.

- Se pare că în camera dumitale mormăi de unul singur, continuă Rebecca Volsted.

- Nu pot să cred că asculţi la uşă.

Se înroşi, adică deveni şi mai albă, şi-mi răspunse:

- Pilar mi-a povestit că vorbeşti de unul singur.

- îi citesc poveşti lui Roger.

- Nu-i citeşti în orele când e la grădiniţă. Sau poate că repeţi rolul lupului cel rău...

Ce era cu mormăitul meu? Nu-i puteam povesti domnişoarei Rebecca Volsted de la ambasada Danemarcei că făceam experimente esoterice şi că discutam cu morţii. Şi aşa îi păream destul de bizar. Presupus văduv din vestul central şi tată al unui băieţaş, descoperise în *Who's Who* că eram şi un biograf distins cu premii, autor de piese şi *chevalier* al Legiunii de Onoare. Şi acest văduv *chevalier* închinase camera cea mai proastă din *pension* (de lângă aerisirea bucătăriei). Ochii lui căprui erau înroşiţi de plâns, se îmbrăca extrem de elegant, dar hainele îi degajau un iz rânced din cauza mirosurilor de la bucătărie; se străduia cu stăruitoare vanitate să-şi pieptene părul cărunt şi subţiat astfel încât să-şi ascundă peticul de chelie

din creştet, şi era profund deranjat când îşi dădea seama că scalpul lui lucea în lumina lămpii. Avea un nas drept ca John Barrymore, dar asemănarea se oprea aici. Un bărbat al cărui înveliş trupesc dădea semne de şubrezire. începuse să se zbârcească pe sub bărbie, îndărătul urechilor şi sub ochii trişti, calzi, care priveau inteligent în direcţia gre Mă bizuisem, în ceea ce priveşte igiena, pe relaţiile mele sexuale regulate cu Renata. Se pare că eram de acord cu Swiebel că, dacă nu ai o viaţă sexuală normală, dai de necaz. Acesta constituie un crez de bază în toate ţările civilizate. Există, desigur, şi argumentul contra - întotdeauna, la orice, pot găsi şi argumentul contra. în cazul de faţă, argumentul era din Nietzsche şi susţinea interesantul punct de vedere că abstinenţa dă o deosebită vigoare spiritului. Nimic mai bun pentru intelect decât abstinenţa. Dar oricum ar fi fost, îmi dădeam seama că începusem să capăt ticuri. îmi lipsea teribil jocul cu mingea de la Downtown Club, însă conversaţia partenerilor mei de club, trebuie să spun, nu-mi lipsea deloc. Niciodată nu le puteam comunica ce gândeam cu adevărat Nici ei nu-mi destănuiau gândurile lor, dar, cel puţin, acestea puteau fi destăinuite. Ale mele însă erau incomprehensibile şi deveneau astfel din ce în ce mai mult.

După ce Kathleen avea să-mi trimită cecul, urma să mă mut de aici, dar deocamdată trebuia să trăiesc cu un buget foarte restrâns. Szathmar mă informase că la Fisc se cercetau acum veniturile mele din 1970.1-am scris spunându-i că asta îl privea pe judecătorul Urbanovich.

în fiecare dimineaţă mă deştepta o puternică aromă de cafea. Mai târziu veneau şi mirosuri de

peşte prăjit, precum şi miresme de varză, usturoi, şofran, ca şi de supă de mazăre fiartă cu ciolan de porc. Pensiunea La Roca folosea un ulei de măsline foarte greu, şi-ţi trebuia timp să te obişnuieşti cu el. La început îmi cam deranjase stomacul. Closetul din hol era înalt şi foarte friguros şi avea un lanţ lung de alamă verde. Când mă duceam la closet, îmi luam pe braţ mantoul cumpărat pentru Renata, iar când mă aşezam, mi-l puneam pe umeri. A sta jos pe lemnul îngheţat era un soi de experienţă ca a Sfântului Sebastian. Odată reîntors în camera mea, făceam cincizeci de flotări şi stăteam în cap- în timp ce Roger era la grădiniţă, mă plimbam pe străzile laterale, sau colindam prin Prado, sau zăceam prin cafenele. Dedicam ore întregi meditaţiilor recomandate de Steiner şi faceam tot ce-mi stătea în putinţă ca să mă apropii de morţi. Eram obsedat de aceste gânduri şi nu voiam să mai neglijez posibilitatea de a stabili o comunicare cu ei. Nu credeam în spiritismul obişnuit. Premisa mea este că în fiecare făptură umană se găseşte un sâmbure de eternitate. Dacă ar fi fost o problemă de gândire sau de logică, aş fi tratat-o în mod logic. Dar nu era vorba de aşa ceva. Avem de-a face cu o intuiţie care dăinuie de-o viaţă întreagă. O asemenea intuiţie trebuie să fie sau o iluzie îndărătnică, sau un adevăr adânc îngropat. Ajunsesem să dispreţuiesc din toată inima respectabilitatea intelectuală a membrilor societăţii cultivate. Trebuie să mărturisesc că, ori de câte ori învăţăturile esoterice mă făceau să mă simt stingherit, mă consolidam în dispreţ. Căci existau la Steiner pasaje care-mi strepezeau dinţii. îmi spuneam singur că asta-i ţicneală curată. Dar după

aceea îmi spuneam că nu, de fapt e poezie, o viziune grandioasă. Şi îi dădeam înainte, înarmându-mă cu tot ce afirma el despre viaţa sufletului după moarte. De altfel, cui îi păsa ce făceam eu? Bătrân, cu inima îndurerată, meditând în mijlocul mirosurilor de bucătărie, înfăşurându-mă la toaletă în paltonul Renatei - cine s-ar fi sinchisit de acţiunile unui astfel de personaj? Cu cât încerci să te împotriveşti ciudăţeniei vieţii, cu atât te covârşeşte mai mult. Cu cât spiritul tău se opune sensului ei bizar, cu atât însuşi spiritul îţi produce mai multe distorsionări. Şi ce-ar fi dacă, o dată, am ceda bizareriei? De altminteri, eram convins că în lumea materială nu există niciun element care să justifice dorinţele şi percepţiile mai subtile ale făpturii umane. Rivalizam cu muribundul Bergotte din romanul lui Proust. în viaţa obişnuită nu există nicio bază pentru Bine, Adevăr Şi Frumos. Şi eram prea orgolios ca să acord credit respectabilului empirism în care fusesem crescut. Prea mulţi idioţi subscriau la aceasta. Şi-apoi, oamenii nu par surprinşi când le vorbeşti despre suflet şi despre spirit. Ce curios! Nimeni
nu se arată surprins. Numai persoanele sofisticate sunt singurele care manifestă surpriză. Poate faptul că învăţasem să mă detaşez de propriile mele slăbiciuni şi de absurdităţile caracterului meu ar putea însemna că şi eu însumi eram un pic mort. Această detaşare constituie o experienţă care te dezmeticeşte. Mă gândeam uneori cât de tare i-o fi dezmeticit pe morţi faptul că trebuie să treacă prin porţile durerii. Adio, mâncare, sângerare, respiraţie! Lipsit de mândria existenţei fizice, sufletul şocat devine, de bună seamă, mai sensibil.

Concluzia mea era că morţii neinstruiţi bâjbâie şi suferă în ignoranţa lor. Mai ales în primele stadii, sufletul, încă ataşat cu pasiune de trup, mânjit de lutul pământesc şi brusc retezat, trebuie să încerce un jind asemenea mutilaţilor care-şi simt încă piciorul lipsă. Cei de curând morţi văd, de la un capăt la celălalt, tot ce li s-a întâmplat, toată lamentabila lor viaţă. Şi durerea îi frige. Copiii, mai ales copiii morţi, nu-i pot părăsi pe cei rămaşi în viaţă şi stau, nevăzuţi, aproape de aceia care i-au iubit şi i-au plâns. Pentru aceşti copii avem nevoie de ceremonialuri - ceva pentru copii, pentru numele lui Dumnezeu! Cei care mor la o vârstă mai înaintată sunt mai bine pregătiţi; vin şi pleacă într-o manieră mai înţeleaptă. Dispăruţii „lucrează“ asupra părţii inconştiente a sufletului celor vii, iar unele dintre cele mai înalte proiecţii ale sufletelor, probabil, li se datorează. Vechiul Testament ne opreşte să avem vreo legătură cu morţii deoarece învăţăturile spun că, în prima fază, sufletul intră în sfera sentimentelor puternice de după moarte, ceva ce seamănă cu pulsaţia sângelui şi a nervilor. Aceste impulsuri fundamentale ar putea fi determinate de contactul cu morţii intraţi în prima sferă.

De îndată ce începeam să mă gândesc la Demmie Vonghel, de pildă, mă simţeam năpădit de impresii violente. O vedem întotdeauna frumoasă şi goală, aşa cum arăta în **momentele** climaxului. în asemenea clipe, sângele îi năvălea cu putere în obraji. în felul în care iubea Demmie, a existat întotdeauna o dâră de crimă, iar în mine a existat întotdeauna o dâră de complicitate, care colabora vicios. Acum eram invadat de asociaţii sexuale. S-o luăm pe Renata, de pildă, la Renata nu întâlneai niciodată vreo urmă de violenţă, ea întotdeauna surâdea şi se comporta ca o curtezană.

Sau domnişoara Doris Scheldt, care era o fată mărunţică, aproape o copiliţă blondă, deşi privită din profil îţi sugera un Savonarola încorporat în ea şi făgăduinţa de a se transforma într-o femeiuşcă dominatoare. Cel mai fermecător lucru la domnişoara Scheldt erau hohotele de râs vesel în care izbucnea în momentele de intensă pasiune. Şi cel mai puţin fermecător lucru era spaima ei continuă de a nu rămâne însărcinată. Se temea chiar şi când o legănai goală în braţe noaptea ca nu cumva un spermatozoid rătăcit să-i distrugă viaţa.

Se pare că nu există pe lume om fără ciudăţenii. De asta ţineam atât de mult să fac cunoştinţă cu sufletele morţilor. Măcar ei *ar trebui* să-ţi ofere mai multă stabilitate.

Dar cum mă găseam abia într-un stadiu pregătitor, şi nu eram încă un iniţiat, nu mă puteam aştepta să iau legătura cu morţii mei. Totuşi, îmi spuneam că trebuie să încerc, dat fiind că pe unii oameni experienţele dureroase de viaţă îi califică, ajutându-i să avanseze mai repede în procesul de dezvoltare spirituală. Aşa încât încercam să-mi provoc o stare de spirit propice unor asemenea contacte, concentrându-mă îndeosebi asupra părinţilor mei, asupra lui Demmie Vonghel şi a lui Von Humboldt Fleisher. Textele afirmă că, deşi dificilă, comunicarea cu o persoană care a murit este posibilă, dar că presupune o disciplină şi o încordare a atenţiei şi o concentrare a conştiinţei, pe care impulsurile carnale le pot destrăma în orice moment, întorcându-te pe dos. Puritatea intenţiei trebuie să-ţi pună ordine în aceste pasiuni. Din cât îmi dădeam seama, intenţia mea era absolut pură. Sufletele celor morţi tânjeau după o împlinire a purgatoriului lor şi după adevăr. Iar

eu, din *pension* La Roca, trimiteam spre ei gândurile mele cele mai intense cu toată ardoarea de care eram în stare. Şi îmi spuneam că, dacă refuzi să concepi moartea ca pe o gherilă violentă sau ca pe un răpitor care ţi-i smulge pe cei dragi, şi dacă nu eşti laş şi nu te supui terorismului căruia i se supun azi oamenii civilizaţi în fiecare domeniu al vieţii, atunci ai obligaţia de a urmări, şi a investiga, şi a explora fiecare posibilitate, de a căuta pretutindeni şi de a încerca orice. întrebarea fundamentală adresată morţilor trebuie să fie purtătoarea sentimentelor noastre. Abstracţiunile nu călătoresc de unele singure. Trebuie să treacă prin inimă pentru a putea fi transmise mai departe. Unicul moment în care poţi pune o întrebare morţilor este cel dintre ultima pâlpâire a conştienţei şi somn. Cât despre morţi, aceştia intră cel mai uşor în contact cu noi în clipa trezirii. Acestea sunt momentele succesive pe cronometrul sufletului, intervalul de opt ore petrecute în pat fiind strict de ordin biologic. Ciudăţenia ocultă cu care însă nu m-am putut obişnui era faptul că întrebarea care trebuia pusă nu emana de la tine, ci de la morţii cărora le era adresată. Iar când morţii răspundeau, sufletul tău era de fapt cel care îţi vorbea. O astfel de imagine în oglindă, inversată, era dificil de prins. M-am gândit mult timp la aspectul acesta.

Astfel au trecut peste mine lunile ianuarie şi februarie la Madrid, citindu-le *sotto voce,* texte folositoare celor duşi şi încercând să mă apropii de ei. S-ar putea crede că această speranţă a apropierii de morţi ar fi putut să-mi slăbească mintea, dacă nu cumva îşi avea chiar originea într-o debilitate mintală. Dar nu. Deşi nu mai am niciun martor să-mi confirme spusele, mintea mea părea să fi dobândit mai multă

sensibilitate. într-un fel, s-ar fi zis că stabilisem o legătură independentă şi individuală cu creaţia, cu întreaga ierarhie a existenţei. Se spune că sufletul unei persoane civilizate şi raţionale ar fi liber, dar de fapt este foarte strâmt întemniţat. Deşi omul în aparenţă crede că are perfecta libertate de a se rândui de care parte îi place şi că, în acest fel, e o entitate de sine stătătoare, totuşi se simte o cantitate neglijabilă. Dar a-ţi însuşi ideea nemuririi sufletului, oricât de ciudată ar părea ea, a te elibera de povara morţii pe care o purtăm cu toţii în
inimă, reprezintă, asemenea descătuşării de orice alt fel de obsesie (obsesia banilor, obsesia sexuală), un prilej bine-venit. Să presupunem că nu ne mai gândim la moarte, aşa cum s-au înţeles să se gândească la ea toţi oamenii raţionali, la înaltul nivel de realism. Primul rezultat ar fi un surplus de energie, un flux care te apropie de bine. Spaima de moarte încătuşează această energie, dar odată ce-o eliberezi, poţi încerca să făureşti binele fără a te simţi stingherit că apari neistoric, ilogic, masochist de pasiv, slab de înger. Şi atunci binele nu seamănă cu martiriul anumitor americani (o să recunoaşteţi la cine mă refer), însufleţiţi de poezie în anii şcolii, şi apoi atestând triumful binelui lor (nedemonstrabil, ireal), prin sinucidere în stil mare, unicul stil adecvat poeţilor.

Datorită faptului că sărăcisem într-o ţară străină, simţeam prea puţină anxietate sau aproape deloc. Problema banilor era cvasiinexistentă. Mă irita însă că eram un fals văduv, îndatorat doamnelor din *pension* pentru solicitudinea faţă de Rogelio. Rebecca Volsted, cu faţa ei de un alb opărit, îmi sufla în ceafa. Voia să

se culce cu mine. Dar eu îmi vedeam înainte de experimentele mele. Uneori îmi spuneam: „Ah, proasta de Renata, să nu-şi dea ea seama de diferenţa dintre un neguţător de cadavre şi un clarvăzător!“ Mă înfaşuram în mantoul ei, o haină mai călduroasă decât paltonul din păr de cămilă pe care mi-l dăduse Julius, şi ieşeam în oraş. De îndată ce simţeam aerul curat, Madridul devenea pentru mine numai giuvaier şi artă, cu miresmele lui înviorătoare, priveliştile frumoase, chipurile atrăgătoare, culorile ienatice ale parcului de un verde-brumat, haşurat în linii verticale de copacii cuprinşi de o uşoară hibernare, cu aburii degajaţi de gurile oamenilor şi de boturile animalelor, vizibili în susul şi-n josul străzilor. Mă plimbam de mână cu băieţaşul Rena- tei. Era un copil remarcabil de liniştit şi de frumos. Când hoinăream împreună prin Retiro, cu pajiştile sale de un verde întunecat şi răcoros ca al Atlanticului, acest micuţ Roger aproape mă convingea că, până la un anumit punct, sufletul
este artistul creator al propriului său trup, şi-mi spuneam că simt cum lucrează sufletul în el. Uneori aproape că intuieşti că te afli în preajma unei persoane concepute prin mijloace miraculoase înainte de a fi concepută fizic. La începuturile copilăriei, poate că se fac încă simţite invizibile strădanii ale spiritului. Foarte curând însă, autocrearea lui Roger se va isprăvi şi această creatură excepţională va începe să se comporte în felul cel mai banal sau prostesc, sau poate chiar primejdios, ca maică-sa şi bunică-sa. Humboldt vorbea mereu despre ceea ce numea el „o lume-mamă“, wordsworthiană, platoniciană, înainte de a fi căzut asupră-i umbrele închisorii. Acesta din urmă

trebuie să fie momentul în care se instalează plictisul, punctul de vestire. Humboldt a devenit plicticos când a îmbrăcat veşmântul de persoană superioară, când şi-a însuşit stilul de înaltă cultură, cu toate abstracţiunile sale conformiste. Sute de mii de oameni poartă acum acest veşmânt al mizeriei elevate. Cumplită rasa asta a nulităţilor cultivate, a pisălogilor intelectuali de calibrul cel mai greu! Niciodată nu a mai cunoscut omenirea asemenea specimene! Bietul Humboldt! Ce greşeală! Ei, poate că va mai avea prilejul să o remedieze. Când? O, peste câteva sute de ani s-ar putea ca sufletul lui să revină. între timp însă mă voi gândi la el ca la un om admirabil şi generos, o inimă de aur. Din când în când, mai răsfoiam hârtiile pe care mi le lăsase. Cu câtă forţă crezuse în valoarea lor! Scoteam câte un suspin de scepticism, mă întristam şi le viram înapoi în servietă.

Ici-colo lumea mă mai punea la încercare; îmi soseau veşti din cele mai variate părţi ale globului. Cel mai mult aş fi dorit o scrisoare de la Renata. Jinduiam să aud că regretă, că s-a plictisit de Flonzaley, că îşi muşcă degetele pentru ceea ce a făcut, că el are deprinderi de necrofor, repetam în capul meu momentul de magnanimie când aveam să o primesc îndărăt. în clipele mele mai puţin generoase, îi acordam căţelei o
lună de zile alături de milionarul ei îmbălsămător. Dar când mă simţeam cumplit de abătut, îmi spuneam că, în fond, aşa cum se ştie din Antichitate, frigiditatea şi banul alcătuiesc un aliaj rezistent. Adăugaţi moartea, cel mai puternic fixativ din lume, şi veţi obţine într-adevăr ceva remarcabil de trainic. îmi imaginam că la vremea

asta plecaseră din Marrakech şi îşi continuau luna de miere în Oceanul Indian. Renata spunea mereu că i-ar plăcea să-şi petreacă iarna în insulele Seychelle. Totdeauna am nutrit tainica încredere că aş putea-o vindeca pe Renata de handicapul care o râcâia. Dar mi-am adus aminte, îndreptând ascuţişul amintirii asupră-mi, că şi Humboldt voia mereu să le facă fetelor un bine, şi ele nu se lăsau. Mi-am amintit ce spusese despre Ginnie, prietena lui Demmie: „Miere de la frigider... Dulciurile îngheţate sunt ţepene.“

Nu, Renata nu mi-a scris. Se concentra asupra noii ei situaţii şi nu-şi facea nicio grijă pentru Roger atâta timp cât îl ştia în preajma mea. La Ritz soseau cărţi poştale ilustrate adresate copilului. Ghicisem bine. Cuplul nu rămăsese mult în Maroc. Ilustratele Renatei purtau acum timbre din Etiopia şi Tanzania. Au mai sosit şi câteva ilustrate de la tatăl lui Roger, care schia în Aspen şi Vail. Koffritz ştia unde se află copilul.

Kathleen mi-a scris din Belgrad, comunicându-mi cât de mult s-a bucurat când a primit veşti de la mine. Totul mergea foarte bine. întâlnirea noastră de la New York era de neuitat, îi era dor să mai stea de vorbă cu mine şi spera ca în curând să treacă prin Madrid, în drum spre Almeria, unde urma să se turneze un film. Spera să aibă noutăţi foarte plăcute.

Dar la scrisoarea ei nu era anexat niciun cec. Evident, nu bănuia ce urgentă era nevoia mea de bani. Avusesem o situaţie prosperă atâţia ani la rând, încât nimănui nu-i trecea prin cap asemenea gând.

Pe la jumătatea lunii februarie, am primit o

scrisoare de la George Swieben, dar nici de George, care-mi cunoştea în mare măsură situaţia financiară, nu pomenea de bani. Lucrul era de înţeles pentru că scrisoarea lui venea din Nairobi, aşa că nu putuse auzi strigătele mele de ajutor şi întrebările în legătură cu vânzarea covoarelor orientale. De o lună de zile se afla în Kenya, străbătând jungla în căutarea unei mine de beriliu. Sau era vorba de un zăcământ? Preferam să mă gândesc la o mină. Dacă George ar fi găsit o astfel de mină, eu, în calitate de partener cu drepturi egale, aş fi scăpat pentru totdeauna de grijile băneşti. Doar dacă tribunalul n-ar fi găsit o cale să mi-o ia şi pe asta. Nu înţeleg din ce motive judecătorul Urba- novich hotărâse să fie duşmanul meu de moarte. îşi pusese în gând să mă jupoaie. Nu ştiu de ce, dar aşa stăteau lucrurile.

Iată ce-mi scria George:

„Amicul nostru de la Muzeul de Istorie Naturală nu a putut face călătoria cu mine. Pur şi simplu, Ben n-a reuşit să aranjeze lucrurile. Familia lui din suburbie a refuzat să-i dea liber. M-a invitat într-o duminică la masă, ca să mă conving şi eu ce viaţă de iad duce. Dar nu mi s-a părut deloc atât de îngrozitor. Nevastă-sa e grasă, dar mi se pare cumsecade, şi au un copil drăguţ, şi o soacră standard, şi un buldog englezesc, şi un papagal. Ben zice că soacră-sa nu pune nimic altceva în gură decât migdale şi cacao. Probabil că înfulecă noaptea, pentru că el, în cincisprezece ani, nu a văzut-o o dată luând o îmbucătură. «Ei, mi-am zis, ce motiv are să se văicărească?» Puştiul lui de doisprezece ani n-are în cap decât Războiul Civil, şi el cu tăticu’ cu papagalul şi cu buldogul formează

un fel de club. în plus, Ben are o muncă frumoasă, toată ziua nu face decât să stea cu ochii pe fosilele alea, iar vara el şi cu puştiul fac excursii cu cortul şi aduc şi mai multe pietre. Aşa că, de ce se tânguie? De dragul vremurilor de odinioară l-am acceptat în afacerea noastră, dar nu el e cel care m-a întovărăşit în Africa de Est.

Ca să-ţi spun drept, nu voiam să plec singur într-o călătorie atât de lungă. Şi tocmai atunci m-a invitat la masă Naomi Lutz, ca să-l cunosc pe fiul ei, cel care a scris articolele alea despre cum s-a dezbărat de droguri. Le-am citit şi m-am simţit foarte interesat de tânăr. Naomi mi-a spus: «De ce nu l-ai lua cu tine?» Şi am început să mă gândesc că ar fi o companie foarte plăcută.“

întrerup aici pentru a menţiona că George Swiebel îşi închipuia că-i foarte priceput în materie de tineret. în *el,* tinerii nu vedeau niciodată un caraghios bătrân. Se mândrea cu receptivitatea lui faţă de tineri. în general, avea tot felul de relaţii speciale şi privilegiate. Era acceptat de tineri, de negri, de ţigani, de arabi în deşert, de membrii diverselor triburi din toate colţurile lumii pe unde colindase. La popoarele exotice se bucura de mare succes şi stabilea legături instantanee; era invitat în corturile lor, în pivniţele lor, în cercurile lor cele mai intime. Aşa cum Walt Whitman se avea bine cu camionagiii, cu pescuitorii de scoici şi cu necioplţii, ori Hemingway cu infanteria italiană sau cu toreadorii spanioli, tot astfel George câştiga inima tuturor din Asia de Sud-Est, sau din Sahara, sau din America Latină, sau de oriunde s-ar fi dus. Făcea asemenea călătorii ori de câte ori îi era cu putinţă, şi băştinaşii erau întotdeauna fraţii lui şi nu mai puteau după el.

Scrisoarea continua:

„Naomi ar fi dorit ca băiatul să fi plecat cu tine. îţi aminteşti că urma să ne întâlnim la Roma? Dar în zilele când mă pregăteam de plecare, Szathmar nu primise încă nicio veste de la tine. Legătura mea din Nairobi mă aştepta şi când Naomi m-a implorat să-l iau pe fiul ei, Louie - îmi spunea că băiatul are nevoie de o influenţă masculină adultă şi că prietenul ei, cu care bea bere şi se duce la meciurile de hochei, nu-i poate oferi aşa ceva, ba chiar constituie una dintre problemele care-l frământă pe puşti - am înţeles-o. M-am gândit că oricum mi-ar plăcea să aflu amănunte despre chestia cu drogurile, şi mi-am zis că băiatul trebuie să aibă tărie de caracter, ştii, dacă a reuşit să smulgă răul de la rădăcină (cum spuneam noi pe vremea noastră) fără ca nimeni să-l fi ajutat. Naomi mi-a
servit o masă bună, cu o sumedenie de mâncăruri şi băuturi m-am cam pilit şi i-am zis lui Louie-bărbosul: «Foarte bine, băiete, ne întâlnim la aeroportul O'Hare, avionul cutare şi cutare, joi la cinci şi jumătate.» I-am promis lui Naomi ca la întoarcere să-l las pe puşti la tine. E o fată foarte bună. Cred că pe ea ar fi trebuit s-o iei de nevastă acum treizeci de ani. M-a strâns în braţe drept mulţumire şi a vărsat câteva lacrimi.

Aşadar, joi, la ora plecării, junele ăla slăbănog şi bărbos dădea târcoale pe lângă poartă, în pantofi de cauciuc şi o cămaşă cu mâneci scurte. «Unde ţi-e paltonul?» l-am întrebat, la care ce crezi că-mi răspunde? «Ce-mi trebuie palton în Africa?» Şi: «Unde ţi-e bagajul?» La care mi-a răspuns că nu-i place să se înhame la greutăţi când voiajează. Naomi îi cumpărase biletul, şi atâta tot. L-am

îmbrăcat cu lucruri din propriul meu echipament sportiv. La Londra a trebuit să-i cumpăr un hanorac. L-am dus la o saună ca să-l mai încălzesc un pic, şi i-am oferit o masă bună în East End. Până aici băiatul s-a dovedit a fi o tovărăşie plăcută şi mi-a povestit o mulţime despre lumea drogurilor. Colosal de interesant. Am ajuns la Roma, şi de la Roma la Khartoum apoi la Nairobi, unde ar fi trebuit să mă întâlnesc cu prietenul meu Ezekiel. Dar Ezekiel nu s-a arătat. Era în junglă, ca să strângă beri- liu. în schimb am fost întâmpinaţi de vărul lui, Theo, un tip minunat, înalt, cu un trup subţire ca de ogar şi negru, negru, de un negru profund, lucios. Louie a spus: «Las-că-l dibuiesc eu pe Theo ăsta. Am de gând să învăţ limba swahili şi să-l dau de gol.» Până aici, toate bune. A doua zi am închiriat un minibuz Volkswagen de la agenţia turistică germană la care lucrase doamna Ezekiel. Ea organizase călătoria în care îl avusesem pe el ghid, cu patru ani în urmă. Pe urmă am cumpărat îmbrăcăminte pentru junglă, şi chiar o pereche de cizme de antilopă pentru Louie, şi şepcuţe de conductor, şi ochelari fumurii, şi o droaie de alte obiecte, şi am pornit spre junglă. Unde anume ne duceam, nici eu nu ştiam, dar m-am împrietenit foarte repede cu Theo. Ca să-ţi spun adevărul, mă simţeam fericit. Ştii că am gândit întotdeauna că Africa este leagănul speciei umane. Asta am simţit când am văzut trecă- toarea Olduvai, în ultima mea călătorie, şi când l-am cunoscut pe profesorul Leakey. El m-a convins, fără posibilitate de tăgadă, că aici au apărut primii oameni. Ştiusem, prin proprie intuiţie, că Africa este vatra mea şi acum aveam senzaţia de întoarcere acasă. Şi chiar dacă

n-ar fi fost aşa, oricum era de o mie de ori mai bine decât în cartierul de sud din Chicago şi aş prefera să înfrunt leii decât să am de-a face cu mijloacele de transport în comun. Numai în weekendul de înainte de plecarea mea, la Chicago se raportaseră douăzeci şi cinci de asasinate. Nici nu vreau să mă gândesc care o fi cifra reală. Şi ultima dată când am trecut prin Jackson Park, doi beţivi tăiau cu lame de ras buzunarul de la pantalonii unui tip care se prefăcea că doarme. Am fost unul dintre cei douăzeci de inşi care căscau ochii. Şi n-am putut să mişc un deget.

înainte de a părăsi Nairobi, am vizitat parcul de vânătoare şi am văzut o leoaică năpustindu-se asupra unor porci sălbatici. Toată scena a fost absolut măreaţă. Pe urmă am plecat şi nu după mult timp înotam cu maşina prin praful roşu al drumurilor lăturalnice sau treceam pe sub umbra unor arbori giganţi, care parcă îşi înălţau rădăcinile în văzduh. Şi toţi negrii păreau somnambuli din cauza costumelor asemenea unor cămăşi de noapte sau pijamale. Am intrat într-un sat unde băştinaşii lucrau sub cerul liber la maşini de cusut Singer de tip vechi, cu pedală, şi pe urmă am ieşit iar printre uriaşele muşuroaie de furnici, ca nişte mameloane, presărate peste tot. Ştii cât de mult îmi plac oamenii sociabili, afectuoşi, şi mă înţelegeam de minune cu acest negru extraordinar, Theo. în scurt timp am devenit prieteni buni. Dar adevăratul bucluc era Louie. în oraşe mai mergea cum mergea, dar de cum intram în junglă se transforma total. Nu ştiu ce-i cu puştii din generaţia asta. Sunt neputincioşi, bolnavi, sau ce naiba? Generaţia din anii nouă sute şaizeci, adică

tinerii în jurul a douăzeci şi opt de ani, sunt de pe acum nişte invalizi, nişte fleşcăiţi. Ăsta de aici ar zăcea toată ziulica făcând pe istovitul. Când, frânţi de oboseală, ajungeam cu minibuzul în vreun sat, junele care scâncise şi se smior- căise timp de două ore începea pe dată să ţipe după lapte, întocmai. Lapte american, îmbuteliat, emulsionat. Nu făcea niciun pas fără el şi înnebunea când nu-l avea. I-a fost mai uşor să se lase de heroină decât de lapte. Pare un lucru nevinovat şi chiar amuzant, de ce să nu-şi primească lăpticul un copil din Oraşul Câinilor cu Covrigi în Coadă, statul Ilinois? Dar crede-mă, Charlie, la două zile depărtare de Nairobi, chestiunea a devenit disperată. A învăţat de la Theo cum se spune lapte în limba swahili, şi cum ajungeam pe lângă un mic pâlc de colibe, se apleca pe fereastra maşinii şi începea să strige: *Mizuah! Mituah! Mizuah! Mizuah!,* în timp ce ne hurducam peste hârtoape. Ai fi crezut că-i un morfinoman care-şi cere înnebunit drogul. Şi ce ştiau băştinaşii despre blestematul ăsta de *mizuah* al lui? Aveau câteva cutii de lapte conservat pentru ceaiul englezilor, şi nici măcar nu înţelegeau ce vrea de la ei, nu văzuseră în viaţa lor un pahar cu lapte. Au încercat săracii să-i dea câteva picături de lapte praf, în timp ce eu, ca să-ţi spun adevărul, mă simţeam umilit. Nu aşa se călătoreşte în junglă. După câteva zile nu mai putea exista niciun fel de relaţie omenească între mine şi personajul ăsta scheletic, păros, bărbos, cu nasul ascuţit şi ochii demenţi. A început să se resimtă şi starea sănătăţii mele. Mă înţepa rău într-o parte, aşa încât nu puteam nici să şed ca lumea, nici să zac întins. Pântecele mi s-a balonat, mă durea, era oribil!

încercam să mă integrez în natură, în jur, să mă contopesc cu viaţa primitivă, cu animalele etc. Asta însemna fericirea pentru mine. Aproape că vedeam fericirea în faţa ochilor, tremurând ca într-un miraj provocat de undele de căldură şi îndepărtându-se de îndată ce voiam să pun mâna pe ea. Mi-o izgonisem singur, voind să fac pe binefăcătorul. Şi totul mergea din rău în mai rău. Ezekiel lăsase mesaje pe parcurs, şi Theo m-a anunţat că în câteva zile o să-l ajungem

din urmă. Se presupunea că Ezekiel face un tur al tuturor zăcămintelor de beriliu. Cu minibuzul nu puteam ajunge până la el. Ne trebuia un Land Rover sau un jeep. Ezekiel călătorea cu jeepul. Şi uite aşa înaintam; din când în când dădeam peste câte un hotel turistic, unde Louie cerea *mizuah* şi înfuleca tot ce era mai bun. Dacă erau sendvişuri, înghiţea mezelurile şi-mi lăsa mie numai brânza şi carnea tocată. Dacă găseam pe undeva apă caldă, se îmbăia primul şi mie nu-mi lăsa decât zoaiele. Numai cât îi vedeam coastele scheletice în timp ce se ştergea cu prosopul, şi mă apuca o furie sălbatică, de-mi venea să-i ard una cu nuiaua, sau să-i trag un formidabil picior în fund.

Culmea a fost când i-a cerut lui Theo să-l înveţe câteva cuvinte în limba swahili, şi primul lucru pe care a dorit să-l cunoască a fost, desigur, o cruntă înjurătură de mamă. Charlie, în limba swahili nu există aşa ceva. Dar Louie pur şi simplu nu putea să accepte ca în inima Africii să nu poţi înjura de mamă. îmi spunea: «Omule, în fond suntem în Africa. Se vede că Theo ăsta vrea să ne ducă. Crezi cumva că-i un secret pe care nu vor să-l dezvăluie albilor?» S-ajurat că nu se întoarce în America până nu va fi în stare să înjure de mamă în swahili. Adevărul este că Theo nu reuşea măcar să prindă înţelesul expresiei. Nu avea greutăţi cu prima parte, cea foarte trivială. Şi, fireşte, înţelegea şi partea a doua, noţiunea de mamă. Dar nu reuşea în ruptul capului să lege cele două părţi. Zile întregi l-a pisat Louie ca să scoată înjurătura de el. Şi-apoi, într-o seară, Theo în sfârşit a înţeles. Când a pus cele două părţi cap la cap, a sărit deodată ca ars, a înfăşcat mânerul cricului din minibuz şi s-a repezit să-l lovească pe Louie în scăfârlie. Lovitura a aterizat în

umăr şi l-a schilodit. Drept să-ţi spun, înfăptuirea mi-a dat o doză de satisfacţie, dar a trebuit să pun lucrurile la punct. Am fost nevoit să-l imobilizez pe Theo la pământ, să-mi apăs genunchiul pe braţul lui şi să-i ţin capul, în timp ce încercam să-l lămuresc. Căutam să-l conving că e o neînţelegere la mijloc. Oricum, Theo era complet răvăşit şi nu i-a mai adresat lui Louie niciun cuvânt după ce a înţeles sensul acelei blasfemii la adresa mamei. Iar Louie, atât a început să se văicărească şi să-şi cocoloşească umărul, încât ne era cu neputinţă să ne mai ţinem pe urmele lui Ezekiel. Am hotărât să ne întoarcem în oraş şi să-l aşteptăm acolo. Făcusem însă un mare ocol, şi ne găseam la vreo cincizeci-şaizeci de mile distanţă de Nairobi. Fără să fi întâlnit vreo urmă de mină de beriliu. Am ajuns la concluzia că Ezekiel adunase de prin diverse locuri sau poate că furase mostrele de beriliu. La Nairobi i-am făcut lui Louie o radiografie. Nu avea nicio fractură, totuşi doctorul i-a legat braţul într-o eşarfa. înainte de a-l conduce la aeroport, am stat de vorbă cu el, la o cafenea cu mesele în stradă, în timp ce dădea pe gât câteva sticle cu lapte. Se săturase de Africa până peste cap. După el, continentul îşi pierduse autenticitatea sub influenţa civilizaţiei, şi îşi renega patrimoniul moştenit. îmi spunea: «Sunt complet întors pe dos. Plec direct acasă.» I-am luat echipamentul de junglă pe care i-l cumpărasem şi i l-am dat lui Theo. După aceea, Louie şi-a adus aminte că trebuie să-i cumpere lui Naomi nişte suveniruri din Africa. Ne-am dus la un magazin pentru turişti şi i-a cumpărat maică-sii o lance Masai groaznic de urâtă. Avionul trebuia să sosească la Chicago la trei noaptea. Ştiam că n-avea niciun ban în buzunar. «Cum ai să ajungi acasă de la aeroportul O’Hare?» l-am întrebat. «Ei, asta-i, am să-i

telefonez mamei.» «N-o mai trezi pe maică-ta din somn, i-am spus. Ia un taxi. Doar n-ai de gând să faci autostop pe Mannheim Road cu oroarea asta de lance.» I-am dat o hârtie de douăzeci de dolari şi l-am condus la aeroport. M-am simţit fericit pentru prima oară de o lună încoace, şi l-am privit cum urca în avion, îmbrăcat în cămaşa lui cu mâneci scurte, cu braţul prins în eşarfa, şi cu lancea în mână. Şi şi-a luat valea spre Chicago, cu o mie de mile pe oră.

Cât despre beriliu, Ezekiel şi-a făcut apariţia cu un butoi întreg de mostre. Ne-am dus împreună la un avocat englez, al cărui nume mi-l dăduse Alee Szathmar, şi am încercat să legalizăm afacerea. Ezekiel cerea instalaţii şi echipament tehnic minier în valoare de cinci mii de dolari, un Land Rover, un camion etc. «Foarte bine, am spus. încheiem un contract, las cecul ăsta la un avocat în custodie şi va începe să-ţi dea bani îndată ce-i oferi un act doveditor asupra existenţei minei.» Nu i-a oferit niciun fel de act şi nicio dovadă că acele pietre semipreţioase i-ar fi provenit pe cale legală.

Acum am de gând să plec pe coastă, ca să vizitez vechile aşezări de unde se recrutau sclavi şi să încerc să-mi mai revin după dublul dezastru cu puştiul lui Naomi şi cu trista afacere a minei de beriliu. îmi pare rău, dar am fost victima unei escrocherii africane. Nu cred însă că Theo lucra mână-n mână cu Ezekiel. Szathmar mi-a trimis adresa ta la colegul lui din Nairobi. Nairobi e mai atrăgător ca oricând. Centrul oraşului arată mai curând a Scandinavia decât a estul Africii. Plec cu un tren de noapte la Mombasa. Mă voi întoarce acasă via Addis Abeba şi poate voi trece prin

în timp ce eram absorbit să extrag oasele dintr-o bucată de *merluza* pentru Roger, Pilar a intrat în sufragerie şi mi-a şoptit, aplecându-se asupra mea cu pieptul încorsetat într-un şorţ înalt, că mă caută un domn american. Eram încântat. Sau, oricum, tulburat. De zece săptămâni, nimeni nu mă mai căutase. Să fi fost George? Sau Koffritz, venit să-l ia pe Roger? Pilar, cu şorţul ei proaspăt, faţa albă şi caldă, ochii mari, căprui, învăluindu-mă în mireasma ei de pudră, era extrem de discretă. Oare nu înghiţise niciodată povestea văduviei mele? Dar ştia totuşi că mă chinuia o adâncă durere şi că aveam un motiv serios de a mă îmbrăca în negru?

- Să-l poftesc pe domn să vină în *comedor,* ca să ia o cafea? întrebă Pilar, plimbându-şi ochii de la mine la copil şi apoi îndărăt la mine.

I-am răspuns că aş prefera să discut cu vizitatorul meu în salon, dacă ar fi ea atât de drăguţă să stea cu orfanul şi să-l ajute să-şi mănânce peştele.

Pe urmă m-am dus în salon, o încăpere rar folosită şi îmbâcsită de mobilă pluşată şi prăfuită. Era ţinut în întuneric, ca o capelă, şi n-am văzut niciodată soarele pătrunzând în el. Acum însă era scăldat în lumină, şi oferea privirii o mulţime de picturi religioase şi de comori decorative agăţate pe lambriuri. Pe jos erau aşternute carpete uzate, în care-ţi puteai prinde piciorul. Totul îţi evoca o perioadă apusă odată cu emoţiile pe care ţi le stârnise şi cu persoanele care încercaseră asemenea emoţii. Vizitatorul meu stătea la fereastră, conştient că eram orbit de lumina soarelui în

care jucau fire de praf, şi că deci nu-i puteam desluşi faţa. Firele de praf se învârtejeau peste tot. Eram prins în praf ca un peşte de acvariu în bulele de aer. Musafirul meu continua să dea la o parte draperiile şi să trezească praful adormit de un secol întreg.

- Tu? am spus.

- Da, răspunse Rinaldo Cantabile. Eu sunt. Mă credeai la gherlă?

- Acolo te credeam şi doream să fii. Şi speram. Cum mi-ai dat de urmă şi ce doreşti?

- Eşti supărat pe mine. Okay, recunosc că a fost o scenă neplăcută, dar am venit să te împac.

- Asta-i scopul venirii tale aici? Ei bine, tot ce ai putea face pentru mine ar fi să pleci cum ai venit. Asta aş aprecia cel mai mult.

- Sincer să-ţi spun, am venit să-ţi fac un bine. Ştii, continuă el, când eram mic, bunică-mea, care stătea pe Taylor Street, când a murit, a fost expusă într-un salon ca ăsta, cu un vagon de flori. Doamne, n-am crezut că o să-mi fie dat să văd o cameră plină de troace din astea! Dar trebuie să ai încredere în Charlie Citrine! Ia te uită numai la frunzele alea de palmier vechi de cincizeci de ani! Şi pe scări pute - or tu eşti un tip cu pretenţii. Dar se vede că-ţi prieşte. Arăţi bine, aş spune chiar mult mai bine. Nu mai ai cercurile alea vinete pe sub ochi, ca la Chicago. Ştii ce cred? Jocul ăla cu mingea te oboseşte prea tare. Eşti singur aici?

- Nu. Cu băieţaşul Renatei.

- Băieţaşul? Şi unde-i ea?

N-am răspuns nimic.

- Aha, înţeleg, te-a lăsat cu buzele umflate. Eşti ruinat şi nu-i ea tipul de femeie să stea într-o pensiune soioasă ca asta. S-a încurcat cu altul şi te-

a lăsat pe post de dădacă? Eşti ceea ce englezii numesc femeie la copiii. Asta-i grozav! Şi ce-i cu doliul de la braţ?

- Aici treci drept văduv.

- Eşti un impostor! exclamă Cantabile, dar îmi place treaba.

- Nu văd ce altceva aş fi putut face.

- N-am să te trădez. Găsesc că-i grozav. Nu-mi pot imagina cum reuşeşti să te vâri în asemenea situaţii. Eşti un tip superinteligent, cultivat, prieten al poeţilor, tu însuţi un fel de poet. Dar ca să faci pe văduvul într-o cloacă împuţită ca asta e o farsă care poate să ţină cel mult două zile - or, la tine ţine de două luni. Asta nu înţeleg. Doar eşti un tip plin de viaţă. Ţii minte când tu şi cu mine am mers pe vârfuri pe un podeţ de scânduri, cocoţat pe zgârie-norul ăla, la etajul şaizeci, pe un vânt puternic? A fost ceva, nu? Sincer, nu te credeam în stare.

- Eram intimidat.

- Dar ai făcut faţă situaţiei. Vreau să-ţi spun însă ceva mai serios - tu şi cu poetul ăla, Fleisher, formaţi într-adevăr o echipă de mare calitate.

- Când ai ieşit din închisoare?

- Glumeşti? Dar când am intrat la închisoare? Se vede că nu-ţi cunoşti oraşul. Orice fetiţă aflată la prima comuniune ştie mai multe decât tine, cu toate cărţile şi premiile tale.

- Probabil că ai avut un avocat deştept.

- Acum nu se mai poartă condamnări. Tribunalele nu mai cred în ele. Judecătorii au înţeles că niciun om realist şi sănătos la minte nu se plimbă prin Chicago fără spate asigurat.

Da, iată-l! A venit ca un fel de torent, de parcă vântul favorabil care-i împinsese avionul intrase şi

în el. Era înalt, exuberant, ostentativ, şi-ţi comunica aceeaşi senzaţie de nelimitată imensitate, de primejdii la pândă, de instabilitate, aş spune.

- Am sosit chiar acum de la Paris, mă informă cu figura lui palidă, părul negru şi o expresie de fericire pe faţă.

Ochii primejdioşi îi licăreau pe sub sprâncenele îmbinate în lamă de pumnal, iar nasul lui era alb şi bulbucat la vârf.

- Te pricepi la cravate? Ce părere ai de asta pe care-am cumpărat-o pe Rue de Rivoli?

Era îmbrăcat cu o strălucitoare eleganţă, într-un costum de stofa groasă, cu dungi în diagonală, reliefate, şi purta pantofi negri din piele de şopârlă. Râdea, şi filamente nervoase îi zvâcneau la tâmple şi în obraji. Nu cunoştea decât două stări de spirit: cea de veselie şi cea de furie neagră.

- M-ai descoperit prin Szathmar?

- Szathmar? Asta, dacă ar putea să te vâre într-un cărucior, te-ar vinde cu felia pe Maxwell Street.

- În felul lui, Szathmar e un băiat bun. Uneori vorbesc cu asprime despre el, dar de fapt mi-e drag, ştii. Toată istoria aia despre fata cleptomană a fost o scornealã de-a ta.

- Ei, şi ce dacă? Ar fi putut la fel de bine să fie şi adevărat. Nu, n-am căpătat adresa ta de la Szathmar. Lucy a luat-o de la văduva lui Humboldt. I-a telefonat la Belgrad ca să verifice nişte date. Teza ei e aproape gata.

- E foarte stăruitoare.

- Ar trebui să-i citeşti disertaţia.

- Niciodată.

- De ce nu? (Cantabile părea ofensat.) E o fată

deşteaptă. Ai avea chiar de învăţat mai multe de la ea.

- Posibil.

- Dar nu vrei să mai auzi nimic despre amicul tău, aşa-i?

- Cam aşa ceva.

- De ce, pentru că a dat chix - pentru că a eşuat? Individul ăsta măreţ şi grozav, care puţea de talent, s-a dărâmat,

n-a ieşit din el decât un nenorocit de ratat, nebun şi trântor, aşadar, gata cu el!

Refuzam să răspund. Nu vedeam de ce aş fi discutat asemenea subiect cu Cantabile.

- Ce-ai zice dacă te-aş înştiinţa că prietenul tău Humboldt a dat lovitura din mormânt? Eu singur am stat de vorbă cu femeia aia, Kathleen. Au fost câteva chestiuni pe care trebuia să le clarific cu ea, pentru că m-am gândit că e persoana cea mai indicată să-mi dea răspunsurile. întâmplător, ţine grozav la tine. în ea ai o adevărată prietenă.

- Şi ce-i cu lovitura din mormânt? Ce-ai discutat cu ea?

- Despre un anumit scenariu de film. Cel pe care ni l-ai povestit, lui Polly şi mie, în apartamentul tău, înainte de Crăciun.

- Cu Polul Nord? Amundsen, Nobile şi Caldofreddo?

- De Caldofreddo vorbesc. Caldofreddo. Tu l-ai scris? Sau Humboldt? Sau amândoi?

- L-am făcut împreună. O glumă de prost gust. O trăs- naie. Puerilă.

- Charlie, ascultă-mă, tu şi cu mine trebuie să facem o înţelegere preliminară, un acord între noi doi. Mi-am şi luat o anumită responsabilitate, am avansat bani şi am făcut unele eforturi, unele aranjamente. Am dreptul la un procent de cel puţin zece la sută.

- Peste câteva minute am să te întreb despre ce dracu’ vorbeşti. Dar mai întâi povesteşte-mi despre Stronson. Ce s-a întâmplat cu el?

- Lasă-l pe Stronson în plata Domnului. Uită-l pe Stronson! După care, Cantabile urlă: Dă-l în pizda mă-sii pe Stronson!

Aceste cuvinte cred că au fost auzite în toată pensiunea, în urma răcnetului, capul îmi se scutură de câteva ori, parcă din cauza vibraţiilor sau a reculului. Dar pe urmă îşi reveni, îşi trase manşetele cămăşii de sub mânecile hainei, şi vorbi pe cu totul alt ton:

- Ah, Stronson! A fost tămbălău mare în biroul lui, stârnit de victimele escrocate. Dar el nu era de faţă. Cred că-ţi dai seama ce-l înnebunea. A pierdut o mulţime de bani ai Mafiei. Aşa că a încăput pe mâna lor. Era obligat să facă tot ce-i cereau. Acum vreo lună i-au cerut să achite datoria. Ai citit despre spargerea de la Fraxo din Chicago? Nu? A fost o lovitură senzaţională. Şi cine a luat apoi avionul spre Costa Rica cu o geantă plină, o valiză mare care plesnea de dolari meniţi să fie puşi deoparte?

- L-au prins pe Stronson?

- PoHţia costaricană l-a băgat la închisoare. Şi acum zace închis. Charlie, poţi dovedi că tu ai scris chestia aia cu Cal- dofreddo? Asta am întrebat-o pe Kathleen. Ai vreo dovadă?

- Cred că da.

- Dar vrei să ştii de ce. Dintr-o cauză ciudată, Charlie, şi n-o să-ţi vină să crezi. Oricum, tu şi cu mine trebuie să ajungem la o înţelegere înainte de a-ţi explica eu cum stau lucrurile. E o chestie complicată. Dar am luat-o eu în mână. Am făcut un plan. Am oameni care mă susţin. Şi am făcut totul în primul rând din prietenie. Hai, aruncă-ţi privirea pe asta. Am pregătit o hârtie pe care vreau s-o semnezi. Şi îmi puse un document în faţă. Nu te grăbi, mă povăţui.

- Ăsta-i un contract în toată regula. Nu suport să citesc chestiile astea. Ce vrei de la mine, Cantabile? în viaţa mea n-am citit un contract.

- Şi totuşi le-ai semnat, nu? Cu sutele. Semnează-l şi pe ăsta.

- Dumnezeule! Cantabile, te-ai întors ca să mă hărţuieşti? începusem să mă simt atât de bine la Madrid. Şi mult mai calm. Şi mult mai puternic. Şi iată-te, dintr-odată!

- CharHe, când te porneşti nu te mai poate opri nimeni, încearcă să te stăpâneşti. Am venit aici ca să-ţi fac un mare serviciu, ce dracu'! N-ai încredere în mine?

- Von Humboldt Fleisher mi-a pus odată aceeaşi întrebare şi i-am răspuns: „Aş putea avea încredere în Golfstream, sau în Polul Sud, sau în orbita lunii?"

- Charles (mi se adresa formal, ca să mă calmeze), ce motiv ai să te enervezi în halul ăsta? În primul rând, e un contract privind doar scenariul. Prevede pentru mine comisionul obişnuit al unui agent - zece la sută din suma de bază de cincizeci de mii de dolari, cincisprezece la sută la următoarele douăzeci şi cinci de mii, şi douăzeci la sută din ce întrece, până la plafonul de o sută cincizeci de mii. Aşa încât, oricum ai suci-o, cu mai mult de douăzeci de mii tot nu mă aleg. Ei ce, e o sumă atât de colosală? O fac mai mult de dragul tău şi de dragul senzaţiei, mă, cap de lemn! Mare lucru ai de pierdut! Nu eşti decât o amărâtă de bonă la copii într-o pensiune spaniolă!...

în ultimele săptămâni fusesem foarte departe de lume, privind-o de la o considerabilă altitudine şi destul de ciudat. Şi acest Cantabile, cu nasul lui alb, ultranervos, băgăcios, furtunos, mă readusese în lume sută la sută.

I-am răspuns:

- Rinaldo, o clipă m-am bucurat că te văd. Mi-au plăcut întotdeauna oamenii care ştiu ce vor şi

acţionează curajos. Dar am fericirea de a te/ înştiinţa că nu semnez nicio hârtie.

- Nu vrei nici măcar să o citeşti?
- Categoric nu.
- Dacă aş fi un păcătos, aş întinde-o şi te-aş lăsa să pierzi o avere, animal târâtor ce eşti! Haide atunci să stabilim o înţelegere verbală. Te vâr într-o treabă de o sută de mii de dolari. Eu organizez totul, şi-mi dai un procent de zece la sută.
- Dar din ce?
- Presupun că nu citeşti *Time* şi *Newsweek* decât când aştepţi la dentist. Rulează acum în lume un film senzaţional, cel mai mare succes al anului. Pe Third Avenue coada la bilete se întinde de-a lungul a trei intersecţii, şi acelaşi lucru se întâmplă şi la Londra, şi la Paris. Şi ştii care-i numele acestei bombe? Se numeşte *Caldofreddo*, şi filmul e bazat pe scenariul scris de tine împreună cu Humboldt. O să aducă milioane.
- Şi e acelaşi? Eşti sigur?
- Am fost să-l văd cu Polly la New York şi amândoi ne-am amintit ce ne-ai povestit tu la Chicago. Nu-i nevoie să mă crezi pe cuvânt, n-ai decât să te duci să-l vezi.
- Rulează la Madrid?
- Nu; va trebui să vii cu mine la Paris.
- Mă rog, într-adevăr numele pe care l-am dat noi protagonistului e Caldofreddo. E şi aici unicul supravieţuitor în urma prăbuşirii dirijabilului lui Umberto Nobile în Arctica?
- Şi mănâncă un om. Demascat drept canibal. Se întoarce în satul lui din SicUia. Vânzător de îngheţată. Toţi copiii din sat îl iubesc.
- Vrei să spui că cineva a scos ceva din dobitocia aia?

Cantabile se porni să strige:

- Sunt nişte pungaşi, pungaşi, pungaşi! Şnapanii ăia te-au furat ca-n codru. Au făcut un film din ideea ta. Cum dracu' au ajuns la ea?

- Mă rog, tot ce ştiu e că Humboldt a dat schiţa de scenariu unuia pe care-l cheamă Otto Klinsky, de la RCA. Avea el o idee că ar putea ajunge la frizerul lui sir Laurence Olivier prin ruda unei femei de serviciu care era mama unei prietene a doamnei Klinsky. A ajuns într-adevăr la Olivier? El joacă rolul principal?

- Nu, îl joacă alt englez, unul în genul lui Charles Lau- ghton sau al lui Ustinov. Charlie, e un film extraordinar. Şi, ascultă-mă, Charlie, dacă-ţi poţi dovedi paternitatea asupra scenariului, le-ai tăiat craca. Le-am spus, ştii, c-am să-i măcelăresc. Praf îi fac şi le arunc maţele-n gârlă!

- Când e vorba de ameninţări, nu te-ntrece nimeni.

- Ei, a trebuit să le vâr un morcov, ca să evit o poveste lungă prin tribunale. Trebuie să ajungem la o înţelegere rapidă. Ce fel de dovezi ai?

- Humboldt şi-a expediat lui însuşi o copie după scenariu, într-un pUc recomandat. Plicul n-a fost niciodată deschis.

- Şi-l ai?

- Da, l-am găsit printre hârtiile pe care mi le-a lăsat, însoţit de o notă care explică tot.

- De ce nu şi-a înregistrat drepturile de autor pentru idee?

- în cazuri din astea nu există alt mijloc. Dar metoda e perfect legală: Humboldt ştia ce face. A avut întotdeauna mai mulţi avocaţi decât Casa Albă.

- Ticăloşii ăştia din cinematografie m-au cam luat de sus. Las' că vedem noi. Următoarea mişcare: luăm avionul spre Paris...

- Luăm?

- îţi avansez banii de cheltuială.

- Dar eu nu vreau să plec. Nici n-ar trebui să mă găsesc acum aici. în mod obişnuit după prânz stau în camera mea.

- De ce? Pur şi simplu zaci?

- Stau şi mă retrag în mine însumi.

- Asta-i o atitudine foarte egocentrică.

- Dimpotrivă, încerc să văd şi să aud lumea din afară fără să se interpună vreun obstacol dinăuntru; un receptacul gol, şi în întregime tăcut.

- Şi la ce-ţi ajută?

- Mă rog, potrivit manualului, dacă stai perfect liniştit, toate elementele din lumea exterioară, fiecare floare, fiecare animal, fiecare acţiune, o să-ţi reveleze taine pe care nici nu le-ai bănuit... ăsta e un citat.

Se uită la mine cu ochi primejdioşi pe sub pumnalul sprâncenelor. îmi răspunse:

- Ei, fir-ar să fie, doar n-ai de gând să te transformi într-un zănatic transcendental. N-ai să-mi spui că-ţi place să zaci nemişcat?

- îmi place foarte mult.

- Vino cu mine la Paris.

- Rinaldo, nu vreau să plec la Paris.

- Te înfurii unde nu-i cazul şi rămâi pasiv unde nu-i cazul. La tine totul e cu susu-n jos. Vii cu mine la Paris ca să vezi filmul ăla. N-o să-ţi ia decât o zi sau două. Poţi să stai la Georges V sau la Meurice. Asta o să dea greutate cazului nostru. Am angajat doi avocaţi buni, unul franţuz şi unul american. Va trebui să deschidem plicul sigilat în faţa unor martori sub jurământ. Poate c-ar trebui s-o facem la ambasada SUA, în faţa ataşatului comercial şi a ataşatului militar. Aşa că, Charlie, du-te şi fa-ţi valiza. Avem un avion peste două ore.

- Nu cred că voi pleca. E adevărat că am sărăcit, dar fără bani m-am simţit mult mai bine decât atunci când i-am avut. Şi-apoi, nu vreau să părăsesc copilul.

- Nu te purta cu copilul ăsta ca o bunicuţă.

- Şi, oricum, Parisul nu-mi place.

- Nu-ţi place Parisul? Dar ce ai împotriva Parisului?

- O prejudecată. Pentru mine Parisul e un oraş-fantomă.

- Ţi-ai pierdut minţile. Ar trebui să vezi pe Champs- Elysées cozile de oameni care aşteaptă să intre la *Caldo- freddo.* Şi asta-i realizarea ta. Asemenea privelişte ţi-ar da o senzaţie de forţă tainică - o mare plăcere. Ştiu că eşti supărat pe franţuji că te-au făcut un cavaler caraghios, şi-ai luat asta drept o insultă. Sau poate că-i urăşti din cauza atitudinii lor faţă de Israel? Sau din cauza atitudinii din războiul trecut?

- Nu fi absurd.

- Când încerc să ghicesc gândurile tale trebuie să recurg la absurd. Altfel mi-ar trebui un milion de ani ca să înţeleg de ce Parisul e un oraş-fantomă pentru tine. Oare consilierii municipali din Chicago s-ar retrage într-un oraş-fantomă ca să-şi cheltuiască veniturile

frauduloase? Hai, Charlie, diseară mâncăm raţă înăbuşită la Tour d Argent.

- Nu, mâncarea asta îmi face rău la stomac.

- Bun, atunci dă-mi materialul să-l duc eu - plicul pe care Humboldt şi l-a trimis singur.

- Nu, Cantabile, nici asta nu ţine.

- De ce nu?

- Pentru că nu eşti un om de încredere. Totuşi, mai am o copie. Pe asta pot să ţi-o dau. Şi sunt gata să scriu şi-o scrisoare. O scrisoare autentificată la notariat.

- Nu se înghite.

- Dacă prietenii tăi vor să vadă originalul, n-au decât să vină aici, la Madrid.

- Faci să crape fierea-n mine, ţipă Cantabile, îmi pierd răbdarea!

Arzând de furie, mă străpungea cu privirea. Apoi făcu un efort de a redeveni rezonabil.

- Humboldt mai are parcă ceva rude, nu? Am întrebat-o pe Kathleen. Mai există un unchi în Coney Island.

Uitasem de Waldemar Wald. Bietul bătrân, şi el trăia într-o odăiţă dosnică, în mirosuri de bucătărie. Trebuia salvat din azilul de bătrâni.

- Ai dreptate, mai există un unchi, am spus.

- Şi ce-i cu partea lui? îl lipseşti de ea, numai pentru că ţie ţi-a căşunat o toană împotriva Parisului? Poţi plăti o fată să stea cu copilul. Charlie, e o afacere de mari proporţii.

- Da, poate că totuşi o să plec.

- Ei, aşa mai vii de-acasă.

- Mă duc să-mi aduc valiza.

Aşadar, am luat avionul spre Paris. în aceeaşi

seară, Cantabile şi cu mine ne aflam pe Champs-Elysées, aşteptând să cumpărăm bilete la marele cinematograf de lângă Rue Marbeuf. Vremea era proastă chiar şi pentru Paris. Lapo- viţă. Eram îmbrăcat subţire şi mi-am dat seama că tălpile pantofilor mei erau foarte uzate şi umezeala îmi pătrundea la picioare. Coada era compactă, tinerii aflaţi în mulţime se veseleau, dar Cantabile şi cu mine eram amândoi nemulţumiţi. Plicul sigilat al lui Humboldt fusese depozitat într-unul din seifurile hotelului şi eu luasem plăcuţa cu numărul. Rinaldo se certase cu mine pentru posesia acelui disc de metal. îl dorea în buzunarul lui, ca o dovadă că era reprezentantul meu de încredere.

- Dă-mi-l mie, îmi spuse.

- Nu. De ce să ţi-l dau?

- Pentru că-i natural să am eu grijă de el. Asta-i ceva ce ţine de domeniul meu.

- O să am eu grijă de el.

- O să-ţi scoţi batista din buzunar şi o să-ţi cadă numărul pe jos. Habar n-ai ce faci. Eşti distrat.

- Il ţin eu.

- Aşa te-ai ambiţionat şi cu contractul. Nici măcar n-ai vrut să-l citeşti.

Zloata îmi biciuia pălăria şi umerii. îmi displăcea intens mirosul ţigărilor franţuzeşti. Deasupra capetelor noastre, în lumină, se înălţau afişe imense cu Otway în rolul lui Caldo- freddo şi cu actriţa italiană Silvia Sottotutti, sau aşa ceva, care juca rolul fiicei lui. într-un fel, Cantabile avea dreptate, era o experienţă curioasă să te ştii sursa necunoscută a acestei atracţii publice şi să îngheţi în zloată - îţi dădea senzaţia că eşti o prezenţă fantomatică. După două luni de virtuală sihăstrie la Madrid, faptul că mă aflam aici, în

ceaţa şi iluminaţia de pe Champs-Elysées, sub rafalele îngheţate, părea un fel de reîntoarcere la un viciu vechi. Pe aeroportul din Madrid luasem un exemplar din *Jurnalul intim* al lui Baudelaire, ca să-l citesc în avion şi să mă izolez de conversaţia frenetică a lui Cantabile. Şi am găsit în Baudelaire următorul sfat curios: „Ori de câte ori primeşti vreo scrisoare de la un creditor, scrie cincizeci de rânduri despre un subiect extraterestru şi te vei simţi izbăvit.“ Voia să spună că *la vie quotidienne* te dă afară de pe glob, dar avea şi o implicaţie mai adâncă, anume că viaţa reală curge între *aici* şi *acolo.* Viaţa reală constituie o legătură între *aici* şi *acolo.* Cantabile, care era mie în sută *aici,* confirma acest lucru. Şi acţiona în conformitate. Era furios pe mine din cauza numărului de la seif. S-a ciorovăit cu plasatoarea care ne-a condus la locuri. Femeii îi sărise ţandăra din cauza bacşişului meschin pe care i-l dăduse. I-a luat mâna şi i-a trântit moneda la loc în palmă.

- Căţea! a răcnit Cantabile şi a dat să fugă după ea pe culoarul dintre scaune.

L-am prins de braţ şi i-am spus:

- Potoleşte-te!

Iată-mă din nou în mijlocul unui public francez. Anul trecut în aprilie fusesem împreună cu Renata chiar în sala asta. De fapt, anul 1955 îl petrecusem la Paris. Dar îmi dădusem repede seama că nu e un loc pentru mine. Aveam nevoie de mai multă căldură din partea oamenilor decât poate dobândi un străin la Paris, mai ales că mă aflam în perioada când sufeream în urma morţii lui Demmie. Oricum, nu era acum momentul să mă gândesc la asemenea lucruri. începea filmul. Cantabile îmi spuse:

- Pipăie-ţi buzunarul, asigură-te că mai ai

numărul. Dacă-l pierzi, ne ia dracu'.

- E aici. Linişteşte-te, băiete.
- Dă-mi-l mie! Lasă-mă să-mi tihnească filmul!

Nu i-am dat nicio atenţie. Apoi începu filmul, cu mari bubuieli de muzică. Debută cu instantanee din anii douăzeci, filmate în maniera vechilor jurnale de actualităţi - prima cucerire a Polului Nord de către Amundsen şi Umberto Nobile, care au zburat într-un dirijabil din Scandinavia în Alaska. Partea aceasta era jucată de nişte excelenţi comici, foarte stilaţi. Mă simţeam extrem de mulţumit. Erau deli- cioşi. Se vedea Papa binecuvântând expediţia, şi Mussolini ţinând discursuri bombastice din balcon. Rivalitatea dintre Amundsen şi Nobile degenera în ostilitate. Când o fetiţă îi oferi un buchet de flori lui Amundsen, Nobile i-l smulse din mână; Amundsen dădea ordine, şi Nobile le contramanda. în nava aeriană, norvegienii se dondăneau cu italienii. Treptat, îndărătul stilului „Timpul merge înainte" în care erau prezentate evenimentele, recunoşteai prezenţa bătrânului Caldofreddo, aflat acum în vechiul său sat sicilian. Aceste *flashback-xm* erau suprapuse asupra existenţei cotidiene a blajinului bătrân, vânzătorul de îngheţată iubit de toţi copiii, afectuosul părinte al
Silviei Sottotutti. în tinereţea lui, Caldofreddo luase parte la două expediţii polare ale lui Nobile. Cea de-a treia, de sub comanda unică a lui Nobile, s-a încheiat cu un dezastru. Dirijabilul s-a prăbuşit în Marea Arctică. Membrii echipajului au fost zvârliţi pe banchize de gheaţă. Interceptând prin radio semnalele lansate de supravieţuitori, spărgătorul de gheaţă rusesc *Krassin* vine să-i salveze. Amundsen primeşte o telegramă care-i anunţă dezastrul, în timp ce bea vârtos la un banchet. Potrivit spuselor lui Humboldt, care deţinea

informaţii particulare în orice domeniu. Amundsen a fost un beţiv şi jumătate. Pe dată anunţă că va organiza o expediţie pentru salvarea lui Nobile. întregul film se desfăşura întocmai cum îl schiţasem noi la Princeton cu ani şi ani în urmă. Amundsen închiriază un avion. Se ceartă violent cu pilotul francez, care îl avertizează că aparatul este primejdios de încărcat. îi porunceşte să pornească. Se prăbuşesc în mare. Am fost şocat văzând cât de comic fusese interpretat dezastrul. îmi aduceam aminte că Humboldt şi cu mine nu căzu- serăm de acord asupra acestui punct. El insistase că trebuie să fie extrem de hazos. Aşa şi era. Avionul s-a scufundat. Mii de oameni se prăpădeau de râs. Mă întrebam cum i-ar fi plăcut lui Humboldt scena. Următoarea porţiune de film îmi aparţinea întru totul. Eu am compus partea cu căutarea supravieţuitorilor şi am scris scenele în care salvatul Caldofreddo se dezlănţuie ca un nebun pe bordul vasului *Krassin.* Păcatul de a fi mâncat carne de om îi apăsa prea greu conştiinţa. Spre uimirea echipajului rusesc, înnebuneşte şi delirează. Despică o masă cu un satâr, încearcă să bea apă clocotită, se dă cu capul de pereţi. Marinarii se luptă cu el şi-l doboară. Medicul vasului, bănuitor, îi goleşte stomacul cu o pompă şi descoperă la microscop ţesuturi omeneşti.

Urmăream toate acestea într-o stare de euforie. Erau ale mele! Totul încolţise în capul meu, la Princeton, în New Jersey, cu douăzeci de ani în urmă. Nu era o realizare de seamă. Nu stârnea dangăte de clopot în universul îndepărtat.

Nu lichida brutalitatea, lipsa de omenie, nu clarifica mare lucru, nu prevenea nimic. Şi totuşi avea ceva. Plăcea la sute de mii, la milioane de spectatori. Desigur, fusese ingenios regizat, iar George Otway, în

rolul lui Caldofreddo, realiza o adevărată creaţie. Acest Otway, un englez de treizeci şi ceva de ani, semăna tare cu Humboldt. În momentul când l-am văzut izbindu-se de pereţii cabinei, întocmai ca maimuţele înnebunite de la menajerie, care se lovesc de gratii cu o indiferenţă ce-ţi rupe inima, m-a săgetat gândul că aşa s-o fi luptat şi Humboldt cu poliţiştii când l-au dus la Bellevue. Ah, bietul om, bietul Humboldt, zvârcolindu-se furios plângând urlând. Florile lui se veştejiseră în boboc. Culorile nu se iviseră niciodată la lumină, putreziseră în pieptul lui. Şi asemănarea dintre Otway întemniţat în cabină şi Humboldt era atât de tulburătoare, încât am început să plâng. întreaga sală se cutremura de veselie şi ţipa de râs, iar eu sughiţam de plâns. Cantabile mi-a spus la ureche:

- Ce zici de film, hai? Nu ţi-am spus? Până şi tu râzi cu lacrimi.

Da, şi acum Humboldt zăcea undeva, iar sufletul lui se afla în alt ungher al creaţiei, acolo unde sufletele aşteaptă sprijinul pe care noi, cei de pe pământ, li-l putem trimite, aşa cum trimitem grâu în Bangladesh. Vai de noi cei născuţi cu milioanele, cu miliardele, ca băşicuţele dintr-o băutură efervescentă! Am avut o ameţitoare viziune universală a lumii celor vii şi a celor morţi, a umanităţii fie prăpădindu-se de râs în timp ce pe ecrane rulează comedii despre mâncători de oameni, fie pierind în uriaşele valuri ale morţii, în flăcări şi războaie, pe continente lihnite de foame. Şi apoi am avut o viziune parţială a unui zbor orb prin beznă, şi a unei coborâri bruşte asupra unei metropole. Sclipea jos, în depărtare, ca nişte picuri de gheaţă. încercam să ghicesc dacă aterizam sau zburam mai departe. Zburam mai departe.

- Se ţine de scenariul vostru? îl folosesc? mă

întrebă Cantabile.

- Da. Şi o fac foarte bine. Am mai adăugat o mulţime de idei ale lor.

- Nu te mai arăta atât de entuziasmat. Mâine te vreau într-o dispoziţie belicoasă.

Decorul se schimbase acum, înfăţişând orăşelul si unde nimeni nu avea habar de păcatul săvârşit de Caldo- freddo şi unde acesta trecea drept un bătrânel cumsecade care cânta în fanfara locală. Când l-am ascultat cântând la trompetă, mi-am dat seama că exista o importantă semnificaţie în contrastul dintre acordurile lui şi teribila complexitate modernă a situaţiei sale. Ferice de omul care nu are de spus sau de cântat nimic mai mult decât acele melodii simple! Oare or fi existând şi astfel de oameni? Pe de altă parte era deconcertant să vezi, când Otway îşi umfla obrajii să sufle în trompetă, o faţă atât de asemănătoare cu a lui Humboldt. Şi din moment ce Humboldt intrase în film, m-am căutat şi pe mine. Mi-am spus că ceva din firea mea ar putea fi recunoscut în fiica lui Caldofreddo, interpretată de Silvia Sotto-tutti. Personalitatea ei exprima un soi de bunăvoie dureroasă, de veselă anxietate de care socoteam că dau şi eu dovadă. Nu-mi plăcea actorul care-l juca pe logodnicul ei, un tip cu picioare scurte, fălci solide, faţă turtită şi frunte teşită. Poate că-l identificam cu Flonzaley. Odată ne urmărise un individ, pe mine şi pe Renata, la o expoziţie de mobilă, şi cred că era Flonzaley. Interceptasem semnale schimbate între cei doi... întâmplător, începusem acum să-mi spun că, în calitate de doamnă Flonzaley, Renata va avea o foarte limitată viaţă mondenă la Chicago. Nu văd cui i-ar face plăcere să invite la masă un cioclu, decât poate altui cioclu. Ca să se elibereze de acest stigmat al

profesiunii, va trebui să călătorească foarte mult, dar chiar şi într-o croazieră pe Marea Caraibilor, la masa căpitanului de vas, vor trebui să spere şi să se roage ca nu cumva să se ivească vreun concetăţean care să întrebe: „Nu sunteţi dumneavoastră domnul Flonzaley de la Pompe Funebre Flonzaley?“ Şi în felul acesta fericirea Renatei va fi ştirbită, după cum, pentru Caldofreddo, splendoarea cerului sicilian era întunecată de neagra sa faptă din Arctica. Simţeam acest lucru până şi în felul cum cânta la trompetă. Părea să existe în trompeta sa o anumită notă care, când era atinsă, îl împungea drept în inimă.

Iată-l acum pe jurnalistul scandinav venind în orăşel ca să se documenteze pentru o carte despre Amundsen şi Nobile. Dă de urma sărmanului Caldofreddo şi începe să-l terorizeze. Bătrânul îi spune: „Faci o confuzie. Nu sunt acela.“ „Ba dumneata eşti!“ răspunde jurnalistul. E unul dintre acei tineri emancipaţi din nordul Europei, care au exclus ruşinea şi amărăciunea din inima omenească, un exemplar turnat într- un tipar excelent. Cei doi bărbaţi au o discuţie pe o costişă de munte. Caldofreddo îl imploră să plece şi să-l lase în pace. Când ziaristul refuză, bătrânul face o criză de nebunie similară cu cea de pe bordul vasului *Krassin.* Dar aceasta de acum, ivită cu patruzeci de ani mai târziu, nu e decât o exaltare de om bătrân. Conţine o forţă şi un zbucium mai mult sufletesc decât trupesc. În acest acces de implorare şi furie, slăbiciune şi disperare diabolică, Otway era pur şi simplu extraordinar.

- Aşa ai văzut scena asta în piesa ta? mă întrebă Cantabile.
- Mai mult sau mai puţin.
- Dă-mi plăcuţa cu numărul, îmi zise.

Şi îşi vârî mâna în buzunarul meu. Mi-am dat seama că se găsea sub influenţa accesului lui Caldofreddo. îl impresionase atât de puternic, încât îşi pierduse capul. Mai mult ca să mă apăr decât ca să păstrez discul de metal, i-am înşfăcat braţul.

- Cantabile, scoate-ţi mâna din buzunarul meu!

- Plăcuţa trebuie să stea la mine. Tu eşti iresponsabil. Un bărbat călărit de muieri. Nu eşti în toate minţile!

începusem să ne luptăm. Nu puteam vedea ce face nebunul de pe pânză din cauza nebunului care se năpustise asupra mea. Aşa cum spune unul dintre autorii mei, diferenţa dintre cuvintele „comandă“ şi „convinge“ este diferenţa dintre dictatură şi democraţie. Iată, aveam de-a face cu un om dement, pentru că niciodată nu trebuise să se autoconvingă de nimic. Brusc, faptul de a fi gândit acest lucru mă supără la fel de tare ca şi îmbrânceala cu Cantabile. Obiceiul meu de a teoretiza avea să mă ducă la îndobitocire. Ca atunci când Cantabile mă ameninţase cu bâtele alea de baseball şi începusem să meditez la lupii lui Lorenz sau la plevuşcă, ori când m-a împins cu sila să-l asist într-un closet şi eu m-am gândit la... Toate întâmplările din viaţa mea erau tălmăcite în gândire, iar gândurile informau apoi împotrivă-mi. Contorsionările astea intelectuale or să mă ucidă.

în spatele nostru, spectatorii începură să strige: *„Dispute! Bagarre! Emmerdeurs!“* Urlau: *„Dehors...!“* sau: „*Flanquez-les à la porte*Z“[1]

- Ăştia cheamă portarul ca să ne dea afară, bă, nebunule! i-am spus.

Cantabile îşi scoase mâna din buzunarul meu şi ne îndreptarăm din nou atenţia spre ecran, la timp ca să

I Ceartă! încăierare! Scandalagii! Afară... Daţi-i afară! (fr.).

vedem un bolovan desprins de Caldofreddo rostogolindu-se pe coasta muntelui spre jurnalistul care urcase în maşina sa Volvo, în timp ce bătrânul, îngrozit de propriul său gest, striga ca să-şi avertizeze victima, şi apoi cădea în genunchi mulţumind Madonei că-l cruţase pe scandinav. După această încercare de asasinat, Caldofreddo face o confesiune publică în piaţa orăşelului. în cele din urmă este audiat de un juriu alcătuit din concetăţenii săi, în ruinele unui vechi teatru grec aflat pe o colină. Filmul se termină cu un cor de iertare şi împăcare — exact cum ar fi dorit Humboldt, care avea în minte *Oedip la Colona.*

Când se aprinseră luminile şi Cantabile se pregăti să iasă prin culoarul cel mai apropiat, eu m-am îndreptat spre culoarul opus. M-a ajuns pe Champs-Elysées, spunându-mi:

- Nu fi supărat pe mine, Charlie. Fac parte din rasa câinilor de pază, şi trebuie să păzesc lucruri ca plăcuţa aia.

Dacă te atacă şi te doboară careva? în cazul acesta, cine ar şti măcar în ce cutie a fost închis plicul? Şi mâine se strâng cinci oameni ca să cerceteze dovezile. E drept, sunt un tip nervos. Pur şi simplu vreau ca totul să meargă bine. Iar tu ai fost atât de traumatizat de târfa aia, încât eşti de o sută de ori mai cu capul în nori decât erai la Chicago. La asta m-am gândit când am spus că eşti călărit de muieri. Ia zi, ce-ar fi să agăţăm două franţuzoaice? Tratez eu cu ele. Refa-ţi puţin personalitatea.

- Eu unul mă duc să mă culc.

- Nu încerc decât să te împac. Ştiu că-i greu pentru cineva ca tine să împartă planeta cu indivizi de teapa mea. Ei, hai să bem ceva pe chestia asta! Eşti răscolit şi întors pe dos.

Dar, de fapt, nu eram deloc întors pe dos. O zi

activă, plină, chiar dacă e plină de amintiri, mă compensează pentru zilele în care simt că am rămas dator, şi-mi satisface conştiinţa. După patru pahare de Calvados, luate la barul hotelului, m-am dus la culcare şi am dormit tun.

Dimineaţa ne-am întâlnit cu Maître Furet şi cu avocatul american, un tip colosal de agresiv pe nume Barbash, exact genul de reprezentant juridic pe care l-ar fi putut alege Cantabile. Acesta din urmă era profund satisfăcut. Promisese să mă livreze pe mine împreună cu dovezile - acum înţelegeam de ce îl apucaseră toate furiile în legătură cu plăcuţa cu numărul de depozitare - şi iată că înfăţişase totul, conform prevederilor, frumos coordonat. Producătorii filmului *Caldofreddo* aflaseră că numitul Charles Citrine, autor al unei piese jucate pe Broadway, *Von Trenck,* ulterior ecranizată într-un film de succes, reclamase că ar fi autorul originalului pe care se baza succesul lor de răsunet mondial. Trimiseseră doi ţipi, absolvenţi ai secţiei economice de la Harvard, să trateze cu noi. Bietul Stronson, aflat acum în închisoare la Miami, fusese la kilometri depărtare de imaginea Harvard. Cei doi tineri, curat îmbrăcaţi, cu vorbire frumoasă, informaţi, moderaţi, cheli cu desăvârşire, foarte fermi, aşteptau în biroul lui Barbash.

- Dumneavoastră, domnilor, aveţi deplină împuternicire de a trata? întrebă Barbash.

- Ultimul cuvânt îl vor avea şefii noştri.

- Atunci să vină şefii, tipii cu putere, strigă Cantabile. Ce ne faceţi să ne pierdem vremea?

- Calm, calm, îl potoli Barbash.

- Citrine e un tip mai important decât împuţiţii voştri de şefi, continuă Cantabile să ţipe. E un om de vază în domeniul lui, distins cu premiul Pulitzer şi *chevalier* al Legiunii de Onoare, prieten al răposatului

preşedinte Kennedy, şi al răposatului senator Kennedy, şi al răposatului Von Humboldt Fleisher, poetul, cu care a şi colaborat. Aşa că nu ne înşiraţi nouă verzi şi uscate! Domnul Citrine se ocupă acum cu o importantă muncă de cercetare la Madrid. Şi dacă dânsul a putut să-şi facă timp să vină până aici, atunci să facă bine să poftească şi greţoşii voştri de şefi. Domnul Citrine nu va încerca să tragă foloase de pe urma poziţiei lui. Dar eu, da. Dacă nu vreţi să ne întâlnim la tribunal, atunci faceţi lucrurile cum trebuie!

Faptul că rostise o ameninţare părea să-l fi uşurat în chip miraculos. Buzele lui (arareori liniştite) se lungiră într-un surâs tăcut când unul dintre tineri răspunse:

- Toată lumea a auzit de domnul Citrine.

Barbash reuşi în sfârşit să preia conducerea discuţiilor. Toată problema lui, desigur, era să-l potolească pe Cantabile.

- Faptele sunt următoarele: domnul Citrine şi prietenul său domnul Fleisher au scris scenariul acestui film în urmă cu ani, în 1952. Suntem pregătiţi să dovedim acest lucru. Domnul Fleisher şi-a expediat singur prin poştă, cu aviz recomandat, o copie după scenariu, în ianuarie 1960. Deţinem aici dovada, într-un plic sigilat, timbrat şi înregistrat.

- Hai să mergem la ambasada SUA şi să-l deschidem de faţă cu martori, strigă Cantabile. Şi să-şi mişte şi şefii fundurile până-n Place de la Concorde!

- Aţi văzut filmul *Caldofreddot* mă întrebă Barbash.

- L-am văzut aseară. Domnul Otway are o creaţie foarte frumoasă.

- Şi seamănă cu originalul scris de dumneavoastră şi de domnul Fleisher?

Abia acum am descoperit că într-un colţ al biroului se afla o stenodactilografa, la măsuţa ei, înregistrând toată această conversaţie. Fantome ale biroului lui Urbanovich! Am devenit brusc Citrine martorul.

- Este unica sursă pe care ar fi putut-o avea, am răspuns.

- Şi cum au pus ăia mâna pe ea? Au furat-o, interveni Cantabile. Am putea să intentăm un proces de plagiat.

în timp ce plicul sigilat trecea din mână în mână, spre a fi examinat, am simţit un junghi în măruntaie. Dacă distratul, nebunul de Humboldt a umplut plicul cu scrisori, cu facturi vechi, cu cincizeci de rânduri despre un subiect extraterestru?

- Sunteţi convinşi că acesta este plicul original, nedesfa- cut? întrebă Maître Furet. Va fi consemnat ca atare.

Tipii de la Harvard încuviinţară că lucrul era mai presus de orice îndoială.

După care plicul fu deschis cu un cuţitaş de hârtii. Conţinea un manuscris intitulat: „Un original proiect de film. Coautori: Charles Citrine şi Von Humboldt Fleisher.“

Pe măsură ce paginile erau trecute din mână în mână, îmi venea şi mie inima la loc. Ceea ce trebuia dovedit se dovedise. Nu exista nicio îndoială asupra autenticităţii manuscrisului. Scenă cu scenă, episod cu episod, filmul urmărea proiectul nostru. Barbash alcătui o depoziţie elaborată şi detaliată ce urma a fi înregistrată la dosar. Obţinuse o copie după scenariul

ecranizat. Aproape că nu exista nicio abatere faţă de proiectul nostru.

Humboldt, binecuvântat fie-i numele, procedase de astă dată ca la carte.

- Revendicarea e absolut legitimă, spuse Barbash. Autenticitatea scenariului e mai presus de orice îndoială. Presupun că sunteţi asiguraţi pentru eventualitatea unor atari cazuri?

- Ce ne pasă nouă? sări Cantabile.

Desigur, exista o poliţă de asigurare.

- Nu cred ca scenariştii noştri să fi pomenit vreodată de existenţa vreunei alte surse, remarcă unul dintre tineri.

Numai Cantabile se lăsa transportat de furie. Ar fi dorit să-i vadă pe toţi cuprinşi de aceeaşi înfierbântare. Dar pentru oamenii de afaceri, întreaga problemă apărea ca un fapt oarecare. Nu mă aşteptasem la atâta răceală şi stăpânire de sine. Domnii Furet, Barbash şi cei doi absolvenţi de la Harvard căzură de acord că trebuiau evitate lungile şi costisitoarele proceduri judecătoreşti.

- Şi ce-i cu coautorul domnului Citrine?

Deci asta-i tot ce însemna numele lui Von Humboldt Fleisher pentru aceşti licenţiaţi ai uneia dintre cele mai mari universităţi ale noastre!

- Mort! am răspuns.

Cuvântul a stârnit reverberaţii sentimentale doar pentru mine.

- Are moştenitori?

- Unul singur, după câte ştiu.

- Mă rog, vom expune şefilor noştri situaţia. La ce cifră v-aţi gândit, domnilor?

- La una mare, răspunse Cantabile. Un procentaj din încasările globale.

- Socotesc că suntem îndreptăţiţi să cerem o evidenţă a încasărilor, interveni Barbash.

- Domnilor, să fim realişti. Va fi vorba doar de despăgubiri pentru daune morale.

- Ce-i aia daune morale? E vorba de întreg filmul, răcni Cantabile. Vă putem da tuturor la cap.

- Domnule Cantabile, puţin calm, vă rog. Aici e vorba de o revendicare serioasă, interveni Barbash. Am dori să ascultăm propunerile dumneavoastră, domnilor, dar venind după o matură chibzuinţă.

- Ar prezenta interes vreo altă idee de scenariu, provenită din aceeaşi sursă? am întrebat eu.

- Există aşa ceva? se interesă unul dintre oamenii de afaceri de la Harvard.

îmi răspunsese politicos, fără să manifeste nicio surprindere. Nu mă puteam împiedica să nu-i admir stilul. Pe un tip ca ăsta nu-l puteai prinde cu una, cu două.

- *Există?* Ai auzit bine că există! Doar ţi-am spus, sări iar Cantabile.

- Am aci un al doilea plic sigilat, am continuat. Conţine un alt proiect original de film. Apropo, domnul Cantabile nu are nimic de-a face cu acest al doilea scenariu. Participarea să se limitează la *Caldofreddo.*

- Să sperăm că eşti conştient de ceea ce faci, replică Ronald furios.

De astă dată, eram perfect conştient.

- Aş dori să-i cer domnului Barbash şi lui Maître Furet să mă reprezinte şi în această a doua problemă.

- Să *ne* reprezinte, se repezi Cantabile.

- Să *mă* reprezinte, am repetat.

- Pe dumneavoastră, domnule Citrine, desigur, sublinie Barbash cu repeziciune.

Nu degeaba pierdusem tone de bani. în sfârşit, îmi

însuşisem şi eu jargonul comercial. Aşa cum observase Julius, prin naştere eram doar şi eu un Citrine.

- Acest al doilea plic sigilat conţine un scenariu provenind din acelaşi creier care l-a dat şi pe *Caldofreddo.* Vă rog, domnilor, să-i întrebaţi pe cei pe care-i reprezentaţi dacă nu ar dori să arunce o privire asupra acestui scenariu. Tariful meu pentru asemenea privire - luaţi aminte, doar pentru privire - este de cinci mii de dolari.

- Asta-i ceea ce cerem, întări Cantabile.

Dar nimeni nu-i dădu vreo atenţie. Mă simţeam foarte stăpân pe situaţie. Deci asta înseamnă afaceri. Julius, aşa cum am mai spus, îmi cerea mereu să recunosc ceea ce numea el „romantismul afacerilor“. Ăsta să fi fost celebrul romantism al afacerilor? Dar nu era altceva decât tupeu, rapiditate, neruşinare. Senzaţia pe care ţi-o dădea faptul de a-ţi impune interesul tău era meschină. în comparaţie cu satisfacţia pe care ţi-o dăruieşte contemplarea unei flori, sau un lucru cu adevărat serios, senzaţia aceasta de acum nu însemna nimic, absolut nimic.

Parisul nu-şi prezenta faţeta cea mai atrăgătoare când am pornit cu Cantabile de-a lungul Senei. Malul era ca o autostradă. Apa arăta ca o doctorie stătută.

- Ei, ţi i-am adus pe tavă. Ţi-am promis că te vâr într-o afacere bănoasă. Ce mai contează Mercedes-ul tău pe lângă astea toate? Un vax. Vreau douăzeci la sută.

- Parcă ne-am înţeles cu zece la sută.

- Zece, dacă mă vâri şi la celălalt scenariu. Ţi-ai zis că mă lucrezi pe la spate, da?

- Am să-i scriu lui Barbash că doresc să ţi se plătească un procent de zece la sută. Pentru *Caldofreddo.*

- Eşti nerecunoscător, stărui eu. Dupăce că nici nu citeşti ziarele, mă, ordinarule, dacă n-aş fi fost eu, toată treaba ar fi trecut pe lângă tine neobservată. Ca şi chestia cu Thaxter.

- Care chestie cu Thaxter?

- Vezi? Habar n-ai de nimic. N-am vrut să te mai zgân- dăresc povestindu-ţi despre Thaxter înainte de a fi început tratativele noastre. Nu ştii ce i s-a întâmplat lui Thaxter? A fost răpit în Argentina.

- Ce vorbeşti? De cine, de terorişti? Dar de ce? De ce tocmai Thaxter? I-au făcut vreun rău?

- America trebuie să-i mulţumească lui Dumnezeu pentru gangsterii ei. Când e vorba de mafia, măcar înţelegi ce vor. Dar teroriştii ăştia nu ştiu nici ei ce şi de ce fac. Răpesc şi omoară în toată America de Sud fără nicio raţiune. De unde vrei să ştiu ce le-a căşunat pe Thaxter? Probabil că a făcut-o pe marele grangur. I-au dat voie să trimită o singură scrisoare în care era menţionat numele tău. Şi habar n-aveai că ţi-a apărut numele în presa din lumea întreagă.

- Şi ce spunea?

- Făcea apel la Charles Citrine, istoricul şi dramaturgul de faimă internaţională, ca să-l ajute. Zicea că ai să garantezi pentru el.

- Indivizii ăia nu ştiu pe ce lume sunt. Sper să nu-i facă vreun rău.

- Or să turbeze când or să-şi dea seama că-i un impostor.

- Nu înţeleg. Cine pretindea că e? Drept cine l-au luat?

- În toate ţările astea, oamenii-s tare zăpăciţi, zise Cantabile.

- Ah, vechiul meu prieten Durnwald avea dreptate când spunea ce bine ar fi dacă s-ar amputa emisfera nordică, chiar de la istm, şi s-ar lăsa partea sudică s-o pornească de capul ei. Numai că acum sunt multe părţi ale pământului unde ar fi binevenită o asemenea tăiere.

- Charles, cu cât o să-mi dai mie un comision mai mare, cu atât o să ai mai puţin de dat teroriştilor.

- Dar ce, or să pună mâna pe mine? De ce pe mine?

- Lasă, ai să vezi că-ţi vine rândul, spuse Cantabile.

Răpirea lui Thaxter de către terorişti şi captivitatea lui îmi apăsa inima. Mă durea când mi-l imaginam încuiat într-o pivniţă întunecoasă mişunând de şobolani, înfricoşat de tortură. În fond, era un gen de făptură inocentă. Adevărat, nu puteai spune despre el că-i un om foarte onest, dar toate năzbâtiile lui nu erau decât un fel de delir. Cuprins de un veşnic neastâmpăr, căutând mereu să se afle în treabă,

nimerise acum printre nişte specimene şi mai violent halucinante, care tăiau urechi, puneau bombe în cutii poştale, deturnau avioane şi-i măcelăreau pe pasageri. Ultima oară când îmi dădusem osteneala să răsfoiesc un ziar, citisem că o companie petrolieră, după ce plătise o răscumpărare de zece milioane de dolari, nu obţinuse eliberarea unuia dintre conducătorii săi, răpit de terorişti argentinieni.

în acea după-masă i-am scris de la hotel lui Carol Stewart, editorul lui Thaxter. îi spuneam:

„înţeleg că Pierre a fost răpit şi că în apelul său a menţionat numele meu. Fireşte că aş da tot ce posed ca să-i pot salva viaţa. într-un fel foarte caracteristic pentru el, e un om admirabil, la care ţin cu adevărat; îi sunt prieten devotat de mai bine de douăzeci de ani. Presupun că aţi luat legătura cu Departamentul de Stat şi cu ambasada americană din Buenos Aires. În ciuda faptului că am scris cărţi cu subiecte politice, nu sunt un om politic. Timp de patruzeci de ani, în cele mai aprige momente de criză a civilizaţiei, am citit ziarele cu conştiinciozitate, dar această lectură conştiincioasă nu mi-a ajutat în niciun fel. Presa nu a putut preveni nimic. Aşa că, treptat, am încetat de a mai citi ziarele. Totuşi am impresia, şi o spun în calitate de observator total obiectiv, că pentru o putere mondială ar trebui să existe o cale de mijloc între diplomaţia tunului la un capăt şi supunerea la acte piratereşti, la celălalt. Din acest punct de vedere, delăsarea Statelor Unite este absolut descurajantă. Oare abia acum urmează să ne însuşim lecţia pe care ne-a dat-o Primul Război Mondial? După Sarajevo, am învăţat să nu îngăduim actelor de terorism să dezlănţuie războaie, iar de la Woodrow Wilson am învăţat că naţiunile mici au drepturi pe care naţiunile

mari ar trebui să le respecte. Asta-i, şi totuşi timp de vreo şase decenii am stat nemişcaţi şi am dat lumii un jalnic exemplu lăsându-ne şantajaţi.

Dar să ne întoarcem la Thaxter; sunt extrem de îngrijorat de soarta lui. Numai cu trei luni în urmă, aş fi fost în măsură să ofer o răscumpărare de 250 000 de dolari. Dar banii s-au evaporat în urma unui nefericit proces. S-au ivit însă la orizont perspective de noi câştiguri. în curând cred că voi putea oferi zece mii sau chiar douăzeci de mii de dolari, şi sunt doritor să pun la bătaie o asemenea sumă. Nu văd însă cum aş putea depăşi douăzeci şi cinci de mii. Va trebui să avansaţi dumneavoastră aceşti bani. Vă voi trimite o notă în conformitate.

Poate că se va găsi o modalitate să mi-i restituiţi din drepturile de autor ale lui Pierre. Dacă bandiţii sud-americani îi vor da drumul, sunt convins că va scrie o zdrobitoare relatare a peripeţiilor lui. Asta-i turnura pe care o iau acum lucrurile. Pe vremuri, marile nefericiri ale vieţii bucurau doar inimile ticăloşilor sau aveau o valoare pur spirituală. Astăzi însă, orice eveniment îngrozitor se poate transforma într-o mină de aur. Sunt sigur că dacă bietul Thaxter scapă, dacă i se va da drumul, o să stârnească mare vâlvă scriind o carte. Sute de mii de oameni, care acum nici nu au habar de existenţa lui, vor suferi intens alături de dânsul. Inimile se vor zbuciuma în ei, vor sta cu sufletul la gură, vor plânge. Ceea ce e realmente foarte important. Vreau să spun că, astăzi, capacităţile noastre de compasiune sunt mult diminuate din cauza unui prea mare volum de solicitări. Oricum, nu-i acum momentul să discutăm acest lucru.

V-aş fi foarte recunoscător dacă m-aţi ţine la curent cu evenimentele şi vă rog să consideraţi

această scrisoare ca un angajament din partea mea de a oferi bani pentru eliberarea lui Thaxter. Probabil că s-a împăunat pe acolo şi o fi făcut atâta paradă în cizmele lui *western* şi cu pălăria Stetson, încât i-a impresionat de-a binelea pe bandiţii aceia. Mă rog, presupun că-i una din întâmplările universal istorice, caracteristice epocii noastre.“

Am expediat scrisoarea la New York, şi m-am întors cu avionul în Spania. Cantabile m-a condus cu un taxi până la aeroportul Orly, pledând acum pentru cincisprezece la sută şi trecând la ameninţări.

De îndată ce-am ajuns la pensiunea La Roca, mi s-a înmânat un bilet cu antetul hotelului Ritz. Era de la Senora. îmi scria:

„Fii bun şi adu-mi-l pe Roger mâine la ora 10.30 a.m, în holul hotelului. Ne întoarcem la Chicago.“

Am înţeles de ce a cerut să i-l aduc în hol. îşi spunea că într-un loc public nu voi îndrăzni să mă dedau la violenţe faţă de ea. în cameră s-ar fi putut s-o strâng de gât sau să încerc s-o înec în closet. Aşadar, a doua zi dimineaţa m-am dus cu copilul şi am întâlnit-o pe bătrână, acest extraordinar concentrat de aprige prejudicii. în marele hol circular al hotelului Ritz, sub cupolă, i-am restituit copilul. Am spus:

- La revedere, Roger scumpule, te întorci acasă.

Copilul a început să plângă. Señora n-a reuşit să-l domolească şi a început să mă acuze că l-am corupt, ataşându-mi-l cu ciocolată.

- Ai ademenit băiatul cu dulciuri!
- Sper că Renata e fericită în noua ei situaţie.
- Fii convins că e. Flonzaley e un tip superior. Inteligenţa lui depăşeşte media acestei lumi. Să nu crezi că a scrie cărţi e o dovadă că eşti deştept.
- O, cât adevăr grăieşti! i-am răspuns. La urma urmei, înmormântările constituie un mare pas înainte. Vico povesteşte că a existat o vreme când cadavrele erau lăsate să putrezească pe pământ, iar câinii şi guzganii şi vulturii se înfruptau din cei dragi nouă şi apropiaţi. Sigur că nu poţi lăsa morţii împrăştiaţi peste tot. Deşi Stanton, un membru al guvernului lui Lincoln, şi-a păstrat soţia moartă aproape un an de zile.
- Arăţi obosit. îţi frământi prea mult creierii, îmi spuse Señora.

Acesta-i efectul pe care-l au asupră-mi sentimentele prea intense. Ştiu că-i adevărat, dar nu-mi place să mi se spună. Mă cuprinde disperarea.

-Adiós, Roger! Eşti un băiat bun şi te iubesc. O să te văd în curând la Chicago. Drum bun, împreună cu bunicuţa ta. Nu plânge, copilaşule!

Şi eu eram gata să plâng. Am ieşit din holul hotelului şi m-am îndreptat spre bar. Pericolul de a fi doborât de maşinile în viteză, care năvăleau din toate direcţiile, mi-a uscat lacrimile din ochi.

La *pension* am povestit că l-am trimis pe Roger acasă, la bunicii lui, până ce voi reuşi să-mi revin un pic. Secretara de la ambasada Danemarcei, domnişoara Volsted, încă stăruia să se sacrifice de dragul meu. Mâhnit de plecarea lui Roger, eram aproape îndeajuns de demoralizat ca s-o accept.

Cantabile îmi telefona în fiecare zi de la Paris. Pentru el, era extrem de important să ia parte la negocieri. Aş fi crezut că Parisul, cu multiplele tentaţii pe care le poate oferi unui om de genul lui Cantabile, îi va distrage mintea de la afaceri. Nicidecum. Era obsedat. Se ţinea tot timpul de Maître Furet şi de Barbash. II irita teribil pe Barbash, trecând peste el şi încercând să negocieze singur. Barbash mi se plângea de la Paris. Producătorii, mă anunţase Cantabile, ofereau douăzeci de mii de dolari.

- Ar trebui să le fie ruşine, îmi spunea. Ce impresie le-o fi făcut rahatul acela de Barbash, dacă-şi permit să facă o ofertă atât de meschină, de jignitoare! Individul nu face doi bani! Cifra noastră este de două sute de mii de dolari.

A doua zi îmi raporta:

- Au ridicat la treizeci de mii. Mi-am schimbat părerea. Barbash e un tip ferm. Cred că-i furios pe mine şi se răzbună pe ei. Ce contează două sute de mii la şnapanii ăia, cu încasările pe care le fac? O bubuliţă pe fund. Un lucru însă - trebuie să ne gândim la impozite şi dacă să le cerem banii în valută străină.

Sunt informat că am putea obţine mai mult în fire italieneşti. *Caldofreddo* are un succes extraordinar la Milano şi la Roma. Ageamiii ăia se înghesuie la cozi. Mă întreb de ce i-o fi atrăgând atâta canibalismul pe italienii crescuţi numai cu macaroane? Oricum, dacă o să iei bre itaheneşti, poţi obţine mai mult. Desigur, Italia se duce dracului.

- O să iau dolari. Am un frate în Texas, care mi-i poate investi într-o afacere foarte bună.

- Eşti fericit că ai un frate binevoitor. Ia spune, nu te simţi străin acolo, în ţara tuciuriilor?

- Câtuşi de puţin. Mă simt acasă. Citesc antroposofie şi meditez. Studiez muzeul Prado palmă cu palmă. Ce se aude cu cel de-al doilea scenariu?

- în ăla eu nu-s băgat. Aşa că de ce mă întrebi pe mine?

- Nu, nu eşti băgat.

- Atunci nu văd de ce ţi-aş spune cel mai mic lucru. Totuşi am să te informez, aşa din amabilitate. îi interesează, îi interesează al naibii. I-au oferit lui Barbash trei mii de dolari pentru o opţiune pe termen de o săptămână. Spun că au nevoie de timp ca să i-l arate lui Otway.

- Otway seamănă mult cu Humboldt. Se poate ca această asemănare să aibă vreo semnificaţie. Vreo legătură invizibilă. Sunt convins că Otway se va simţi atras de povestea lui Humboldt.

A doua zi după-masă, Kathleen Tigler sosi la Madrid. Se afla în drum spre Almeria, unde începeau pregătirile pentru un nou film.

- Charlie, îmi pare rău, dar producătorii cărora le-am vândut opţiunea pentru scenariul lui Humboldt nu

l-au acceptat.

- Despre ce vorbeşti?

- Nu-ţi aminteşti de proiectul de scenariu pe care Humboldt ni l-a lăsat moştenire şi mie, şi ţie?

- Desigur că-mi amintesc.

- Ar fi trebuit să-ţi trimit partea ta din cei trei mii de dolari. Venirea mea la Madrid avea în bună măsură scopul de a discuta cu tine despre scenariu, şi de a face un contract separat, între noi doi. Probabil că toate astea ţi-au ieşit din minte.

- Nu, nu mi-au ieşit din minte. Dar chiar în clipa asta am avut revelaţia că şi eu am încercat, pe contul meu, să vând aceeaşi proprietate altui grup.

- înţeleg. Să vinzi acelaşi lucru la doi clienţi. Ar fi fost foarte neplăcut.

în tot acest timp, vedeţi bine, afacerile se desfăşurau de zor. Afacerile, cu acea ciudată autonomie proprie afacerilor, îşi vedeau de treaba lor. Fie că ne plăcea sau nu, gândeam gândurile lor, vorbeam limbajul lor. Ce le păsa afacerilor că eu suferisem o înfrângere în dragoste, sau că îi rezistasem Rebeccăi Volsted cu faţa ei imperativ de arzătoare, sau că investigam doctrinele antroposofice? Afacerile, sigure pe propria lor forţă transcendentală, ne sileau să interpretăm viaţa prin prisma lor. Chiar şi acum, când Kathleen şi cu mine am fi avut de discutat atâtea chestiuni personale de cea mai mare importanţă umană, discutam despre contracte, opţiuni, producători şi sume de bani.

- Desigur, urmă ea, tu nu poţi fi angajat legal de un contract făcut de mine în numele meu.

- Când ne-am întâlnit la New York, am discutat despre un scenariu pe care Humboldt şi cu mine l-am

scornit la Princeton...

- Cel de care m-a întrebat Lucy Cantabile? Şi bărbatul ei mi-a telefonat la Belgrad şi m-a pisat cu o serie de întrebări misterioase.

- .. .ca să ne distrăm în timp ce Humboldt trăgea sforile pentru obţinerea catedrei de poezie.

- Mi-ai spus că era o tâmpenie, aşa că mi l-am scos din minte.

- Nimeni n-a mai ştiut de el timp de douăzeci de ani sau mai bine, şi apoi cineva a furat povestea noastră şi a transformat-o în filmul *Caldofreddo.*

- Ei nu! De la voi porneşte *Caldofreddo}* De la tine şi de la Humboldt?

- L-ai văzut?

- Te cred. Şi cum, marele, marele succes al lui Otway a fost creat de voi doi? E incredibil!

- Într-adevăr. Tocmai m-am întors de la o întrevedere la Paris, unde a trebuit să le dovedesc producătorilor paternitatea mea.

- Şi acceptă să cadă la învoială cu tine? Ar trebui. Ai un cap de acuzare împotriva lor, nu?

- Când aud de un proces, îmi vine să mor. Alţi zece ani prin tribunale? Asta ar însemna onorarii de cinci, şase sute de mii de dolari în buzunarele avocaţilor mei. Iar pentru mine, un om de aproape şaizeci de ani şi mergând vertiginos spre şaptezeci, n-ar mai rămâne un ban. Prefer să-mi încasez acum cei cincizeci, şaizeci de mii.

- Ca o despăgubire pentm daune morale? întrebă Kathleen, cuprinsă de indignare.

- Nu, ca un om destul de norocos ca să-şi vadă activităţile mai înalte subvenţionate pentru următorii câţiva ani. Desigur, când am auzit de testamentul lui

Humboldt, mi-am spus că-i metoda lui postumă de a-şi continua înduioşătoa- rea clovnerie. Dar măsurile legale pe care şi le-a luat au fost foarte sănătoase şi până la urmă a avut dreptate, fir-ar să fie, în ceea ce priveşte valoarea hârtiilor lăsate. întotdeauna a sperat nebuneşte să câştige lozul cel mare. Şi ce să vezi? L-a câştigat. Dar nu de opera lui serioasă a avut lumea nevoie. Nu; ci de giumbuşlucurile lui.

- Au fost şi giumbuşlucurile tale, îmi răspunse Kathleen.

Când zâmbea liniştit, îi apărea pe faţă o complicată reţea
de linii fine. Mă durea să văd aceste semne ale vârstei la o femeie de a cărei frumuseţe îmi aminteam atât de bine. Dar puteai convieţui şi cu asemenea lucruri, dacă ştiai cum să le iei. La urma urmei, ridurile ei erau rezultatul unor mulţi, mulţi, mulţi ani de blândeţe. Tributul plătit de muritori

pentru un lucru bun. începeam să înţeleg cum puteai primi împăcat asemenea alterări.

- Şi ce crezi c-ar fi trebuit să facă Humboldt ca să-l ia lumea în serios?

- Cum aş putea să-ţi răspund la asemenea întrebare, Kathleen? A făcut şi el ce-a putut şi a trăit şi a murit mai onorabil decât mulţi alţii. Nebunia a fost încheierea farsei în care Humboldt a încercat să-şi transforme marea lui deziluzie. A fost intens dezamăgit. Tot ce doreşte un om de dimensiunea lui este prilejul de a-şi turna inima în tiparul unei mari opere. Oameni ca Humboldt - asemenea oameni exprimă un sens al vieţii, dau glas simţirilor vremii lor, sau descoperă înţelesuri şi adevăruri ale naturii folosind împrejurările oferite de epoca lor. Când aceste împrejurări sunt generoase, atunci între toţi cei care iau parte la marea întreprindere se statornicesc relaţii de dragoste şi de prietenie. După cum poţi vedea din elogiile aduse de Haydn lui Mozart. Când împrejurările sunt meschine, atunci rezultă ură şi furie şi nebunie. M-am devotat lui Humboldt timp de aproape patruzeci de ani. Pentru mine a fost o legătură extatică. Speranţa de a trăi în poezie - bucuria de a cunoaşte omul care creează poezia. Ştii tu? în America zace îngropată cea mai extraordinară, cea mai neîntâlnită poezie, dar niciunul dintre mijloacele convenţionale cunoscute culturii nu o poate extrage la suprafaţă. Dar asta se întâmplă acum peste tot. Suferinţa e prea adânc înrădăcinată, dezordinea e prea mare pentm a putea folosi mijloacele artei după vechiul tipic. Acum încep să înţeleg ce voia să spună Tolstoi când a făcut apel la omenire să înceteze jocul fals şi inutil de-a istoria şi să înceapă pur şi simplu să trăiască. Sensul

acestor cuvinte mi-a devenit tot mai clar în prăbuşirea sufletească şi în nebunia lui Humboldt. El a executat toţi paşii furtunoşi ai acestui exerciţiu. Performanţa lui a fost concludentă. Acest lucru - acum e perfect limpede - nu mai poate fi continuat. A sosit timpul să ascultăm în taină glasul adevărului sădit în noi.

- Şi asta numeşti tu activităţi mai înalte - astea ar trebui să-ţi fie subvenţionate prin banii încasaţi pe *Caldofreddo*... înţeleg, zise Kathleen.

- Conform aprecierilor comune, evenimentele cele mai comune ale vieţii nu pot fi decât absurde. Credinţa a fost socotită absurdă. Dar acum credinţa va muta poate din loc aceşti munţi ai absurdului raţionalităţii comune.

- Mă gândeam să-ţi sugerez să părăseşti Madridul şi să vii cu mine în Almeria.

- înţeleg. Te îngrijorez. Arăt rău.

- Nu chiar. Dar e vizibil că ai trecut printr-o mare încordare. Pe coasta Mediteranei acum e o vreme foarte plăcută.

- Mediterana, da. Ce bine mi-ar face o lună de linişte binecuvântată! Dar nu prea am bani de pus la bătaie.

- Eşti pe geantă? Te credeam încărcat de bani.

- Am fost descărcat.

- O, ce urât din partea mea că nu ţi-am trimis cei o mie cinci sute de dolari! Aveam impresia că pentru tine e o bagatelă.

- Mă rog, până acum câteva luni ar fi fost o bagatelă. Spune-mi, mi-ai putea găsi ceva de lucru în Almeria?

- Nu te-ar atrage să faci aşa ceva.

- Nu ştiu ce e acest „aşa ceva“.

- Să faci figuraţie în filmul pe care-l vom turna - *Memoriile unui cavaler.* După Defoe. Au loc asedii, şi altele de felul ăsta.

- Ar trebui să port un costum?

- Nu-i de tine, Charlie.

- De ce nu? Ascultă-mă, Kathleen. Pot să-ţi vorbesc deschis...?

-Te rog.

- Pentru a şterge greşelile şi a remedia relele pe care le-am săvârşit pe parcursul a cinci decenii, aş fi gata să încerc orice fel de muncă. Mă judeci greşit dacă-ţi închipui că sunt prea bun ca să fac figuraţie. Nici nu ştii cât de mult mi-ar plăcea să fiu figurant în filmul ăsta istoric. Crezi c-aş putea să port cizme şi pantaloni bufanţi? Un coif sau o pălărie cu pene? Mi-ar face colosal de bine.

- Nu ţi-ar distrage prea mult gândurile? Doar ai... anumite lucruri de făcut.

- Dacă lucrurile pe care le am de făcut nu-şi pot croi drum pe lângă aceşti munţi de absurditate, atunci nu-s de niciun folos. Să nu-ţi închipui că nu sunt măcinat de griji. Sunt îngrijorat de soarta fetiţelor mele, şi teribil de îngrijorat de soarta prietenului meu Thaxter. A fost răpit de nişte terorişti argentinieni.

- Tocmai mă întrebam ce-i cu el, spuse Kathleen. Am citit povestea în *Herald Tribune.* E acelaşi domn Thaxter pe care l-am întâlnit la hotelul Piaza? Purta o pălărie cât un ceaun şi mi-a cerut să revin mai târziu. în articol era menţionat numele tău. Făcea apel la tine să-l ajuţi.

- Sunt foarte abătut. Bietul Thaxter! Dacă iau ceva bani pe scenarii, s-ar putea să trebuiască să-i plătesc răscumpărarea. Nu-mi pasă de bani. Idila mea

cu averea s-a consumat. Pentru ceea ce intenţionez să fac de acum înainte, n-am nevoie de mulţi bani...

- Ştii, Charles, Humboldt obişnuia să spună lucruri minunate. Şi tu îmi aminteşti de această trăsătură a lui. Tigler era foarte hazos. Un om activ, fermecător. Când îl apucai, sau vâna, sau pescuia - întotdeauna se îndeletnicea cu o treabă sau alta. Dar nu se pricepea la conversaţie, şi nimeni nu mi-a mai vorbit aşa ca tine de multă, multă vreme. Mi-am pierdut deprinderea de a asculta. îmi place când îţi dai frâu liber gândurilor. Dar nu mi-e prea clar ce vrei să spui.

- Nu mă mir, Kathleen. E vina mea. Vorbesc prea mult cu mine însumi. Dar fiinţele umane s-au împotmolit prea adânc în acest fals, inutil joc de-a istoria - în evenimente, desfăşurări de situaţii, politică. Societatea noastră trece printr-o reală criză. Citeşte ziarele - numai criminalitate, murdărie, asasinate, perversitate, oroare. Nu ne mai saturăm de ele - şi le numim lucruri omeneşti, dimensiunea umană.

- Şi ce altceva ai dori?

- O altă dimensiune. Walt Whitman ne compara, în defavoarea noastră, cu animalele. Animalele nu se vaită de condiţia lor. înţeleg ideea lui Whitman. Obişnuiam să petrec mult timp urmărind vrăbiile. îmi plac la nebunie. Le mai urmăresc şi azi. Petrec ore întregi în parc privindu-le cum saltă şi ţopăie de jur-împrejur, şi se scaldă în praf. Dar ştiu că au o activitate mentală mult mai redusă decât a maimuţelor. Urangutanii sunt încântători. Aş fi fericit să-mi împart apartamentul cu un prieten urangutan. Dar ştiu bine că ar înţelege mult mai puţin decât

înţelegea Humboldt. întrebarea este următoarea: De ce trebuie să presupunem că seriile de fiinţe se încheie cu noi? Bănuiesc că, de fapt, omul ocupă o anumită treaptă într-o mare ierarhie care merge mult dincolo de noi. Premisele dominante neagă asemenea posibilitate. Dar ne simţim sufocaţi şi nu ştim de ce. Conform premiselor dominante, existenţa unui suflet este un lucru ce nu poate fi dovedit, şi totuşi oamenii se comportă ca şi cum ar avea suflete. Se comportă ca şi cum ar fi venit dintr-un alt loc, dintr-o altă viaţă, şi ar fi înzestraţi cu impulsuri şi dorinţe pe care niciuna dintre premisele noastre actuale nu le poate justifica. Conform premiselor dominante, soarta omenirii e o chestiune antrenantă, foarte ingenioasă. Fascinantă. Atâta timp cât nu devine plicticoasă. Spectrul plictiselii bântuie această plăcută concepţie asupra istoriei.

Kathleen îmi repetă iar că în viaţa ei conjugală cu Tigler, crescătorul de cai, dusese lipsa unor astfel de conversaţii.

Spera din toată inima să vin în America şi să-mi iau postul de halebardier în primire.

- E un oraş atât de plăcut, mă asigură ea.

- Sunt gata să părăsesc această *pension.* Oamenii de aici mă agasează. Dar cred că ar trebui să rămân la Madrid ca să pot urmări totul - Ihaxter, Parisul. S-ar putea să trebuiască să mă reîntorc pentru o bucată de vreme în Franţa. Am acolo doi avocaţi, ceea ce înseamnă un dublu bucluc.

- Nu prea ai încredere în avocaţi.

- Mă rog, Abraham Lincoln a fost avocat şi pe el l-am venerat de când mă ştiu. Dar Lincoln nu mai înseamnă acum decât un nume pe tăbliţa cu numărul permisului de conducere în statul Ilinois.

N-a fost nevoie să plec la Paris. Mi-a sosit o scrisoare de la Stewart, editorul. îmi scria:

„Observ că nu aţi urmărit presa în ultima vreme. E adevărat că Pierre 'Ihaxter a fost răpit în Argentina. Cum sau de ce sau dacă se află în mâinile răpitorilor, nu sunt în măsură să vă spun. Dar, din moment ce-i sunteţi un vechi prieten vă mărturisesc confidenţial că toată povestea mă nedumereşte şi uneori mă întreb dacă e reală. Să nu mă înţelegeţi greşit, nu vreau să insinuez că e vorba de o înscenare. Dar sunt gata să cred că cei care l-au răpit de pe trotuar erau convinşi că e un personaj important. Nu există desigur niciun indiciu că ar fi vorba de o răpire aranjată în prealabil, ca în cazul domnişoarei Hearst. Dar vă anexez un articol semnat de amicul nostru Ihaxter şi apărut la rubrica „Ultima oră“ a ziarului *The New York Times.* Se presupune că articolul a fost trimis din locul secret sau din temniţa subterană unde este închis. Dar dacă-i aşa, vă întreb pe dumneavoastră, cum de a avut

posibilitatea să scrie şi să expedieze ziarului *Times* acest mic eseu despre trăirile unui om răpit? Veţi remarca, probabil, cum am remarcat şi eu, că 'Ihaxter sugerează strângerea unui fond de răscumpărare. Mi s-a spus că o serie de cititori caritabili au şi trimis cecuri la ambasada americană din Argentina, pentru a-l readuce pe nefericit lângă cei nouă copilaşi ai lui. Departe de a i se fi făcut vreun rău, am impresia că trăieşte clipe de mare încântare şi, dacă nu greşesc, s-ar părea că experienţa i-a şlefuit şi stilul literar. O nepreţuită publicitate. Bănuiala dumneavoastră că a picat peste o mină de aur este absolut justă. Dacă nu-şi frânge gâtul, atunci îl aşteaptă câştiguri grase şi faimă.“

În articolul său, Thaxter scria:

„în clipa în care am ieşit dintr-un restaurant, pe o stradă aglomerată din Buenos Aires, trei oameni au îndreptat trei pistoale spre capul meu. în cele trei ţevi de pistol am văzut zădărnicia tuturor strategiilor mele mintale de a evita violenţa. Până în acea clipă nu mi-am dat niciodată seama cât de des îşi anticipează omul modern momentele critice. Capul meu, gata, poate să fie sfărâmat, născocise felurite planuri de salvare. Când am intrat în automobilul care aştepta la marginea străzii, m-am gândit că s-a terminat cu mine. Nu am fost supus la torturi fizice. Curând mi-am dat seama că picasem în mâinile unor indivizi sofisticaţi, cu o gândire avansată, devotaţi întru totul principiilor de libertate şi dreptate, aşa cum le înţeleg ei. Răpitorii mei consideră că slujesc o cauză pe care doresc să o prezinte opiniei publice civilizate, şi m-au ales pe mine să înfăţişez această cauză în numele lor, după ce s-au asigurat că sunt un eseist şi un jurnalist destul de

cunoscut ca să mă pot impune atenţiei oamenirii. (Chiar şi acum folosea prilejul să-şi tragă o reclamă.) Ca luptători de gherilă şi ca terorişti, ar dori să fie cunoscut faptul că nu sunt nişte fanatici lipsiţi de inimă şi iresponsabili, ci că au o înaltă tradiţie a lor. Sunt familiarizaţi cu clasicii acestei tradiţii, începând cu Rusia secolului al XlX-lea, şi până în Franţa secolului XX. M-au adus din pivniţă ca să iau parte la seminarii asupra lui Sorel şi a lui Jean-Paul Sartre. în felul lor, aceşti oameni au principii şi sunt foarte serioşi. Mai mult, deţin acea calitate pe care Garcia Lorca a numit-o *Duende*, o forţă interioară care te arde ca sticla pisată, o intensitate spirituală care nu-i dă sugestii, ci îţi porunceşte."

Am întâlnit-o pe Kathleen la o cafenea şi i-am arătat tăieturile de ziar. Erau mai multe, scrise în aceeaşi manieră.

- Thaxter are o mare slăbiciune pentru formulele majore de viaţă. în ceea ce mă priveşte, cred că aş fi preferat să-mi simt ceafa împunsă de cele trei ţevi de pistol şi să se apese pe trăgaci, decât să iau parte la seminariile acelea.

- Nu fi atât de aspru cu el. Omul luptă să-şi salveze viaţa, îl apără Kathleen. Şi e o întâmplare într-adevăr fascinantă. Unde-i partea cu apelul pentru răscumpărare?

- Uite aici: „.. .o sumă de cincizeci de mii de dolari, şi mi s-a îngăduit să folosesc această ocazie pentru a cere prietenilor şi membrilor familiei mele să contribuie. în speranţa de a-mi putea revedea cândva copilaşii..." şi aşa mai departe. *Times* obişnuieşte să-şi trateze cititorii cu senzaţii tari. Pagina asta de ultimă

oră se adresează unui public îmbuibat.

- Nu-mi imaginez că teroriştii ăia or să-l pună întâi să le facă apologia în faţa opiniei publice mondiale, ca după aceea să-i zboare creierii.

- Mă rog, n-ar fi sută la sută logic. Dar cine ştie de ce sunt în stare indivizii de teapa lor. Totuşi, mă simt uşurat. Cred că până la urmă o scoate el la capăt.

Kathleen m-a supus unui interogatoriu întreg, chestio- nându-mă ce am de gând să fac după ce Thaxter o să scape de bucluc şi viaţa o să devină mai calmă şi mai aşezată. I-am răspuns că, probabil, o să petrec o lună la Dornach, lângă Basel, la Centrul Elveţian Steiner, Goetheanum. Poate că aş reuşi să închiriez acolo o căsuţă şi să-mi aduc şi fetiţele, pe Lish şi pe Mary, să petreacă vara cu mine.

- De la producătorii lui *Caldofreddo* va trebui să storci cât mai mulţi bani. Şi se pare că Thaxter a ieşit din încurcătură, dacă o fi intrat vreodată în ea. S-ar putea ca la ora asta să şi fie liber.

- Adevărat. Dar intenţionez să împart banii cu unchiul Waldemar, să-i dau lui toată partea cuvenită lui Humboldt.

- Şi la cât crezi că o să se ridice suma totală pe care ai s-o obţii?

- O, vreo treizeci de mii de dolari, maximum patruzeci.

Dar evaluarea mea s-a dovedit a fi mult prea prudentă.

Barbash a sfârşit prin a-i determina pe producători să plătească optzeci de mii de dolari. Au mai dat şi cinci mii ca să citească scenariul lui Humboldt şi în cele din urmă şi-au declarat opţiunea şi pentru acesta.

- Nu-şi puteau permite să-l lase să le scape, mi-a spus Barbash la telefon.

Cantabile se afla în acel moment în biroul avocatului şi-l auzeam vociferând.

- Da, e aici la mine, îmi confirmă Barbash. E cel mai sucit individ cu care am avut vreodată de-a face. Tot timpul a trecut peste capul meu, a făcut tărăboi, şi-n ultima vreme a început să mă şi amenințe. E o adevărată pacoste, şi dacă n-ar fi fost reprezentantul dumneavoastră autorizat, domnule Citrine, de mult l-aş fi azvârlit pe scări. Daţi-mi voie să-i plătesc cei zece la sută şi să scap de el.

- Domnule Barbash, aveţi autorizaţia mea să-i daţi pe loc opt mii de dolari, am răspuns. Ce ofertă s-a făcut pentru cel de-al doilea scenariu?

- Au pornit de la cincizeci de mii de dolari. Dar le-am argumentat că, evident, răposatul domn Fleisher avea mare vână. Cunoştea gustul contemporan, înţelegeţi ce vreau să

spun. Exact genul după care aleargă publicul de azi. Şi s-ar putea să aveţi şi dumneavoastră această vână, domnule Citrine. Dar nu vă supăraţi că vă dau un sfat, cred că n-ar trebui să abandonaţi lucrurile. Dacă doriţi să scrieţi scenariul pentru noul film, pot să vă obţin nişte condiţii formidabile. Aţi face-o pentru două mii de dolari pe săptămână?

- Nu cred că m-ar interesa, domnule Barbash. Am alte planuri.

- Ce păcat! Poate că vă mai gândiţi. M-au întrebat de lucrul ăsta în câteva rânduri.

- Nu, mulţumesc. Sunt prins într-o activitate de cu totul alt gen.

- Ce-ar fi să acceptaţi rolul de consultant? stărui Barbash. Oamenii ăştia n-au altceva decât bani, şi ar fi gata să vă plătească douăzeci de mii de dolari numai pentru că înţelegeţi spiritul lui Von Humboldt Fleisher. *Caldofreddo* a cucerit lumea întreagă.

- Nu mai spune la toate nu! De astă dată era Cantabile care-i smulsese receptorul din mână. Şi ascultă-mă, Charlie, trebuie să primesc şi eu ceva la celălalt scenariu, pentru că fără mine toată socoteala n-ar fi avut loc. în plus, îmi datorezi bani pentru avioane, taxiuri, hoteluri şi restaurante.

- Domnul Barbash o să-ţi achite toate cheltuielile. Şi acum întinde-o, Cantabile, relaţiile noastre s-au încheiat. Vom fi din nou doi străini unul pentru celălalt.

- Ah, ingratule, găoază intelectuală ce eşti!

Barbash puse din nou mâna pe receptor.

- Cum vom ţine legătura? Mai rămâneţi la Madrid?

- S-ar putea să plec pentru o săptămână sau două la Almeria, şi apoi mă voi reîntoarce în Statele

Unite. Am la Chicago o casă plină de lucruri de care trebuie să scap. Pe urmă trebuie să-mi văd copiii şi să stau de vorbă cu unchiul domnului Fleisher. După ce voi fi aranjat toate acestea şi voi fi pus la punct câteva chestiuni rămase în suspensie, mă voi întoarce în Europa. Ca să încep o viaţă nouă, am adăugat.

îmi pune un om o întrebare şi eu îi povestesc totul. Continuam să mă justific şi să mă explic cu lux de amănunte în faţa unor oameni care nu se sinchiseau de mine nici cât negru sub unghie.

Şi iată, într-o zi caldă de aprilie, Waldemar Wald, eu şi Menasha Klinger i-am reînhumat pe Humboldt şi pe mama lui, unul lângă celălalt, în morminte noi în cimitirul Walhalla. Resimţeam o plăcere tristă plănuind ca lucrul acesta să fie efectuat frumos, cu stil. Humboldt nu fusese înmormântat la cimitirul săracilor, ci undeva departe, pe Câmpul Morţilor din New Jersey, una dintre acele vaste metropole descrise de Koffritz, primul soţ al Renatei, bătrânului Myron Swiebel la baia de aburi de pe Division Street. „Te trag pe sfoară“, spusese el atunci vorbind despre aceste locuri, „te speculează, nu-ţi dau numărul statutar de metri pătraţi. Zaci acolo cu picioarele la gură, înfăşurat într-un giulgiu prea scurt. N-ai şi tu dreptul, în eternitate, să te întinzi pe toată lungimea?“

M-am interesat şi am aflat că înmormântarea lui Humboldt fusese aranjată de cineva de la Fundaţia Belisha. Probabil vreo persoană mai simţitoare, un fost subaltern al lui LongstafF, amintindu-şi că Humboldt fusese cândva angajat al fundaţiei, l-a scos de la morgă şi l-a expediat de la Capela Riverside.

Aşadar, Humboldt a fost deshumat, aşezat într-un coşciug nou şi transportat de-a lungul podului George Washington.

M-am oprit să-i iau pe cei doi bătrâni din apartamentul lor de curând închiriat, în partea de sus a cartierului de vest. Zilnic venea la ei o femeie care le gătea şi le făcea curăţenie, şi se aranjaseră foarte bine. Mă cam neliniştea faptul că-i înmânasem unchiului Waldemar o sumă mare de bani şi i-am împărtăşit temerile mele. La care mi-a răspuns:

- Charlie băiatule, ascultă-mă ce-ţi spun! Toţi caii pe care-i ştiam eu au devenit de ani şi ani de zile stafii. Nici n-aş mai şti cum să mă adresez unui agent de pariuri. Acuma toţi sunt portoricani. Şi, oricum, Menasha e cu ochii pe mine. Vreau să-ţi mai spun ceva, băiete, nu mulţi tineri din ziua de azi mi-ar fi dat partea mea întreagă, aşa cum ai făcut tu. Dacă mai rămâne ceva după moartea mea, se va întoarce tot la tine.

Aşteptam, într-o limuzină închiriată, la capătul din New York al podului, cu fluviul Hudson în faţa noastră, apariţia pe pod a dricului pe care aveam să-l urmăm la cimitir. Dacă ar fi fost o vreme burzuluită mi-ar fi părut mai uşor de suportat decât această zi apăsătoare şi învăluitoare, cu un cer mătăsos de culoarea apei. În cimitir ne-am învârtit printre copacii negri. La vremea asta, ar fi fost normal să fie îmbrăcaţi în frunziş umbros, dar continuau să stea fragili şi lineari printre morminte. Se pregătise un sicriu nou şi pentru mama lui Humboldt, şi aştepta acum să fie coborât. Când am intrat noi, încet, prin spatele cimitirului, doi oameni deschideau carul funebru. Waldemar purta toate articolele de doliu pe care le putuse găsi în garderoba

lui de jucător la curse. Pălăria, pantalonii şi pantofii erau negri, dar pardesiul sport avea carouri mari, asimetrice, roşii, iar stofa flauşată strălucea în soarele unei fierbinţi primăveri întârziate. Menasha, trist, zâmbind pe după ochelarii cu lentile groase, îşi croia drum prin iarbă şi prundiş, păşind cu atât mai prudent cu cât ochii îi erau înălţaţi spre copaci. N-avea mare lucru de văzut, câţiva platani, şi ulmi, şi păsări, şi veveriţe apărând şi dispărând în salturi. Era un moment stagnant. Plutea ameninţarea unei mari opriri în loc, ca şi cum s-ar fi putut să survină o grevă generală împotriva naturii. Cum ar fi dacă sângele n-ar mai circula, hrana nu s-ar mai digera, suflarea n-ar mai sufla, seva n-ar mai străbate prin masivitatea copacilor? Şi moartea, moartea, moartea, moartea, ca tot atâtea lovituri de pumnal, ca tot atâtea crime - în pântece, în spate, în piept, în inimă. Era un moment pe care aproape că nu-l puteam îndura. Sicriul lui Humboldt era gata să fie scos afară din dric.

- Purtaţi sicriul pe umeri? ne întrebă unul dintre organizatorii înmormântării.

Ne măsură pe toţi trei. Nu prea multă forţă bărbătească, dacă ne adunai pe toţi la un loc. Doi babalâci şi o creatură buimacă, nu mult mai tânără decât ceilalţi. Am luat poziţii de onoare pe lângă sicriu. Ţineam de unul dintre mânere - primul meu contact cu Humboldt de atâta vreme încoace, înăuntru, în sicriu, nu era mare greutate, desigur, nu puteam crede că vreun destin omenesc poate fi asociat cu asemenea rămăşiţe şi resturi de prisos. Oasele sunt, probabil, marca forţelor spirituale, proiecţia cosmosului în anumite formaţiuni de calciu. Dar poate că şi aceste anume forme albe şi elegante - femururi, coaste,

încheieturi, ţeastă - poate că şi ele se dezagregaseră. Deshumând, poate că groparii amestecaseră laolaltă doar nişte zdrenţe şi bulgări carbonizaţi de origine umană; nu prea mult din ceea ce fusese farmecul, verva, inventivitatea arzătoare, nebunia aducătoare de calamităţi a lui Humboldt. Humboldt, prietenul, nepotul şi fratele nostru, care iubise Binele şi Frumosul, cel ale cărui născociri glumeţe bucurau acum publicul de pe Ihird Avenue şi de pe Champs-Elysées şi produceau, chiar în acest moment, mormane de dolari pentru toţi.

Groparii preluară sicriul şi-l aşezară pe curelele unui dispozitiv electric de coborât. Cei doi morţi erau acum unul lângă celălalt în cutiile lor bombate.

- Ai cunoscut-o pe Bess? mă întrebă Waldemar.
- Am văzut-o o singură dată, pe West End Avenue.

Poate că bătrânul se gândea la banii şterpeliţi din punga ei şi pierduţi la curse cu mulţi, mulţi ani în urmă, sau poate la certurile, înjurăturile şi scandalurile dintre ei doi.

În lungul răstimp de când nu mai fusesem la o înmormântare, interveniseră o serie întreagă de îmbunătăţiri mecanice. Iată aici o maşină scundă, galbenă, masivă, care săpa pământul şi apoi îl tasa la loc, peste groapă. Avea şi o macara. La vederea ei, mi-au încolţit în minte unele reflecţii cu care mă învăţase Humboldt. Maşina aceea, fiecare centimetru pătrat de metal din ea, era rezultatul unei colaborări dintre ingineri şi alţi mecanici. Un sistem bazat pe descoperirile mai multor minţi mari este întotdeauna mai puternic decât produsul gândirii unei singure minţi, care, singură, nu poate ajunge la mare lucru. Aşa grăit-a bătrânul doctor Samuel Johnson, care mai adăugase, în aceeaşi prelegere, că scriitorii francezi au fost superficiali întrucât nu au fost studioşi şi s-au luat numai după capul lor. Ei bine, Humboldt i-a admirat pe aceşti scriitori francezi şi, multă vreme, a procedat numai după capul lui. După aceea şi-a îndreptat şi el privirile spre fenomenul colectiv. Atâta timp cât a fost el însuşi, a deschis gura şi a rostit nişte versuri minunate. Dar pe urmă l-a părăsit curajul. Ah, Humboldt, ce rău îmi pare! Humboldt, Humboldt... şi iată tot ce rămâne din noi!

Tipul care se ocupa de ceremonial spuse:

- Vrea cineva să rostească o rugăciune?

Dar niciunul dintre noi nu părea să ştie vreo rugăciune. Atunci Menasha zise că ar dori să cânte ceva. Şi se porni să cânte. Stilul nu i se schimbase. Anunţă:

- Voi interpreta o selecţiune din *Aida*: *În questa tomba oscura.*

Bătrânul Menasha începu să se pregătească. îşi înălţă faţa. Mărul lui Adam, brusc dezgolit, nu mai era ce fusese când, în tinereţe, Menasha lucrase la strung într-o uzină din
Chicago; dar se afla încă la locul lui. La fel şi vechea emoţie, îşi împreună mâinile, se ridică pe vârfuri şi, la fel de transportat ca pe vremuri în bucătăria noastră de pe Rice Street, dar cu o voce mai slabă, la fel de nemelodioasă, cârâind, însă mişcat, teribil de mişcat, îşi cântă aria. Dar nu fusese decât faza de încălzire. După ce termină, ne anunţă că va interpreta: *Dor de casă,* un vechi spiritual american, folosit de Dvorak în simfonia *Din lumea nouă* - adăugă el ca o explicaţie în program. Şi atunci, o, Doamne! Mi-am adus aminte cât îi era de dor de Ypsilanti, şi cum în anii ’20 se stingea de dorul iubitei lui de acasă, şi cânta „Dor de casă, dor de casă, mi-e dor de acasă“, până când mama într-o zi i-a spus: „Pentru numele lui Dumnezeu, dacă ţi-e aşa de dor, du-te acasă!“ Şi când s-a întors cu mireasa lui obeză, blândă şi plângăcioasă, fata care stătea în cadă şi nu se putea spăla pe cap pentru că braţele îi erau prea grase ca să le poată ridica, mama a intrat în baie, i-a spălat părul şi după aceea i l-a uscat cu prosopul.

Se stinseseră cu toţii şi rămăseserăm numai noi.

Să priveşti în morminte deschise nu era cu nimic mai plăcut decât fusese altădată. Lut maroniu şi bulgări şi pietricele - de ce oare apasă astea atât de greu? Era mult prea greu, prea greu ca să poţi îndura. Dar am observat încă o inovaţie. în mormânt era o ladă deschisă de beton. Sicriele fură coborâte în ea, şi apoi maşina galbenă veni în faţă, iar mica ei macara,

cu Un huruit gutural, apucă o lespede de beton pe care o aşează peste lada de beton. Aşadar, coşciugul era izolat, iar pământul nu cădea direct peste el. Da, dar atunci cum mai puteai ieşi? Nu mai ieşeai, nu mai ieşeai, nu mai ieşeai! Rămâneai acolo, rămâneai acolo! Când lespedea atinse lada, se auzi un uşor hârşâit zgrunţuros, ca atunci când pui capacul pe o zaharniţă de faianţă. Şi astfel, acel produs al inteligenţei colective şi al unor ingeniozităţi îmbinate a lichidat cu poetul individual. Aceeaşi operaţie a fost efectuată şi cu mama poetului. Un capac cenuşiu a fost lăsat şi peste ea, apoi Waldemar a luat lopata şi, cu un gest lipsit de vlagă, a săpat câţiva bulgări, aruncând câte unul în fiecare groapă. Bătrânul jucător de curse plângea, iar noi ne-am întors capetele ca să nu-l stânjenim. Rămase lângă morminte, în timp ce micul buldozer îşi începu lucrul.

Menasha şi cu mine ne-am îndreptat spre limuzină. în drum, moşneagul îndepărtă cu piciorul o grămăjoară de frunze moarte, rămase din toamna trecută şi, privind prin ochelarii lui groşi, întrebă:

- Ce-i asta, Charlie? O floricică de primăvară?

- Da. Bănuiesc că e şi timpul să apară. Pe o zi caldă ca asta, totul pare de zece ori mai mort.

- Deci e o floare, zise Menasha. Pe vremuri mi se povestea de un copil care se plimba prin parc cu un tată morocănos, şi l-a întrebat: „Tăticule, cum se numeşte floarea asta?“, iar babacul i-a răspuns cu arţag: „De unde vrei să ştiu? Ce, sunt modistă?“ Uite altă floricică, ce flori sunt astea, Charlie?

- Habar n-am. Şi eu sunt orăşean ca şi tine. Cred că sunt flori de şofran.

Cuprins

Darul lui Humboldt.

Colecţia Nobel

1. ***Luigi Pirandello,*** *Şase personaje în căutarea unui autor*
2. Henryk Sienkiewicz, *Fără ideal*
3. Aleksandr Soljeniţîn, *Iubeşte revoluţia!*
4. ***Pearl S. Buck,*** *înger luptător*
5. John Galsworthy, *Floarea întunecată*
6. ***Frans Eemil Sillanpâă,*** *Silja sau O soartă zbuciumată*
7. ***Rudyard Kipling,*** *Se lasă noaptea*
8. Halldor Laxness, *Sub gheţar*
9. Wladyslaw Reymont, *Comedianta*
10. ***Anatole France,*** *Ospătăria La regina Pédauque*
11. ***Nadine Gordimer,*** *Nimeni alături ele mine*
12. ***Selma Lagerlôf,*** *Charlotte Lôwenskôld*
13. ***Jaroslav Seifert,*** *Toatefrumuseţile lumii*
14. ***Kenzaburô Oe, O*** *experienţă personală*
15. Claude Simon, *DrumulFlandrei*
16. Romain Rolland, *Colas Breugnon*

17-18. Saul Bellow, *Darul lui Humboldt* (vol. I-II)

„Romanul nu se poate compara cu epopeea sau cu monumentele genului dramatic. Dar e tot ce putem face mai bun acum. Este un fel de şopron modem, o căsuţă în care spiritul se adăposteşte. Un roman se echilibrează între câteva impresii adevărate şi o multitudine de impresii false, care formează mare pare din ceea ce numim viaţă. Ne spune că pentru fiecare fiinţă umană există nenumărate existenţe, că existenţa uhică este în parte o iluzie, că multele existenţe înseamnă ceva, tind către ceva, întregesc ceva; ne promite înţeles, armonie şi chiar justiţie.“

SAUL BELLOW, la decernarea Premiului Nobel, 1976

„Mulţi intelectuali newyorkezi spuneau - adesea cu un amestec de invidie şi visare - că Bellow a scris romanele pe care ei le-ar fi scris dacă ar fi fost destul de inteligenţi, dacă ar fi dispus de fraze mai bune şi ar fi ştiut destule despre lume. Cei dintre noi mai puţin înclinaţi spre visare sau invidie simţeam că Bellow scrisese cărţile mari şi necesare americanilor generaţiei sale şi a noastre şi că era un privilegiu să fim reprezentaţi de el.“

ROBERT BOYERS

„Biblioteca pentru Toţi“ iniţiază prima serie de literatură universală dedicată scriitorilor laureaţi ai Premiului Nobel pentru Literatură. Colecţia „Nobel“ cuprinde selecţia celor mai reprezentative opere ale lor.

A